

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ
Α΄ Γυμνασίου

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ
Α΄ Γυμνασίου

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

Συγγραφή και συνεργασία:

- Βίττης Αντρέας (Ενότητες 11,12)
- Ιωάννου Αντρούλα (Ενότητες 14,15,16)
- Ιωάννου Δέσποινα (Ενότητες 5,20)
- Καππαή Βασιλική (Ενότητες 8,19)
- Κυπριανού Γιώργος (Ενότητες 6,7)
- Κωνσταντίνου Έλενα (Ενότητες 21,23)
- Μούγκρος Γιώργος (Ενότητες 10,13)
- Παναγή Άντρη (Ενότητες 17,18,24)
- Παπαδοπούλου Λιάνα (Ενότητες 3 ,4^α,4^β)
- Σαββίδης Γιάννης (Ενότητες 9,22)
- Χαριλάου Χάρης (Ενότητες 1,2)

Επιμέλεια Έκδοσης:

Φαίδωνας Παπαδόπουλος, *ΕΜΕ Θρησκευτικών*

Παπαδοπούλου Λιάνα, *Θεολόγος, Λειτουργός Παιδαγωγικού Ινστιτούτου*

Εποπτεία:

Φαίδωνας Παπαδόπουλος, *ΕΜΕ Θρησκευτικών*

Εξώφυλλο:

- Μιχάλης Θεοχαρίδης, *Λειτουργός Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων*
- Ιδεολογική σύλληψη εικονικής σύνθεσης Παπαδοπούλου Λιάνα

Συντονισμός έκδοσης:

Χρίστος Παρπούνας, *Συντονιστής Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων*

Έκδοση 2011

ISBN 978-9963-0-4570-9

© ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδα
Μάθημα 1: Οι Απόστολοι Παύλος και Βαρνάβας στην Κύπρο Φύλλο Εργασίας	1 3
Μάθημα 2: Ο Απόστολος Βαρνάβας θεμελιώνει την Εκκλησία της Κύπρου Φύλλο Εργασίας	4 6
Μάθημα 3: Η Κύπρος προτού δεκτεί το Χριστό. Ειδωλολατρικές αντιλήψεις για τον άνθρωπο, το Θεό και τη φύση Φύλλο Εργασίας	7 11
Μάθημα 4: Μέρος Πρώτο: Η χριστιανική αντίληψη για τον άνθρωπο Φύλλο Εργασίας	13 17
Μέρος Δεύτερο: Η σύγκρουση των δύο αντιλήψεων, της ειδωλολατρικής και της χριστιανικής και οι διωγμοί των Χριστιανών. Ο Μέγας Κωνσταντίνος και το διάταγμα των Μεδιολάνων Φύλλο Εργασίας	19 23
Μάθημα 5: Ο Σταυρός σύμβολο του Καινούριου Κόσμου, οι Άγιοι Κωνσταντίνος και Ελένη Φύλλο Εργασίας	25 31
Μάθημα 6: Μοναχισμός	37
Μάθημα 7: Ο Μοναχισμός στην Κύπρο Φύλλο Εργασίας:	40 47
Μάθημα 8: Οι γυναίκες παρούσες στην Εκκλησία Φύλλο Εργασίας	49 56
Μάθημα 9: Άγιοι της Εκκλησίας της Κύπρου Φύλλο Εργασίας	57 59
Μάθημα 10: Το Αυτοκέφαλο της Εκκλησίας της Κύπρου Φύλλο Εργασίας	61 65
Μάθημα 11: Η Εκκλησία της Κύπρου κατά τη Βυζαντινή Περίοδο	68
Μάθημα 12: Η Πολιτιστική μας κληρονομιά Φύλλο Εργασίας	72 75
Μάθημα 13: Η Εκκλησία της Κύπρου επί Λατινοκρατίας – Ενετοκρατίας Φύλλο Εργασίας	77 83
Μάθημα 14 και 15: Η Εκκλησία της Κύπρου στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας Φύλλο Εργασίας	88 107

Μάθημα 16: Η Εκκλησία της Κύπρου επί Αγγλοκρατίας	112
Φύλλο Εργασίας	133
Μάθημα 17 και 18: Η Εκκλησία της Κύπρου επί Κυπριακής Δημοκρατίας	138
Φύλλο Εργασίας:	148
Μάθημα 19: Η Ορθόδοξη Εκκλησία στο σύγχρονο κόσμο	152
Φύλλο Εργασίας	159
Μάθημα 20: Μνημεία της Εκκλησίας της Κύπρου	161
Φύλλο Εργασίας	172
Μάθημα 21: Η Αρμενική Κοινότητα στην Κύπρο	177
Φύλλο Εργασίας	179
Μάθημα 22: Η Μαρωνιτική Κοινότητα στην Κύπρο	182
Φύλλο Εργασίας	184
Μάθημα 23: Η Λατινική Κοινότητα στην Κύπρο	186
Φύλλο Εργασίας	189
Μάθημα 24: Η Μουσουλμανική Κοινότητα στην Κύπρο	191
Φύλλο Εργασίας	198

Μάθημα 1.

Οι Απόστολοι Παύλος και Βαρνάβας στην Κύπρο:

Η Εκκλησία της Κύπρου ιδρύθηκε το 46 μ.Χ. από τους Αποστόλους Παύλο και Βαρνάβα, που μαζί με τον ευαγγελιστή Μάρκο ήρθαν και δίδαξαν το Χριστιανισμό στην Κύπρο. Οι δυο Απόστολοι, όπως μας διηγείται ο ευαγγελιστής Λουκάς στο βιβλίο του «Πράξεις των Αποστόλων» (Πραξ. 13: 4-12), έφτασαν στη Σαλαμίνα από τη Σελεύκεια της Συρίας και κήρυξαν το Χριστιανισμό στους κατοίκους της πόλης. Μετά συνέχισαν την περιοδεία τους, κηρύσσοντας το μήνυμα της αγάπης σε όλα τα χωριά και τις πόλεις που επισκέπτονταν. Στο Κίτιο χειροτόνησαν τον άγιο Λάζαρο ως πρώτο επίσκοπο Κιτίου.

Ύστερα οι δύο Απόστολοι έφτασαν στην Πάφο. Εκεί, σύμφωνα με την παράδοση, οι Ιουδαίοι αντέδρασαν στο κήρυγμα των δύο Αποστόλων και μαστίγωσαν τον Απόστολο Παύλο (σαράντα φορές παρά μία), αφού τον έδεσαν πάνω σε μια κολόνα που σώζεται μέχρι σήμερα.

Αργότερα οι Απόστολοι Παύλος και Βαρνάβας προσκλήθηκαν από το Ρωμαίο διοικητή της Κύπρου, ανθύπατο Σέργιο Παύλο, ο οποίος θέλησε να ακούσει τη διδασκαλία τους. Ο Σέργιος Παύλος, παρά τις αντιδράσεις του μάγου* Ελύμα, πίστεψε στο Χριστό, γεγονός που βοήθησε πολύ στην εξάπλωση του χριστιανισμού στην Κύπρο (ο πρώτος Χριστιανός Ρωμαίος αξιωματούχος). Από την Κύπρο οι δυο Απόστολοι πήγαν στη Μικρά Ασία.

Από το βιβλίο «Η Εκκλησία της Κύπρου για τις τάξεις Ε' και ΣΤ' του δημοτικού σχολείου» Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου, Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Ενδοσημματική Επιτροπή Κοινωνικών Θεμάτων, Λευκωσία 1994, σ.37.

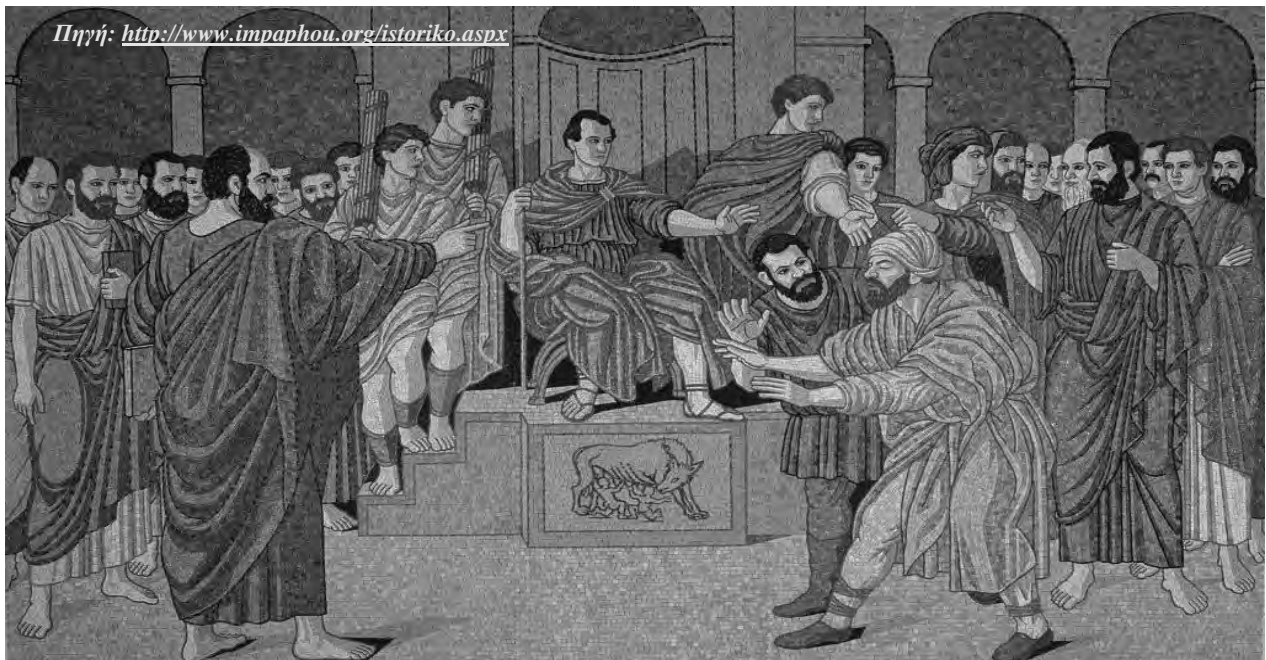

Από το βιβλίο «Η Εκκλησία της Κύπρου για τις τάξεις Ε' και ΣΤ' του δημοτικού σχολείου» Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου, Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Ενδοσημματική Επιτροπή Κοινωνικών Θεμάτων, Λευκωσία, 1994, σ.39.

* Ο μάγος, πολλές φορές, αποτελούσε μέλος της αυλής του βασιλιά / τοπικού διοικητή και ήταν ένας από τους συμβούλους του.

Η τύφλωση του Ιουδαίου μάγου και ψευδοπροφήτη Βαριησού (Ελύμα) και η μεταστροφή του Ρωμαίου διοικητή ανθύπατου Σέργιου Παύλου

Αφού διέσχισαν το νησί, έφτασαν στην Πάφο. Εκεί βρήκαν κάποιο μάγο και ψευδοπροφήτη Ιουδαίο που λεγόταν Βαριησούς. Αυτός ήταν φίλος του ανθύπατου Σέργιου Παύλου, που ήταν άνθρωπος συνετός. Ο Σέργιος Παύλος προσκάλεσε το Βαρνάβα και το Σαύλο και ζήτησε να ακούσει το λόγο του θεού. Ο Ελύμας όμως ο μάγος, γιατί έτσι μεταφράζεται το όνομα Βαριησούς, τους αντιστεκόταν και προσπαθούσε να εμποδίσει τον ανθύπατο να πιστέψει. Τότε ο Σαύλος, που λεγόταν και Παύλος, πλημμύρισε από το Άγιο Πνεύμα. Τον κοίταξε διαπεραστικά και είπε: «Γιε του διαβόλου, που είσαι γεμάτος από κάθε πονηριά κι ραδιουργία και πολεμάς καθετί το καλό, δε θα πάμεις να στρεβλώνεις τους ίσιους δρόμους του Θεού; Τώρα το χέρι του Κυρίου θα πέσει πάνω σου. Θα τυφλωθείς και για ένα διάστημα δε θα βλέπεις τον ήλιο». Την ίδια στιγμή έπεσε πάνω του ομίγλη και σκοτάδι. Κι αυτός περιφερόταν εδώ και εκεί και ζητούσε κάποιους να τον οδηγήσουν από το χέρι. Τότε ο ανθύπατος, όταν είδε αυτό που έγινε, πίστεψε, γιατί του είχε κάνει βαθιά εντύπωση η δύναμη που είχε η διδασκαλία του Κυρίου. Ο Παύλος και οι συνοδοί του έφυγαν με πλοίο από την Πάφο και ήρθαν στην Πέργη της Παμφυλίας

Μάθημα 1

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

1. Συμπληρώστε τα κενά από το κείμενο του μαθήματος:

Οι Απόστολοι Παύλος και Βαρνάβας έφτασαν στη από τη Σελεύκεια της Συρίας το μ.Χ. .

Στο Κίτιο οι δυο Απόστολοι χειροτόνησαν τον άγιο ως πρώτο επίσκοπο Κιτίου.

Οι Ιουδαίοι της Πάφου αντέδρασαν στο κήρυγμα των δύο Αποστόλων και τον Απόστολο Παύλο
.....

Ο Ρωμαίος διοικητής ανθύπατος, παρά τις αντιδράσεις του μάγου, πίστεψε στο Χριστό.

2. Αντιστοιχίστε τα πιο κάτω:

- Ελύμας
- Μάρκος
- Απόστολος Βαρνάβας
- Ανεψιός του Αποστόλου Βαρνάβα
- Ιδρυτής Εκκλησίας Κύπρου
- Τυφλώθηκε

3. Γράψτε τι σας θυμίζουν οι πιο κάτω εικόνες:

Πηγή: <http://agrino.org/katehomena/ergasies/ammohostos/ammoxostos.htm>

Πηγή: <http://noctoc-noctoc.blogspot.com/2008/03/customs-and-traditions-in-cyprus-about.html>

Πηγή: http://www.visitpafos.org.cy/StPaul_Pillar_gr.aspx

Μάθημα 2

Ο Απόστολος Βαρνάβας θεμελιώνει την Εκκλησία της Κύπρου.

Λίγα χρόνια αργότερα, γύρω στο 50 μ.Χ., ο Απόστολος Βαρνάβας επέστρεψε στην Κύπρο μαζί με τον ανεπιμό (αδελφότεκνο) του Μάρκο. Οι Πράξεις των Αποστόλων δεν προσφέρουν λεπτομέρειες για την επίσκεψη αυτή. Σύμφωνα όμως με κάποιες πηγές του 5^{ου} και 6^{ου} αιώνα, οι Απόστολοι έφθασαν με καράβι στον Κορμακίτη. Εκεί συνάντησαν δύο υπηρέτες των ειδώλων, τον Τίμωνα και τον Αριστείωνα, τους οποίους μετέστρεψαν στην πίστη του Χριστού. Ο Τίμων μάλιστα έγινε και μόνιμος συνοδός τους. Από εκεί οι Απόστολοι διέσχισαν όλη την Κύπρο, άλλοτε στηρίζοντας τις Εκκλησίες που ίδρυσαν κατά την πρώτη τους επίσκεψη και άλλοτε ιδρύοντας νέες. Κατά την επίσκεψή τους αυτή χειροτόνησαν και εγκατέστησαν επισκόπους σε διάφορα μέρη, όπως τον Ηρακλείδιο στην Ταμασό και τον Αυξίβιο στους Σόλους.

Όταν έφτασαν στην Πάφο συνάντησαν και πάλι την αντίδραση του Ελύμα, ο οποίος είχε ήδη αποθεραπευτεί. Οι Απόστολοι φεύγοντας από την Πάφο έφτασαν στη Σαλαμίνα, όπου ο Απόστολος Βαρνάβας δίδασκε στις συναγωγές και ποιόμανε την Εκκλησία της Κύπρου ως πρώτος επίσκοπος Σαλαμίνας. Πολύ γρήγορα όμως έπεσε θύμα του φανατισμού των Ιουδαίων. Μια μέρα καθώς δίδασκε στη συναγωγή τον συνέλαβαν. Κατά τη διάρκεια της νύχτας τον οδήγησαν έξω από την πόλη, όπου δέχθηκε μαρτυρικό θάνατο με λιθοβολισμό το 57 μ.Χ.

Το ιερό λείψανό του το παρέλαβε ο ανεπιμός του Μάρκος μαζί με άλλους Χριστιανούς και το έθαψε σε τάφο – σπήλαιο κοντά στη Σαλαμίνα, αφήνοντας πάνω στο στήθος του και αντίγραφο του κατά Ματθαίον Ευαγγελίου που αντέγραψε ο ίδιος ο Απόστολος Βαρνάβας.

Από το βιβλίο «Η Εκκλησία της Κύπρου μαρτύριο και ζωή», Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου, Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Λευκωσία 2000, σ.18.

Ο Απόστολος Βαρνάβας

Πηγή: <http://www.imparhou.org//o-apostolos-varnavas.aspx>

Η Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου θεωρεί τον Απόστολο Βαρνάβα ιδρυτή, θεμελιωτή και προστάτη της. Εορτάζει τη μνήμη του στις 11 Ιουνίου.

Ο Απόστολος Μάρκος

Πηγή: http://eisagios.blogspot.com/2010/09/01_archive.html

ΠΗΓΗ:

Ο μαρτυρικός θάνατος του Αποστόλου Βαρνάβα

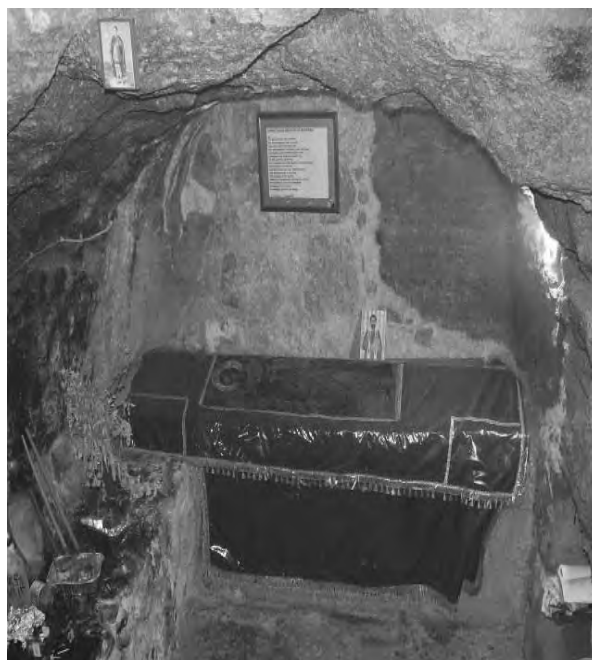
« Και μετά από αυτά, μπήκε ο Βαρνάβας στη συναγωγή και δίδασκε τους Ιουδαίους, αποδεικνύοντας σ' αυτούς ότι ο Κύριος Ιησούς, αυτός είναι ο Χριστός ο Υιός του ζωντανού Θεού. Αφού οργίστηκαν οι Ιουδαίοι που προέρχονταν από τη Συρία, σηκώθηκαν και τον άρπαξαν και τον έβαλαν σε σκοτεινό χώρο στη συναγωγή μέχρι αργά το βράδυ. Όταν τον έβγαλαν έξω και αφού τον βασάνισαν αρκετά, τον λιθοβόλησαν εκεί μέχρι θανάτου οι παράνομοι. Αφού άναψαν φωτιά μεγάλη έριξαν μέσα τον μακαριστό για να εξαφανίσουν ακόμα και το λείψανό του. Με πρόνοια του Θεού το σώμα του Αποστόλου έμεινε ακέραιο και η φωτιά δεν το έβλαψε καθόλου. Ο Μάρκος αφού βγήκε έξω από την πόλη προς τα δυτικά με κάποιον από τους αδελφούς, μετέφεραν κρυφά το λείψανο του Αγίου Βαρνάβα. Αφού τον θρήνησαν πολύ, το έθαψαν σε σπηλιά που βρισκόταν σε μικρή απόσταση από την πόλη και έφυγαν » .

(Αλεξάνδρου Μοναχού Κυπρίου, *“Εγκώμιο Αγίου Βαρνάβα Αποστόλου”*, Πράξεις των Αγίων του Ιουνίου, τ. II 1, Βενετία 1742, σελ. 444-445)

Η Δυτική όψη της Εκκλησίας στην Ιερά Μονή του Αποστόλου Βαρνάβα

Πηγή: <http://vatopaidi.files.wordpress.com/2010/06/moni-apostolou-varnava-3.jpg>

Ο Τάφος του Αποστόλου Βαρνάβα ανατολικά της Μονής Του

Πηγή: <http://vatopaidi.files.wordpress.com/2010/06/moni-apostolou-varnava-6.jpg>

Μάθημα 2

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

1. Συμπληρώστε τα κενά από το κείμενο του μαθήματος:

Ο Απόστολος Βαρνάβας επέστρεψε ξανά στην Κύπρο γύρω στο μ.Χ. .

Στον Κορμακίτη ο Βαρνάβας και ο Μάρκος συνάντησαν δύο υπηρέτες των ειδώλων, τον και τον τους οποίους μετέστρεψαν στην πίστη του Χριστού.

Ο Απόστολος Βαρνάβας δέχθηκε μαρτυρικό θάνατο με λιθοβολισμό το μ.Χ. .

Ο μαζί με άλλους Χριστιανούς έθαψε το ιερό λείψανο του Αποστόλου Βαρνάβα σε τάφο – σπήλαιο κοντά στη

Πάνω στο στήθος του Αποστόλου Βαρνάβα τοποθετήθηκε αντίγραφο του κατά Ευαγγελίου που ο ίδιος ο Απόστολος αντέγραψε.

2. Αντιστοιχίστε τα πιο κάτω:

- Τίμωνας
- Ηρακλείδιος
- Αυξίβιος
- Απόστολος Βαρνάβας
- Πρώτος επίσκοπος Ταμασού
- Πρώτος επίσκοπος Σόλων
- Μόνιμος συνοδός του Απ. Βαρνάβα και του Μάρκου
- Ιδρυτής Εκκλησίας Κύπρου

3. Σημειώστε τι σας θυμίζουν οι πιο κάτω εικόνες.

Πηγή: <http://noctoc-noctoc.blogspot.com/2009/08/turkish-occupied->

Πηγή: [http://vatopaidi.files.wordpress.com/2009/08/aerofotografia i m agiou hrakleidiou.jpg](http://vatopaidi.files.wordpress.com/2009/08/aerofotografia%20im%20agiou%20hrakleidiou.jpg)

Μάθημα 3

«Η Κύπρος προτού δεκτεί το Χριστό. Ειδωλολατρικές αντιλήψεις για τον άνθρωπο, το Θεό και τη φύση».

Τον τόπο μας πολλοί τον κατάκτησαν. Η Κύπρος μας, συνέχεια άλλαζε αφέντες. Αφέντες άλλαζαν και όλοι μας οι γείτονες παιδιά: η Συρία, η Παλαιστίνη, η Ελλάδα, η Αίγυπτος. Στις επόμενες σελίδες θα γνωρίσουμε τους κατακτητές του νησιού μας λίγα χρόνια πριν τον ερχομό του Χριστού. Θα γνωρίσουμε ακόμη το πώς οι κατακτητές αυτοί επηρέασαν τον τρόπο ζωής των Κυπρίων προγόνων μας, προτού αυτοί γνωρίσουν το Χριστό και την αγάπη Του που ελευθερώνει.

ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ:	ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΘΥΜΑΜΑΙ:
<p>Μέγας Αλέξανδρος, θαλάσσιο εμπόριο, Μεσόγειος, Πτολεμαίοι, Ρωμαίοι, Ιουδαίοι, χαλκός, καράβια, Αίγυπτος, ιερά Δίας, Αφροδίτη, Απόλλωνας, Μάγοι, Θεραπευτές, θυσίες, είδωλα.</p> 	<ul style="list-style-type: none">▪ Ότι οι Κύπριοι μαζί με τους δικούς τους θεούς λάτρευαν και τους θεούς των γειτονικών λαών, αλλά και των Ρωμαίων κατακτητών.▪ Επικρατούσε η υποταγή, ο φόβος και η μαγεία.▪ Όλοι οι λαοί της Μεσογείου ήταν υποταγμένοι στη Ρώμη▪ Κανείς δεν τολμούσε να μιλήσει για την αγάπη που ελευθερώνει.

ΠΗΓΗ 1.

« Κάθε λαός σε εκείνη την απέραντη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία είχε τους δικούς του θεούς και τη δική του θρησκεία. Το παράξενο είναι πως κατά τα χρόνια του Μεγάλου Αλεξάνδρου, η λατρεία πολλών θεών της Ανατολής και της Αιγύπτου εξαπλώθηκε σε όλη τη λεκάνη της Μεσογείου. Οι άνθρωποι μαζί με τους δικούς τους θεούς δεν είχαν κανένα πρόβλημα να λατρεύουν και τους θεούς των γειτόνων τους. Ένα άλλο χαρακτηριστικό μαζί με όλα αυτά, ήταν η μαγεία και ο φόβος. Μάγοι γέμιζαν τα παλάτια και με ψεύτικες θεραπείες και βότανα ξεγελούσαν βασιλείς, άρχοντες αλλά και τον απλοϊκό λαό στην ύπαιθρο ».

- **Αγουρίδη Σάββα, (1985).** « Ιστορία των Χρόνων της Καινής Διαθήκης », σελίδα 35.
Διασκευή, Παπαδοπούλου Λιάνα για το Υ.Π.Π., 2011-2012

➡ Κοινωνικές ομάδες τα χρόνια αυτά στην Κύπρο: οι Ρωμαίοι, οι μάγοι ή θεραπευτές, οι Ιουδαίοι, οι ντόπιοι Κύπριοι:

Οι Ρωμαίοι:

Αρκετά χρόνια πριν από τη γέννηση του Χριστού, μας κατακτούν οι Ρωμαίοι. Γίνονται κυρίαρχοι σε όλη τη Μεσογειακή λεκάνη. Από την Κύπρο τους ένοιαζε περισσότερο το εμπόριο. Εδώ υπάρχει χαλκός, ασήμι, λίγο χρυσάφι, άφθονο λάδι, ποιοτικό κρασί. Έφεραν μαζί και τους θεούς τους, αναγκάζοντας τους κατακτημένους πια Κυπρίους να λατρεύουν πάνω από όλους τους θεούς, ντόπιους και ξένους, τον αυτοκράτορα για θεό. Η πολιτική αυτή είχε πολύ μεγάλη σημασία: ένωνε πολιτικά τους υπόδουλους λαούς στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Έφτιαξαν λιθόστρωτους δρόμους, αγορές, θέατρα, έχοντας πολλά συμφέροντα από το νησί.

Οι «μάγοι» ή «θεραπευτές»:

Οι Ρωμαίοι είχαν συμβούλους «μάγους» ή «θεραπευτές» προερχόμενους από το γειτονικό Λίβανο, τα παράλια της Βόρειας Αφρικής και την Αιθιοπία. Αυτοί ήταν τυχοδιώκτες, άνθρωποι πονηροί, που ήξεραν διάφορα κόλπα και ταχυδακτυλουργίες με σκοπό να προκαλούν φόβο και θαυμασμό συνάμα. Ξεγελούσαν τον αγράμματο κόσμο με ψεύτικες θεραπείες από βότανα και διάφορα τεχνάσματα, αλλά και οι βασιλιάδες, είτε τους υπάκουαν, είτε τους φοβούνταν...

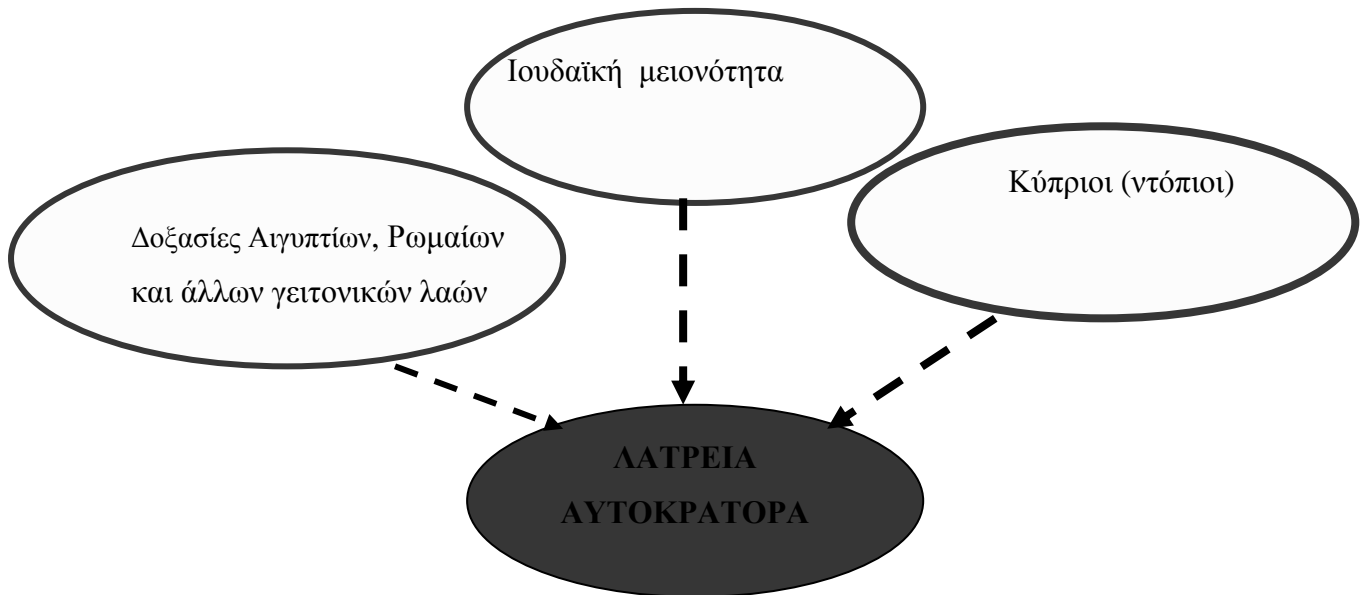
Οι Ιουδαίοι:

Στα παράλια της Σαλαμίνας εγκαθίσταται από το γειτονικό Ισραήλ μια μικρή αλλά οικονομικά ισχυρή ομάδα Ιουδαίων εμπόρων ναυτικών με τις οικογένειές τους. Είναι μια μειονότητα, μικρή δηλαδή πληθυσμιακή ομάδα, που δημιουργεί τη δική της κοινότητα. Διαφέρει από τους ντόπιους και τους Ρωμαίους στο θρήσκευμα, στο πως πιστεύουν πως μοιάζει ο Θεός. Αυτοί δηλαδή, οι Ιουδαίοι, είναι μ ο ν ο θ ε ι σ τ ε ς. Πιστεύουν δηλαδή σε ένα μόνο Θεό, το Θεό των προγόνων τους και δεν φαίνεται να έχουν σχέση με τις υπόλοιπες ομάδες στο νησί, που πιστεύουν σε πολλούς θεούς.

Οι ντόπιοι Κύπριοι:

Ειδωλολάτρες στο θρήσκευμα, χωρίζονταν σε δύο κοινωνικές τάξεις: ελάχιστοι πλούσιοι έμποροι και ναυτικοί, οι περισσότεροι όμως φτωχοί μεροκαματιάρηδες, εργάζονταν ασταμάτητα στα λατομεία, τα μεταλλεία και στα καράβια των πλουσίων.

➔ Σχηματοποίηση των θρησκευτικών ομάδων στην Κύπρο, λίγα χρόνια πριν τη σύγκρουση του καινούριου κόσμου με τον παλιό:

Η κοινωνική ζωή:

Τα χρόνια αυτά οι Ρωμαίοι αλλάζουν πολλά πράγματα στο νησί. Φτιάχνονται εμπορικοί δρόμοι, αγορές, θέατρα. Η Σαλαμίνα και η Αμαθούντα γίνονται πόλεις εμπορικές και ξακουστές. Η Πάφος, γίνεται πρωτεύουσα του νησιού. Ρωμαίοι και πλούσιοι ντόπιοι Κύπριοι έμποροι, γίνονται ακόμα πιο πλούσιοι. Οι φτωχοί βέβαια, γίνονται φτωχότεροι. Οι κατακτητές γίνονται σκληρότεροι με αυτούς. Σε χειρότερη κατάσταση βρίσκονται οι δούλοι. Υποφέρουν από υποχρεωτικές και βασανιστικές εργασίες στα καράβια, στην κατασκευή των δρόμων, στα λατομεία, στα μεταλλεία. Συχνά πεθαίνουν από τις αρρώστιες, την πείνα και τις κακουχίες.

ΠΗΓΗ 2.

Πως λατρευόταν η θεά Αφροδίτη στην Πάφο:

« Οι τελετές ήταν τριήμερες και απλώνονταν και έξω από το ιερό. Στους βωμούς θυσιάζονταν τράγοι, μοσχάρια, χοίροι, πέρδικές, περιστέρια. Τα τελευταία ήταν τα ιερά πουλιά της θεάς και τρέφονταν μέσα στον ναό της. Τα περιστέρια εμφανίζονται συχνά σε παραστάσεις του ναού ενώ άλλα μαρμάρινα και πήλινα περιστέρια βρέθηκαν σε διάφορους αρχαίους τάφους της Πάφου. Τα παφιακά περιστέρια ήταν περίφημα από την αρχαιότητα. Ο αέρας του ιερού ευωδίαζε από τη μυρωδιά των τριανταφύλλων και άλλων αρωματικών φυτών που ήταν τοποθετημένα στο ψηλό βωμό. Μπροστά στο είδωλο της θεάς που είχε μορφή κώνου καιγόταν το θυμίαμα. Ο κώνος αλειβόταν με λάδι στα μεγάλα πανηγύρια και σκουπιζόταν προσεκτικά από τον ιερέα, που με ενωμένα τα χέρια του, πετούσε τα πέπλα της θεάς και χόρευε ένα παράξενο κυκλικό χορό γύρω-γύρω από τον κώνο που ήταν πάντα καλυμμένος».

- Γεωργίου Χατζηκωστή, (1969). «*Ωρες της Πάφου*». Λευκωσία: Αναγέννησις. Σελίδα 20.
Διασκευή, Παπαδοπούλου Λιάνα για το Υ.Π.Π. 2011-2012

Σχηματοποίηση των κοινωνικών τάξεων σε της εποχής της Ρωμαιοκρατίας στην Κύπρο λίγα χρόνια πριν τη σύγκρουση του καινούργιου κόσμου με τον παλιό, σε ταξική πυραμίδα:

Μάθημα 3
ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

1. Κοίταξε προσεκτικά άλλη μια φορά το μάθημα. Προσπάθησε να βρεις στο κείμενο τις προτάσεις- κλειδιά που θα σε βοηθήσουν να συμπληρώσεις τον πίνακα:

Κοινωνική ομάδα:	Ο τρόπος ζωής τους:	Οι σχέσεις τους με τους Ρωμαίους:
Κύπριοι έμποροι		
Φτωχοί κύπριοι		
Ιουδαϊκή μειονότητα		
Μάγοι και θεραπευτές		

2. Αφού διαβάσεις με το παιδί που κάθεται δίπλα σου την πηγή- πληροφορία που ακολουθεί:

« Η ζωή των δούλων ήταν πολύ δύσκολη. Δούλευαν σε μεταλλεία χαλκού τόσο σκληρά που πολλοί πέθαιναν στις γαλαρίες, στα σπλάχνα της γης. Άλλοι δούλευαν νύχτα- μέρα στα καράβια που πηγαينوέρχονταν στη Μεσόγειο ασταμάτητα. Η πείνα, οι αρρώστιες και ο θάνατος ήταν οι πιο πιστοί τους σύντροφοι».

[Πηγή: Παυλίδης, Άντρος. (1991). «*Ιστορία της νήσου Κύπρου*», Τόμος Β', σελίδα 33.]

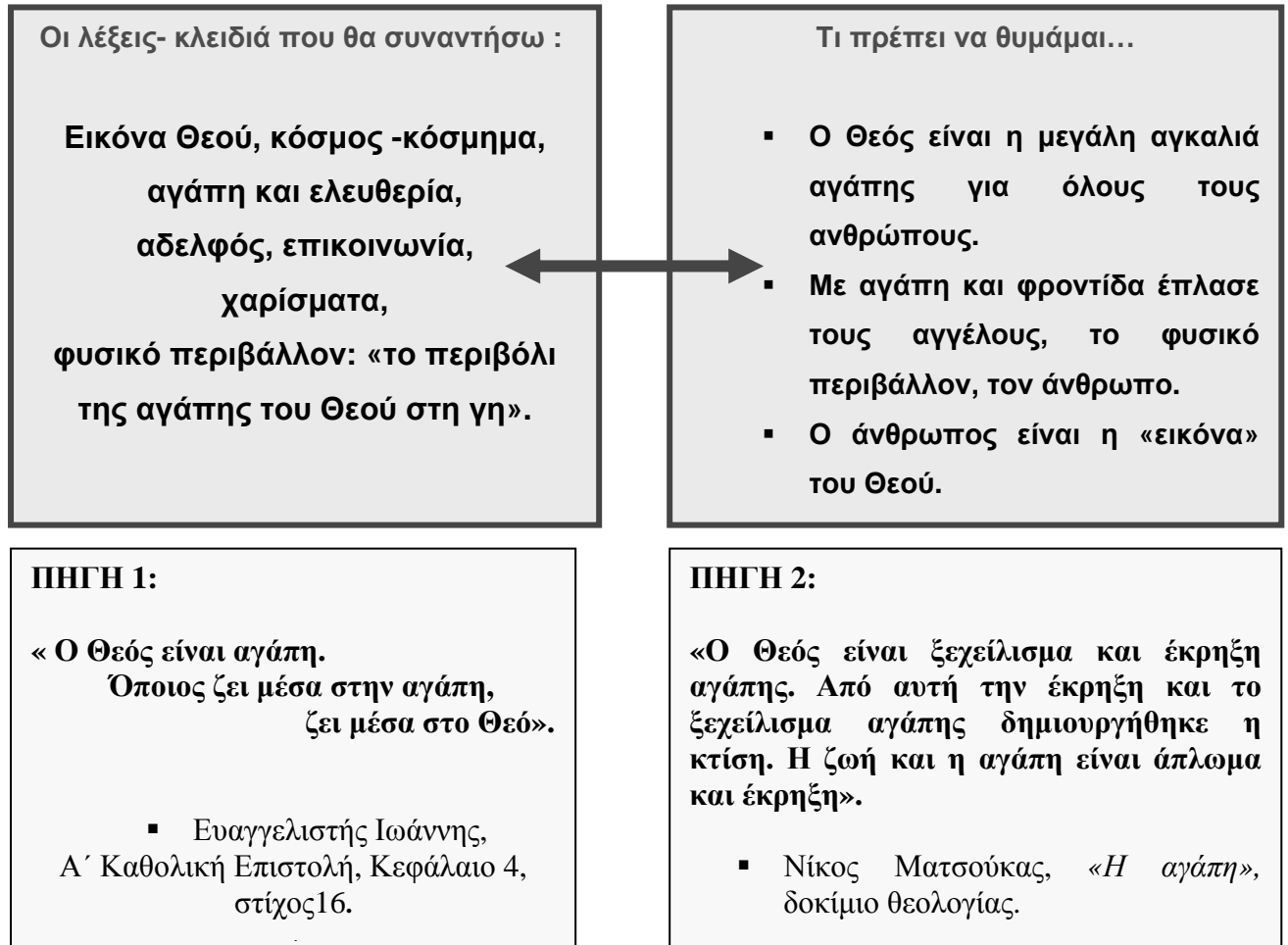
➡ Σκεφτείτε και καταγράψετε αν και πόσο θα διέφερε η ζωή σας από τη ζωή παιδιών οικονομικών μεταναστών μέσα από σύγχρονες καθημερινές ζωντανές αφηγήσεις που κατακλύζουν τον ημερήσιο τύπο και τα δελτία ειδήσεων:

.....
.....
.....
.....
.....

3. Ένας Κύπριος έμπορος (Ε) ένας Ρωμαίος στρατιωτικός (Σ) ένας Ιουδαίος (Ι) και ένας Κύπριος δούλος (Δ) μιλούν ο καθένας για αυτά που έχει ζήσει. Μπορείς να βρεις, ποιος λέει, τι;

- « Να! Έχουν έρθει στον τόπο μας να αρπάξουν τη δουλιά και τα κέρδη απ τα χέρια μας!».....
- « Έχουμε φτιάξει δρόμους, αγορές και θέατρα».....
- « Ο Ένας Θεός των προγόνων μας, θα μας βοηθήσει».....
- «Αυτό που μας ενδιαφέρει, είναι η πίστη στον Αυτοκράτορα».....
- « Κι εμείς περιμέναμε πως οι νέοι μας αφέντες θα μας συμπεριφέρονταν λιγότερο σκληρά».....
- « Αν μα το Δία και την Αφροδίτη οι πωλήσεις μας πάνε καλά, θα κάνουμε πλούσια τα αφιερώματα στους θεούς».....
- « Οι πέτρες είναι ασήκωτες και δεν υπάρχει εδώ κάτω στο μισοσκόταδο καθαρός αέρας».....
- «Δεν πρέπει να κατοικήσει ο ένας μακριά από τον άλλο. Δεν μας συμπαθούν καθόλου οι ντόπιοι».....
- «Όχι, δεν φέραμε πολύ στρατό. Οι φόροι από τα καράβια στη Μεσόγειο μας ενδιαφέρουν, ο χαλκός και η ξυλεία περισσότερο».....

Μάθημα 4 (Μέρος Πρώτο)
Η χριστιανική αντίληψη για τον άνθρωπο:

1 Τι σημαίνει: είμαι πλασμένος όπως η «Εικόνα του Θεού»;

Ο Χριστός είπε στους Αποστόλους: «Ο άλλος, ο κάθε άνθρωπος, είναι ο ίδιος εγώ, είναι ο αδελφός μου». Η ζωή σας στη γη πρέπει να είναι η ζωή που κάνουν τα αδέλφια στην οικογένεια. Τα αδέλφια έχουν το ίδιο αίμα. Εσείς έχετε την ίδια «εικόνα».

Τι είναι η «εικόνα» ;

Όλοι μέσα μας έχουμε ένα πνευματικό αθάνατο κουτί- θησαυρό. Μας το «εμφύσησε»¹ ο ίδιος ο Τριαδικός Θεός. Το κουτί αυτό είναι ζωντανή ακτίδα (Ενέργεια) από το Αθάνατο Φως του Θεού. Ξεχωριστή και μοναδική ακτίδα – Ενέργεια αγάπης για τον καθένα μας. Σε όλους τους ανθρώπους, όπου και να έχουν γεννηθεί, σε όποια εποχή και σε όποια θρησκεία. Η αγάπη του Θεού δεν κάνει διακρίσεις. Όλοι μας είμαστε ξεχωριστοί, μοναδικοί, ανεπανάληπτοι. Έξω από το κουτί γράφει:

«Τα δικά μου τάλαντα - χαρίσματα». Στο κουτί, μέσα, φωλιάζουν όλα τα χαρίσματα, τα δώρα του Θεού για μας: η αγάπη, η ελευθερία, η θέληση να πραγματοποιήσουμε τα όνειρά μας, τα ταλέντα μας, τα συναισθήματά μας. Δεν υπάρχει ανώτερος και κατώτερος, πλασμένος αρχηγός ή αδύνατος.

Βέβαια, από εμάς εξαρτάται αν θελήσουμε το θησαυρό αυτό να τον κάνουμε ακόμα μεγαλύτερο, ή να τον αφήσουμε να σκουριάσει...

ΠΗΓΗ 3

«Πείνασα και μου δώσατε να φάω, δίψασα και μου δώσατε να πιώ, ήμουν ξένος και με περιμαζέψατε, γυμνός και με ντύσατε. Ήμουν άρρωστος και με επισκεφτήκατε. Ήμουν φυλακισμένος και ήρθατε να με δείτε. Να είσαστε βέβαιοι πως αν όλα αυτά τα έχετε κάνει για ένα από τους πιο ασήμαντους αδελφούς μου, είναι σαν να το κάνατε για μένα τον ίδιο...».

▪ *Ματθ. 25:35-40*

3. Η χριστιανική αντίληψη για το φυσικό περιβάλλον:

Τίποτα δεν μένει έξω από τη δημιουργική αγάπη του Θεού. Ο Θεός αγαπά αιώνια. Επειδή αγαπά, δημιουργεί, Ενεργεί δηλαδή. Όλα τα δημιουργήματα είναι κομμάτια από την Ενέργειά Του. Δημιουργήματα είναι οι Άγγελοι, το σύμπαν και ο άνθρωπος. Το φυσικό περιβάλλον, έχει πολύ στενή σχέση με

¹ Εμφύσησε = η λέξη είναι παρμένη από την Παλαιά Διαθήκη παιδιά. Θα πει μας το μετάδωσε, μας το χάρισε. Είναι δώρο αποκλειστικό του Τριαδικού Θεού για όλους εμάς, χωρίς διακρίσεις.

τον άνθρωπο. Μας περι-βάλλει, βρίσκεται περί, γύρω μας δηλαδή, όπως ακριβώς το δέρμα περι-βάλλει και προστατεύει τον οργανισμό μας.

Οι γεμάτοι σοφία Πατέρες της Εκκλησίας μας, όπως οι Τρεις Ιεράρχες, ο Άγιος Νικόλαος ο Καβάσιλας από τη Θεσσαλονίκη και πολλοί άλλοι, είπαν πως τόσο στενή είναι η σχέση της φύσης με τον άνθρωπο, που το φυσικό περιβάλλον υποφέρει και στενάζει μαζί με τον άνθρωπο όταν αυτός υποφέρει.

ΠΗΓΗ 5

« Δείτε λοιπόν πως οι δικές μας αμαρτίες άλλαξαν τη φύση, ακόμα και το κλίμα έγινε εχθρικό. Ο Χειμώνας δεν είναι πια υγρός αλλά γεμάτος παγωνιά και χωρία χιόνια ή βροχές. Η Άνοιξη έχει ζέστη, όχι όμως τις απαιτούμενες βροχές. Η ζέστη και το κρύο ξεπέρασαν τα φυσιολογικά τους όρια και βλάπτουν θανάσιμα τους ανθρώπους. Ποια είναι λοιπόν η αιτία αυτής της αναστάτωσης; Από πού προέρχονται αυτά τα ακραία καιρικά φαινόμενα; Ως μυαλωμένοι άνθρωποι ας διερευνήσουμε. Οι αιτίες τους, ολοφάνερες. Αν και κερδίζουμε, δεν δίνουμε τίποτα σε κανέναν. Αν και επαινούμε τις φιλανθρωπίες, τις στερούμε εμείς οι ίδιοι από αυτούς που τις χρειάζονται. Αν και ελευθερωθήκαμε είμαστε άσπλαχνοι απέναντι στους δούλους. Όταν πεινάμε τρώμε αλλά περιφρονούμε το φτωχό. Αν και ο Θεός είναι πλούσιος χορηγός, είμαστε σφιχτοχέρηδες και αδιάφοροι στις ανάγκες των φτωχών. Τα σπίτια μας είναι γεμάτα από αγαθά, αλλά δεν ελεούμε αυτόν που στενάζει από δυστυχία. Γι αυτό και ο Θεός δεν ανοίγει το χέρι του. Εμείς αποκλείσαμε την αγάπη προς τον άλλο, το διπλανό, τον αδελφό μας. Γι αυτό και τα χωράφια μας είναι ξερά και παγωμένα, επειδή η αγάπη πάγωσε».

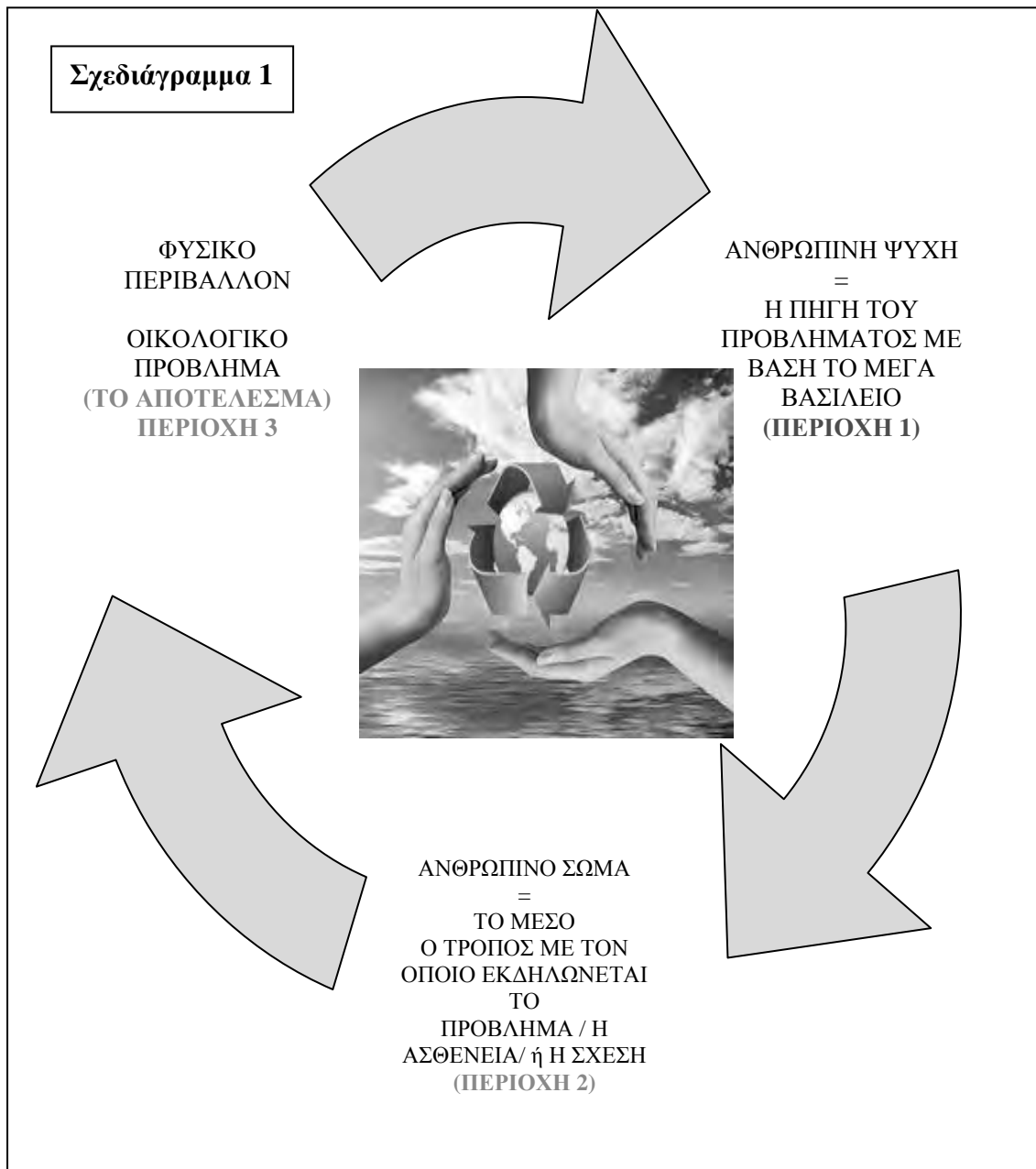

Μεγάλου Βασιλείου, «Ομιλία Η' Ρηθείσα εν λιμώ και ανημώ»,
Βιβλιοθήκη.Ελλήνων.Πατέρων.Ελλήνων.Συγγραφέων.31. 324 Β.

(Ομιλία δηλαδή, η οποία έχει ειπωθεί από το Μέγα Βασίλειο σε περίοδο όπου θέριζε η *πεινά* και η ανομβρία).

➔ Τη σχέση αυτή προσπαθήσαμε να την εικονίσουμε και να την εξηγήσουμε μέσα από το σχήμα που ακολουθεί σε τρεις «περιοχές», τρεις σχέσεις δηλαδή, τις ακόλουθες:

- **1) Την Πηγή του περιβαλλοντικού προβλήματος** (τη ψυχή μας, τον εγωισμό μας δηλαδή και την έλλειψη αγάπης προς τον άλλο, την άλλη εικόνα Θεού, άρα η έλλειψη αγάπης θα φτάσει από τον άνθρωπο και στη φύση, το περιβάλλον της δημιουργίας της αγάπης του Θεού)
- **2).Την κατάσταση ή τον τρόπο όπου θα εκδηλωθεί το περιβαλλοντικό πρόβλημα** (είτε ως ασθένεια στη φύση ή στον άνθρωπο, είτε ως κακή σχέση με τους άλλους)
- **3) Το αποτέλεσμα:** ότι το ίδιο το περιβάλλον θα στραφεί εναντίον μας, γιατί, όπως όλοι οι άγιοι Πατέρες της Εκκλησίας μας προειδοποιούν, το φυσικό περιβάλλον «συν- στενάζει» (υποφέρει δηλαδή κι αυτό μαζί μας) όταν στερεύει η αγάπη, η φροντίδα και το μέτρο στη ζωή μας.

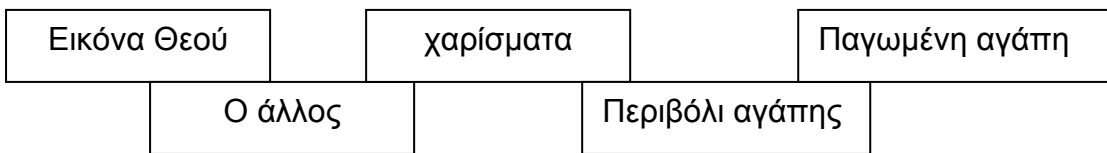
Μάθημα 4^Α
Η χριστιανική αντίληψη για τον άνθρωπο:

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΕΡΓΑΣΙΕΣ:

1. Οι καρτέλες περιέχουν πέντε έννοιες - κλειδιά. Μπορείς να ξεκλειδώσεις τί σημαίνει η κάθε μια; Ξεκλειδώσέ τες, γράφοντας στο «πρώτο στάδιο» πώς εσύ καταλαβαίνεις τις έννοιες. Ύστερα, στο «δεύτερο στάδιο», ένωσε τις δικές σου σκέψεις με το πώς το παιδί που κάθεται δίπλα σου έχει ξεκλειδώσει τις έννοιες- κλειδιά. Τι συμπεραίνετε;

ΠΡΩΤΟ ΣΤΑΔΙΟ:

1.....
.....
2.....
.....
3.....
.....
4.....
.....
5.....
.....

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΤΑΔΙΟ:

1.....
.....
2.....
.....
3.....
.....
4.....
.....
5.....
.....

2. Διάβασε με προσοχή τις πληροφορίες που σου δίνουν πλάι –πλάι οι πηγές 1 και 2. Πώς περιγράφεται ο Θεός;

.....
.....
.....
.....
.....

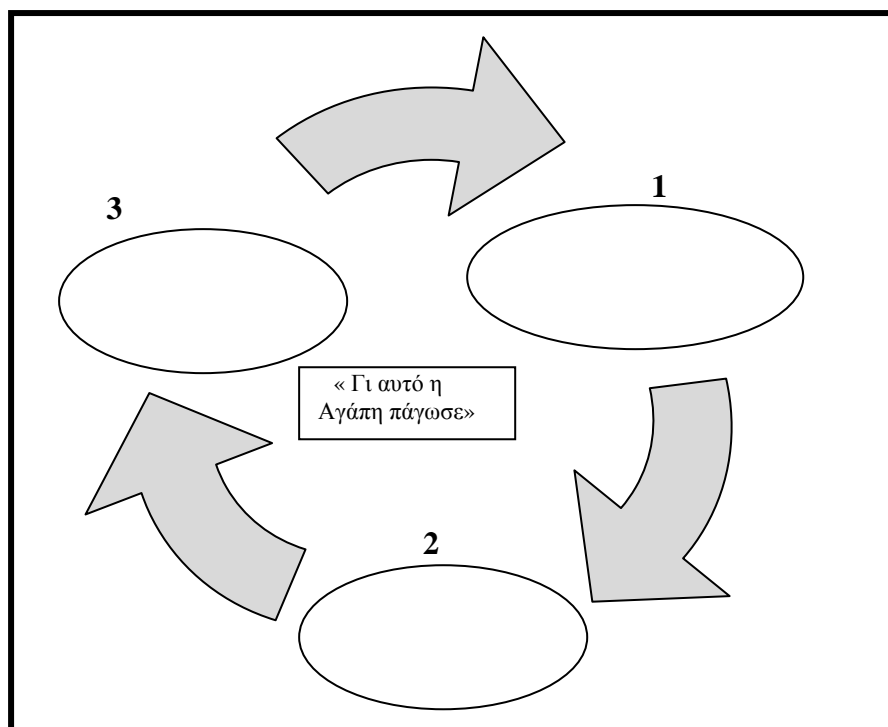
3. Γίνε ένας μικρός κυνηγός ταλέντων και γράψε στα κουτάκια που ακολουθούν τα διαφορετικά ταλέντα- χαρίσματα τριών παιδιών που κάθονται κοντά σου:

➡ Τί συμπέρασμα βγάζεις τώρα, σχετικά με τα δώρα που μας χάρισε ο Θεός;
.....
.....
.....
.....

4. Εργασία με την ομάδα μου¹:

Αφού μελετήσετε από το μάθημά σας με προσοχή το «Σχεδιάγραμμα 1» προσπαθήστε να συνδέσετε τις τρεις αλυσιδωτές σχέσεις που βλέπετε να εικονίζονται στο σχεδιάγραμμα 1, με τη φράση του Μεγάλου Βασιλείου στην Πηγή 5: «Γι αυτό και τα χωράφια μας είναι ξερά και παγωμένα, επειδή η αγάπη πάγωσε».

➡ Μπορείτε τώρα με την ομάδα σας να αντιστοιχήσετε εξηγώντας αυτό το «πάγωμα» της αγάπης μέσα στις τρεις περιοχές που μελετήσαμε, στο σχεδιάγραμμα που ακολουθεί;

¹ Μπορεί η ομάδα να είναι από 2 μέχρι και 6 παιδιά.

Μάθημα 4 (Μέρος δεύτερο)

Η σύγκρουση των δύο αντιλήψεων, της ειδωλολατρικής και της χριστιανικής και οι διωγμοί των Χριστιανών. Ο Μέγας Κωνσταντίνος και το διάταγμα των Μεδιολάνων.

46 μ.Χ.

313 μ.Χ.

Οι έννοιες- κλειδιά που θα συναντήσω :

Ιουδαίοι, ειδωλόλατρες, χριστιανοί, διωγμοί, κατακόμβες, Τάφοι των Βασιλέων, κατακόμβη της Αγίας Σολομωνής, κατακόμβη Αγίου Λαμπριανού, «Μαρτύρια», πρωτοχριστιανικά κοιμητήρια, μάρτυρες, διάταγμα Μεδιολάνων, Μέγας Κωνσταντίνος.

Τι πρέπει να θυμάμαι...

- Οι κατακόμβες της Κύπρου ήταν πολύ μικροί χώροι που φτιάχτηκαν για την ταφή των νεκρών από τα Ελληνιστικά χρόνια.
- Το Διάταγμα των Μεδιολάνων ήταν η πρώτη Παγκόσμια Διακήρυξη Ανθρώπινων Δικαιωμάτων

ΠΗΓΗ 1.

ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ:

« Οι χριστιανοί δε διαφέρουν από τους άλλους ανθρώπους ούτε στην επίγεια πατρίδα, ούτε στην ομιλία, ούτε στα έθιμα.

Αγαπούν όλους τους ανθρώπους, και όμως όλοι τους καταδιώκουν. Τους θεωρούν ως ανύπαρκτους, και όμως τους καταδικάζουν. Τους θανατώνουν κι αυτοί εμψυχώνονται. Είναι φτωχοί και όμως κάνουν πλούσιους πολλούς. Στερούνται τα πάντα και όμως έχουν επάρκεια σε όλα. Τους περιφρονούν, και όμως μέσα στις ατιμώσεις τους δοξάζονται. Τους βλασφημούν, και όμως δικαιώνονται. Τους βρίζουν, και όμως αυτοί απονέμουν τιμή.

Οι Ιουδαίοι τους καταπολεμούν ως αλλόφυλους και οι ειδωλόλατρες τους καταδιώκουν. Αυτοί όμως που τους μισούν, δεν μπορούν να δικαιολογήσουν για ποιο λόγο τους μισούν».

- Απόσπασμα από την « Επιστολή προς Διόγνητο» ΒΕΠΕΣ (Βιβλιοθήκη Ελλήνων Πατέρων Ελλήνων Συγγραφέων) ζ' 253-254

Είδαμε παιδιά στο προηγούμενο μάθημα τη σχέση του ανθρώπου με τον συνάνθρωπό του και την υπόλοιπη δημιουργία αλλά και την άμεση εξάρτησή του από το φυσικό περιβάλλον. Σήμερα θα δούμε τι συμβαίνει όταν στην ανθρώπινη ιστορία συμβαίνουν τέτοιες τραγικές καταστάσεις με αίτιο πάντα τον εγωισμό μας, που οι άνθρωποι δυστυχώς δεν μπορούν να εμποδίσουν:

Θα μελετήσουμε την περίοδο των πρώτων Διωγμών των Χριστιανών στην Κύπρο μας, που πολύ εύστοχα χαρακτηρίστηκε ως το «Νησί των Αγίων».

ΠΗΓΗ 2.

«Ταυτόχρονα όμως όπως όλοι οι χριστιανοί των πρώτων αιώνων έτσι και οι Κύπριοι γνώρισαν το διωγμό και τον κατατρεγμό τόσο από Ιουδαίους που ζούσαν από παλιά στο νησί, όσο και από τους Ρωμαίους κατακτητές. Δύσκολα χρόνια τα χρόνια των διωγμών ανάδειξαν και στην Κύπρο πλήθος μαρτύρων. Οι υπόλοιποι χριστιανοί προσπαθώντας να διαφυλάξουν τη λατρεία και τους νεκρούς τους από τη μανία των ειδωλολατρών χρησιμοποίησαν και εκείνοι τις κατακόμβες που χρησίμευαν και σαν πρωτοχριστιανικά κοιμητήρια».

- Παππά Ειρήνη, (2002) «Τα Πρωτοχριστιανικά Κοιμητήρια της Πάφου», Μελέτη στα πλαίσια της Ενδοϋπηρεσιακής Επιμόρφωσης για το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, απόσπασμα

Πού έβρισκαν καταφύγιο οι πρώτοι χριστιανοί του νησιού;

Οι πρώτοι χριστιανοί βρήκαν καταφύγιο σε κοιμητήρια, μικρούς ημιυπόγειους χώρους δηλαδή που όπως τότε συνήθιζαν λάξευαν για την ταφή των νεκρών. Η ταφική αυτή συνήθεια υπήρχε στο νησί από τα χρόνια των απογόνων του Μεγάλου Αλεξάνδρου, γνωστά ως Ελληνιστικά Χρόνια. Τα καταφύγια αυτά ονομάζονταν: «κατακόμβες». Πρωτοχριστιανικά κοιμητήρια εκτείνονται σε όλο το νησί: από την περιοχή της «Χρυσοκάβας» στην Κερύνεια στους «Τάφους των Βασιλέων» στην Κάτω Πάφο, κι από την κατακόμβη της Αγίας Σολομωνής και του Αγίου Λαμπριανού στην Πάφο, στους «Εφτά Γιώρκηδες» της Γεροσκήπου, ως τους «Ελληνόσπηλιους» του Αναβαργούς (Πάφος).

Οι «Τάφοι των Βασιλέων»:

Ελληνιστικό κτίσμα που χρησιμοποιήθηκε ως κοιμητήριο από τους πρώτους χριστιανούς της Πάφου. Επίσης, χρησιμοποιήθηκε σαν ασκητήριο και σας τόπος ταφής Μαρτύρων, ως «Μαρτύριο». Αποδείξεις βρίσκουμε σε τοίχους νεκροθαλάμων του συγκροτήματος από ιχνογραφίες και χαραγμένους σταυρούς.

«ΟΙ ΕΦΤΑ ΑΗ ΓΙΩΡΚΗΔΕΣ»

« Στην Γεροσκήπου ακόμα, σώζεται το μικρό σκαμνητάκι που είναι αφιερωμένο στους «Εφτά Αη Γιώρκηδες», όπως είναι γνωστό και του είναι κτισμένο μέσα σε μια σπηλιά. Βρίσκεται κάτω από τον «Αγ. Γεώργιο», σημερινή Ακρόπολη Γεροσκήπου.

Δίπλα ακριβώς από το αρχαίο σκαμνητάκι των «Εφτά Γιώρκηδων» αριστερά και δεξιά βρίσκονται απόκοπτες σπηλιές. Είναι τα καλύτερα που υπάρχουν στην περιοχή, και δεξιά, κάτοικοι του χωριού, μας λένε πως υπάρχουν που είναι μέγα ριζικά παιδιά και έπαιζαν εκεί, έβρισκαν χρυσάφι, χαλκίνα νομίσματα και πολλά πιθανόν έκρυβαν εκεί πειρατές ή ληστές στα ημερήσια χρόνια.

Πηγή: Μαρία Μασούρα, Δημοσιογράφος, «Τα πνεύματά μου χρονοκρίσιμη Γεροσκήπου».

[<http://www.facebook.com/topic.php?uid=53260788428&topic=11608>]

ΠΗΓΗ 3.

Η ΚΑΤΑΚΟΜΒΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑΝΟΥ ΣΤΗΝ ΠΑΦΟ:

« Το μνημείο αυτό χρονολογείται πιθανόν προ του 4ου αιώνα προ Χριστού. Άρα, είναι παλιότερο της ελληνιστικής εποχής. Κατεβαίνοντας κανείς από μια σκάλα σκαμμένη στο βράχο, βρίσκεται σε μια αυλή, στις πλευρές της οποίας βρίσκονται σκαμμένοι αρκετοί νεκρικοί θάλαμοι που ποικίλλουν στο μέγεθος. Στο δάπεδο των θαλάμων υπήρχαν κιβωτιόσχημοι τάφοι, ενώ στους τοίχους, ανοίγονταν κόγχες για τους λύχνους. Στη Δυτική πλευρά της αυλής, μια λαξευτή στο βράχο σκάλα οδηγεί σε δωμάτιο που βρίσκεται σε τέσσερα μέτρα βάθος και σήμερα είναι γεμάτο νερό.

- Παππά Ειρήνη, (2002) «Τα Πρωτοχριστιανικά Κοιμητήρια της Πάφου», Μελέτη στα πλαίσια της Ενδοϋπηρεσιακής Επιμόρφωσης για το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, απόσπασμα

ΠΗΓΗ 4:

Κύπριοι μάρτυρες στην περίοδο των διωγμών:

Δίδυμος, Νεβέσιος, Ποταμίου (29 Φεβρουαρίου), Αθανάσιος, Αριστοκλής, Δημητριάδης (23 Ιουνίου), Ρηγήνος (20 Αυγούστου), Λούκιος (22 Αυγούστου), Φιλωνίδης (30 Αυγούστου), Διορρήζ (28 Οκτωβρίου).

Αρχιεπισκόπου Λυκακάρου Κύπρου, η Αγία Νήσος» στο βιβλίο «Εκκλησία της Κύπρου» Μαρτύριο και Ζωή» (2006³). Υ.Π.Π./Υ.Α.Π.σελ.21.

Ο Μέγας Κωνσταντίνος και το Διάταγμα των Μεδιολάνων:

Τρεις αιώνες πέρασαν παιδιά , με τον «παλιό κόσμο» να καταδιώκει τον «καινούριο». Αυτό δεν συνέβαινε μόνο στο μικρό μας νησί, συνέβαινε σε όλο τον κόσμο, αφού τα λόγια των Αποστόλων είχαν φτάσει παντού, στον τότε γνωστό «κόσμο», την, Ευρώπη, τη Μεσογειακή περιφέρεια δηλαδή από άκρη σ' άκρη.

Αυτός που συνένωσε τον «παλιό» με τον «καινούριο κόσμο», ήταν ο Αυτοκράτορας Κωνσταντίνος, «το παιδί των δύο κόσμων» τον οποίο η Ιστορία χαρακτήρισε «Μέγα», που θα πει μεγάλος, ονομαστός στους αιώνες δηλαδή. Ο Φλάβιος-Βαλέριος Κωνσταντίνος, ήταν γιός «εθνικού»,ειδωλόλατρη δηλαδή και χριστιανής μητέρας. Έμαθε να σέβεται από παιδί τη θρησκεία με την οποία γεννιέται ο κάθε άνθρωπος, μια και οι γονείς του προέρχονταν από τους δύο «κόσμους», τον ειδωλολατρικό και το χριστιανικό. Ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος, σοφός ηγέτης, ξέρεει καλά πως οι διωγμοί και οι έχθρες δεν βοηθούν στην πρόοδο και στον πολιτισμό των υπηκόων της Αυτοκρατορίας του. Έτσι, το 313 μετά Χριστό υπογράφει στα Μεδιόλανα της Ιταλίας, στο σημερινό Μιλάνο δηλαδή, ένα Έγγραφο- κλειδί στην Παγκόσμια Ιστορία των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων: Το «Διάταγμα των Μεδιολάνων». Αλλιώς ονομάζεται και «Διάταγμα της Ανεξιθρησκίας». Ανεξιθρησκία θα πει πως, αφού ο κάθε άνθρωπος είναι γεννημένος ελεύθερη εικόνα Θεού όπως έχουμε πει, έχει το δικαίωμα να πιστεύει ελεύθερα το δικό του Θεό, φτάνει να σέβεται και να μην επηρεάζει τη ζωή, τη θρησκεία, τη συνείδηση (τρόπο σκέψης) και την ελευθερία των συνανθρώπων του με τα έργα ή ακόμα και με τα λόγια του.

Οι συνέπειες του Διατάγματος των Μεδιολάνων στην καθημερινή ζωή των Χριστιανών κατά τα χρόνια του Μεγάλου Κωνσταντίνου:

- Ο Χριστιανισμός δεν διώκεται πια ως απαγορευμένη θρησκεία.
- Οι χριστιανοί δεν στερούνται δικαιώματα ελευθερίας, φορολογικής εξισότητας και απελευθερώνονται από δουλεία.
- Η Εκκλησία βρίσκεται τώρα κάτω από την προστασία του Αυτοκράτορα. Επιστρέφονται στους καθόλους τους οι περιουσίες των χριστιανών που αρπάγησαν κατά τους διωγμούς. Καταργήθηκε ο σταυρικός θάνατος, οι άγριες τιμωρίες των φυλακισμένων.

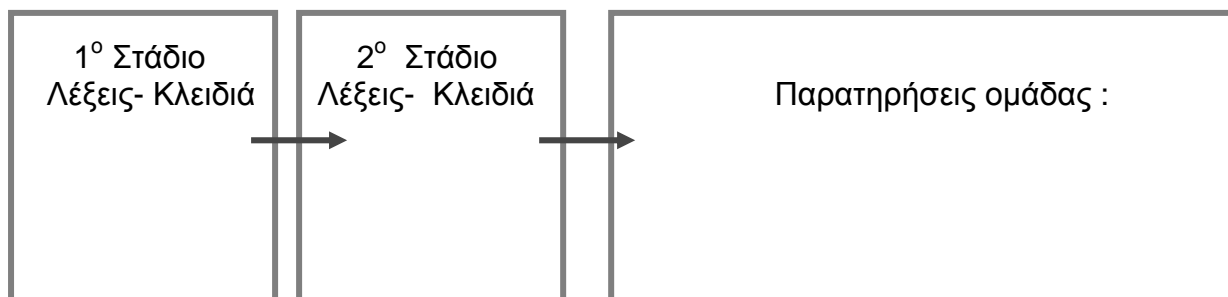

Μάθημα 4B

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

Δραστηριότητα 1.

Διάβασε με προσοχή σε συνεργασία με το παιδί που κάθεται δίπλα σου τις Πηγές 2 και 3. Σε πρώτο στάδιο, με μολύβι κυκλώστε έννοιες- κλειδιά των δύο Πηγών. Στη συνέχεια, συνεργαστείτε με άλλα δύο παιδιά σχηματίζοντας τετράδα, ξαναδιαβάστε σε ένα δεύτερο στάδιο τις δύο Πηγές και με χρωματιστό μαρκαδόρο κυκλώστε ξανά έννοιες κλειδιά. Τι παρατηρείτε; Πόσο σημαντική μπορεί να είναι μια λαογραφική επιστημονική μαρτυρία για μας σήμερα;

Δραστηριότητα 2.

Μπορείς να περιγράψεις με λόγια ή να αποδώσεις με σκίτσο- μέσα από όλες τις πληροφορίες και το φωτογραφικό υλικό που παρουσιάζονται στο Κείμενο- την εσωτερική διαρρύθμιση μιας κατακόμβης;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Δραστηριότητα 3.

Αφού διαβάσεις το κείμενο με τίτλο «*Τι άλλαξε με την Απόφαση των Μεδιολάνων στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία*», κύκλωσε με χρωματιστό μαρκαδόρο τις αλλαγές που εσύ θεωρείς σημαντικές.

Ύστερα διάβασε με προσοχή το παρακάτω απόσπασμα, το παρμένο από το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας:

« Έκαστος (ο καθένας δηλαδή πολίτης) έχει το δικαίωμα ελευθερίας της σκέψης, συνείδησης και θρησκείας». (Άρθρο 18.1)

Έχοντας τώρα στο μυαλό σου όλα τα προηγούμενα και βλέποντας τις παρακάτω φωτογραφίες, ποιό συμπέρασμα μπορείς να διατυπώσεις για το ρόλο της Ορθοδοξίας στην οικοδόμηση του σεβασμού του δικαιώματος αλλά και της υποχρέωσης της διατήρησης της θρησκευτικής ελευθερίας σε όλο τον κόσμο;

Ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομος, δέχθηκε σήμερα, Πέμπτη, 16 Ιουνίου 2011, τον Ιμάμη του τεμένους Χαλά Σουλτάν στη Λάρνακα Imam Shakir, με τον οποίο και συζήτησαν θέματα που αφορούν τη λειτουργία του τεμένους

▪ Πηγή: office@churcofcyprus.org.cy

Για πρώτη φορά ένα από τα σημαντικότερα πολιτικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναγνώρισε τους διωγμούς εναντίον των χριστιανών ανά τον κόσμο.

Στις 19 και 20 Ιανουαρίου 2011 στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συζητήθηκαν οι πολλαπλές περιπτώσεις βίας κατά των χριστιανών σε διάφορα μέρη του κόσμου. Το απόγευμα, στις 19 Ιανουαρίου, οι Ευρωβουλευτές άναψαν κεριά σε ανάμνηση των θυμάτων των πρόσφατων τρομοκρατικών ενεργειών.

Στις 20 Ιανουαρίου 2011 ενεκρίθη το ψήφισμα «Για την κατάσταση των χριστιανών υπό το φως της προστασίας της ελευθερίας της θρησκείας», η οποία καταδικάζει δολοφονίες και διακρίσεις εις βάρος των χριστιανών σε διάφορες χώρες και ειδικά στην Αίγυπτο, τη Νιγηρία, το Πακιστάν, το Ιράν, το Ιράκ, τις Φιλιππίνες.

Πηγή: [Ιστοσελίδα Ευρωκοινοβουλίου 20/1/2011 / Ψήφισμα «Για την κατάσταση των χριστιανών υπό το φως της προστασίας της ελευθερίας της θρησκείας».](http://www.europarl.europa.eu)

Μάθημα 5.

Ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΟΥ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗ

1) Εύρεση και Ύψωση του Τιμίου Σταυρού από την Αγία Ελένη

Στη μακραίωνη πορεία της ανθρωπότητας είναι γνωστό πως λίγα είναι τα πρόσωπα που τιμήθηκαν με τον τίτλο του Μεγάλου. Εξέχουσα μορφή αποτελεί αναμφίβολα ο Μέγας Κωνσταντίνος (275-337 μ.Χ). Είναι ο πρώτος χριστιανός αυτοκράτορας, ο ιδρυτής της βασιλεύουσας Κωνσταντινούπολης, ο υπερασπιστής με το διάταγμα της Ανεξιθρησκίας (313 μ.Χ) του διωκόμενου χριστιανικού λαού, αυτός που συγκάλεσε την Α΄ Οικουμενική Σύνοδο για αντιμετώπιση της αίρεσης του Αρείου, αυτός που έκοψε πρώτος νομίσματα με το χριστόγραμμα χαραγμένο ως ιερό σύμβολο.

Μαζί του ασφαλώς μεγαλύνεται η Αγία μητέρα του Ελένη (247-329 μ.Χ), η οποία έπαιξε σπουδαίο ρόλο στην παιδαγωγία του. Η αποστολή της στα Ιεροσόλυμα για την αναζήτηση και ανεύρεση του Τιμίου σταυρού ήταν μέσα στα μεγαλόπνοα σχέδια του Μεγάλου Κωνσταντίνου για την εδραίωση του

Χριστόγραμμα προερχόμενο από τα αρχικά γράμματα του ονόματος του Χριστού.

Χριστιανισμού.

Γύρω στο 324 μ.Χ η Αγία Ελένη, εφοδιασμένη με βασιλικά γράμματα προς τον τότε Αρχιεπίσκοπο Ιεροσολύμων Άγιο Μακάριο, με αφθονία χρημάτων, καθώς και με την αρμόζουσα συνοδεία στρατού και επισήμων αρχόντων, φθάνει στο χώρο όπου μπορούσε να πραγματοποιήσει το όνειρό της.

Στην αναζήτηση του Τιμίου Σταυρού η βασίλισσα συναντά αρκετές δυσκολίες. Μετά το Άγιο Πάθος της Μεγάλης Παρασκευής, οι σταυρωτές πέταξαν τον Τίμιο Σταυρό σε κάποιο λάκκο, εκεί κοντά στο Γολγοθά. Πάνω από αυτόν οι κάτοικοι της πόλεως πετούσαν κάθε μέρα τα σκουπίδια και τις ακαθαρσίες τους.

Ο αυτοκράτορας της Ρώμης Ανδριανός (118-138 μ.Χ.) με σκοπό να ματαιώσει μελλοντικά κάθε προσκυνηματική ευλάβεια στα άγια αυτά μέρη, φρόντισε να καλυφθεί ο Γολγοθάς κι έστησε επάνω σ' αυτόν το άγαλμα της θεάς Αφροδίτης. Επάνω δε στον τάφο του Χριστού, που κι αυτός καλύφθηκε με χώματα, στήθηκε ένα άγαλμα του Δία.

Σύμφωνα με μια παράδοση, ένας Εβραίός με το όνομα Ιούδας, γνώριζε από τους προγόνους του το ακριβές σημείο όπου βρίσκονταν οι ιεροί αυτοί χώροι, αλλά δεν ήθελε να το αποκαλύψει στην Αγία Ελένη.

Σύμφωνα με άλλη σχετική παράδοση, στο μέρος όπου γίνονταν οι έρευνες για την ανεύρεση του Τιμίου Σταυρού, η βασίλισσα αισθάνθηκε ξαφνικά μια υπέροχη ευωδία.. Στη μέση των σκουπιδιών και της κοπριάς είχε φυτρώσει ένα πράσινο φυτό. Η αγία θεώρησε ότι ήταν θείο σημάδι και έβαλε τους υπηρέτες της να

συνεχίσουν την ανασκαφή στο χώρο εκείνο, όπου και βρέθηκε στη ρίζα του φυτού ο Τίμιος Σταυρός. Από τότε το ταπεινό αυτό φυτό ονομάστηκε «βασιλικός», επειδή φύτρωσε στο σημείο που σταυρώθηκε ο «Βασιλιάς του κόσμου» και επειδή οδήγησε τη Βασίλισσα να βρει το ιερό κειμήλιο. Γι' αυτό και στολίζουν με βασιλικό το Σταυρό κατά την εορτή της Υψώσεώς Του και κατά την τέλεση των Αγιασμών.

Κατά την ανασκαφή βρέθηκαν τρεις Σταυροί, αυτός του Χριστού και των δυο ληστών, τα καρφιά της σταύρωσης και το σχοινί που έδεσαν τον Χριστό κατά την μεταφορά Του στο Γολγοθά .

Η αναγνώριση του Τιμίου Σταυρού:

Η αναγνώριση του Τιμίου Σταυρού έγινε με το εξής θαύμα: μια νεκρή γυναίκα οδηγείτο προς ενταφιασμό. Ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος είπε να σταματήσει η νεκρική πομπή. Μετά από θερμή προσευχή και τοποθετώντας διαδοχικά και χωριστά τους τρεις Σταυρούς πάνω στη νεκρή, ω του θαύματος! Αυτή αναστήθηκε, όταν την άγγιξε ο τρίτος Σταυρός, ο Σταυρός του Κυρίου. Όπως περιγράφει ο Ευθύμιος Ζηγαβηνός, στο Σταυρό του Κυρίου υπήρχε και η μικρή σανίδα με την επιγραφή- συντομογραφία «I.N.B.I.» (Ιησούς Ναζωραίος Βασιλεύς Ιουδαίων), που είχε βάλει τότε ο Πόντιος Πιλάτος.

Με το θαύμα της αναστάσεως της νεκρής γυναίκας από το Σταυρό ο Εβραίος Ιούδας,- ο οποίος υπέδειξε τελικά το χώρο όπου ήταν κρυμμένος ο Σταυρός-, πιστεύει, βαπτίζεται και μετονομάζεται Κυριακός. Αργότερα χειροτονείται Επίσκοπος στα Ιεροσόλυμα και μαρτυρεί επί Ιουλιανού του Παραβάτη (361- 363 μ. Χ). Η Εκκλησία μας τιμά τη μνήμη του στις 28 Οκτωβρίου.

Η Αγία Ελένη διέταξε και διαιρέθηκε ο Τίμιος Σταυρός. Το ένα τμήμα τοποθέτησε σε αργυρή πολύτιμη θήκη και το άφησε στα Ιεροσόλυμα, το άλλο το μετέφερε στο ταξίδι της από τα Ιεροσόλυμα στην Κωνσταντινούπολη. Την εύρεση του Τιμίου Ξύλου τιμά η Εκκλησία μας στις 6 Μαρτίου.

Ύψωση Τιμίου Σταυρού

Τόσο η Αγία Ελένη όσο και όλη η συνοδεία της προσκύνησαν με μεγάλη ευλάβεια και πίστη το Τίμιο Ξύλο του Σταυρού. Η είδηση διαδόθηκε σαν αστραπή σε όλα τα μέρη της Ιερουσαλήμ. Πλήθη πιστών άρχισαν να συρρέουν για να αγγίξουν το Τίμιο Ξύλο. Επειδή όμως συνέβησαν πολλά δυστυχήματα από το συνωστισμό ο Πατριάρχης Μακάριος, ύψωσε (326) τον Τίμιο Σταυρό σε ψηλό μέρος, για να μπορέσουν να τον δουν όλοι. Οι χριστιανοί βλέποντας τον, άρχισαν να φωνάζουν με θερμή προσευχή το «Κύριε ελέησον».

Αυτή την Ύψωση ως σύμβολο παρουσίας των μηνυμάτων του Σταυρού στη ζωή μας, καθιέρωσαν οι Άγιοι Πατέρες της Εκκλησίας μας να γιορτάζουμε στις 14 Σεπτεμβρίου. Την ίδια μερα εορτάζεται και η δεύτερη Ύψωση του Τιμίου Σταυρού, που έγινε από τον αυτοκράτορα Ηράκλειο (628 μ.Χ.), όταν νίκησε τους Πέρσες, οι οποίοι είχαν κλέψει τον Τίμιο Σταυρό από τα Ιεροσόλυμα.

Όσο για τους δυο άλλους σταυρούς των ληστών, η Αγία αδυνατούσε να διακρίνει ποιος άνηκε στον εκ δεξιών ληστή και ποιος στον εξ αριστερών. Σκέφτηκε πως τόσα χρόνια θαμμένοι με το Σταυρό του Χριστού είχαν

πάρει και αυτοί ευλογία και δεν έπρεπε να παραμεληθούν. Πρόσταξε λοιπόν να αποσυναρμολογηθούν και με την εναλλαγή των οριζόντιων ξύλων τους να σχηματισθούν δύο νέοι Σταυροί. Έτσι ο καθένας τους θα περιέχει τεμάχιο του Σταυρού του εκ δεξιών μετανοούντα ληστή.

Ο Ιστορικός Ευσέβιος περιγράφει με λεπτομέρειες το ταξίδι της Αγίας Ελένης. Το παρουσιάζει ως ένα ευλαβέστατο προσκύνημα στους Αγίους Τόπους, κατά το οποίο η Ελένη επιδιόταν σε πράξεις φιλανθρωπίας συντηρώντας ολόκληρες κοινότητες, ανεγείροντας ιδρύματα κοινής ωφελείας με αυτοκρατορικές επιχορηγήσεις και ιδρύοντας μονές.

Μόλις πληροφορήθηκε το γεγονός της ευρέσεως του Τιμίου Ξύλου, ο Μέγας Κωνσταντίνος χάρηκε ιδιαίτερα και με επιστολή του στον Επίσκοπο Μακάριο όρισε να ανεγερθεί στο χώρο του Παναγίου Τάφου και του Γολγοθά λαμπρός ναός, παρέχοντας ο ίδιος ο αυτοκράτορας όσα χρειαζόνταν.

Σήμερα το μεγαλύτερο μέρος του Τιμίου Σταυρού βρίσκεται στο Άγιο Όρος, στη Μονή του Ξηροποτάμιου. Από τους τέσσερις ήλους (καρφιά), τους δύο τους τοποθέτησαν στο βασιλικό στέμμα. Κι αυτό έφερε πάντα μαζί του ο Κωνσταντίνος και το φορούσε με την περικεφαλαία του.

2) Η παρουσία της Αγίας Ελένης στην Κύπρο .

Ίδρυση Ιεράς Μονής Σταυροβουνίου και άλλων ναών.

Η σημαντική γεωγραφική θέση της Κύπρου στο κέντρο της ανατολικής Μεσογείου σε πολύ μικρή σχετικά απόσταση από της ακτές της Μικράς Ασίας, του Λιβάνου, της Συρίας, της Παλαιστίνης, του Ισραήλ και της Αιγύπτου, της προσέδωσαν ιδιαίτερη σημασία στην επικοινωνία της Ευρώπης με τους Αγίους Τόπους. Πουθενά αλλού δεν αποτυπώνεται η τόσο σαφής παρουσία του Βυζαντίου και δεν αναδεικνύεται η σημασία της Κύπρου ως σταθμού προς τους Αγίους Τόπους , όσο στην παράδοση που συνδέει την επίσκεψη της Αγίας Ελένης.

Σύμφωνα με την παράδοση, η Αγία Ελένη, μετά την εύρεση του Τιμίου Σταυρού, ξεκίνησε το ταξίδι επιστροφής στην Κωνσταντινούπολη. Στα ανοικτά της Κύπρου μεγάλη θαλασσοταραχή ανάγκασε το πλοίο να προσαράξει

στα νότια παράλια, κοντά στο χωριό Μαρί, στις εκβολές του αρχαίου χειμάρρου Τετίου, που από τότε μετονομάστηκε προς τιμή της Βασιλοπόταμος.

Εκεί λοιπόν στην περιοχή του Βασιλικού, η κουρασμένη βασίλισσα κοιμήθηκε. Άγγελος Κυρίου φάνηκε στον ύπνο της και της είπε ότι ήταν θέλημα Θεού να κτίσει ναούς και στην Κύπρο, όπως και στα Ιεροσόλυμα, στους οποίους να αφιερώσει τεμάχια του Τιμίου Ξύλου, για να τιμάται και εδώ ο Σταυρός του Κυρίου. Ήταν τόσο ζωντανό το όνειρο, που η Βασίλισσα τινάχτηκε πάνω από το στρώμα της. Τρομαγμένη έτρεξε στο μπαούλο μέσα στο οποίο είχε φυλάξει

*Νωπογραφία Παρεκκλησίου
Πάντων των εν Κύπρω Αγίων.*

το Τιμιο Ξύλο. Τίποτα όμως δεν βρήκε. Στις φωνές της τρέχουν κι οι υπηρέτες της και ψάχνουν κι αυτοί. Άκαρπες οι προσπάθειες όλων. Στεναχωρημένη η Αγία γυναίκα , διατάζει τους υπηρέτες της να συνεχίσουν την

έρευνα και οπωσδήποτε να ευρεθεί το σεπτό κειμήλιο. Τότε ένας υπηρέτης ανακοινώνει ότι, στην κορυφή ενός βουνού, φαίνεται μια παράξενη χρυσοκόκκινη φλόγα, που όσο πάει μεγαλώνει και λάμπει γύρω. Περίεργη η Βασίλισσα βγαίνει από τη σκηνή της και κοιτάζει προς τη μυτερή κορυφή του βουνού και βλέπει την παράξενη λάμψη. Χωρίς να χάσει καιρό, καλεί τον υπηρέτη κοντά της και τον διατάζει με συντροφιά κάποιου άλλου, να πάνε να εξετάσουν ποιο πράγμα ήταν εκείνο, που έδινε την ασυνήθιστη και παράξενη λάμψη.

Μετά από ώρες γύρισαν οι υπηρέτες έχοντας στα χέρια τον χαμένο θησαυρό της βασίλισσας, το Τίμιο Ξύλο. Όπως της είπαν, το βρήκαν, μέσα σε μια φλόγα, που σαν πύρινη στήλη ανέβαινε πάνω από πενήντα μέτρα ψηλά, χωρίς ξύλα ή άλλη πηγή φωτιάς.

Συγκινημένη η ευσεβέστατη άνασσα (βασίλισσα) για όσα άκουε και όσα έγιναν κατάλαβε αμέσως ποιο ήταν το

Σταυροβούνι

θέλημα του Θεού. Έπρεπε εκεί στο βουνό του Ολύμπου να κτισθεί ναός και να προικοδοτηθεί με το Τίμιο Ξύλο. Χωρίς να χάσει καιρό σηκώνεται και με αρκετούς από τη συνοδεία της ξεκινά για τη βουνοκορφή. Καταργεί τον ειδωλολατρικό ναό όπου ήταν αφιερωμένος στον Ολύμπιο Δία και ανεγείρει ναό. Κατά το κτίσιμο του μοναστηριού, λέγεται, πως βοηθούσε και η ίδια η βασίλισσα. Ο πόθος της Αγίας να δει το γρηγορότερο εκεί υψωμένο τον ναό του αληθινού Θεού και Σωτήρος των ανθρώπων και τον Τίμιο Σταυρό να στολίζει περίλαμπρα τον ιερό εκείνο χώρο ήταν μεγάλος.

Εκεί αφιέρωσε τον ένα από τους δύο σταυρούς των ληστών, τοποθετώντας στο κέντρο

του τεμάχιο από το Τίμιο ξύλο, καθώς επίσης και ένα καρφί.

Το μοναστήρι βρίσκεται 9 χλμ. δυτικά του δρόμου Λευκωσίας-Λεμεσού, σε υψόμετρο 750 μέτρων και όλο το βουνό ονομάστηκε Σταυροβούνι από το Τίμιο Ξύλο που φιλοξενείται σε αυτό. Το μοναστήρι προς τιμήν της Αγίας Ελένης ονομάζεται και «Βασιλομονάστηρο». Σήμερα στη νότια πλευρά της μονής βρίσκεται κάποιο κτίσμα που θεωρείται πιθανό κατάλοιπο του αρχαίου ειδωλολατρικού ναού.

Ιερά Μονή Σταυροβουνίου

Όμοδος

Η Αγία Ελένη ανεγείρει κι άλλους ναούς στην Κύπρο και προικίζει αυτούς με τεμάχια από τη Σταυρική θυσία του Κυρίου. Η δεύτερη μονή είναι η μονή Τιμίου Σταυρού στο χωριό Όμοδος (ετυμολογείται από το λατινικό "Homodeus", το σπίτι του Θεού). Η μονή υπήρχε ήδη όταν έφτασε στην Κύπρο η Αγία, αλλά άφησε κομμάτι από τον ιερό Κάνναβο (το σχοινί με το οποίο είχαν δέσει το Χριστό πάνω στο Σταυρό) και έτσι συνδέθηκε με το όνομά της. Την πληροφορία αυτή μας δίνει ο

χρονογράφος Κυπριανός και είναι η μόνη που έχουμε για το πρώτο χτίσιμο τη μονής.

Στα Πάνω Λεύκαρα υπάρχει ναός αφιερωμένος στον Τίμιο Σταυρό και εκεί η Αγία Ελένη αφιέρωσε μικρό τεμάχιο του Τιμίου Ξύλου. Στο Χωριό Κουκά φυλάσσονται τα

Κουκά

τρίμματα του Τιμίου Ξύλου. Ο ναός του Τιμίου Σταυρού στην Κουκά αποτελεί ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό είδος και χρονολογείται στο 12^ο αιώνα, ενώ στο εσωτερικό του διασώζονται ωραίες τοιχογραφίες.

Στην Τόχνη βρίσκεται νεότερος ναός , ίσως υποκατέστησε άλλο παλαιότερο, αφιερωμένο στον Τίμιο Σταυρό. Είναι η μοναδική εκκλησία κτισμένη πάνω σε γεφύρι. Αξίζει να σημειωθεί και ο Ναός του Τιμίου Σταυρού στο χωριό Πελένδρι για τις θαυμάσιες τοιχογραφίες, που χρονολογούνται στο 12^ο - 15^ο αιώνα.

Στην Ανώγυρα υπάρχει ναός αφιερωμένος στον Τίμιο Σταυρό. Είναι κτισμένος πάνω στα θεμέλια παλαιοχριστιανικής βασιλικής με εξαιρετικά δείγματα παλαιολόγιας τοιχογραφίας.

Στο χωριό Τσάδα επίσης υπάρχει μονή αφιερωμένη στον Τίμιο Σταυρό .

Σύμφωνα με την ίδια παράδοση η Κύπρος μαστιζόταν τότε από φοβερή ανομβρία , που προκάλεσε λοιμικές ασθένειες , το δε νησί είχε γεμίσει από θανατηφόρα φίδια.

Η παράδοση μας λέει, πως η Αγία για να μπορέσει να ανέβει στον Όλυμπο, διέταξε κι έβαλαν φωτιά, για να καούν τα ξηρά χόρτα και τα φίδια. Η φωτιά σιγά-σιγά ξαπλώθηκε σε όλο το νησί. Τα μόνα μέρη που έμειναν έξω από τη φωτιά,

Ανώγυρα

άκαυτα, ήταν ο Ακάμας (α- καίω) και το Καρπάσι. Η Αγία Ελένη προσευχήθηκε και τότε άνοιξαν οι ουρανοί. Καταρακτώδεις βροχές πότισαν τη διψασμένη γη και για πρώτη φορά, έπειτα από πάρα πολλά χρόνια, εμφανίστηκε ουράνιο τόξο στον ουρανό. Γι' αυτό και το ουράνιο τόξο αποκαλείται από τον κυπριακό λαό «ζωνάρι της Αγίας-Ελένης».

Η ανομβρία οδήγησε πολλούς κατοίκους να μεταναστεύσουν σε άλλα μέρη , για να μπορέσουν να επιβιώσουν. Όπως αναφέρουν οι Βυζαντινοί κώδικες (12-13^ο αιώνα) οι οποίοι διασώθηκαν από τους μεσαιωνικούς τοπικούς χρονογράφους (Λεόντιο Μαχαίρα 15^{ος} αι.) η Αγία Ελένη μετέφερε στην Κύπρο ένα πλοίο γεμάτο γάτες από τη Μικρά Ασία για να εξαλείψουν τα φίδια. Ο τόπος όπου προσάραξε το πλοίο ονομάστηκε από τότε Ακρωτήριο των Γάτων. Με την επιστροφή της στην Κωνσταντινούπολη η Αγία Ελένη μερίμνησε και πέτυχε την επιστροφή των Κυπρίων στο νησί τους, που είχαν ξενιτευτεί εξαιτίας της ανομβρίας.. Στην Κύπρο ο Άγιος Κωνσταντίνος και η Αγία Ελένη τιμούνται ιδιαίτερα. Πολλοί Κύπριοι φέρουν τα ονόματά τους, ενώ πολλοί ναοί παλαιότεροι και νεότεροι είναι αφιερωμένοι σε αυτούς καθώς και πολλά τοπωνύμια, όπου πιθανώς να βρίσκονταν παλαιότερα ναοί τους.

3) Ο Σταυρός ως σύμβολο του νέου ήθους.

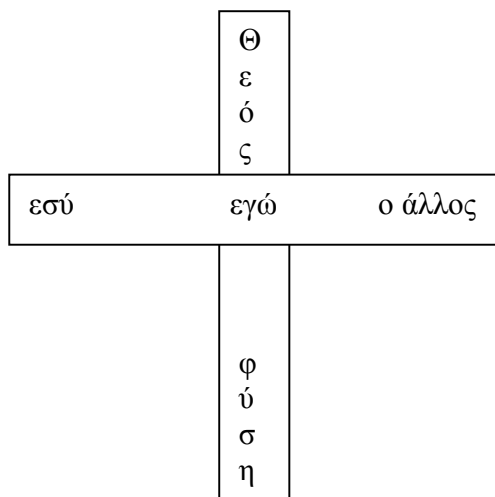
Οριζόντια και κάθετη διάσταση της αγάπης , δηλαδή της αφοσίωσης προς το Θεό , το συνάνθρωπο και τη φύση.

Ο Σταυρός, πριν από είκοσι αιώνες, για τους Ιουδαίους ήταν «σκάνδαλο» (τρόπος της πιο ατιμωτικής και εξευτελιστικής θανατικής τιμωρίας δηλαδή), για τους Έλληνες (ειδωλολάτρες /εθνικούς) μωρία (τρέλα), για μας όμως τους Χριστιανούς « Θεού δύναμις και Θεού σοφία"(Α΄ Κορ. α΄, 23). Σήμερα ο Σταυρός κυριαρχεί σε ολόκληρη τη ζωή της Εκκλησίας μας ,ως όργανο θυσίας, σωτηρίας , χαράς, αγιασμού και χάριτος. Πάνω στο ξύλο του Σταυρού ο Κύριος κάρφωσε και τις αμαρτίες μας. Στο Σταυρό νίκησε το θάνατό μας "θανάτω θάνατον πατήσας ", με το να κάνει δικό του το δικό μας θάνατο και με την Ανάστασή του μας χάρισε ζωή και αφθαρσία.

Η Εκκλησία μας είναι Εκκλησία του Σταυρού και της Αναστάσεως. Χωρίς Σταυρό δεν υπάρχει Ανάσταση . Ο Σταυρός είναι η βάση της σωτηρίας μας , είναι η προϋπόθεση μυρίων αγαθών. Με το Σταυρό ο Χριστός αποκαλύπτει το μυστήριο της άπειρης αγάπης του Θεού στον άνθρωπο. Σε κάθε Θεία Λειτουργία, η θυσία του Χριστού ενώνει τη γη με τον ουρανό. Αυτή την αγάπη τη δηλώνει και το ίδιο το σύμβολο του σταυρού. Ο κάθετος άξονάς του συμβολίζει τη σχέση του Θεού με τον άνθρωπο ενώ ο οριζόντιος άξονας τη σχέση που έχουμε εμείς οι άνθρωποι μεταξύ μας. Ο Χριστός με τη σταυρική του θυσία μας συμφιλώσε με το Θεό. Ο Σταυρός, λοιπόν, για το χριστιανό δεν είναι μόνο "ο τύπος ", "το σύμβολο ", "το σημείο" του Χριστού δηλαδή, αλλά είναι ο τρόπος ζωής των Χριστιανών. Όπως δεν νοείται αληθινός Χριστός χωρίς Σταυρό, έτσι δεν νοείται αληθινός Χριστιανός χωρίς Σταυρό, δηλαδή χωρίς τη συμμετοχή στον Σταυρό του Χριστού "Όστις ου βαστάζει τον Σταυρόν εαυτού και έρχεται οπίσω μου , ου δύναται είναι μου μαθητής"

(Όποιος δεν σηκώνει τον σταυρό του και δεν με ακολουθεί , δεν μπορεί να είναι μαθητής μου. Λουκ. ιδ΄, 27).

Ο αγώνας λοιπόν του Χριστιανού είναι πολύπλευρος και σταυρικός: κοινωνικός και πνευματικός. Η ζωή του πρέπει να κατευθύνεται σε όλες τις πλευρές όπως και τα σημεία του Σταυρού. Εάν στο κέντρο είναι η ψυχή του καθενός, στις δυο οριζόντιες κεραίες (προεκτάσεις) είναι ο συνάνθρωπος μας. Η οριζόντια θέση δηλώνει την

ισοτιμία όλων των ανθρώπων μεταξύ τους. Το εγώ , το εσύ και ο άλλος είναι ισότιμα χωρίς κοινωνικές , θρησκευτικές, φυλετικές , οικονομικές , εθνικές διακρίσεις. Ο Χριστός δίδαξε ότι ο άλλος, ακόμα και ο εχθρός μας, είναι ο πλησίον μας . Για να γίνει αυτό χρειάζεται η προσωπική, πνευματική καλλιέργεια εν Χριστώ. Η κάθετη άνω κεραία (προέκταση) είναι η παρουσία του Θεού στη ζωή μας . Αυτή η προσωπική επικοινωνία μας και κοινωνία μας με το Θεό, ο οποίος είναι αγάπη, μας τροφοδοτεί και εμάς από την αγάπη Του, ώστε να την προσφέρουμε στον συνάνθρωπό μας. Με το μυστήριο του Βαπτίσματος, την πνευματική μας

αναγέννηση και γενικά με τη συμμετοχή μας στη Μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας, τη Θεία Κοινωνία και τη νηστεία, ο χριστιανός απαρνείται τον «παλαιό άνθρωπο», προσπαθεί να ξεριζώσει από μέσα του τα εγωιστικά πάθη, τον εγωκεντρισμό και τη φιλαυτία. Έτσι, ξεπερνώντας τη φιλαυτία, ο άνθρωπος γίνεται φιλόθεος και φιλόανθρωπος κι όσο πιο πολύ προσπαθεί τόσο περισσότερο πετυχαίνει την πνευματική πληρότητα, τη Χάρη του Αγίου Πνεύματος και ανοίγεται με αγάπη στο Θεό και στο συνάνθρωπό του. Η κάθετη κάτω κεραία (προέκταση) είναι η φύση. Αν αγαπώ το Θεό και τους συνανθρώπους μου δεν μπορεί να μην σέβομαι και το περιβάλλον, το οποίο είναι δημιούργημα του Θεού και δώρο Του στον άνθρωπο. Μόνο αν ο άνθρωπος επιλέξει το σταυρικό τρόπο ζωής θα ζει αληθινά, θα βιώνει τη ζωή του ως παράδεισο. Η αρμονική ενότητα με το Θεό , τον εαυτό του , το συνάνθρωπο του και τη φύση, θα τον βοηθήσουν να πετύχει τη σωτηρία του.

Μάθημα 5

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ¹:

1) Βρείτε άλλες προσωπικότητες της ιστορίας οι οποίες τιμήθηκαν με τον τίτλο του Μεγάλου.

2) Πώς δικαιολογείται η ύπαρξη του Τιμίου Σταυρού και στα Ιεροσόλυμα και στην Κωνσταντινούπολη; Διαβάστε την πηγή για να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Πηγή: " Η δε μακαρία Ελένη , αφού έκτισε πολλούς Ναούς εις τα Ιεροσόλυμα και επρόκειτο να επιστρέψει πλέον εις Κωνσταντινούπολιν , επρόσταξε και έκοψαν διά πρίονος εις δύο το Τιμιον Ξύλον κατά το πάχος αυτού από άνωθεν έως κάτω και ούτως εσηματίσθησαν δύο Σταυροί., αφήσασα δε εις τα Ιεροσόλυμα τον ένα Σταυρόν παρέλαβε τον έτερον μαζί με τα καρφιά και επέστρεψε μετά χαράς μεγάλης»
(Μέγας Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας , Τόμος Ε' σελ. 534)

3) Από πού φαίνεται ότι οι ειδωλολάτρες γνώριζαν την ύπαρξη χριστιανικών στοιχείων στην περιοχή που έκτισαν το ιερό της θεάς Αφροδίτης και τι έκαναν για να το αποσιωπήσουν;

Πηγή : "Βασιλικός ανεβλάστανε πάντοτε επί του τόπού του Γολγοθά, κάτωθι του οποίου ήτο κεχωσμένος ο Τιμιος Σταυρός. Ανέσπων δε τον βασιλικόν οι Έλληνες , οίτινες είχαν εκεί επάνω ναόν και άγαλμα της Αφροδίτης. πλην αυτός πάλιν ανεβλάστανεν . Όθεν εις μνήμην του θαύματος με βασιλικόν μόνον ποιούμεν τον δια Σταυρού μικρόν και μέγαν Αγιασμόν".
(Μέγας Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας , Τόμος Θ' σελ. 315)

4) Φανταστείτε ότι είσαστε ένας από τους συνοδούς της Αγίας Ελένης. Φτιάξτε διάλογο μέσα από τον οποίο να γίνονται φανερά τα συναισθήματα, τόσο της Αγίας Ελένης , όσο και τα δικά σας, για την ανασκαφή και εύρεση του Τιμίου Σταυρού.

¹ Το φύλλο παρέχει τη δυνατότητα αξιοποίησης μέρους ή και του συνόλου των προτεινόμενων δραστηριοτήτων με πολλούς τρόπους: συνεργατική- διερευνητική εργασία, τροχιακή μελέτη (project), διαθεματική εργασία, τοπική μελέτη, διαφοροποιημένη διδασκαλία.

5) Ποια δεινά μάλιστα την Κύπρο όταν η Αγία Ελένη έφθασε στο νησί; Πώς βοήθησε η παρουσία της στην αναζωογόνηση του νησιού; Οι πιο κάτω πηγές θα σας βοηθήσουν.

"Ο μέγας Κωνσταντίνος μετά το βαπτιστήναι είπεν ότι η δική μας χώρα η Κύπρος έμεινε χωρίς τιναν χρόνους λς' (χωρίς κανένα κάτοικο 36 χρόνια) , διατί εγίνην πείνα μεγάλη απού αβροχιάν , και ούλη η σπορά εχάθηκεν. Και η πείνα εγίνην μεγάλη , και ούλα τα νερά των βρύσων εξέραναν, και επήγαιναν οι ανθρώποι απού τόπον εις τόπον με τα κτηνά τους να εύρουν νερόν , να ζήσουν και τα κτηνά τους. Και ούλα εστεγνώσαν , και λάκκοι και βρύσες και αφήκαν την πανθαύμαστην Κύπρον".

(Λεόντιος Μαχαιράς – Εξήγησις της γλυκείας χώρας Κύπρου , η οποία λέγεται Κρόνακα τουτέστιν χρονικόν σελ. 4, εκδόσεις Φυλόκυπρος, 1982).

"Και ενέβην (μπήκε) η Ελένη και ήρτεν εις την Κύπρον. Και όνταν επέσωσαν και εράζαν εις την γην έβγαλεν το σεντούκιν με τους β' σταυρούς , και εφάν εις τον Βασιλοπόταμον. Και όνταν απόφαν έπεσεσεν απο τον κόπον του θαλάσσου και εκοιμήθην, και είδεν έναν όρωμαν , ότι ένας παιδίος άνθρωπος είπεν της: "Κυρία μου Ελένη , ως γοιον εποίκες (όπως έκανες) εις Ιερουσαλήμ και έκτισες πολλούς ναούς , ήτζου ποίσε και ώδε (έτσι κάνε και εδώ) , ότι ορισμός εις την αυτήν χώραν να κατοικούσιν άνθρωποι , έως της συντελείας , και να μην ζηλειφθει εις τους αιώνας. Και κτίσε ναόν εις το όνομαν του τιμίου και ζωοποιοού σταυρού και βάλε απο τα τίμια ξύλα απού βαστάς".

(Λεόντιος Μαχαιράς – Εξήγησις της γλυκείας χώρας Κύπρου , η οποία λέγεται Κρόνακα τουτέστιν χρονικόν σελ. 4, εκδόσεις Φυλόκυπρος, 1982).

6) Φανταστείτε ότι είσαστε ένας από τους συνοδούς της Αγίας Ελένης. Φτιάξτε διάλογο με τον οποίο να γίνονται φανερά τα συναισθήματα τόσο της Αγίας Ελένης , όσο και εσάς για την εξαφάνιση του Τιμίου Σταυρού στην Κύπρο και την εύρεση Του στο βουνό του Ολύμπου.

7) Πώς πρέπει ο άνθρωπος, σύμφωνα με το πιο κάτω κείμενο, να συμπεριφέρεται στη φύση, στο Θεό και στο συνάνθρωπο.

Πάτα γερά τα πόδια σου στη γη . Απο εκεί εξαρτάται το σώμα σου . Έχε το κεφάλι σου ψηλά στον ουρανό . Απο εκεί κατάγεται η ψυχή σου. Απλωσε τα χέρια σου και κράτα με αγάπη το συνάνθρωπό σου. Μόνο έτσι γίνεσαι Άγιος.

8) Σύμφωνα με τον Άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο, πού μπορούμε να βρούμε το σημείο του Σταυρού; Σκεφθείτε πότε κάνετε εσείς το σημείο του Σταυρού. Τι φανερώνει αυτό;

Πηγή : "Αυτό το καταραμένο και αποτρόπαιο σύμβολο της χειρότερης τιμωρίας τώρα έχει γίνει ποθητό και αξιαγάπητο. Παντού το βλέπεις. Στην Αγία Τράπεζα, στις χειροτονίες των ιερέων , στη θεία λειτουργία , στα σπίτια, στις αγορές, στις ερημιές και στους δρόμους , στις θάλασσες , στα πλοία και στα νησιά , στα κρεβάτια και στα ενδύματα , στους γάμους , στα συμπόσια , στα χρυσά και τ' ασημένια σκεύη , στα κοσμήματα και στις τοιχογραφίες... τόσο περιπόθητο σ' όλους έγινε το θαυμαστό αυτό δώρο , η ανέκφραστη αυτή χάρη".

(Ιωάννης Χρυσόστομος)

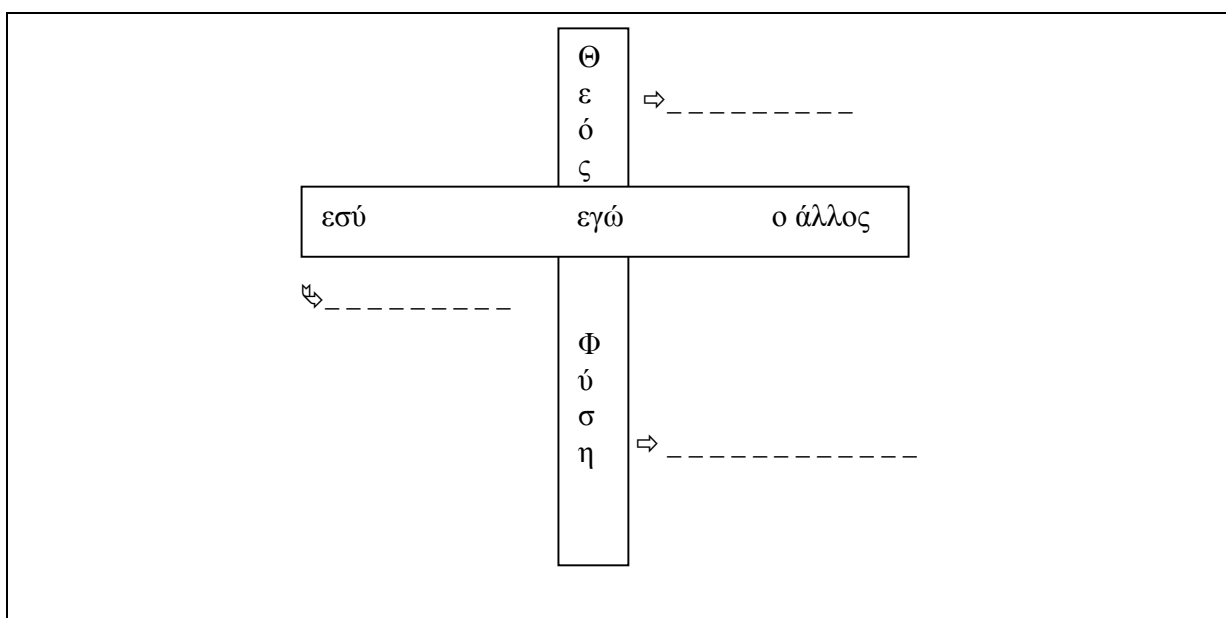
9) Πώς κάνουμε το σταυρό μας και τι συμβολίζει; Βρέστε πληροφορίες και παρουσιάστε τις στους συμμαθητές σας.

10) Γράψτε τις περιοχές της Κύπρου όπου βρίσκονται μοναστήρια ή ναοί αφιερωμένοι στον Τίμιο Σταυρό, ώστε να σχηματισθεί κάθετα η λέξη σταυρός (Όμοδος, Λεύκαρα, Σταυροβούνι, Ανώγυρα, Πελένδρι, Τόχη, Κουκά)

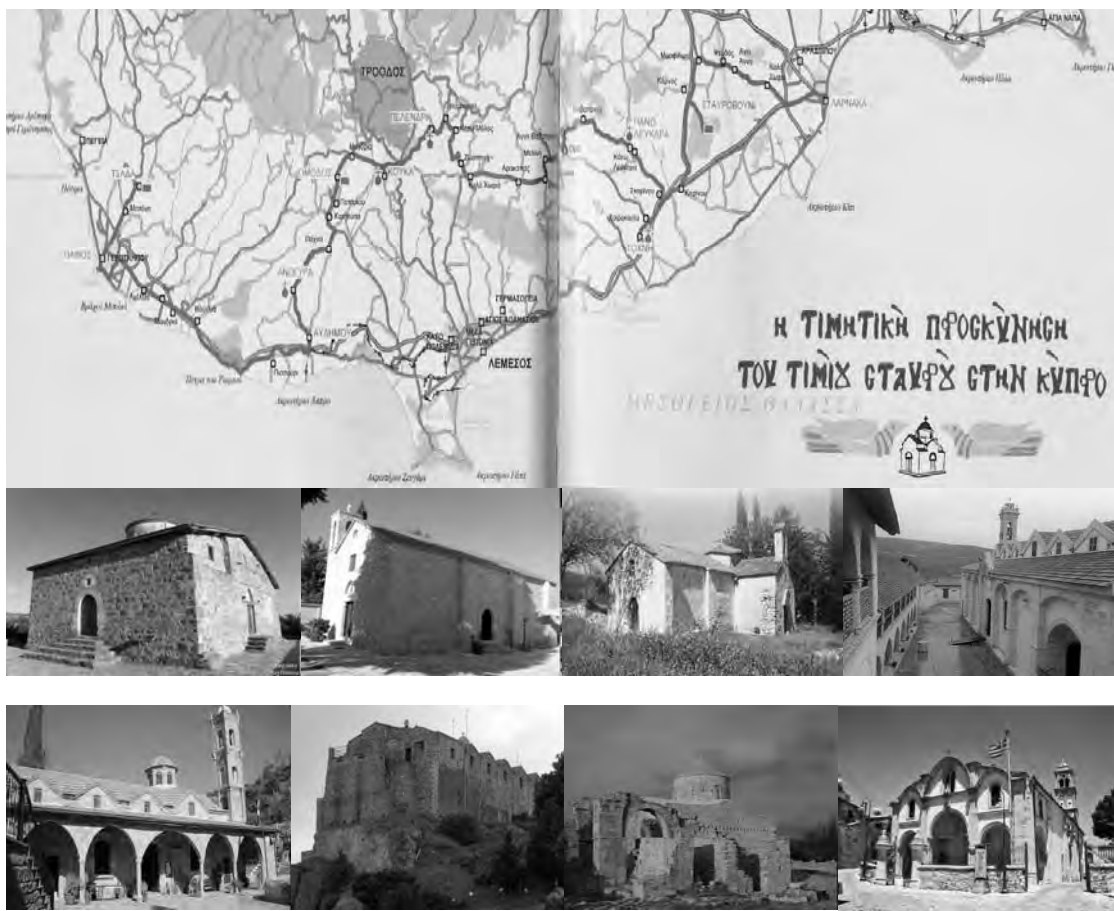
11) α) Σύμφωνα με τα πιο κάτω, τοποθετήστε στις κεραιές (προεκτάσεις) του σταυρού τα πάθη που απορρέουν από τη διάσπαση της σχέσης του ανθρώπου με το Θεό της Αγάπης. Πτώση ονομάζεται η διακοπή από τον άνθρωπο της κοινωνίας αγάπης με το Θεό. Τότε επέρχεται η διαστρέβλωση της αγάπης . Αντί να κατευθύνεται προς το εσύ κατευθύνεται προς το εγώ , στην αγάπη του εαυτού μας , στην άνεση και το συμφέρον. Η φιλαυτία, ο εγωισμός εκφράζεται στη ζωή με τρεις παραλλαγές.

- α) Φιλοδοξία (ο εαυτός μου είναι ο ανώτερος του σύμπαντος)
- β) Φιληδονία (ο συνάνθρωπός μου είναι μέσο για δική μου ευχαρίστηση)
- γ) Φιλοχρηματία (όλα τα όντα και το περιβάλλον είναι αντικείμενα για κατάχρηση)

β) Βρέστε τις αντίθετες λέξεις που εκφράζουν μεγάλες αρετές όταν ο άνθρωπος τροφοδοτείται συνεχώς από τη Χάρη του Θεού.

11) Κυκλώστε τις περιοχές που τιμούν τον Τίμιο Σταυρό και μετά αντιστοιχίστε με τις ανάλογες εκκλησίες.

12) Κρυπτόλεξο. Βρείτε και κυκλώστε οριζόντια , κάθετα και διαγώνια λέξεις (17) τις οποίες συναντήσαμε στο κεφάλαιο.

B	A	Σ	I	Λ	O	Π	O	T	A	M	O	Σ	P	T	Y	I	O
Y	N	A	T	A	E	Θ	P	H	Σ	K	M	O	N	E	Y	E	H
P	E	N	Φ	A	B	M	Γ	O	Λ	Γ	O	Θ	A	Σ	A	P	M
O	Ξ	I	A	N	Y	N	Ψ	E	Λ	I	Δ	O	Γ	I	Λ	O	Δ
K	I	O	Σ	A	E	P	I	M	N	B	O	P	I	Π	O	Σ	E
A	Θ	E	A	Σ	X	B	O	M	P	A	Σ	T	A	Y	P	O	Σ
B	P	P	A	T	A	M	I	B	M	I	E	O	Σ	A	B	Λ	Π
A	H	A	Σ	A	T	I	K	O	O	M	O	X	M	I	K	Y	A
Σ	Σ	O	M	Σ	A	E	Π	I	O	Y	P	N	O	Δ	I	M	N
I	K	P	H	H	N	I	T	E	Λ	E	N	H	Σ	A	N	A	A
Λ	E	Y	K	A	P	A	A	I	Λ	A	I	I	T	E	P	E	T
I	I	O	M	O	O	Y	Σ	I	Λ	E	N	Σ	K	O	Y	K	A
K	A	P	Φ	I	A	Y	Ω	Ψ	P	M	N	A	I	E	T	N	P
O	I	Π	Ψ	B	A	Ψ	A	N	Ω	Γ	Y	P	A	T	A	K	I
Σ	Y	N	I	X	P	A	I	O	N	O	Σ	E	I	A	M	Λ	A

Λύση κρυπτόλεξου.

B	A	Σ	I	Λ	O	Π	O	T	A	M	O	Σ	P	T	Y	I	O
Y	N	A	T	A	E	Θ	P	H	Σ	K	M	O	N	E	Y	E	H
P	E	N	Φ	A	B	M	Γ	O	Λ	Γ	O	Θ	A	Σ	A	P	M
O	Ξ	I	A	N	Y	N	Ψ	E	Λ	I	Δ	O	Γ	I	Λ	O	Δ
K	I	O	Σ	A	E	P	I	M	N	B	O	P	I	Π	O	Σ	E
A	Θ	E	A	Σ	X	B	O	M	P	A	Σ	T	A	Y	P	O	Σ
B	P	P	A	T	A	M	I	B	M	I	E	O	Σ	A	B	Λ	Π
A	H	A	Σ	A	T	I	K	O	O	M	O	X	M	I	K	Y	A
Σ	Σ	O	M	Σ	A	E	Π	I	O	Y	P	N	O	Δ	I	M	N
I	K	P	H	H	N	I	T	E	Λ	E	N	H	Σ	A	N	A	A
Λ	E	Y	K	A	P	A	A	I	Λ	A	I	I	T	E	P	E	T
I	I	O	M	O	O	Y	Σ	I	Λ	E	N	Σ	K	O	Y	K	A
K	A	P	Φ	I	A	Y	Ω	Ψ	P	M	N	A	I	E	T	N	P
O	I	Π	Ψ	B	A	Ψ	A	N	Ω	Γ	Y	P	A	T	A	K	I
Σ	Y	N	I	X	P	A	I	O	N	O	Σ	E	I	A	M	Λ	A

Λύση

ΣΤΑΥΡΟΒΟΥΝΙ
 ΤΟΧΝΗ
 ΑΝΩΓΥΡΑ
 ΛΕΥΚΑΡΑ
 ΠΕΛΕΝΔΡΙ
 ΚΟΥΚΑ
 ΟΜΟΔΟΣ

Μάθημα 6 ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ

«Ευτυχισμένος είναι ο άνθρωπος, ο οποίος ποθεί τον Θεό, όπως ο ερωτευμένος την αγαπημένη του». Μπορεί να ακούγονται λίγο περίεργα στα αυτιά μας τα λόγια αυτά του Αγ. Ιωάννη της Κλίμακος, ωστόσο περιγράφουν την πραγματική σχέση του ανθρώπου με το Θεό. Σκοπός της ζωής μας είναι να φτάσουμε στο Θείο Έρωτα, να αισθανόμαστε, ότι χωρίς το Θεό δεν αναπνέουμε, δεν αξίζει να ζούμε. Μόνο έτσι μπορούμε να καταλάβουμε και να κατανοήσουμε το γιατί μόνο στα πρώτα τριακόσια χρόνια του χριστιανισμού μαρτύρησαν έντεκα εκατομμύρια μάρτυρες. Όταν ο άνθρωπος ερωτευτεί το Θεό, τότε πολλές φορές αναγκαστικά αλλάζει και τον τρόπο αλλά και τον τόπο ζωής του. Έτσι, ξεκίνησε και ο μοναχισμός στην Εκκλησία.

Ιστορικά

Ο μοναχισμός στη ζωή της Εκκλησίας εμφανίστηκε από πολύ νωρίς κυρίως στην Αίγυπτο. Ενώ οι διωγμοί ακόμα καλά κρατούσαν, πολλοί Χριστιανοί της Αιγύπτου, ήδη από τον 3^ο αι. μ.Χ., αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις πόλεις και να καταφύγουν σε έρημους τόπους. Σκοπός τους να γλιτώσουν αλλά και να επιδοθούν σε πιο έντονη προσευχή και άσκηση. Μετέπειτα, κατά τον 4^ο αι. μ.Χ., όταν σταμάτησαν επιτέλους οι διωγμοί και αναγνωρίστηκε ο Χριστιανισμός ως επίσημη θρησκεία του Ρωμαϊκού Κράτους, μεγάλος αριθμός ανθρώπων μπαίνουν στην Εκκλησία, χωρίς πραγματικά να πιστεύουν στον αληθινό Θεό ή χωρίς την κατάλληλη προετοιμασία. Έτσι, ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα εμφανίστηκε μέσα στην Εκκλησία, η εκκοσμίκευση. Η πνευματική χαλάρωση στον τρόπο ζωής των χριστιανών έγινε η βασικότερη αιτία φυγής πολλών, από όλες τις κοινωνικές τάξεις, προς την έρημο.

Ας φανταστούμε ένα πιστό χριστιανό, ο οποίος θέλει να αφιερώσει τον εαυτό του στο Θεό, να ασχολείται μόνο με την προσευχή και την τήρηση των εντολών του Θεού. Η ψυχή του συνεχώς ζητεί το Θεό, θέλει συνεχώς να Τον θυμάται και να Τον ανυμνεί και γενικά δεν μπορεί να ησυχάσει, παρά μόνο όταν βρίσκεται σε επικοινωνία μαζί Του. Στην προσπάθειά του όμως αυτή, βλέπει γύρω του ένα τρόπο ζωής που είναι εντελώς αντίθετος με όσα ο ίδιος ποθεί και θέλει. Βλέπει τους άλλους να μην τηρούν σχεδόν καθόλου όσα διδάσκει ο Χριστός και η Εκκλησία, όπως εκκλησιασμό, νηστεία, εξομολόγηση, να αμαρτάνουν χωρίς ντροπή, να κυριαρχεί παντού το ψέμα και η αδικία, να έχουν μοναδικό σκοπό της ζωής τους την απόκτηση υλικών αγαθών χωρίς να δίνουν σημασία στη σωτηρία της ψυχής τους. Ένας χριστιανός λοιπόν, του οποίου φλέγεται η καρδιά για το Θεό και το Ευαγγέλιο θα αντιδράσει με δύο τρόπος. Είτε θα αφοσιωθεί στο Χριστό και

θα προσπαθεί να μην παρασυρθεί από την εκκοσμίκευση είτε, όταν υπάρχει και η αναγκαία κλήση από το Θεό, θα αφήσει τον κόσμο και τις απολαύσεις, για να βρει το νόημα της ζωής του σε ένα μοναστήρι. Κι αυτό, όχι διότι μισεί τους ανθρώπους αλλά επειδή η ψυχή του δεν αναπαύεται μέσα στον κόσμο, η αγάπη του για το Χριστό ξεπέρασε κάθε άλλη του επιθυμία και ανάγκη, και θέλει πραγματικά στη ζωή του να εφαρμόσει όσο πιο πιστά μπορεί το θέλημα του Θεού.

Όπως προαναφέρθηκε, πρώτος ασκητής και κατ' επέκταση μοναχός, «πατριάρχης των μοναχών» και «καθηγητής της ερήμου» είναι ο Μέγας Αντώνιος (251-356 μ.Χ.). Βέβαια αυτός είχε πρότυπό του τον Άγιο Ιωάννη τον Πρόδρομο και Βαπτιστή του Κυρίου, που πρώτος εγκατέλειψε τις ανέσεις της κοσμικής ζωής και κατέφυγε στην έρημο όπου έζησε με αυστηρότητα τη μοναχική ζωή: Ευτελή ενδυμασία, λιτή τροφή, αδιάλειπτη προσευχή και άσκηση. Αυτό το πρόγραμμα ακολούθησε και ο Άγιος Αντώνιος. Τόσο μεγάλη ήταν η φήμη του ως Αγίου και ενάρτετου άνδρα, ώστε τον ακολούθησαν κι άλλοι μοναχοί για να μείνουν μαζί του στην έρημο. Λέγεται μάλιστα, ότι ο αριθμός τους έφτασε μέχρι τις έξι χιλιάδες.

Εκτός, φυσικά από τον Μέγα Αντώνιο, άλλοι σπουδαίοι θεμελιωτές και οργανωτές του μοναχικού βίου είναι ο Άγιος Μακάριος ο Αιγύπτιος, ο Όσιος Αμμούν, ο Όσιος Παχώμιος, ο Μέγας Βασίλειος, ο Άγιος Ιωάννης της Κλίμακος, ο Άγιος Θεόδωρος ο Στουδίτης.

Ο Μοναχισμός μετά την Αίγυπτο και την Παλαιστίνη εξαπλώθηκε σε άλλα μέρη όπως η Συρία, η Μικρά Ασία, ο Πόντος, η Καππαδοκία, μετέπειτα η Κωνσταντινούπολη, η Κύπρος, η Ελλάδα (Άγιο Όρος) και από κει στη Σερβία, Βουλγαρία, Ρωσία, Γεωργία κ.α.. Σπουδαία μοναστικά κέντρα είναι η Λαύρα του Αγίου Σάββα στην Παλαιστίνη, η Μονή Στουδίου στην Κωνσταντινούπολη, η Μονή της Αγίας Αικατερίνης στο όρος Σινά, το Άγιο Όρος και τα Μετέωρα στην Ελλάδα, η Λαύρα του Κιέβου στη Ρωσία. Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται άνθηση του μοναχισμού ακόμα και σε περιοχές που δεν είναι παραδοσιακά Ορθόδοξες, όπως είναι η Αμερική, ο Καναδάς, η Γαλλία και η Αγγλία.

Ο μοναχισμός χωρίζεται σε δύο κυρίως κατηγορίες. Από τη μια είναι ο αναχωρητικός μοναχισμός και από την άλλη ο κοινοβιακός. Στον αναχωρητικό μοναχισμό, ο μοναχός ασκητεύει μόνος του, καθορίζοντας ο ίδιος το πρόγραμμά του, π.χ. πόση ώρα θα προσεύχεται και πόση ώρα θα εργάζεται, τη διατροφή του κτλ.. Στον κοινοβιακό, όπως το λέει και η λέξη, οι μοναχοί, και σε μικρές και σε μεγαλύτερες ομάδες ζουν μαζί κάτω από την υπακοή στο γέροντα της

συνοδείας τους και τηρούν το ίδιο πρόγραμμα προσευχής, εργασίας και νηστείας.

«Τρεις από τους πατέρες είχαν τη συνήθεια να πηγαίνουν κάθε χρονιά στον μακάριο Αντώνιο. Και οι μεν δύο τον ρωτούσαν σχετικά με τους λογισμούς και τη σωτηρία της ψυχής. Ο άλλος όμως σιωπούσε πάντα, μη ρωτώντας τίποτε. Μετά λοιπόν από πολύ καιρό, του λέγει ο αββάς Αντώνιος: «Τόσο καιρό έρχεσαι εδώ και τίποτε δεν με ρωτάς». Και εκείνος του αποκρίνεται και του λέγει: «Μου αρκεί μόνο να σε βλέπω, πάτερ». Από το Γεροντικό

"Μόνο τρία είδη υπάρξεως βρίσκουν διασκέδαση στην έρημο: οι βεδουίνοι, οι μοναχοί κι ο Θεός. Για τους υπόλοιπους ανθρώπους είναι καμίνι." Γέρον Παΐσιος

Ασκήσεις:

1. Δώστε παραδείγματα εκκοσμίκευσης από τη σημερινή ζωή τα οποία πιθανόν να απογοητεύουν ένα πιστό Χριστιανό;
2. Βρέστε φωτογραφίες ή εικόνες Μοναστηριών των Αγίου Όρους η των Μετεώρων.
3. Ζωγραφίστε στο τετράδιό σας τη μορφή ενός Αγίου μοναχού ή ασκητή της επιλογής σας.

Γέρον Ιωσήφ Ησυχαστής +1959

Μονή Αγίας Αικατερίνης στο Σινά

Γέρον Παΐσιος ο Αγιορείτης +1994

Αναβίωσε την παράδοση του Μοναχισμού
Στο Άγιο Όρος

Μετέωρα

Ιερά Μονή Σίμωνος Πέτρας Αγίου Όρους

Λαύρα του Κιέβου

Λαύρα του Αγίου Σάββα

Μάθημα 7

Ο ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Από τα πρώτα χρόνια του Χριστιανισμού, η Κύπρος έγινε τόπος καταφυγής ασκητών και μοναχών. Η ποικιλία της μορφολογίας του εδάφους της, ο συνδυασμός βουνού και θάλασσας, η γεωγραφική της θέση και άλλα τόσα «προσόντα» εέλκυσαν πλήθος ασκητών. Μέχρι σήμερα, όλη η Κύπρος είναι διάσπαρτη από ασκηταριά και παλαιά μοναστήρια και τοπικούς Αγίους. Εξάλλου, η Κύπρος είναι γνωστή ως η «*Νήσος των Αγίων*».

1

ασκητήριο
του Αγίου
Ιλαρίωνα
στην
Επισκοπή
της Πάφου

2

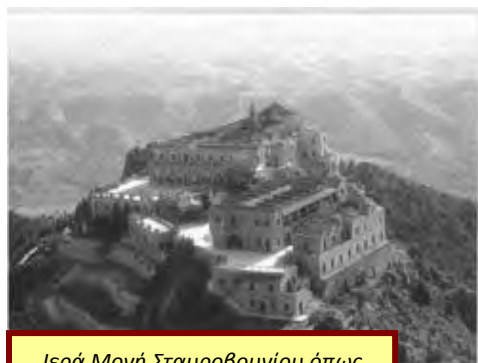

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ:

Ένας από τους πρώτους και σπουδαιότερους ασκητές στην Κύπρο ήταν ο Άγιος Ιλαρίων (+371 μ.. Χ.). Ο Άγιος Ιλαρίων ήταν συνασκητής του Αγίου Αντωνίου στην Αίγυπτο και έφτασε μετά από μεγάλη πορεία στο νησί της Κύπρου τον 4^ο αι. μ.Χ. Όπως και στην περίπτωση του Αγίου Αντωνίου, η αγιότητα και η φήμη του Αγίου Ιλαρίωνα, έγιναν η αιτία να γεμίσει όλη η Κύπρος από μαθητές του μοναχούς. Με το που ασκήτεψε στην Πάφο, πλήθη χριστιανών μαζεύονταν κοντά του, για να διδαχθούν από αυτόν τη μοναχική ζωή. Ένας από αυτούς, και ο μετέπειτα Επίσκοπος Κωνσταντίας και μεγάλος Πατέρας της Εκκλησίας Άγιος Επιφάνιος. Δίκαια, ο Άγιος Ιλαρίων θεωρείται ο θεμελιωτής και αρχηγός του ασκητισμού στην Κύπρο.

Φαίνεται όμως, ότι παράλληλα λειτουργούσαν και μοναστήρια στην Κύπρο. Είναι γνωστή η επίσκεψη της Αγίας Ελένης, μητέρας του Μεγάλου Κωνσταντίνου, στην Κύπρο. Φθάνοντας στο νησί η Αγία Ελένη με τον Τίμιο Σταυρό ίδρυσε, μετά από ένα θαύμα, τη Μονή του Σταυροβουνίου.

Ιερά Μονή Σταυροβουνίου όπως
είναι σήμερα

Μονή Αποστόλου Βαρνάβα στην
Αμμόχωστο. Εκεί βρίσκεται και ο
τάφος του Αποστόλου Βαρνάβα.

Την ίδια περίοδο λειτουργούν και άλλα μοναστήρια όπως του Αγίου Νικολάου των Γάτων στο Ακρωτήρι, η Αγία Μονή των Ιερέων στην Πάφο, η Μονή του Τιμίου Σταυρού του Ομόδου και η Μονή του Συμβούλου Χριστού στην Επισκοπή. Τον 5^ο αι. μ. Χ. ιδρύεται και η ιστορική Μονή του Αποστόλου Βαρνάβα. Πέρα από τα μοναστήρια, σε όλη την Κύπρο, ήταν διασκορπισμένοι πολλοί ασκητές και ερημίτες. Παράδειγμα οι περιβόητοι «στυλίτες» ασκητές, από όπου και η ονομασία του γνωστού χωριού Στύλλοι,, της επαρχίας Αμμοχώστου.

Αγία Μονή των Ιερέων στην Παναγιά της Πάφου. Εδώ μόνασε και ο Άγιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης, ιδρυτής του μοναχισμού του Αγίου Όρους.

ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΑΚΜΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΜΗΣ:

Η πιο μαζική καταφυγή μοναχών στην Κύπρο από την Παλαιστίνη έλαβε χώρα την περίοδο των Αραβικών επιδρομών, περί τον 7^ο – 10^ο αι. μ. Χ. Το ίδιο συμβαίνει με κύμα μοναχών και από την Κωνσταντινούπολη, εξαιτίας της Εικονομαχίας. Ο μοναχισμός στην Κύπρο οργανώθηκε και αναπτύχθηκε, όταν η Κύπρος έγινε πλέον τμήμα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας 963-1191μ.Χ.. Παράδειγμα, η ίδρυση Βασιλικών Σταυροπηγιακών Μονών (δηλαδή με έξοδα του Βυζαντινού Αυτοκράτορα) όπως η Μονή της Παναγίας του Κύκκου, της Παναγίας του Μαχαιρά, του Αγίου Νεοφύτου στην Πάφο. Την ίδια εποχή ιδρύονται οι Μονές του Αγίου Χρυσοστόμου, της Φορβιώτισσας, της Χρυσορρογιάτισσας, της Τροοδίτισσας κ.α. Κατά τη βυζαντινή περίοδο λέγεται ακόμα, ότι έφτασαν στην Κύπρο περί τους τριακόσιους ασκητές από την Παλαιστίνη. Είναι γνωστοί με το όνομα «Αλαμανοί Άγιοι» και ασκήτεψαν εγκατεσπαρμένοι σε όλη την Κύπρο. Από τους τριακόσιους, αγιογραφικά, μόνο οι πενήντα τέσσερις είναι γνωστοί.

Δυστυχώς, όμως, όπως όλη η Κύπρος έτσι και ο μοναχισμός πέρασε μεγάλη δοκιμασία κατά τη Φραγκοκρατία (1191-1489 μ.Χ.), Ενετοκρατία (1489-1571 μ.Χ.) και Τουρκοκρατία (1571-1878 μ.Χ.). Οι Φράγκοι και οι Ενετοί, ως Λατίνοι και κατόπιν εντολών του της Πάπα Ρώμης, πολέμησαν την Ορθόδοξη πίστη των Κυπρίων και ανάγκασαν τους Επισκόπους και τους Μοναχούς, να μένουν στα βουνά. Είναι πολύ γνωστό το φρικτό μαρτύριο των 13 μοναχών της Μονής της Παναγίας της Κανταριώτισσας, οι οποίοι αρνήθηκαν να υποταχθούν στον απεσταλμένο του Πάπα.

Οι δεκατρείς Οσιομάρτυρες της Καντάρας :Βαρνάβας, Γεννάδιος, Γεράσιμος, Γερμανός, Θεόγνωστος, Θεόκτιστος, Ιερεμίας, Ιωάννης, Ιωσήφ, Κόνων, Κύριλλος, Μάξιμος και Μάρκος.

Οι δε Τούρκοι, ως Μουσουλμάνοι, γενικά εδίωξαν με βάρβαρο τρόπο την Εκκλησία της Κύπρου και το Μοναχισμό. Για το λαό της Κύπρου όμως, σε όλα αυτά τα χρόνια των διωγμών και των δυσκολιών, ο μοναχισμός ήταν το στήριγμα και η προστασία του. Σε σημείο μάλιστα που πολλοί Κύπριοι, άφηναν ακόμα και την περιουσία τους στις διάφορες

Μονές, από το φόβο μήπως πέσει σε χέρια των Τούρκων ή από την εμπιστοσύνη τους στο έργο και την προσφορά των μοναχών στο νησί. Αξιοθαύμαστο είναι το πώς ο μοναχισμός κρατήθηκε όλα αυτά τα χρόνια, σε σημείο που κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας να μαρτυρούνται γύρω στα εξήντα πέντε Μοναστήρια. Από το 1191 μέχρι και το 1878 τα μοναστήρια της Κύπρου στήριξαν εθνικά τους Κυπρίους, τους δίδαξαν τα γράμματα και την πίστη και τους έδωσαν φαγητό και χρήματα. Η Κύπρος οφείλει πολλά στο μοναχισμό της.

Γέρων Διονύσιος
Σταυροβουνιώτης.

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Από τα χρόνια της Αγγλοκρατίας (1878) και μετέπειτα ο μοναχισμός προσπαθεί να ξαναζωντανέψει. Μονές επανδρώνονται με σπουδαίους μοναχούς και αρχίζει μια νέα πορεία. Πρωταγωνιστής της πνευματικής αναγέννησης της Κύπρου η Μονή Σταυροβουνίου.

Μεγάλη μορφή της Μονής, ο Κύπριος γέροντας Διονύσιος, ο οποίος μετά από το Άγιο Όρος επιστρέφει στην Κύπρο και στις αρχές του εικοστού αιώνα μαζί με άλλους μοναχούς ιδρύει κοινόβιο στη Μονή Σταυροβουνίου. Η Αδελφότητα που έφτασε να έχει μέχρι και εξήντα μοναχούς, επάνδρωσε και τη Μονή της Τροοδίτισσας. Ακόμα, μοναχοί της ίδιας Μονής, όπως ο μακαριστός μοναχός Μακάριος, υπήρξαν και πνευματικοί πατέρες πολλών γυναικείων μοναστηριών στην Κύπρο.

Σήμερα η Κύπρος μπορεί να είναι περήφανη για το Μοναχισμό της. Πολλά Μοναστήρια, παλαιά και νέα, ανδρικά και γυναικεία λειτουργούν με αξιόλογο αριθμό μοναχών.

Πέρα από τη Μονή Σταυροβουνίου στη Λάρνακα, λειτουργούν οι ανδρικές Μονές της Παναγίας του Κύκκου, του Μαχαιρά, του Αγίου Νεοφύτου ως Βασιλικές και Σταυροπηγιακές, της Τροοδίτισσας, της Χρυσορρογιάτισσας στην Παναγιά, του Αγίου Γεωργίου Μαυροβουνίου στους Τρούλλους, του Τιμίου Προδρόμου στο Μέσα Ποταμό, του Συμβούλου Χριστού στο Ακρωτήρι, και οι γυναικείες Μονές του Αγίου Ηρακλειδίου στο Πολιτικό, του Αγίου Παντελεήμονος στην Αγκοκηπιά, της Αγίας Θέκλης στη Μοσφιλωτή, του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στον Αναλυόντα, των Εισοδίων της Θεοτόκου στα Καμπιά, του Αγίου Κενδέα στις Βρυσούλλες, του Αγίου Μηνά στα Λεύκαρα, του Αγίου Ραφαήλ στη Ξυλοτύμπου, του Αγίου Γεωργίου Αλαμάνου, της Σφαλαγγιωτίσσης, της Ζωοδόχου Πηγής Παναγίας Γλωσσά, του Αγίου Νικολάου των Γάτων στο Ακρωτήρι, της Παναγίας της Αμασγούς στο Μονάγρι, της Παναγίας της Τρικουκκιάς στον Πρόδρομο, του Αγίου Νικολάου στην Ορούντα και της Παναγίας της Αμιρούς στην Αψιού.

Πόνος σταθερός φυσικά παραμένουν τα κατεχόμενα Μοναστήρια της Κύπρου όπως η Μονή του Αποστόλου Βαρνάβα, η Μονή του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου, η Μονή του Αποστόλου Ανδρέα και τόσα άλλα προσκυνήματα που καρτερούν το προσκύνημα της ελευθερίας.

Το Μοναστήρι του Αποστόλου Ανδρέα στο Ριζοκάρπασο.

ΑΓΙΟΣ ΝΕΟΦΥΤΟΣ Ο ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΣ ΚΑΙ Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ:

Μεγάλη μορφή της μοναχικής πορείας της Κύπρου είναι ο Άγιος Νεόφυτος ο Έγκλειστος (+1215 μ.Χ.). Από τη Μονή του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου φτάνει στην Πάφο και ασκητεύει σε μια σπηλιά την οποία ο ίδιος λάξευσε. Συνολικά ασκήτεψε 60 χρόνια.

Εκτός από την Εγκλείστρα, αναγκάστηκε να ιδρύσει και το μετέπειτα Μοναστήρι για να οργανώσει τους μαθητές που έφταναν κοντά του για να μονάσουν. Έγραψε πολλά κείμενα ιστορικά και πνευματικά, τα οποία συνολικά μετρώνται στα 4.500 χιλιάδες φύλλα. Από πολλούς θεωρείται ως ο θεμελιωτής του μοναχισμού στην Κύπρο. Οι δύο Εγκλείστρες του, τις οποίες ο ίδιος λάξευσε σώζονται μέχρι σήμερα δίπλα από τη Μονή του και συγκαταλέγονται στα πιο σπουδαία μοναχικά προσκυνήματα της Κύπρου.

Το Μοναστήρι δε του Αγίου Νεοφύτου είναι συνδεδεμένο και με την πρόσφατη ιστορία της Κύπρου. Έχει βοηθήσει με πολλούς τρόπους στον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-59 τροφοδοτώντας, φιλοξενώντας και φυγαδεύοντας πολλούς αγωνιστές. Ο νυν Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος ο Β΄ διετέλεσε Ηγούμενος της Μονής του Αγίου Νεοφύτου (1972 -1978).

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΚΥΚΚΟΥ

Η Ιερά Μονή Κύκκου αποτελεί ένα άλλο πολύ μεγάλο κεφάλαιο για την Εκκλησία της Κύπρου. Είναι το **δημοφιλέστερο** προσκύνημα των Κυπρίων και όχι μόνο. Η εικόνα της Παναγίας της Ελεούσας του Κύκκου καλεί κοντά της χιλιάδες προσκυνητές. Είναι το πιο πλούσιο μοναστήρι χάρη στην αγάπη και αφοσίωση των πιστών Κυπρίων στην Παναγία.

Από το Μοναστήρι του Κύκκου βγήκαν εξέχουσες προσωπικότητες όπως ο Αρχιεπίσκοπος και Εθνάρχης Μακάριος ο Γ΄ και ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος ο Α΄. Σήμερα, με τη σοφή καθοδήγηση του Ηγουμένου και Επισκόπου Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Νικηφόρου παράγει

ένα πλούσιο και ποικίλο έργο. Πέρα από την ανοικοδόμηση του Μοναστηριού και την ανέγερση ξενώνων για δωρεάν διαμονή των προσκυνητών, πολύ σπουδαίο είναι το Μουσείο της Μονής και το Πολιτιστικό Κέντρο στο Μετόχι της Μονής στον Αρχάγγελο στη Λευκωσία. Η Μονή έχει παραχωρήσει μεγάλες εκτάσεις γης για το κτίσιμο σχολείων, όπως τις περιοχές που στεγάζονται τα Δημοτικά της Μακεδονίτισσας και του Παρισινού, δώρισε γη σε δήμους για τη δημιουργία πολιτιστικών κέντρων, κατασκεύασε εργαστήρια με όλο τον εξοπλισμό τους και τα πρόσφερε σε όσους είχαν ανάγκες, όπως αυτό της ειδικής σχολής για παιδιά, με ειδικές ικανότητες, επιχορήγησε ή ανέλαβε δαπάνες για την ανέγερση επιπρόσθετων κτιριακών εγκαταστάσεων σε δημόσια σχολεία, όπως τη μεγάλη Αίθουσα Τελετών στο Λύκειο Κύκκου στην Πάφο, δημιούργησε κέντρα ηλεκτρονικών υπολογιστών σε διάφορα εκπαιδευτήρια, όπως στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, στο Λύκειο Κύκκου Α', και πολλά άλλα.

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΜΑΧΑΙΡΑ

Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή της Παναγίας του Μαχαιρά πρόσφερε και προσφέρει πολλά. Ο Εθνομάρτυρας Κυπριανός υπήρξε μοναχός της Μονής πριν εκλεγεί Αρχιεπίσκοπος Κύπρου. Ένα άλλο όνομα, που συνδέεται με τη Μονή Μαχαιρά είναι ο Σταυραετός του Μαχαιρά, ο Γρηγόρης Αυξεντίου. Το κρησφύγετό του βρίσκεται κάτω από το Μοναστήρι και στον καιρό του αγώνα διέμενε στο Μοναστήρι ως μοναχός. Εκεί βρίσκεται και το Μουσείο του Γρηγόρη Αυξεντίου, όπως και ο ανδριάντας του. Κατά την πρόσφατη ιστορία η Μονή Μαχαιρά έγινε γνωστή χάρη σε ένα θλιβερό γεγονός. Το 2004 ο τότε Ηγούμενος της Μονής Αρχιμ. Αρσένιος σκοτώθηκε στο μοιραίο ατύχημα της πτώσης του Ελικοπτέρου Σινούκ συνοδεύοντας τον Πατριάρχη Αλεξανδρείας και Πάσης Αφρικής κ.κ. Πέτρο, πρώην μοναχό της Μονής, για προσκύνημα στο Άγιο Όρος. Γενικά, η Μονή από το 1993 και εφεξής γνωρίζει μεγάλη ακμή. Μοναχοί της Μονής έχουν επανδρώσει και αναβιώσει παλαιές Μονές όπως του Τιμίου Προδρόμου στο Μέσα Ποταμό και του Συμβούλου Χριστού στην Επισκοπή. Η μεγαλύτερη ίσως προσφορά της Μονής είναι η ίδρυση της Θεραπευτικής Κοινότητας της «Αγίας Σκέπης» για ναρκομανείς στο Φιλάνι. Η κοινότητα έχει φιλοξενήσει στο πρόγραμμά της εκατοντάδες εξαρτημένα άτομα και χάρη στη μεγάλη επιτυχία της αποτελεί πρότυπο για παρόμοιες Κοινότητες στο εξωτερικό.

ΑΓΙΕΣ ΜΟΡΦΕΣ

γ. Κυπριανός

Άγιος Φιλούμενος

Ο λόγος φυσικά για το μοναχισμό δεν αφορά μόνο τα κτίρια αλλά και τους ανθρώπους. Η Κύπρος γέννησε μεγάλες μορφές μοναχισμού και εντός και εκτός του νησιού. Δεν μπορούμε να μην μνημονεύσουμε τους άγιους γέροντες του 20^{ου} αι. Γερμανό(+1982) και Κυπριανό (+1955) Σταυροβουνιώτη, τον Άγιο Φιλούμενο (μαρτύρησε από χέρια Εβραίων στο Φρέαρ του Ιακώβ το 1979, ενώ η επίσημη αγιοκατάταξή του έγινε το 2008) και δίδυμο αδελφό του γέροντα Ελπίδιο (+1983) (ασκήτηψε στο Άγιο Όρος), το γέροντα Ιωσήφ τον Βατοπεδινό (+2009), τη μακαριστή Ηγουμένη της Μονής του Αγίου Ηρακλειδίου γερόντισσα Χαριθέα (+2000) και τόσους άλλους. Με τη ζωή τους έδειξαν τη μεγάλη τους αγάπη για το Χριστό και την Εκκλησία. Αυτή ίσως είναι η αληθινή προσφορά του μοναχισμού, να μας προσφέρει αγιασμένους ανθρώπους για να μας οδηγούν στην αλήθεια της παρουσίας του Χριστού στη ζωή μας.

γ. Ιωσήφ

Ηγουμένη Χαριθέα

Ασκήσεις:

1. Επιλέξτε ένα Κυπριακό Μοναστήρι και παρουσιάστε το
 - A. Σε πίνακα ζωγραφικής.
 - B. Σε σύντομη εργασία την ιστορία του.
 - Γ. Με φωτογραφικό υλικό.
 - Δ. Μέσα από συνεντεύξεις.
2. Μάθετε αν στην περιοχή σας υπάρχουν Μοναστήρια και παρουσιάστε τα στην τάξη.
3. Μάθετε αν έχετε στην οικογένειά σας κάποιο μοναχό ή μοναχή.
4. Ποια κατά τη γνώμη σας είναι η πιο σπουδαία προσφορά του Μοναχισμού στην Κύπρο και γιατί;
5. Επιλέξτε μια από τις σύγχρονες μορφές του κυπριακού μοναχισμού και παρουσιάστε την.

Πηγές:

1	http://nisosagion.blogspot.com/
2	http://www.impaphou.org/agios_ilarion.aspx
3	http://www.impaphou.org/agios_ilarion.aspx
4	http://ayioi-pantes.blogspot.com/2009_05_01_archive.html
5	http://www.yousouroum.gr/forum/showthread.php?t=12647
6	http://www.pyrga.org/stavrovouni.shtm
7	http://noctoc-noctoc.blogspot.com/2008/12/agia-monithe-monastery-of-priests.html
8	http://noctoc-noctoc.blogspot.com/2009/08/turkish-occupied-monastery-of-st.html
9	http://vatopaidi.wordpress.com/2009/05/19/
10	http://vatopaidi.files.wordpress.com/2009/09/moni-machaira-0008.jpg
11	http://enimerosi-elias.blogspot.com/2009/11/blog-post_6954.html
12	http://www.churchofcyprus.org.cy/article.php?articleID=203
13	http://www.kourisvillages.com/GR-tourist-monagri.htm
14	http://cyprus74.blogspot.com/2008/06/5.html
15	http://www.alitheiaportal.com/alitheia/politika/upo-katarreuse-ap-andreas.html
16	http://vatopaidi.wordpress.com/2009/10/11
17	http://noctoc-noctoc.blogspot.com/2007/09/saint-neophytosa-cypriot-hermit-writer.html
18	http://www.churchofcyprus.org.cy/article.php?articleID=1358
19	http://www.imkykkou.com.cy/proskynima_monis.shtm
20	http://www.kykkos-museum.cy.net/index1.html
21	https://vatopaidi.wordpress.com/2010/07/08/o-agios-neos-ethno-ieromartys-arhiepiskopos-kyprou-kyprianos-1/
22	http://www.apodimos.com/arthra/2010/Aug/O_ARXIEPISKOPOS_KYPRIANOS/index.htm
23	http://agiabarbarapatras.blogspot.com/2009/03/blog-post_2679.html
24	http://o-tiron.blogspot.com/2009_09_01_archive.html
25	http://www.agiaskepi.org/index.php
26	http://churchofagianapa.blogspot.com/2011/04/blog-post_3233.html
27	http://christianvivliografia.wordpress.com/2010/11/29
28	http://www.amen.gr/index.php?mod=news&op=article&aid=285
29	http://vatopaidi.wordpress.com/2010/04/14/gerontissa-haritheia-hgoumenis-prodromis-meros-2o/

ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ
ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α. Βάλτε στη σωστή σειρά τα γράμματα για να σχηματίσετε λέξεις που έχουν σχέση με το μοναχισμό

ΙΘΟΣΕ ΩΣΕΡΑΤ ΚΗΤΗΑΣΣ ΗΚΟΣΜΙΚΥΕΚΣ

ΡΠΟΧΥΕΗΣ ΟΘΣΠΣ ΜΕΟΡΗΣ

Β. Σωστό η λάθος:

Οι πρώτοι ασκητές έφυγαν από τις πόλεις για να ζήσουν ελεύθεροι.....

Οι πρώτοι μοναχοί ήταν άνθρωποι από φτωχές οικογένειες.....

Ο πρώτος ασκητής και καθοδηγητής στο μοναχισμό ήταν ο Άγιος Αντώνιος.....

Αρχικά ο μοναχισμός εμφανίστηκε στο Άγιο Όρος.....

Ο μοναχισμός στην Εκκλησία εμφανίστηκε περίπου το 1000 μ.Χ.....

Ο μοναχός είναι ο άνθρωπος που αγαπά το Θεό όσο τίποτε άλλο στη ζωή του.....

Παράδειγμα ασκητή από την Καινή Διαθήκη είναι ο Ιωάννης ο Πρόδρομος.....

Γ. Κρυπτόλεξο.

Εντοπίστε κάθετα, οριζόντια, διαγώνια και ανάποδα τις λέξεις και σχηματίστε με αυτές πρόταση για τη σχέση του μοναχού με τον κόσμο.

Δ	Λ	Ν	Α	Ξ	Π	Η	Μ	Ο	Σ
Ε	Μ	Γ	Η	Ξ	Κ	Ξ	Ι	Α	Τ
Ν	Ο	Σ	Τ	Ο	Ν	Ξ	Ι	Ρ	Ρ
Ε	Ν	Ζ	Ω	Η	Σ	Ε	Τ	Δ	Ο
Μ	Α	Λ	Λ	Α	Σ	Η	Ο	Ι	Π
Α	Χ	Ε	Ο	Ι	Η	Ε	Τ	Τ	Ο
Κ	Ο	Σ	Μ	Ο	Δ	Ρ	Ι	Ν	Ω
Ψ	Σ	Δ	Ε	Ν	Β	Ρ	Ο	Α	Λ

Δ. Αντιστοιχίστε τα πιο κάτω:

Αίγυπτος

Μέγας Βασίλειος

Εκκοσμίκευση

Όσιος Παχώμιος

Λαύρα Αγίου Σάββα

Μονής Αγίας Αικατερίνης στο Σινά

Κοινοβιακός μοναχισμός

Αναχωρητικός

Άγιος Γεώργιος

Αμερική

Ελλάδα

Αννλία

Οργάνωσαν το μοναχικό βίο

Πρώτη εμφάνιση του μοναχισμού

Όλοι οι μοναχοί τηρούν το ίδιο πρόγραμμα

Σπουδαία Μοναστικά κέντρα

Ο κάθε ασκητής ζει μόνος του

Πνευματική χαλάρωση

Εμφάνιση μοναχισμού τα τελευταία χρόνια

Ε. Σημειώστε **Α για τον Αναχωρητικό και **Κ** για τον Κοινοβιακό μοναχισμό όπου ισχύει στις πιο κάτω εικόνες:**

Ε. Ερωτήσεις:

1. Τι εννοούσε με την απάντησή του ο σιωπηλός μοναχός στο Μέγα Αντώνιο στο κείμενο 1; Με ποια δύναμη τελικά ο Μ. Αντώνιος τράβηξε κοντά του τόσες χιλιάδες μοναχούς;

2. Γιατί ο Γέροντας Παΐσιος στο κείμενο 2 χαρακτηρίζει ως «διασκέδαση» την έρημο για το μοναχό;

Μάθημα 8

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΠΑΡΟΥΣΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ:

α) Η παρουσία και ο ρόλος των γυναικών στη ζωή της Εκκλησίας

Από τα παλαιότερα χρόνια μέχρι την εποχή του Χριστού, τόσο στον ειδωλολατρικό όσο και στον ιουδαϊκό κόσμο, η θέση της γυναίκας ήταν υποβαθμισμένη. Η Παναγία είναι η πρώτη γυναίκα, η οποία διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη ζωή των ανθρώπων της εποχής εκείνης..

Με τη γέννηση του Χριστού από μια μοναδική και ξεχωριστή με τον τρόπο ζωής της γυναίκα, τη Μαριάμ, (την Υπεραγία Θεοτόκο δηλαδή), η γυναίκα αποκτά ξεχωριστή θέση και αξία. Μια νεαρή γυναίκα σώζει τον κόσμο και τον άνθρωπο, αφού αξιώθηκε να γίνει μητέρα του ενανθρωπίσαντος Χριστού.

Ο Χριστός με τη διδασκαλία Του δέχτηκε τη γυναίκα δίπλα Του σε όλη τη διάρκεια της ζωής Του και την καλεί να γίνει *πολίτης του καινούριου κόσμου του Θεού*. Ο Κύριος δέχεται να συνοδεύεται και να υπηρετείται όχι μόνο από τους δώδεκα μαθητές αλλά και από ευλαβείς γυναίκες όπως: η Ιωάννα του Χουζά, η Μαρία η μητέρα του Ιακώβου, η Μαρία η Μαγδαληνή, η Μάρθα και η Μαρία, αδελφές του Λαζάρου, η Μαρία του Κλωπά, η Σαλώμη, η Σουσάννα και πολλές άλλες, που ανήκαν στον ευρύτερο κύκλο των μαθητών του Χριστού όπως αναφέρονται στην Καινή Διαθήκη.

Οι γυναίκες αυτές ως ισαπόστολοι, «διακονούσαν» (υπηρετούσαν) τον Κύριο και τους Αποστόλους και έμειναν αφοσιωμένες στο δάσκαλό τους μέχρι και την πορεία Του στο Γολγοθά. Στην Καινή Διαθήκη ο Κύριος θεραπεύει γυναίκες¹, συνομιλεί μαζί τους², συγχωρεί τις αμαρτίες τους³ και καθιστά τη γυναίκα πρόσωπο ιερό και σεβαστό.

¹ Η θεραπεία της θυγατέρας της Χαναναίας: (Μάρκ. 7, 24-30), (Ματθ. 15, 21-28). Η ανάσταση του γιου της χήρας της Ναϊν: (Λουκ. 7, 11-17). Η ανάσταση της κόρης του Ιάειρου: (Ματθ. 9, 18-26), (Μάρκ. 5, 22-43), (Λουκ. 8, 40-42). Η θεραπεία της αιμορροούσης γυναίκας: (Ματθ. 9, 20-2).

² Η συνάντηση του Ιησού με τη Σαμαρείτιδα: (Ιωάν. 4, 1-42).

³ Η επάλειψη των ποδιών του Θεανθρώπου με μύρο από τη μετανοημένη γυναίκα: (Λουκ. 7, 37-48).

Επιπλέον ο Κύριος αναδεικνύει τη γυναίκα πρώτο κήρυκα της Αναστάσεώς Του. Οι Μυροφόρες είναι εκείνες που είχαν τη χάρη και είδαν πρώτες τον Κύριο Αναστημένο. Την τρίτη μέρα μετά την ταφή του Χριστού η Μαρία η Μαγδαληνή, η Μαρία η μητέρα του Ιακώβου και η Σαλώμη, αφού αγόρασαν αρώματα, πήγαν για να αλείψουν το νεκρό Χριστό. Έφυγαν όμως από τον Τάφο διαλαλώντας την Ανάσταση του Κυρίου γιατί πρώτες αυτές δέχθηκαν το μήνυμα της Αναστάσεώς Του.

Κατά το παράδειγμα του Κυρίου αντιμετώπισαν τη γυναίκα και οι Απόστολοί Του. Στις επιστολές του Αποστόλου Παύλου αναφέρονται ονόματα γυναικών όπως η Πρίσκιλλα, η Τρύφαινα, η Ευδοκία, η Συντύχη, η Λυδία, η Φοίβη και άλλες. Ιδιαίτερα, στα χρόνια των διωγμών, πολλές ήταν οι γυναίκες που αντιμετώπισαν με θαυμαστή ανδρεία το μαρτύριο και ανεδείχθησαν κατά τη φράση του Ιερού Χρυσοστόμου «ανδρειώτεροι ανδρών», που θα πει, δυναμικότερες από τους άνδρες. Δίκαια, επομένως, η γυναίκα αποκτά μέσα στο Χριστιανισμό τους ευγενέστερους τίτλους. Γίνεται μαθήτρια, μυροφόρος, ισαπόστολος, ευαγγελίστρια, διακόνισσα, μάρτυρας, αγία. Αυτός είναι ο υπέροχος κοινωνικός ρόλος, η μεγάλη κλήση και αποστολή για κάθε Ορθόδοξη χριστιανή γυναίκα. Ιδιαίτερα στη σημερινή εποχή, η ζωή των αγίων γυναικών, μαρτύρων, μητέρων και οσίων της Εκκλησίας μας με πρώτη την Παναγία μας, δείχνουν σε κάθε γυναίκα το δρόμο που πρέπει να ακολουθήσει αναπτύσσοντας τα χαρίσματα που ο ίδιος ο Θεός την προίκισε για τη δημιουργία ενός καλύτερου κόσμου.

β) Αγίες της Κυπριακής Εκκλησίας:

Ανάμεσα στο πλήθος των Κυπρίων αγίων ξεχωριστή θέση κατέχουν και κάποιες γυναίκες, οι οποίες μέσα από τη ζωή τους τίμησαν τόσο το νησί μας όσο και την ίδια τη γυναίκα. Μερικές από τις γνωστές αγίες της Κύπρου είναι η οσία Φωτεινή, οι αγίες Ζηναΐδα και Φιλονίλλα, η αγία Μαύρα, η αγία Παύλα, και άλλες πολλές.

Η αγία Φωτεινή η Κυπρία:

Η αγία Φωτεινή η Κυπρία, η γνωστή σ' όλο το νησί μας με τ' όνομα *αγία Φωτού* η θαυματουργός, γεννήθηκε στο Ριζοκάρπασο από απλοϊκούς, αλλά ευλαβείς γονείς. Από μικρή η Φωτού ξεχώριζε από τις συνομήλικές της για την καλοσύνη της, το φέρσιμό της, την προθυμία της να εξυπηρετήσει τους άλλους, την αρετή της.

Όταν μεγάλωσε αποφάσισε να αφιερώσει τη ζωή της στο Χριστό. Έτσι έφυγε από το χωριό της και έζησε σε μια σπηλιά κοντά στο χωριό Άγιος Ανδρόνικος, η οποία έγινε το ασκητήριό της. Σε λίγο καιρό όμως, το ταπεινό και φτωχικό σπήλαιό της, έγινε τόπος προσκυνήματος, τόπος καταφυγής και παρηγοριάς, μα και διδασκαλίας και καθοδήγησης των κατοίκων όλων των γύρω χωριών. Έτσι έζησε τη ζωή της μέχρι που ο Κύριος την κάλεσε κοντά Του για να την αναπαύσει από τους πολύχρονους κόπους της. Το σπήλαιο αυτό, στο οποίο βρίσκεται και ο τάφος της, καθώς και το αγίασμά της , ανακαλύφθηκαν με θαυμαστό τρόπο το 15^ο αιώνα. Από τότε και μέχρι σήμερα η αγία Φωτεινή κάνει πολλά θαύματα σε όσους με πίστη επικαλούνται τη βοήθειά της. Ιδιαίτερα βοηθά αυτούς που έχουν προβλήματα όρασης. Η μνήμη της αγίας εορτάζεται στις 2 Αυγούστου.

Ο ναός της αγίας Φωτεινής, ο οποίος βρίσκεται στο τουρκοκρατούμενο χωριό Άγιος Ανδρόνικος Καρπασίας. (google,noctoc-noctoc.blogspot.com)

Η αγία Φωτεινή η Κυπρία (google, vatopaidi Wordpress.com)

Οι αγίες Ζηναΐδα και Φιλονίλλα:

Οι αγίες Ζηναΐδα και Φιλονίλλα ήταν αδελφές. Κατάγονταν από την Ταρσό της Κιλικίας και ήταν συγγενείς του αποστόλου Παύλου. Προέρχονταν από πλούσια και ευκατάστατη οικογένεια. Σπούδασαν ιατρική, επιτελώντας ταυτόχρονα και ιεραποστολικό έργο. Έτσι τις βλέπουμε πρώτα στα μέρη της Ελλάδας και λίγο αργότερα στην Κύπρο και συγκεκριμένα στο χωριό Κισσόνεργα της Πάφου. Στην Κισσόνεργα περιέρχονταν τα σπίτια, εργάζονταν για τη στήριξη και διάδοση του χριστιανισμού, και θεράπευαν ασθενείς - ιδιαίτερα γυναίκες και γυναικείες παθήσεις. Οι άσχημες συνθήκες διαβίωσής τους όμως, οι κακουχίες και οι ταλαιπωρίες του ιεραποστολικού έργου, έφθειραν την υγεία τους, με αποτέλεσμα να φύγουν από αυτό τον κόσμο σε νεαρή ηλικία. Έστω όμως και αν έφυγαν νωρίς από αυτή τη ζωή δεν έπαψαν να βοηθούν τους ανθρώπους που με πίστη επικαλούνται τη βοήθεια και μεσιτεία τους στον Κύριο. Η εκκλησία μας τιμά τη μνήμη τους στις 11 Οκτωβρίου.

Οι αγίες Ζηναΐδα και Φιλονίλλα (Google, noctoc-noctoc.blogspot.com)

Ερείπια του ναού της αγίας Ζηναΐδας και Φιλονίλλας (Google, imparhou.org)

Η Αγία Μαύρα

Η αγία Μαύρα (αγία Μαύρη) καταγόταν από την Αίγυπτο. Τιμάται μαζί με το σύζυγό της άγιο Τιμόθεο. Κατά τον καιρό των διωγμών συνελήφθησαν από τους ειδωλολάτρες και πιάστηκαν να αλλάξουν την πίστη τους. Όταν αυτοί αρνήθηκαν να προσκυνήσουν τα είδωλα, τους υπέβαλαν σε φρικτά βασανιστήρια και στο τέλος πέθαναν με το μαρτύριο του σταυρικού θανάτου που

διάρκησε 9 μέρες. Η τιμή των αγίων μεταφέρθηκε από πολύ νωρίς στην Κύπρο. Στο χωριό Κοιλάνι της επαρχίας Λεμεσού βρίσκεται ο ομώνυμος ναός της αγίας καθώς και η τιμία της κάρα (κεφάλι). Υπάρχουν επίσης διάφορες παραδόσεις που αναφέρουν πως η αγία Μαύρη κατάγεται από το Πέρα Πεδί ή από το Κοιλάνι, όπου βρίσκεται ο ναός της. Η μνήμη της αγίας τιμάται στις 3 Μαΐου μαζί με το σύζυγό της Τιμόθεο.

*Ἡ αγία Μαύρα
(Google, noctoc-noctoc.blogspot.com)*

*Ο ναός της αγίας Μαύρας στο Κοιλάνι
(Google, noctoc-noctoc.blogspot.com)*

γ) Γυναικείες Μονές στην Κύπρο:

Ανάμεσα στα γνωστά μοναστήρια της Κύπρου σημαντική θέση κατέχουν οι ακόλουθες γυναικείες μονές: Ιερά Μονή Αγίου Ηρακλειδίου, Ιερά Μονή Αγίου Παντελεήμονος Αχερά, Ιερά Μονή Αρχαγγέλου Μιχαήλ [Αναλιόντας], Ιερά Μονή Αγίου Κενδέα, Ιερά Μονή Αγίας Θέκλης, Ιερά Μονή [Εισοδίων] Θεοτόκου, Ιερά Μονή Παναγίας Τρικουκκιώτισσας, Ιερά Μονή Αγίου Γεωργίου Αλαμάνου, Ιερά Μονή Ζωοδόχου Πηγής [Παναγία του Γλωσσά], Ιερά Μονή Παναγίας Σφαλαγγιώτισσας, Ιερά Μονή Παναγίας Αμασγούς, Ιερά Μονή Παναγίας Αμιρούς, Ιερά Μονή Αγίου Νικολάου των Γάτων, Ιερά Μονή Παναγίας Σαλαμιώτισσας, Ιερά Μονή Αγίου Μηνά, Ιερά Μονή Αγίου Ραφαήλ και Αγίας Μαρίας, Ιερά Μονή Αγίου Νικολάου [Ορούντα]. Στα

μοναστήρια αυτά εγκαταβιώνουν (ζουν) γυναίκες μοναχές. Κάποια από αυτά έχουν μεγάλο αριθμό μοναζουσών (γυναίκες μοναχές) και κάποια άλλα μικρότερο. Πλήθος πιστών επισκέπτεται καθημερινά τα μοναστήρια μας (ανδρικά και γυναικεία), τα οποία αποτελούν πνευματικές οάσεις τόσο για τους ίδιους του μοναχούς όσο και για τους επισκέπτες.

Πολλά από τα μοναστήρια μας είναι αφιερωμένα στην Παναγία, σε Κυπρίους αγίους καθώς και σε άλλους αγίους της Εκκλησίας μας.

Μερικά από τα γυναικεία μοναστήρια της Κύπρου

*Πανοραμική όψη της Ιεράς Μονής Αγίου Ηρακλείδιου
(Google, vatopaidi.Wordpress.com)*

*Άλλη όψη της Ιεράς Μονής Αγίου Ηρακλείδιου
(Google, vatopaidi.Wordpress.com)*

Ιερά Μονή Παναγίας Αμασγούς (Google, noctoc-noctoc.blogspot.com)

Ιερά Μονή Παναγίας Αμρούς (Google, noctoc-noctoc.blogspot.com)

Μάθημα 8

Φύλλο Εργασίας

1. Συμπληρώστε τα κενά βάζοντας τις παρακάτω λέξεις στην κατάλληλη θέση:

(Εκκλησίας, υπηρετούσαν, Παναγία, μαθητές, Ιωάννα του Χουζά, ρόλο, η Μαρία Μαγδαληνή, Μυροφόρες, Σαλώμη, Ανάστασης, Αποστόλους).

Η _____ είναι η πρώτη γυναίκα, η οποία διαδραμάτισε σημαντικό _____ στη ζωή της _____. Εκτός από τους δώδεκα _____ του Χριστού υπήρχαν και πολλές γυναίκες, όπως η _____, η _____, η _____ και άλλες οι οποίες _____ τον Κύριο και τους _____. Οι _____ ήταν οι πρώτες γυναίκες που δέχθηκαν το μήνυμα της _____ του Κυρίου.

2. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της ομάδας Α με αυτές της ομάδας Β.

Ομάδα Α´

Ομάδα Β´

1. Ιωάννα του Χουζά

α. Κοιλάνι

2. Αγία Μαύρα

β. Θεοτόκος

3. Παναγία

γ. Γυναικεία Μονή

4. Σφαλαγγιώτισσα

δ. Μαθήτρια του Κυρίου

3. Σημειώστε Σωστό (Σ) στις ορθές προτάσεις και Λάθος (Λ) στις λανθασμένες:

A) Η αγία Φωτεινή γεννήθηκε στο Ριζοκάρπασο. _____

B) Η Μάρθα και η Μαρία ήταν αδελφές του Χριστού. _____

Γ) Η αγία Μαύρα πέθανε με το μαρτύριο του λιθοβολισμού. _____

Δ) Στο χωριό Κοιλάνι βρίσκεται ο ναός της Αγίας Μαύρας. _____

Μάθημα 9

ΑΓΙΟΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ο ΒΙΟΣ – ΤΟ ΕΡΓΟ – Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥΣ

Εισαγωγικά

Μέσα από τη μακραίωνη Ιστορία της Εκκλησίας της Κύπρου προβάλλει πλήθος Αγίων, γι' αυτό και πολύ εύστοχα ο Κύπριος χρονογράφος Λεόντιος Μαχαιράς αποκαλεί την Κύπρο, «Αγίαν Νήσον». Η Κύπρος ανέδειξε Αγίους όχι μόνο κατά την παλαιοχριστιανική και βυζαντινή περίοδο αλλά και στους νεώτερους χρόνους. Πολλοί Άγιοι της Κύπρου παραμένουν ανώνυμοι. Δεν είναι όμως, λίγοι εκείνοι, των οποίων γνωρίζουμε τα ονόματα και τη δράση. Φωτεινά παραδείγματα αποτελούν οι Άγιοι Σπυρίδωνας, Επιφάνιος και Ιωάννης Ελεήμων, των οποίων μια σύντομη παρουσίαση του βίου και του έργου τους θα παραθέσουμε πιο κάτω.

Ο Άγιος Σπυρίδωνας

Γεννήθηκε γύρω στο 278 μ. Χ. στο χωριό Άσσια της Κύπρου, από φτωχή οικογένεια βοσκών. Τα γράμματα που έμαθε ήταν λίγα, αφού έγινε και ο ίδιος από μικρή ηλικία βοσκός. Μετά το θάνατο τη γυναίκας του, έγινε ιερέας, αφού διακρινόταν για την ευσέβεια και την αγάπη προς το συνάνθρωπό του. Ο Θεός του έδωσε το χάρισμα να κάνει θαύματα, γι' αυτό και απέκτησε μεγάλη φήμη. Ανέβηκε στον επισκοπικό θρόνο της Τριμυθούντος, τον οποίο επάξια τίμησε αφού απ' τη θέση αυτή γίνεται πατέρας, προστάτης, παρηγορητής για όλους. Κατά το διωγμό του Μαξιμιανού, εξορίστηκε για οκτώ ολόκληρα χρόνια στην Κιλικία, όπου υποχρεωνόταν να κάνει καταναγκαστικά έργα. Επί αυτοκρατορίας Μ. Κωνσταντίνου, εμφανίστηκε η αίρεση του Αρείου, η οποία κήρυττε ότι ο Χριστός δεν είναι Θεός αληθινός, αλλά κτίσμα του Θεού. Για την καταπολέμηση των θέσεων του Αρείου, συγκλήθηκε στη Νίκαια της Βιθυνίας το 325 μ. Χ. η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος. Σ' αυτή συμμετείχε και ο Άγιος Σπυρίδωνας ως εκπρόσωπος της κυπριακής εκκλησίας. Η παρουσία του στη Σύνοδο αποτέλεσε σταθμό στη ζωή του, αφού κάνοντας το θαύμα με το κεραμίδι (τρία υλικά, ένα σώμα) και παραλληλίζοντάς το με την Αγία Τριάδα, ανέτρεψε όλες τις θεωρίες των αιρετικών και έκανε πολλούς να πιστέψουν στον αληθινό Τριαδικό Θεό. Με την επιστροφή του στην Κύπρο, συνεχίζει την ανιδιοτελή προσφορά του προς το συνάνθρωπό του μέχρι τη μέρα που ο Κύριος τον κάλεσε κοντά Του. Τη μνήμη του γιορτάζουμε κάθε χρόνο στις 12 Δεκεμβρίου. Το κατεχόμενο μοναστήρι του στην Τρεμετουσιά παραμένει βουβό και αλειτούργητο από το 1974.

Ο Άγιος Σπυρίδωνας

Ο Άγιος Επιφάνιος

Σύμφωνα με την κυπριακή παράδοση γεννήθηκε στην Κύπρο, στην περιοχή Μαραθάσας και συγκεκριμένα στο χωριό Καλοπαναγιώτης. Αυτό που είναι όμως ευρέως διαδεδομένο είναι ότι γεννήθηκε το 315 μ. Χ. στη Βησανδούκη, ένα χωριό της Δυτικής Παλαιστίνης. Η συνάντησή του με το μοναχό Λουκιανό, αποτέλεσε σταθμό

Ο Άγιος Επιφάνιος

στη ζωή του, αφού απ' αυτόν έμαθε όσα ήθελε για τον Ιησού Χριστό. Μετά το θάνατο της μητέρας του, πήρε την αδελφή του και πήγαν σε μοναστήρι. Πρότυπό του στο μοναστήρι αποτέλεσε ο ηγούμενος, ο Άγιος Ιλαρίωνας, ο οποίος του μετέδωσε τις αρετές της υπομονής, της επιμονής, της ταπεινώσης και της εγκράτειας. Στη συνέχεια ο Άγιος μεταφέρεται σε απομονωμένη περιοχή για προσευχή και στη συνέχεια στην Αίγυπτο. Όλα αυτά τα χρόνια θαυματοργεί και παράλληλα γνωρίζει μεγάλες ασκητικές μορφές. Γίνεται ιδιαίτερα γνωστός από το χάρισμα που είχε να θαυματοργεί, γι' αυτό καθημερινά δέχεται πολλούς αρρώστους που αναζητούσαν θεραπεία. Η μεγάλη του επιθυμία να ξαναδεί τον Άγιο Ιλαρίωνα, ήταν η αιτία να επισκεφθεί την Κύπρο, όπου βρισκόταν ο Ιλαρίωνας. Με προτροπή του τελευταίου γίνεται Επίσκοπος Σαλαμίνας. Στα 36 χρόνια που παρέμεινε στον επισκοπικό θρόνο της Σαλαμίνας, άφησε ένα ιδιαίτερα σημαντικό ποιμαντικό, εκκλησιαστικό και συγγραφικό έργο. Έλαβε μέρος στη Β' Οικουμενική Σύνοδο. Πέθανε σε μεγάλη ηλικία. Η Εκκλησία μας τιμά τη μνήμη του στις 12 Μαΐου.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Ελεήμονας

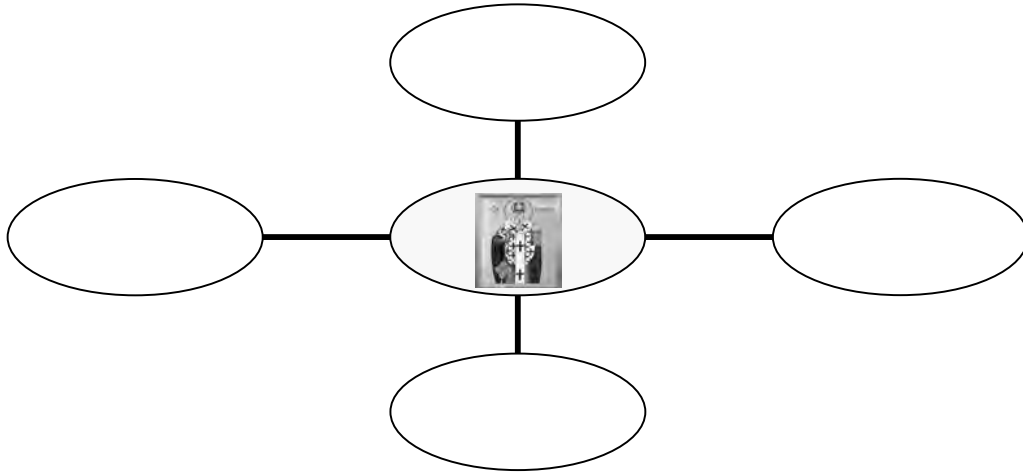
Γεννήθηκε γύρω στο 359 μ. Χ. στην Αμαθούντα (έτσι ονομαζόταν παλιά η Λεμεσός), γι' αυτό και ο Άγιος είναι ο πολιούχος της Λεμεσού και μεγαλοπρεπής ναός του κοσμή την πόλη. Από μικρή ηλικία ξεχώριζε από τα άλλα παιδιά της ηλικίας του. Ήταν ιδιαίτερα ευσεβής και σωστός χαρακτήρας. Παντρεύτηκε, απέκτησε παιδιά, όμως ο Κύριος πήρε κοντά του την οικογένειά του πολύ νωρίς. Ιδιαίτερα έκανε πράξη της ζωής του την ελεημοσύνη, την οποία θεωρούσε βάση του Χριστιανισμού. Έγινε Πατριάρχης Αλεξανδρείας το 608 μ. Χ., αξίωμα στο οποίο παρέμεινε για 10 χρόνια. Το φιλανθρωπικό έργο του Αγίου μπορεί να γεμίσει πολλές σελίδες. Δεν υπάρχει περίπτωση δυστυχίας που να μην αντιμετωπίστηκε με ανιδιοτελή και φλογερή αγάπη από τον ίδιο. Όλος του ο προσανατολισμός και η σκέψη κατευθυνόταν στους φτωχούς και σε όσους είχαν πραγματική ανάγκη. Έδωσε διαταγή να καταγραφούν οι φτωχοί που ανήκαν στη δικαιοδοσία του πατριαρχείου του, 7.500 στον αριθμό, τους οποίους το πατριαρχείο έτρεφε καθημερινά δωρεάν. Έκτισε νοσοκομεία, φτωχοκομεία και ξενώνες για να φιλοξενούνται οι φτωχοί, οι άστεγοι, οι πληγωμένοι. Γενικά ελεούσε αυτούς που είχαν ανάγκη σε τέτοιο βαθμό, ώστε να του δοθεί επάξια το επίθετο «Ελεήμων». Όταν οι Πέρσες κατέκτησαν την Αλεξάνδρεια, αναγκάστηκε να καταφύγει στην πατρίδα του, την Κύπρο, όπου και πέθανε στις 12 Νοεμβρίου 619 μ. Χ. σε μεγάλη ηλικία, ημέρα κατά την οποία κάθε χρόνο η Εκκλησία μας τιμά τη μνήμη του. Έκανε πάρα πολλά θαύματα, γι' αυτό και πολλοί ζητούν τη βοήθειά του σε δυσκολίες που αντιμετωπίζουν. Το λείψανό του βρίσκεται θαμμένο στην Αμαθούντα.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Ελεήμων

Μάθημα 9. ΑΓΙΟΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ
Φύλλο Εργασίας

1. Να καταγράψετε μέσα στους κύκλους τις αρετές του Αγίου Επιφανίου.

2. Να συμπληρώσετε τον πιο κάτω πίνακα:

	Άγιος Σπυρίδωνας	Άγιος Επιφάνιος	Άγιος Ιωάννης Ελεήμων
Πότε γεννήθηκε;			
Πού γεννήθηκε;			
Πότε γιορτάζει;			

3. Να αντιστοιχίσετε τους όρους της Α' στήλης με τους όρους της Β' στήλης. Για το κάθε ένα όνομα της Α' στήλης αντιστοιχούν τρία σημεία από τη Β' στήλη.

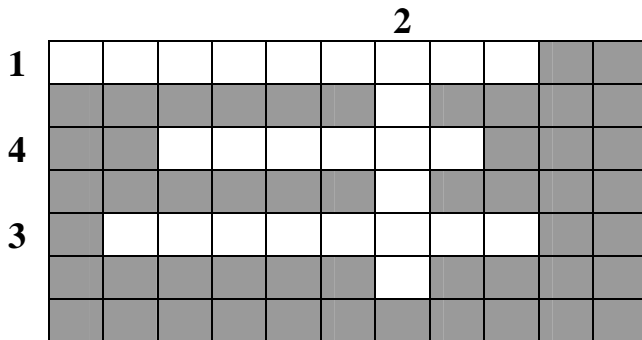
Α' ΣΤΗΛΗ	Β' ΣΤΗΛΗ
1. Άγιος Σπυρίδωνας	α. Σαλαμίνα β. Α΄ Οικουμενική Σύνοδος γ. Αλεξάνδρεια δ. Ελεημοσύνη ε. Άρειος στ. Αμαθούντα ζ. Λουκιανός η. Εξορία στην Κιλικία θ. Ιλαρίωνας
2. Άγιος Επιφάνιος	
3. Άγιος Ιωάννης Ελεήμων	
1 → _____ / _____ / _____	
2 → _____ / _____ / _____	
3 → _____ / _____ / _____	

4. Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις ως Σ ή Λ:

- Το μοναστήρι του Αγίου Σπυρίδωνα βρίσκεται στη Λεμεσό. _____
- Η Κύπρος ανέδειξε Αγίους μόνο κατά τη βυζαντινή περίοδο. _____

- Ο Άγιος Επιφάνιος έλαβε μέρος στην Α΄ Οικουμενική Σύνοδο. _____
- Στον πατριαρχικό θρόνο της Αλεξάνδρειας ανέβηκε ο Άγιος Ιωάννης ο Ελεήμων. _____
- Ο Άγιος Σπυρίδωνας ήταν πολύ μορφωμένος. _____
- Πολιούχος Άγιος της Λεμεσού είναι ο Άγιος Σπυρίδωνας. _____
- Ο Άγιος Επιφάνιος υποστήριζε ότι η ελεημοσύνη είναι η βάση του Χριστιανισμού. _____

5. Να λύσετε το σταυρόλεξο

1. Έτσι ονομάστηκε ο Ιωάννης.
2. Εκεί πραγματοποιήθηκε η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος.
3. Αυτό χρησιμοποίησε ο Άγιος Σπυρίδωνας για να αποδείξει την Τριαδικότητα του Θεού.
4. Αυτούς που είχαν πραγματική ... βοηθούσε ο Ιωάννης.

6. Με βάση τον πίνακα που σας δίνεται, να βρείτε τις λέξεις που κρύβονται:

	1	2	3	4
A	α	ν	φ	γ
B	η	ι	ω	ο
Γ	π	ρ	λ	θ
Δ	τ	σ	κ	ς

3α / 2β / 3γ / 1α / 2α / 4γ / 2γ / 3β / 1γ / 2β / 1α _____

1α / 4α / 2β / 1α 2α / 1β / 2δ / 4β / 4δ _____

Εργασία για το σπίτι: (κατ' επιλογή η μία από τις δύο)

1. Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με το χαρακτηρισμό «Αγία Νήσος», που δίνει ο Λεόντιος Μαχαιράς στο Χρονικό του; Δικαιολογήστε.
2. Να βρείτε από το διαδίκτυο και να παρουσιάσετε πολύ συνοπτικά (10 γραμμές) το βίο ενός Κυπρίου Αγίου.

Μάθημα 10

ΤΟ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

A. Έννοια του αυτοκέφαλου

Το Σύμβολο της Πίστεως στο ένατο άρθρο αναφέρει το εξής: «πιστεύω ... εις μίαν αγίαν καθολικήν και αποστολικήν εκκλησίαν». Εδώ ο όρος «αποστολική», σημαίνει ότι η εκκλησία είναι στηριγμένη στον ίδιο το Χριστό και στους Αποστόλους. Ο όρος «καθολική» σημαίνει ότι η Εκκλησία ως σώμα Χριστού αγκαλιάζει όλη την ανθρωπότητα. Αυτό είναι λογικό, αφού ο Χριστός ήρθε, σταυρώθηκε και αναστήθηκε, για να σώσει όσους ανθρώπους επιθυμούν να τον πιστέψουν και να τον ακολουθήσουν χωρίς να αποκλείει κάποιους δημιουργώντας διακρίσεις.

Η Εκκλησία, λοιπόν, είναι μία, αγία, καθολική, πανανθρώπινη δηλαδή και κεφαλή της είναι ο Χριστός. Κάθε περιοχή όμως της γης έχει και τις δικές της ιδιαιτερότητες, το δικό της πολιτισμό, το δικό της τρόπο ζωής και τις δικές της συνήθειες. Έτσι και η Εκκλησία αναλόγως των συνθηκών, του πολιτισμού, της γλώσσας, του πλούτου της χώρας στην οποία βρίσκεται, προσαρμόζει ανάλογα τις δραστηριότητές της, το έργο της, τη διοίκησή της και επιλύει τα προβλήματά της με τον καταλληλότερο σε κάθε περίπτωση τρόπο. Ποτέ όμως, δεν ξεφεύγει από τον πυρήνα της, που είναι η αγάπη και η πίστη του Χριστού. Αυτό σημαίνει ότι κάθε Εκκλησία μπορεί να είναι ανεξάρτητη διοικητικά αλλά όχι δογματικά (θέματα πίστης), αφού είναι μία και κοινή η πίστη στον έναν και αληθινό Θεό.

Έτσι, λοιπόν, ανά τον κόσμο υπάρχουν Εκκλησίες που είναι αυτοκέφαλες για τους λόγους που αναφέραμε πιο πάνω, και ταυτόχρονα, όλες ανήκουν στο ίδιο σώμα της «μίας αγίας καθολικής και αποστολικής εκκλησίας», αφενός, επειδή έχει η καθεμιά τις δικές της ιδιαιτερότητες και αφετέρου, επειδή διατηρούν όλες την ιερή αποστολική παράδοση και βασίζονται σε αυτή και το ευαγγέλιο.

Μια τέτοια Εκκλησία είναι και η Εκκλησία της Κύπρου η οποία μάλιστα, είναι από τις πρώτες αυτοκέφαλες Εκκλησίες, αφού ιδρύθηκε από τον Απόστολο Βαρνάβα.

B. Προσπάθειες αμφισβήτησης του αυτοκέφαλου της Εκκλησίας της Κύπρου

Αυτή την αρχαία εκκλησιαστική τάξη, που ήταν σύμφωνη με την παράδοση της Εκκλησίας και τους Κανόνες της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου, προσπάθησε να αμφισβητήσει η Εκκλησία της Αντιόχειας στις αρχές του Ε΄ αιώνα. Ο επίσκοπος της Αντιόχειας, με το επιχείρημα ότι η Κύπρος διοικητικά ανήκε στην Αντιόχεια, επεδίωξε να αποκτήσει και την ανάλογη εκκλησιαστική εξουσία. Με μοναδικό λοιπόν στόχο να υποτάξει την Εκκλησία της Κύπρου ισχυρίστηκε πως οι χειροτονίες των Κυπρίων επισκόπων έπρεπε να γίνονται από την Εκκλησία της Αντιόχειας.

Οι επίσκοποι όμως της Κύπρου στην αντικανονική αυτή προσπάθεια του επισκόπου Αντιόχειας αντέδρασαν και έφεραν το θέμα στην Γ΄ Οικουμενική Σύνοδο, που συνήλθε το 431 μ.Χ. στην Έφεσο. Στη Σύνοδο αυτή οι Κύπριοι επίσκοποι αντέκρουσαν τους ισχυρισμούς του επισκόπου Αντιόχειας και απέδειξαν ότι ουδέποτε η Εκκλησία της Αντιόχειας είχε οποιαδήποτε ανάμιξη στη διοίκηση της Εκκλησίας της Κύπρου ή σε χειροτονία επισκόπων. Στη συνέχεια ζήτησαν να κατοχυρωθεί και επίσημα το αυτοκέφαλο της Εκκλησίας της Κύπρου. Η Σύνοδος, αφού πείσθηκε για το δίκαιο της Εκκλησίας της Κύπρου, αναγνώρισε και επικύρωσε το αυτοκέφαλο και αυτοδιοίκητό της με τον 8^ο Κανόνα της.

Η Εκκλησία της Αντιόχειας όμως συνέχισε και μετά την απόφασή της Γ΄ Οικουμενικής Συνόδου να αποβλέπει στην υποταγή της Εκκλησίας της Κύπρου. Έτσι, 50 χρόνια αργότερα επανέλαβε τις αξιώσεις της με τον ισχυρισμό ότι οι Κύπριοι σ' αυτήν οφείλουν τον εκχριστιανισμό τους.

Ο Αρχιεπίσκοπος Ανθέμιος αντέδρασε έντονα στην αξίωση αυτή, αλλά βρισκόταν σε πολύ δύσκολη θέση, επειδή ο Πατριάρχης Αντιόχειας αυτή τη φορά είχε συμπαραστάτη και τον αυτοκράτορα Ζήνωνα.

Γ. Η θαυμαστή επέμβαση του Απ. Βαρνάβα και η οριστική επισημοποίηση του αυτοκέφαλου της Εκκλησίας της Κύπρου.

Την κατάσταση έσωσε τότε ένα όραμα που είδε ο Αρχιεπίσκοπος. Ο Απόστολος Βαρνάβας παρουσιάστηκε στον ύπνο του και τον προέτρεψε να μεταβεί στην Κωνσταντινούπολη και να εκθέσει προσωπικά την υπόθεσή του στον αυτοκράτορα. Για να τον ενισχύσει του φανέρωσε και τον τόπο που είχε ταφεί από τον ανιψιό του Ευαγγελιστή Μάρκο

Ο Ανθέμιος βρίσκει το ιερό λείψανο του απ. Βαρνάβα

Ο Απόστολος Βαρνάβας

Πράγματι ο Ανθέμιος έσκαψε στο μέρος που του υπέδειξε ο Άγιος και βρήκε το ιερό λείψανο του Αποστόλου με το κατά Ματθαίο Ευαγγέλιο πάνω στο στήθος του. Με τον τρόπο αυτό ο Απόστολος μαρτυρούσε ότι η Εκκλησία της Κύπρου έχει Αποστολική προέλευση, γιατί ιδρύθηκε από τον ίδιο, και όχι από τους Αντιοχείς όπως ισχυρίζονταν εκείνοι. Ο Ανθέμιος στη συνέχεια πήγε στην Κωνσταντινούπολη, όπου συναντήθηκε με τον αυτοκράτορα Ζήωνα. Αφού του δώρισε το Ευαγγέλιο, του εξιστόρησε τα γεγονότα και ζήτησε τη βοήθειά του.

Αποτέλεσμα των ενεργειών του Ανθεμίου ήταν η σύγκληση Συνόδου στην Κωνσταντινούπολη, με προτροπή του αυτοκράτορα, για να εξεταστεί το θέμα. Η Σύνοδος επαναβεβαίωσε την απόφαση της Γ΄ Οικουμενικής Συνόδου για το αυτοκέφαλο της Εκκλησίας της Κύπρου. Ο αυτοκράτορας Ζήωννας επικύρωσε τη Συνοδική απόφαση και τίμησε τον Αρχιεπίσκοπο της Κύπρου με τα εξής αυτοκρατορικά προνόμια. Να υπογράφει με κόκκινο μελάνι (κιννάβαρι), να φορεί κατά τις ιεροτελεστίες κόκκινο (πορφυρό) μανδύα, και να κρατεί αυτοκρατορικό σκήπτρο αντί ποιμαντορικής ράβδου.

Η παραχώρηση των προνομίων πρόσφερε κύρος στην Εκκλησία, απαραίτητο για να αντιμετωπίσει τις επιβουλές. Υποδήλωνε ακόμα τη δυνατότητα του Αρχιεπισκόπου να ασκεί κοσμική εξουσία. Επιπλέον, η αναγνώριση του αυτοκέφαλου ήταν αποφασιστικής σημασίας γιατί απέκοψε την Εκκλησία της Κύπρου από την Ανατολή, όπου επικρατούσαν οι αιρέσεις, με αποτέλεσμα να διατηρήσει αμόλυντη την ορθόδοξη πίστη.

Δ. Η αυτοκέφαλη Εκκλησία της Κύπρου σήμερα

Η Εκκλησία της Κύπρου συνεχίζει μέχρι σήμερα να λειτουργεί ως αυτοκέφαλη, δηλαδή αυτοδιοίκητη και ανεξάρτητη με ανώτατη αρχή τη Σύνοδό της. Εκλέγει και χειροτονεί τους επισκόπους της και αντιμετωπίζει και επιλύει μόνη της τα διάφορα προβλήματα που παρουσιάζονται στη ζωή της.

Η Ιερά Σύνοδος σήμερα αποτελείται από τον Αρχιεπίσκοπο *Νέας Ιουστινιανής και πάσης Κύπρου* κ. Χρυσόστομο Β' ο οποίος προεδρεύει της συνόδου και από 17 ακόμα επισκόπους.

Μάθημα10

Φύλλο εργασίας

A. Να διαβάσετε το κείμενο A και να χαρακτηρίσετε με τη λέξη «σωστό» ή «λάθος» το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων.

1. Ο όρος «καθολική εκκλησία» του Συμβόλου της Πίστεως σημαίνει ότι η εκκλησία αυτή δεν είναι ορθόδοξη.
2. Κάθε αυτοκέφαλη Εκκλησία είναι ανεξάρτητη και αυτόνομη αλλά μένει σταθερή στην πίστη.
3. Η Εκκλησία της Κύπρου έγινε αυτοκέφαλη το δέκατο αιώνα μ.Χ.
4. Ο Απόστολος Βαρνάβας ίδρυσε την Εκκλησία της Κύπρου.

B. Να υπογραμμίσετε την απάντηση που συμπληρώνει ορθά την πρόταση

Αυτοκέφαλη είναι η Εκκλησία που:

- α) Κεφαλή της είναι ο Χριστός.
- β) Κάνει πάντα ό,τι θέλει.
- γ) Προσαρμόζει τη διοίκησή της ανάλογα με τις συνθήκες που βρίσκει.
- δ) Το α) και το γ) μαζί.

Γ. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της πρώτης στήλης με λέξεις που ταιριάζουν από τη δεύτερη στήλη. (Προσοχή! Στη δεύτερη στήλη περισεύουν 3 επιλογές)

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Αυτοκέφαλη	α) Έφεσος
2. Γ' Οικουμενική Σύνοδος	β) Κύπρος
3. Ζήνωνας	γ) Επίσκοπος Κύπρου

4. Ιερά Σύνοδος
εκκλησιαστική αρχή

δ) Ανώτατη

5. Χρυσόστομος Β΄

ε) Απ. Βαρνάβας

στ) Αυτοκράτορας

ζ) Σημερινός

Αρχιεπίσκοπος

η) Αυτοδιοίκητη

Δ. Να περιγράψετε το όραμα του Αρχιεπίσκοπου Ανθέμιου.

.....
.....
.....
.....
.....

Ε. Τι ήταν αυτό που έκανε τον Αυτοκράτορα Ζήνωνα να πιστέψει τα λόγια του Αρχιεπίσκοπου Ανθέμιου;

.....
.....
.....

ΣΤ. Να συμπληρώσετε το κενό, μετά από κάθε φράση

1) Ιδρυτής της Εκκλησίας της Κύπρου

2) Η Εκκλησία είναι μία , αγία, καθολική και

3) Αμφισβήτησε το Αυτοκέφαλο της Εκκλησίας της Κύπρου

.....

4) Βρισκόταν πάνω στο ιερό λείψανο του Απ. Βαρνάβα.

.....

5) Ο Αυτοκράτορας Ζήνωνας κάλεσε Σύνοδο στην

6) Η Γ΄ Οικουμενική Σύνοδος έγινε στην

7) Ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου αντί ποιμαντορικής ράβδου κρατά
.....

8) Στην Ιερά Σύνοδο προεδρεύει ο
.....

9) Έδωσε προνόμια στον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου

10) Τα προνόμια πρόσφεραν στην Εκκλησία της Κύπρου

Ζ. Ποια οφέλη αποκόμισε η Εκκλησία της Κύπρου από την παραχώρηση των προνομίων και την αναγνώριση του αυτοκέφαλού της;

.....
.....
.....
.....

Μάθημα 11

Η Εκκλησία Κύπρου κατά τη Βυζαντινή Περίοδο

Πρωτοβυζαντινή περίοδος, 4^{ος} – μέσα 7^{ου} αιώνα

Οριστική επικράτηση και ανάπτυξη του Χριστιανισμού στην Κύπρο

Η γεωγραφία, η ιστορία και ο Χριστιανισμός είναι εδώ και χιλιετίες οι τρεις παράγοντες που καθόρισαν κατά κύριο λόγο, την πορεία, τους αγώνες, τον πολιτισμό (=παρελθόν), το παρόν και το μέλλον της Κύπρου. Αυτοί οι τρεις παράγοντες, ακριβώς, υπήρξαν καθοριστικοί και κατά τον τέταρτο αιώνα, με τον οποίο ξεκίνησε η Βυζαντινή περίοδος στο νησί.

Ο τέταρτος αιώνας, με τον οποίο ξεκινά και η ιστορία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, ως συνέχεια της Ρωμαϊκής, υπήρξε καθοριστικός για την ιστορία του Χριστιανισμού γενικότερα, όπως και για την Κύπρο. Δύο γεγονότα μεγάλης σημασίας, στην εξέλιξη της νέας τότε θρησκείας, ήταν οπωσδήποτε, α) το *διάταγμα του Μεδιολάνου*, το οποίο εκδόθηκε το 313 μ.Χ. από τον Κωνσταντίνο (306-337 μ.Χ.) και το Λικίνιο (308-324 μ.Χ.), παρέχοντας στους Χριστιανούς και όλους τους υπηκόους της αυτοκρατορίας την ελευθερία να ακολουθούν τη θρησκεία που θέλουν (=ανεξιθρησκία) και β) η μεταφορά της πρωτεύουσας της αυτοκρατορίας από τη Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη, η οποία με τα εγκαίνια της το 330 γίνεται και επίσημα η Νέα Ρώμη. Με το πρώτο γεγονός, ο Χριστιανισμός έβγαινε από τις κατακόμβες και ξεκινούσε ο χρυσός αιώνας της Εκκλησίας, μια λαμπρή πορεία και ανάπτυξη σε όλους τους τομείς της εκκλησιαστικής ζωής (θεολογία, οργάνωση, θεσμοί, τέχνες, ποιμαντική και κοινωνική δράση). Με το δεύτερο γεγονός, τέθηκαν οι βάσεις για τη δημιουργία της πρώτης χριστιανικής και μάλιστα ορθόδοξης αυτοκρατορίας, η οποία επρόκειτο να επιβιώσει, παρά τα κατά καιρούς προβλήματα, για περισσότερο από 1100 χρόνια.

Όσον αφορά ειδικότερα στην Κύπρο, από την εποχή που ο Μ. Κωνσταντίνος (324-337μ.Χ.) γίνεται μονοκράτορας και οριστικά με τη λήξη του 4^{ου} αιώνα θα ολοκληρωθεί η διαδικασία δύο καθοριστικών αλλαγών: Πρώτον, το νησί θα αποτελέσει (395 μ.Χ.) τμήμα του Ανατολικού Βυζαντινού κράτους και, δεύτερον, ο Χριστιανισμός θα διαδοθεί και θα επικρατήσει σε ολόκληρο το νησί, παρά την ύπαρξη κάποιων μικρών εστιών ειδωλολατρίας.

Η αποστολικότητα, η γεωγραφική και οικονομική αυτοτέλεια της Κύπρου, η παρουσία, η δράση και οι αγώνες μεγάλων εκκλησιαστικών μορφών, η βαθιά πίστη του λαού, η στήριξη της βυζαντινής πολιτείας και εκκλησίας, θα αποτελέσουν τους κυριότερους συντελεστές για τη διαμόρφωση του ισχυρότερου και μακροβιότερου θεσμού του τόπου, της ορθόδοξης Εκκλησίας, η οποία άσκησε καθοριστικό ρόλο στην ιστορία του νησιού.

Η επιστημονική έρευνα, με βάση διάφορες πηγές, μαρτυρίες και μνημεία καταδεικνύει τα ακόλουθα για την περίοδο αυτή:

1. Αναπτύχθηκε μια πολυεπισκοπική διοίκηση (12-16 επισκοπές). Από μαρτυρίες Οικουμενικών και άλλων συνόδων, διάφορα *Εκκλησιαστικά Τακτικά* και άλλες πηγές, αναφέρονται κατά καιρούς οι ακόλουθες επισκοπές: Κωνσταντία (μητρόπολη του τόπου από τον 4^ο αιώνα = αρχιεπισκοπή), Πάφος, Ταμασσός, Κίτιο, Αμαθούντα, Κούριο, Αρσινόη, Σόλοι, Λάπηθος, Κιρβοία (Κάρμι;), Κυθραία, Καρπασία, Κερύνεια, Λευκωσία, Τριμθούντα.

2. Αναγνωρίστηκε (431μ.Χ. Γ΄ Οικ. Σύνοδος, Η΄ Ψήφος-Κανόνας) και αργότερα επαναβεβαιώθηκε (ΛΘ΄ Κανόνας Πενθέκτης Οικ. Συνόδου 691/2) το δικαίωμα των επισκόπων της Κύπρου να χειροτονούν οι ίδιοι τους επισκόπους τους χωρίς εξωτερικές επεμβάσεις (=αυτοκέφαλο, αυτοδιοίκηση),
3. Οι επίσκοποι της τοπικής εκκλησίας συμμετείχαν στις Οικουμενικές και σε άλλες συνόδους: Έχουμε υπογραφές επισκόπων της Εκκλησίας της Κύπρου σε όλες τις Οικουμενικές συνόδους, εκτός από τη Ε΄, και σε αρκετές τοπικές (Σαρδική -σημερινή Σόφια- 343-344, Ιεροσόλυμα 536 κ.ά.)
4. Ξεκίνησε η ανάπτυξη του μοναχισμού: Καθοριστική στην ανάπτυξη του μοναχισμού στο νησί υπήρξε η συμβολή του ερημίτη Ιλαρίωνα του Μεγάλου (4^{ος} αιώνας) και του αγίου Επιφανίου, επισκόπου Κωνσταντίας (368-403).
5. Η Κύπρος γίνεται νήσος Αγίων. Την περίοδο αυτή κοσμούν την τοπική εκκλησία μεγάλες εκκλησιαστικές μορφές – άγιοι, που με τη ζωή, το έργο και τη δράση τους δίνουν μια ξεχωριστή και σπουδαία θέση στην Εκκλησία της Κύπρου σε όλο το χριστιανικό Κόσμο. Αναφέρουμε ενδεικτικά τους ακόλουθους: Από τον 3^ο προς 4^ο αιώνα το Θεόδοτο (είναι ο πρώτος γνωστός επίσκοπος Κερύνειας). Από τον 4^ο αιώνα το μεγάλο ασκητή Μέγα Ιλαρίωνα, τον επίσκοπο Κωνσταντίας (=αρχιεπίσκοπο) Επιφάνιο (368-403, η συμβολή και η προσωπικότητα του αγίου σε όλους τους τομείς της ζωής και δράσης της τοπικής εκκλησίας ήταν σημαντική), το Σπυρίδωνα (επίσκοπο Τριμυθούνας), το Φίλωνα (επίσκοπο Καρπασίας) και τον ασκητή (Ορμήδεια) Κωνσταντίνο. Από τον 5^ο αιώνα τον Ερμόλαο (επίσκοπος Καρπασίας), το Ζήνωνα (επίσκοπος Κουρίου) και το Ρηγίνο (επίσκοπος Κωνσταντίας). Αξίζει να αναφέρουμε εδώ και τους επισκόπους Κωνσταντίας Σαβίνο, Τρωίλο και Ανθέμιο (θεωρείται ο ιδρυτής της Ιεράς Μονής Αποστόλου Βαρνάβα), των οποίων η συμβολή για την εδραίωση του αυτοκεφάλου της Κύπρου ήταν σημαντική. Από τον 6^ο – 7^ο αιώνα το Λεόντιο (επίσκοπος Νεαπόλεως, Λεμεσού,) και τον Ιωάννη τον Ελεήμονα (6^{ος} προς 7^ο αιώνα) που διετέλεσε και πατριάρχης Αλεξανδρείας. Από τον 7^ο αιώνα τους επισκόπους (=αρχιεπισκόπους) Κωνσταντίας Αρκάδιο και Σέργιο.
6. Αναπτύχθηκαν όλες οι μορφές της χριστιανικής τέχνης (ναοδομία, εντοίχια ζωγραφική, μικροτεχνία), όπως μαρτυρείται από πλήθος μνημείων και εκκλησιαστικών θησαυρών. Έχουν επισημανθεί περισσότερες από 70 παλαιοχριστιανικές θέσεις, ενώ έχουν ανασκαφεί, μέχρι σήμερα, πάνω από 25 βασιλικές σε διάφορες περιοχές. Αναφέρουμε από την περίοδο αυτή τα πιο κάτω χριστιανικά μνημεία: Κάτω Πάφος (Αγίας Κυριακής της Χρυσοπολίτισσας, η παλαιότερη και μεγαλύτερη στο νησί, Παναγία Λιμενιώτισσα), Σαλαμίνα (Αγίου Επιφανίου, Καμπανόπετρας), Τριμυθούνα (Αγίου Σπυρίδωνα), Σόλοι, Κούριο, Πέγεια (Άγιος Γεώργιος), Πόλη Χρυσοχούς, Λυθράγκωμη (Παναγίας Κανακαριάς), Αμαθούντα, Κίτιο (Παναγίας Αγγελόκτιστης), Κουτσοβέντη (Αγίου Ιωάννη Χρυσοστόμου), Καρπασία (Άγιος Φίλων, Αγία Τριάδα) κ.ά.
7. Με την πάροδο του χρόνου η εκκλησία κατέστη πνευματική και κοινωνική δύναμη πρώτου μεγέθους. Η διδασκαλία του ευαγγελίου της σωτηρίας και του χριστιανικού τρόπου ζωής, η καλλιέργεια των χριστιανικών και των ελληνικών γραμμάτων, η εμπλοκή της στην απονομή δικαιοσύνης (ειδικά σε θέματα οικογενειακού δικαίου), το παραμυθητικό, φιλανθρωπικό και κοινωνικό της έργο, της

προσέδωσαν ένα κυρίαρχο ρόλο στην πνευματική και την κοινωνική ζωή των ανθρώπων και γενικότερα στα δρώμενα του τόπου.

Μεσοβυζαντινή - Υστεροβυζαντινή περίοδος, μέσα 7^{ου} - 12^{ου} αιώνας (1191)

Από τα μέσα του 7^{ου} αιώνα (649) μέχρι και το 963/4 η Κύπρος δέχθηκε συνεχείς επιδρομές από τους Άραβες, με σοβαρές συνέπειες για το λαό και τον τόπο: σκοτωμοί, ατιμώσεις, αρπαγή και πώληση ανθρώπων στα σκλαβοπάζαρα κυρίως της Μέσης Ανατολής, λεηλασίες και κλοπές, καταστροφές, επιβολή φόρων στους κατοίκους, φυγή κατοίκων από το νησί, μετοικεσία κ.α.

Κατά το διάστημα των αραβικών επιδρομών επικρατούσε στην Κύπρο μια μορφή συγκυριαρχίας Βυζαντινών και Αράβων. Οι κάτοικοι πλήρωναν φόρους τους οποίους μοιράζονται Βυζαντινοί και Άραβες, το νησί ήταν αποστρατικοποιημένο και χωρίς αξιωματούχους της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, ενώ οι κάτοικοι αφέθηκαν να διοικούν τις δικές τους εσωτερικές υποθέσεις.

Ακριβώς από την περίοδο αυτή, και δεδομένης της αδυναμίας των Βυζαντινών να προστατεύσουν αποτελεσματικά και μόνιμα τους κατοίκους και το νησί από τους Άραβες, η εκκλησία θα παραμείνει ο μόνος ισχυρός θεσμός του τόπου και το μοναδικό στήριγμα του λαού. Η θρησκευτική και πολιτική-εθνική αυτοσυνείδηση, ο πολιτισμός, η διοίκηση και η δικαιοσύνη, όπως και η λειτουργία των διάφορων θεσμών, θα περάσουν στην πράξη και ως επί το πλείστον υπό την ευθύνη και τη δικαιοδοσία της εκκλησίας και ιδιαίτερα των ιεραρχών της και κυρίως στους κατά καιρούς αρχιεπισκόπους. Έτσι, η τοπική εκκλησία θα αναπτύσσει με το πέρασμα των χρόνων μια διπλή ιδιότητα και διπλό ηγετικό ρόλο στο νησί, θρησκευτικό και πολιτικό συγχρόνως, τον γνωστό και ως *εθναρχικό*.

Ο πιο πάνω ηγετικός θρησκευτικοπολιτικός ρόλος της Εκκλησίας διαφάνηκε λίγες μόνο δεκαετίες μετά την έναρξη των αραβικών επιδρομών. Συγκεκριμένα, περί το 690 οι Κύπριοι, με εντολή του αυτοκράτορα του Βυζαντίου, αναγκάστηκαν να οδηγηθούν για κάποια χρόνια (η σύγχρονη έρευνα υποστηρίζει μέχρι την πρώτη δεκαετία του 8^{ου} αιώνα) σε μετοικεσία εις τον Ελλήσποντο (κοντά στην Κύζικο), σε μια πόλη που έλαβε το όνομα Ιουστινιανούπολις, από το όνομα του αυτοκράτορα Ιουστινιανού Β'. Άξιο σχολιασμού είναι ότι επικεφαλής της μετοικεσίας δεν ήταν άλλος από τον αρχιεπίσκοπο του τόπου Ιωάννη, ο οποίος ήταν ο ηγέτης, ο προστάτης, ο καθοδηγητής και παρηγορητής του λαού του. Αξίζει, επίσης, να σημειώσουμε πως στην μετοικεσία επαναβεβαιώθηκε για ακόμα μια φορά το αυτοκέφαλο της τοπικής εκκλησίας, από την Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο (Κωνσταντινούπολη, 691/2, ΛΘ' Κανόνας) και απονεμήθηκε προσωρινά στον αρχιεπίσκοπο Κύπρου ο τίτλος του *Νέας Ιουστινιανούπόλεως*, μέχρι την επιστροφή στο νησί.

Ο προστατευτικός και παραμυθητικός ρόλος της Εκκλησίας φάνηκε και σε μια άλλη δύσκολη στιγμή των Κυπρίων κατά την περίοδο αυτή. Λίγες δεκαετίες πριν τη λήξη των αραβικών επιδρομών (περί το 910 μ.Χ.) και σε συνεργασία με τη βυζαντινή πολιτεία, ο γηραιός επίσκοπος Χύτρων Δημητριανός, ύστερα από αιχμαλωσία πολλών Κυπρίων μετά από αραβική επιδρομή, ακολούθησε τους Κυπρίους αιχμαλώτους στη Βαγδάτη, πέτυχε την απελευθέρωσή τους και επέστρεψε μαζί τους στο νησί. Με τον τρόπο αυτό, όπως αναφέρεται και στο *Βίον* του, *εδείχθη ἀρχηγός παντί τῷ λαῶ*.

Κατά την περίοδο των αραβικών επιδρομών και παρά τις δυσκολίες, η εκκλησιαστική ζωή, οργάνωση και δράση συνεχίστηκε (ανέγερση ναών, τοπικές σύνοδοι, συμμετοχή στις οικουμενικές και άλλες συνόδους, συγγραφική δραστηριότητα κ.ά), ενώ η εκκλησία της Κύπρου παρέμεινε προσηλωμένη στο ορθόδοξο δόγμα, όπως διαφάνηκε και κατά την περίοδο της εικονομαχίας (726-843), όπου υπερασπίστηκε τις ιερές εικόνες και έγινε καταφύγιο πολλών διωγμένων εικονόφιλων.

Με την οριστική λήξη των αραβικών επιδρομών (965) και μετά από τρεις και πλέον αιώνες ουδετερότητας, με μια αυτονομία των Κυπρίων στην διαχείριση των εσωτερικών τους υποθέσεων, η εκκλησία ήταν ουσιαστικά η κυρίαρχη δύναμη στη θρησκευτική, πολιτική και κοινωνική-οικονομική ζωή του τόπου. Οι αυτοκράτορες του Βυζαντίου γνώριζαν τον καθοριστικό ρόλο της εκκλησίας και της κοινής πίστης για το μέλλον της αυτοκρατορίας. Έτσι, προκειμένου να εξασφαλίζουν την ύπαρξη καλών σχέσεων μεταξύ πολιτείας και εκκλησίας και μια καλή συνεργασία με όλο τον ορθόδοξο κόσμο, ίσως και για να ελέγξουν αυτή τη δύναμη της τοπικής εκκλησίας, άρχισαν να εφαρμόζουν το θεσμό της *προβλήσεως* (την εκ μέρους του αυτοκράτορα επιλογή, από κατάλογο υποψηφίων, του κατά την κρίση του καταλληλότερου για τον αρχιεπισκοπικό θρόνο) και στην Κύπρο, όπως γινόταν και για τον Οικουμενικό θρόνο. Ο θεσμός αυτός εφαρμόστηκε στην Κύπρο από τις τελευταίες δεκαετίες του 10^{ου} μέχρι και τα μέσα του 13^{ου} αιώνα. Γνωστές περιπτώσεις αρχιεπισκόπων της Κύπρου που προβλήθηκαν από αυτοκράτορες του Βυζαντίου είναι αυτές των αρχιεπισκόπων Ευθύμιου, Νικολάου Μουζάλων, Ιωάννη Β' του Κρητικού, Βαρνάβα Β', Σωφρονίου Β' και Νεοφύτου.

Η Κύπρος από το 965 και μέχρι τη λήξη της Βυζαντινής περιόδου (1191) τέθηκε υπό την άμεση διοίκηση του Βυζαντίου και οι αυτοκράτορες απέστειλαν διοικητές στο νησί. Οι διοικητές συγκέντρωναν πολλές εξουσίες, τις οποίες κάποιοι χρησιμοποιούσαν προς δικό τους όφελος και εις βάρος του λαού. Κάποιοι δεν δίστασαν να αποστατήσουν και να στραφούν κατά της αυτοκρατορίας (Θεόφιλος Ερωτικός 1042, Ραυομάτης 1092). Ο τελευταίος μάλιστα βυζαντινός διοικητής της Κύπρου, ο Ισαάκιος Κομνηνός, ήταν ένας τυχοδιώκτης που κυβέρνησε τυραννικά τους κατοίκους (1185-1191). Ο Ισαάκιος κατέλαβε την εξουσία με δόλιο τρόπο: παρουσίασε στις τοπικές αρχές πλαστές επιστολές σύμφωνα με τις οποίες διοριζόταν κυβερνήτης από τον αυτοκράτορα Ανδρόνικο Α' Κομνηνό (1183-1185).

Στα δύσκολα χρόνια που πέρασαν οι κάτοικοι τη Κύπρου με τη λήξη της βυζαντινής περιόδου, και ειδικότερα επί Ισαάκιου Κομνηνού, αλλά και στα ακόμα πιο δύσκολα χρόνια που επρόκειτο να βιώσουν μετά από αυτή (Λατινοκρατία: Φραγκοκρατία, 1191-1489, Βενετοκρατία, 1489-1570/1), σχεδόν μοναδική παρηγοριά, στήριγμα και φωνή διαμαρτυρίας ήταν η εκκλησία του τόπου.

Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα του πιο πάνω ρόλου και της δράσης της εκκλησίας, κατά την περίοδο αυτή, αποτελεί η μεγαλύτερη μορφή της υστεροβυζαντινής περιόδου της Κύπρου και της Λατινοκρατίας, ο Πρεσβύτερος Μοναχός και Έγκλειστος άγιος Νεόφυτος (1134±1220). Έκτος από την συμβολή του στον ορθόδοξο μοναχισμό της Κύπρου, την ίδρυση της ομώνυμης Μονής και το τεράστιο θεολογικό του έργο, υπήρξε πνευματικό στήριγμα, καθοδηγητής και δάσκαλος μοναχών, κληρικών και λαϊκών, μέσα από τη ζωή, τις νουθεσίες και τα συγγράμματά του, που είναι σπουδαίες θεολογικής, ιστορικής και ποιμαντικής αξίας και περιεχομένου.

Από τις πολλές μεγάλες μορφές-αγίους τις περιόδου αναφέρουμε τους ακόλουθους: Από τον 9^ο προς 10^ο αιώνα το Δημητριάνο (επίσκοπος Χύτρων), από τον 11^ο αι. το μοναχό Ησαΐα (ιδρυτής της Ιεράς Μονής Κύκκου) και το μοναχό Γεώργιο (ιδρυτής της Ιεράς Μονής Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου), από το 12^ο αι. το Νείλο (επίσκοπος Ταμασσού, ηγούμενος και ανακαινιστής της Ιεράς Μονής Μαχαιρά) και το Νεόφυτο τον Έγκλειστο.

Πολύ σημαντική στον πνευματικό – εκκλησιαστικό, τον πολιτιστικό, αλλά και τον εθνικό τομέα υπήρξε η προσφορά των πολυάριθμων μονών του τόπου. Από τις ιερές μονές της περιόδου αυτής αναφέρουμε τις ακόλουθες:

Σταυροβουνίου (σύμφωνα με την παράδοση 4^{ος} αι.)

Αποστόλου Βαρνάβα (5^{ος} αι.)

Παναγίας της Αχεροποϊτήτου (11^{ος} αι., κοντά στο χωριό Καραβάς)

Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου (11^{ος} αι., κοντά στο χωριό Κουτσοβέντης)

Αγίου Νικολάου της Στέγης (11^{ος} αι., κοντά στο χωριό Κακοπετριά)

Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή (11^{ος} αι, κοντά στο χωριό Καλοπαναγιώτης)

Κύκκου (τέλη 11^{ου} αι.)

Αντιφωνητή (12^{ος} αι., κοντά στο χωριό Καλογραία)

Αγίου Μάμα (12^{ος} αι, στη Μόρφου)

Παναγία του Άρακα (12^{ος} αι., στα Λαγουδερά)

Παναγία της Ασίνου (12^{ος} αι., κοντά στο χωριό Νικητάρι)

Μαχαιρά (μέσα 12^{ου} αι. από τους μοναχούς Ιγνάτιο και Προκόπιο)

Ιερά Μονή Αγίου Νεοφύτου του Έγκλειστου (μέσα του 12^{ου} αι.)

Ιερά Μονή Χρυσορρογιάτισσας (μέσα του 12^{ου} αι. από τον μοναχό Ιγνάτιο)

Ιερά Μονή Τροοδίτισσας (τέλη του 12^{ου} αι.)

Αποτιμώντας το ρόλο της αυτοκέφαλης Εκκλησίας της Κύπρου κατά τους οκτώ και πλέον αιώνες της Βυζαντινής περιόδου, θα μπορούσαμε να πούμε τα ακόλουθα:

1. Η Εκκλησία της Κύπρου έμεινε αυστηρά προσηλωμένη στην ορθόδοξη χριστιανική πίστη
2. Το αυτοκέφαλο ήταν καθοριστικό στην όλη πορεία της τοπικής εκκλησίας
3. Μεγάλες μορφές (μοναχοί, ιερείς και ιεράρχες, όπως ο άγιος Επιφάνιος, ο ασκητής Μέγας Ιλαρίων, ο άγιος Νεόφυτος, ο μοναχός Ησαΐας) είχαν πρωταγωνιστικό ρόλο σε πολλές πτυχές της ζωής της εκκλησίας (υπεράσπιση της ορθόδοξης πίστης, θεολογικά γράμματα, υπεράσπιση του αυτοκέφαλου, ίδρυση μοναστηριών, ναών κ.α.)
4. Η εκκλησία, ένεκα των ιστορικών καταστάσεων, απέκτησε σταδιακά ένα ηγετικό ρόλο τόσο στα θρησκευτικά, όσο και στα πολιτικά πράγματα του τόπου, το γνωστό και ως εθναρχικό ρόλο
5. Σε δύσκολες καταστάσεις για το λαό της Κύπρου και στην αδυναμία της πολιτείας να υπερασπιστεί το λαό, όπως κατά την περίοδο των αραβικών επιδρομών, ήταν η εκκλησία που ηγείτο του λαού, τον παρηγορούσε, τον στήριζε, τον καθοδηγούσε με διάφορους τρόπους, όπως φάνηκε στη μετοικεσία στον Ελλήσποντο (691) και στην αποστολή του αγίου Δημητριάνου για απελευθέρωση των Κυπρίων αιχμαλώτων από τη Βαγδάτη
6. Γενικότερα, ο ρόλος της εκκλησίας στη διατήρηση της ορθόδοξης πίστης, και του ελληνορθόδοξου βυζαντινού πολιτισμού (όπως φαίνεται από πλήθος μνημείων χριστιανικής τέχνης, εκατοντάδες ελληνικά χειρόγραφα και άλλα δείγματα πολιτισμού) υπήρξε καταλυτικός

Μάθημα 12: Η Πολιτιστική μας κληρονομιά

Σύντομη παρουσίαση ιερών ναών: Παναγία Αγγελόκτιστη (Κίτι), Άγιος Ιωάννης ο Λαμπαδιστής (Καλοπαναγιώτης), Παναγία του Άρακα (Λαγουδερά), Παναγία της Ασίνου (Νικητάρι)

Εκτός από το πολυσήμαντο πνευματικό, εκπαιδευτικό και φιλανθρωπικό έργο των μονών σε καιρούς δύσκολους για το νησί, αξίζει να αναφερθεί ότι ορισμένες από αυτές, που σήμερα είναι πολύ γνωστές εκκλησίες (Άγιος Νικόλαος της Στέγης, Άγιος Ιωάννης Λαμπαδιστής, Παναγία του Άρακα, Παναγία της Ασίνου), έχουν περιληφθεί από την UNESCO (1985 κ.ε), μαζί με άλλες έξι, στον κατάλογο των μνημείων της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, ένεκα των εξαιρετών τοιχογραφιών τους. Οι τοιχογραφίες αυτές καλύπτουν και τους τρεις εικονογραφικούς κύκλους: δογματικό, λειτουργικό και ιστορικό. Οι άλλες έξι είναι: Η Παναγία του Μουτουλλά, ο Αρχάγγελος του Πεδουλά, ο Σταυρός στο Πελένδρι, η Παναγία της Ποδίθου στη Γαλάτα, ο Σταυρός του Αγιασμάτι κοντά στη Πλατανιστάσα και ο ναός της Μεταμορφώσεως στο Παλαιχώρι.

Εδώ θα παρουσιάσουμε τρεις από αυτές, όπως επίσης και τον ιερό ναό της Παναγίας της Αγγελόκτιστης.

Αξίζει να αναφερθεί ότι αποκλειστικά στην οροσειρά του Τροόδου, από την εποχή αυτή και μετά, αναπτύχθηκε ο τύπος του ξυλόστεγου ναού με πολύ επικλινή την δίρριχτη στέγη, η οποία σκεπάζεται με επίπεδα αγκιστρωτά κεραμίδια. Έχουν εντοπιστεί περισσότεροι από 127 τέτοιους ναούς, μεταξύ των οποίων και οι τρεις που παρουσιάζουμε.

Παναγία Αγγελόκτιστη

Τοποθεσία: Βρίσκεται στο χωριό Κίτι, στην επαρχία Λάρνακας.

Ονομασία: Είναι γνωστή με το επίθετο *Παναγία Αγγελόκτιστη*, γιατί σύμφωνα με την παράδοση έχει κτιστεί από αγγέλους.

Τύπος: Εγγεγραμμένος σταυροειδής με τρούλο.

Χρονολόγηση μνημείου: Κτίστηκε σε ερείπια παλαιότερης τρίκλιτης βασιλικής, μάλλον του 5^{ου} αι. Η εκκλησία που πιθανότατα κτίστηκε τον 11^ο αι ενσωματώνει την αψίδα της παλαιότερης βασιλικής. Το 12^ο αιώνα προστέθηκε στη Βόρεια πλευρά καμαροσκέπαστο παρεκκλήσι το οποίο σήμερα είναι αφιερωμένο στους αγίους Αναργύρους. Το 14^ο αιώνα έγινε προσθήκη λατινικού παρεκκλησίου σε γοτθικό ρυθμό.

Τέχνη: Στην αψίδα του ναού υπάρχει το καλύτερα σωζόμενο παλαιοχριστιανικό ψηφιδωτό στην Κύπρο. Στο τεταρτοσφαιρίο εικονίζεται όρθια η Βρεφοκρατούσα στον εικονογραφικό τύπο της Οδηγήτριας, πλαισιωμένη από τους αρχαγγέλους Μιχαήλ (στα αριστερά) και Γαβριήλ. Οι αρχάγγελοι, στραμμένοι προς την Παναγία, προσφέρουν σφαίρα με σταυρό (σύμβολο οικουμενικότητας, παγκοσμιότητας). Η Παναγία παρουσιάζεται όρθια να στέκει πάνω σε διακοσμημένο υποπόδιο και να κρατά το μικρό Χριστό στο αριστερό της χέρι, ενώ το δεξί της χέρι το φέρνει προς το γόνατο του Χριστού. Η σύνθεση περιβάλλεται από διακοσμητική ψηφιδωτή ταινία με κυρίαρχο θέμα την πηγή της ζωής, από την οποία πίνουν νερό ελάφια και πτηνά, μέσα σε πλούσιο βλαστό άκανθας. Τιτλοφορείται με τον παλαιότερο τίτλο *Αγία Μαρία* και όχι το *Θεοτόκος* ή *Μήτηρ Θεού* που επικράτησαν μετά την Γ΄ Οικ. Σύν. (Εφεσος 431). Το ψηφιδωτό αυτό χρονολογήθηκε κατά καιρούς από τον 5^ο μέχρι και το 12^ο αι. Η σύγχρονη έρευνα το τοποθετεί στον πρώιμο 7^ο αιώνα. Κάτω από το ψηφιδωτό υπάρχουν τοιχογραφίες που είναι αρκετά καταστραμμένες και ανάγονται στα τέλη του 11^{ου} με αρχές του 12^{ου} αι. Στο ναό, επίσης, σώζονται τοιχογραφίες του 13^{ου} και 14^{ου} αι. (Ευαγγελισμός Θεοτόκου, Ενταφιασμός Χριστού, ο Πρόδρομος). Οι τοιχογραφίες του τρούλου ανήκουν στον 14^ο αι. Τοιχογραφίες σώζονται και στο παρεκκλήσι των αγίων Αναργύρων. Στο ναό σώζονται και διάφορες αξιόλογες βυζαντινές εικόνες (αρχαγγέλου Μιχαήλ, Ιωάννη του Θεολόγου –λυπητερό–)

Άγιος Ιωάννης ο Λαμπαδιστής

Τοποθεσία: Βρίσκεται στα Ανατολικά του χωριού Καλοπαναγιώτης, στην επαρχία Λευκωσίας.

Ονομασία: Μάλλον από τον οικισμό (πόλη ή χωριό) *Λαμπαδιστού* (ή *Λαμπάς* ή *Λαμπαδού*) από τον οποίο καταγόταν ο άγιος Ιωάννης, γνωστός ως Λαμπαδιστής (περί τα τέλη του 11^{ου} αι.).

Τύπος: Αποτελείται από δύο μοναστηριακά διώροφα κτίρια. Το καθολικό του μοναστηριού είναι σταυροειδής εγγεγραμμένος ναός και είναι αφιερωμένο στον άγιο Ηρακλείδιο, μαθητή των αποστόλων Βαρνάβα και Παύλου και πρώτο επίσκοπο Ταμασσού. Μεταγενέστερα έγινε προσθήκη καμαροσκέπαστου ναού στη Βόρεια πλευρά του καθολικού, που είναι αφιερωμένος στον άγιο Ιωάννη το Λαμπαδιστή. Το παρεκκλήσι αυτό κατάρρευσε μάλλον τα πρώτα χρόνια της Οθωμανοκρατίας, οπότε και ξανακτίστηκε. Οι δύο ναοί έχουν κοινό νάρθηκα. Κατά Υπάρχει επίσης παρεκκλήσι που είναι γνωστό και ως *λατινικό*. Ολόκληρο το συγκρότημα καλύφθηκε με μια ξύλινη στέγη με αγκιστρωτά κεραμίδια

Χρονολόγηση μνημείου: Το μοναστηριακό συγκρότημα δεν μπορεί να χρονολογηθεί με ακρίβεια. Το καθολικό του μοναστηριού, που είναι αφιερωμένο στον άγιο Ηρακλείδιο, είναι του 11^{ου} αι. Ο καμαροσκέπαστος ναός, προσθήκη, που είναι αφιερωμένος στον άγιο Ιωάννη είναι του 12^{ου} αι., ενώ το παρεκκλήσι *λατινικό* είναι μεταγενέστερη προσθήκη της περιόδου της Λατινοκρατίας (12^{ος}–16^{ος} αι.), μάλλον του 15^{ου} αι. Επεμβάσεις στο καθολικό και τα μοναστηριακά κτίρια έγιναν και κατά την περίοδο της Οθωμανοκρατίας (16^{ος} -19^{ος} αι.)

Τέχνη: Οι ειδικοί εντόπισαν διάφορες φάσεις διακοσμήσεων. Από τα λίγα ίχνη που διασώζονται στην αψίδα, η πρώτη διακόσμηση πρέπει να έγινε τον 11^ο αι. Το 12^ο αι. ακολούθησε δεύτερη διακοσμητική φάση, από την οποία διασώζονται δύο δεόμενοι μοναχοί. Από τις τοιχογραφίες του 13^{ου} αι., ένα εκτεταμένο διακοσμητικό πρόγραμμα (τρούλος, σφαιρικά τρίγωνα, δυτική και νότια καμάρα, δυτικός τοίχος, μεγάλα τμήματα των πεσσών που στηρίζουν το τρούλο), σώζονται καλά λίγες συνθέσεις: του τρούλου με τον Παντοκράτορα που περιβάλλεται από μια ζώνη ουρανίων δυνάμεων που αποτίουν τιμή στην Ετοιμασία του Θρόνου. Στα παράθυρα του τυμπάνου του τρούλου εικονίζονται προφήτες και στα σφαιρικά τρίγωνα οι τέσσερις Ευαγγελιστές. Σε άλλα σημεία (πεσσοί, τοίχοι, καμάρες) διασώζονται σε σχετικά καλή κατάσταση η Έγερση του Λαζάρου, η Βαϊφόρος, η Σταύρωση, η Θυσία του Αβραάμ και η Ανάληψη. Στα τέλη του 14^{ου} αι. και κατά το 15^ο αι. υπήρξαν νέες

διακοσμητικές φάσεις σε διάφορα τμήματα του ναού, ενώ το δεύτερο μισό του 15^{ου} αι. διακοσμήθηκε ο νάρθηκας του καθολικού.. Γενικά οι τοιχογραφίες του ναού χαρακτηρίστηκαν από ειδικούς ως λαϊκότροπες. Τέλος αναφέρουμε ότι σώζονται και αξιόλογες εικόνες.

Παναγία του Άρακα

Τοποθεσία: Βρίσκεται στα βορειοδυτικά του χωριού Λαγουδερά, στην επαρχία Λευκωσίας.

Ονομασία: Το επώνυμο του ναού της *Υπ(ε)ραγίας Θεοτόκου του Άρακος* μπορεί να είναι φυτωνυμικό, όπως και πολλά άλλα στην Κύπρο (Πλατανιώτισσα, Παλλουριιώτισσα, Χρυσαιλιιώτισσα κ.ά.). Ο ναός αποτελεί καθολικό μοναστηριού.

Τύπος: Μονόκλιτη με τρούλο. Εξωτερικά η στέγη του ναού διαμορφώνεται σε σχήμα σταυρού. Δεύτερη, μεταγενέστερη ξύλινη στέγη, καλυμμένη με αγκιστρωτά κεραμίδια, προστατεύει το ναό από το χιόνι και τις βροχές. Ο τρούλος της εκκλησίας καλύπτεται χωριστά. Σήμερα, εκτός από την εκκλησία σώζεται και διάροφο μοναστηριακό κτίριο στα βόρεια. Τα μοναστηριακά κτίρια που υπήρχαν στα δυτικά του ναού κατεδαφίστηκαν, ενώ εκείνα που ήταν στα νότια ερειπώθηκαν και σχεδόν εξαφανίστηκαν.

Χρονολόγηση μνημείου: Το μνημείο τοποθετείται στα τέλη του 12^{ου} αι. και διακοσμήθηκε με τοιχογραφίες με δαπάνη του *Λέωντος τοῦ Αὐθέντου μηνί δεκεμβρίο ἰνδικτιῶνος ια' τῶ ΓΨΑ ἔτος* (=το Δεκέμβρη του 1192), σύμφωνα με επιγραφή που βρίσκεται πάνω από τη βόρεια είσοδο του ναού. Δεν αναφέρεται αν η εκκλησία ήταν μοναστηριακή εξαρχής, χωρίς να αποκλείεται τούτο. Η δεύτερη ξύλινη στέγη, η οποία έγινε για προστασία του ναού από τα καιρικά φαινόμενα, είναι του 14^{ου} αι.

Τέχνη: Η εκκλησία είναι αγιογραφημένη με τοιχογραφίες της υστεροκομνήνειας τεχνοτροπίας. Σύμφωνα με τους ειδικούς είναι *εξαιρετικής τέχνης, εκλεπτυσμένης τεχνοτροπίας* και αντικατοπτρίζουν *τις σύγχρονες κωνσταντινουπολίτικες, αριστοκρατικές διακοσμητικές τάσεις στη βυζαντινή ζωγραφική των δύο τελευταίων δεκαετιῶν του 12^{ου} αιώνα*. Στον τρούλο εικονίζεται ο Παντοκράτορας ως Κριτής και Λυτρωτής. Γύρω από τον Παντοκράτορα υπάρχουν μετάλλια με προτομές αγγέλων, όπως και μέταλλο με την Ετοιμασία του Θρόνου. Στα παράθυρα του τρούλου εικονίζονται ολόσωμοι προφήτες. Στα τέσσερα σφαιρικά τρίγωνα εικονίζονται εις μὲν τα δύο (δυτικά) οι τέσσερις Ευαγγελιστές, εις δε τα άλλα δύο (ανατολικά) ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. Στο τεταρτοσφαίριο της αψίδας εικονίζεται ἔνθρονη ἡ Θεοτόκος με το Χριστό ανάμεσα σε αρχαγγέλους κ.ά. Στους τοίχους, στις καμάρες και σε διάφορα άλλα σημεία εικονογραφούνται σκηνές από τη ζωή του Χριστού και της Παναγίας, Κύπριοι ιεράρχες, διάκονοι, υμνογράφοι, διάφοροι ἅγιοι της Εκκλησίας, μάρτυρες. Τους 14^ο και 17^ο αιώνα έγιναν νέες αγιογραφήσεις στο ναό και άλλα σημεία. Γνωρίζουμε ότι το εικονοστάσιο είναι του 1673.

Παναγία της Ασίνου

Τοποθεσία: Βρίσκεται κοντά στο χωριό Νικητάρι, στην επαρχία Λευκωσίας

Ονομασία: Η εκκλησία της *Παναγίας της Φορβιώτισσας* ή *Παναγία της Ασίνου*, όπως είναι πιο γνωστή, είναι κατάλοιπο από τη *Μονή τῶν Φορβίων* (επιγραφή στη νότια αψίδα του νάρθηκα). Το επώνυμο της *Ασίνου* οφείλεται στη λαϊκή παράδοση και συνδέεται με μαρτυρία ότι κάπου κοντά στη περιοχή ήταν η αρχαία ελληνική πόλη Ασίνη, την οποία ίδρυσαν Έλληνες από την Αργολίδα.

Τύπος: Μονόκλιτη καμαροσκέπαστη, με δεύτερη ξύλινη στέγη. Έχει τρεις πόρτες (νότιο, δυτικά, βόρεια), τρία παράθυρα στην αψίδα και φωταγωγούς στους πλάγιους τοίχους. Αργότερα κτίστηκε νάρθηκας με δύο ημικυκλικές αψίδες

Χρονολόγηση μνημείου: Σύμφωνα με την κτητορική επιγραφή [*Ανιστορήθη ὁ ναός*] τῆς *Υπεραγίας Θεοτόκου διὰ συνδρομῆς και πολλῶν κόπων Νικηφόρου Μαγίστρου τοῦ Ὑσχιρίου βασιλεύοντος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἔτους CXXIΔ Ἰνδικτιῶνος ΙΔ* (δηλαδή 1105/6). Ο νάρθηκας με τις δύο ημικυκλικές αψίδες κτίστηκε κατά την τελευταία δεκαετία του 12^{ου} αι.

Τέχνη: Στο μνημείο αυτό διασώζονται πολύ αξιόλογες τοιχογραφίες κωνσταντινουπολίτικης τεχνοτροπίας, που συνεχίζουν τη βυζαντινή ζωγραφική του τέλους του 11^{ου} αιώνα. Οι τοιχογραφίες οι οποίες σώζονται σήμερα στην Παναγία της Ασίνου είναι διαφόρων εποχών. Σίγουρα οι πιο αξιόλογες είναι οι αρχικές. Ωστόσο, μόνο στο δυτικό και ανατολικό τμήμα του ναού διατηρούνται οι αρχικές τοιχογραφίες (1105/6) που είναι κομνήνειας τεχνοτροπίας, ενώ ορισμένες της ίδιας εποχής (βόρειος τοίχος, πάνω από τη βόρεια και νότια είσοδο) είναι επιζωγραφισμένες από μεταγενέστερες του 13^{ου} - 15^{ου} αι. Από τις τοιχογραφίες του αρχικού διακόσμου αναφέρουμε αυτές της Μετάληψης των Αποστόλων, των ιεραρχών (Διονύσιος Αρεοπαγίτης, Γρηγόριος ο Θεολόγος, ἅγιος Επιφάνιος, ἀπόστολος Βαρνάβας), της Αναλήψεως, τον Ευαγγελισμό, τα Εισόδια και την Κοίμηση της Θεοτόκου, τη Βαϊοφόρο, τον ἅγιο Λάζαρο, τον ἅγιο Ιωάννη τον Ελεήμονα, τον ἅγιο Τύχων κ.α. Τέλος, αναφέρουμε ότι στο τύμπανο του τόξου πάνω από την είσοδο στο ναό υπάρχει και η *Παναγία ἡ Φορβιώτισσα*, που είναι και η παλαιότερη του νάρθηκα, του οποίου οι άλλες τοιχογραφίες είναι του 14^{ου} αι.

Μάθημα 11 και 12
Η Εκκλησία Κύπρου κατά τη Βυζαντινή Περίοδο

Φύλλο Εργασίας

Να απαντήσετε τις πιο κάτω ερωτήσεις:

1. Ποια στοιχεία συνέβαλαν στην εξέλιξη και την εδραίωση της νέας τότε θρησκείας του Χριστιανισμού;
2. Γιατί η Κύπρος κατά τη Βυζαντινή Περίοδο *γίνεται νήσος Αγίων*;
3. Με βάση τα ιστορικά γεγονότα της περιόδου να παρουσιάσετε το ρόλο που κλήθηκε να επιτελέσει η τοπική εκκλησία. Αναφέρετε δύο περιπτώσεις μέσα από τις οποίες φαίνεται ότι η εκκλησία ανέλαβε όχι μόνο θρησκευτικό ρόλο αλλά και πολιτικό, *εθναρχικό*.
4. Τι ήταν ο θεσμός της «προβλήσεως»; Ποιοι λόγοι επέβαλαν την καθιέρωσή του; Πότε άρχισε να εφαρμόζεται στην Κύπρο;
5. Με βάση το παράθεμα του Αθανάσιου Παπαγεωργίου να αναφέρετε για ποιους λόγους κατασκευάζονταν ξυλόστεγοι ναοί αποκλειστικά στην οροσειρά του Τροόδους.

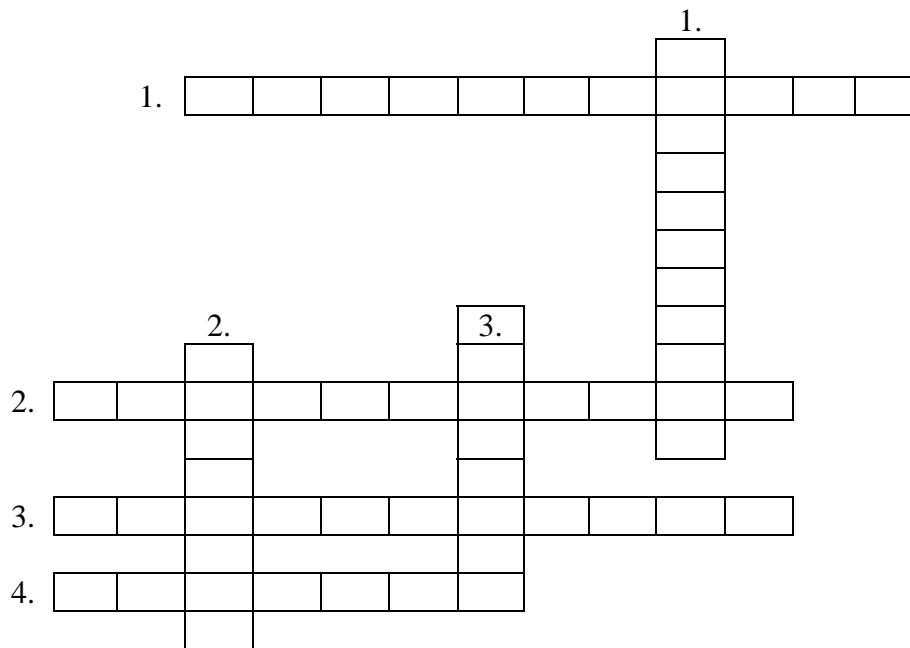
Να προσδιορίσετε αν το περιεχόμενο των ακόλουθων προτάσεων είναι ορθό ή λάθος, γράφοντας στον κενό χώρο τη λέξη «ορθό» ή «λάθος».

- Ο τελευταίος διοικητής της Κύπρου ήταν ο Θεόφιλος ο Ερωτικός. (.....)
- Ένας από τους Κύπριους αρχιεπίσκοπους που προσβλήθηκε από Βυζαντινό αυτοκράτορα ήταν ο Άγιος Επιφάνιος. (.....)
- Οι τοιχογραφίες της εκκλησίας του Άγιου Ιωάννη του Λαμπαδιστή χαρακτηρίστηκαν από ειδικούς ως λαϊκότροπες. (.....)
- Το επώνυμο του ναού της Παναγίας της Ασίνου μπορεί να είναι φυτωνυμικό, όπως και πολλά άλλα στην Κύπρο. (.....)
- Για την ανάπτυξη του μοναχισμού ήταν καθοριστική η συμβολή του ερημίτη Ιλαρίωνα του Μεγάλου και του αγίου Επιφανίου. (.....)

Να συμπληρώσετε τις πιο κάτω προτάσεις:

- Η Κύπρος το 1191 πέρασε στα χέρια των
- Ένας από τους διοικητές της Κύπρου, ο, κατέλαβε την εξουσία με δόλιο τρόπο.
- Συνολικά εκκλησίες της Κύπρου έχουν περιληφθεί από την UNESCO στον κατάλογο των μνημείων της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, ένεκα των εξαιρετικών τοιχογραφιών τους.
- Το *edictum Mediolani* (διάταγμα του Μεδιολάνου) εκδόθηκε το 313 μ.Χ. από τον Κωνσταντίνο (306-337 μ.Χ.) και

Να συμπληρώσετε το σταυρόλεξο που ακολουθεί:

Οριζόντια:

1. Επίσκοπος Χύτρων.
2. Ο τύπος του ναού της Παναγίας της Αγγελόκτιστης.
3. Πρώτος επίσκοπος Ταμασσού, ο άγιος..
4. Εκκλησία που βρίσκεται στο Πελένδρι, έχει περιληφθεί από την UNESCO στον κατάλογο των μνημείων της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

Κάθετα:

1. Στα Ανατολικά του χωριού Καλοπαναγιώτης βρίσκεται ο ναός του αγίου Ιωάννη του...
2. Ιδρυτής και θεμελιωτής της εκκλησίας της Κύπρου.
3. Επίσκοπος Κωνσταντίας κατά τον 7^ον αιώνα.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΕΠΙ ΛΑΤΙΝΟΚΡΑΤΙΑΣ

Σκοπός:

Οι μαθητές μέσα από την ιστορική ματιά των γεγονότων να κατανοήσουν βαθύτερα την ορθοδοξία ερμηνεύοντας τον τρόπο με τον οποίο η εκκλησία επιβιώνει στις όποιες δυσκολίες χωρίς να χάνει τίποτα από την πίστη της.

Πυρηνικές γνώσεις:

A. Έννοιες:

Θρησκευτικός φανατισμός, ανεξιθρησκία, Πάπας Ρώμης, κατακτητές, υποδούλωση, λεηλασία, καταπίεση πνευματικής ελευθερίας, διωγμοί, Άγιος Νεόφυτος, δεκατρείς οσιομάρτυρες μοναχοί, πίστη, ελπίδα, αγώνας, δικαίωση, αναγέννηση, Ελένη Παλαιολογίνα, ελευθερία, πρόοδος.

B. Δεξιότητες:

- Ικανότητα να διακρίνει ο μαθητής τα λάθη του παρελθόντος και να παραδειγματίζεται από αυτά, ώστε να μην τα αφήνει να αμαυρώσουν τη ζωή του και την κοινωνία.
- Ιστορική και θεολογική ερμηνεία της τεχνοτροπίας των ναών της εποχής (καθολικών και ορθοδόξων).

Γ. Στάσεις:

- Αντιμετώπιση της διαφορετικότητας με αγάπη
- Αντίθεση στο θρησκευτικό φανατισμό, σεβασμό στην ανεξιθρησκία
- Αντιμετώπιση κάθε δυσκολίας με πίστη, υπομονή, τίμιο αγώνα, χριστιανικό ήθος

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΕΠΙ ΛΑΤΙΝΟΚΡΑΤΙΑΣ

Πρόταση διδακτικής προσέγγισης (σχέδιο μαθήματος)

Στόχοι:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές τα δύσκολα χρόνια που πέρασε η Κύπρος και η εκκλησία της επί Λατινοκρατίας (χώρος-χρόνος).
- Να αντιληφθούν τις τραγικές συνέπειες του θρησκευτικού φανατισμού.
- Να υιοθετήσουν το σεβασμό της ελευθερίας του άλλου, μένοντας ταυτόχρονα σταθεροί στην πίστη τους και στο ορθόδοξο χριστιανικό ήθος, ως τη μόνη στάση ζωής που οδηγεί τον άνθρωπο στην ειρήνη, την πρόοδο και την ευημερία.
- Να κατανοήσουν μέσα από την αντίσταση και το έργο του Αγίου Νεοφύτου και των δεκατριών οσιομαρτύρων μοναχών ότι κάθε δίκαιος αγώνας χρειάζεται πίστη και θυσίες.

Πορεία διδασκαλίας:

- Έλεγχος των βασικών σημείων του προηγούμενου μαθήματος

Αφόρμηση

Γράφω στον πίνακα τρεις έννοιες: **διωγμοί**, **ανεξιθρησκία**, **θρησκευτικός φανατισμός** και ζητώ από τους μαθητές να θυμηθούν, αν τις έχουν συναντήσει σε προηγούμενα μαθήματα και να τις σχολιάσουν.

Περιμένω από τους μαθητές να αναφερθούν σε μια από τις πρώτες διδακτικές ενότητες για το Μέγα Κωνσταντίνο και το διάταγμα των Μεδιολάνων. Έτσι τους βοηθώ να **ανακαλέσουν στη μνήμη τους προαπαιτούμενες για το μάθημα γνώσεις**. Τους ρωτώ, γιατί ο Μέγας Κωνσταντίνος εξέδωσε το διάταγμα των Μεδιολάνων, πώς αλλιώς ονομάζεται αυτό και τι προηγήθηκε. Συζητάμε τα σχόλια των μαθητών και καταλήγουμε με τη δική μου βοήθεια σ' ένα πρώτο **συμπέρασμα: η εκκλησία από τα πρώτα της βήματα αντιμετωπίζει δυσκολίες και διωγμούς αλλά αγωνίζεται σκληρά και τίμια, επιβιώνει και ενισχύεται**.

Έπειτα γράφω στον πίνακα τον **τίτλο της σημερινής ενότητας και τη σελίδα**. Ενημερώνω τους μαθητές ότι θα ασχοληθούμε με τις παρακάτω υποενότητες. Σημειώνονται στον πίνακα. Τα παιδιά σημειώνουν στο τετράδιό τους.

Ενδεικτικά αναφέρω τις **υποενότητες** που θεωρώ πως μπορεί να υπάρχουν στο νέο βιβλίο.

α. Ιστορική αναδρομή

β. Βίαιες προσπάθειες εκλατινισμού της εκκλησίας της Κύπρου

γ. Τίμιος αγώνας-χριστιανικό ήθος. Η αντίσταση των ορθοδόξων (κλήρου και λαού)

δ. Άγιος Νεόφυτος - έργο - προσφορά

ε. Το μαρτύριο των δεκατριών μοναχών της Καντάρας και η σημασία του

στ. Σύγχρονα μηνύματα

Αφού τα γράψουν, τους ανακοινώνω ότι θα τους δώσω **φύλλο εργασίας**, για να ασχοληθούμε και να ανακαλύψουμε τις **πτυχές της λατινοκρατίας στην Κύπρο που υποδούλωσε την μέχρι τότε αυτοκέφαλη εκκλησία της**. Οι μαθητές παίρνουν το φύλλο εργασίας και γράφουν πρώτα το όνομά τους, αφού αυτό τους βοηθά να αναπτύξουν ένα αίσθημα ευθύνης και να πάρουν σοβαρά την εργασία που γίνεται στην τάξη. Τους αφήνω να δουν το φύλλο εργασίας και στη συνέχεια ξεκινούν με τη δική μου βοήθεια και παρέμβαση όπου και αν χρειάζεται. Τους παροτρύνω και τους καθοδηγώ να **συνεργάζονται με τους διπλανούς τους**, ώστε να καταλήγουν στις ορθές απαντήσεις.

Σκοπός του φύλλου εργασίας είναι και εδώ να εμπλέξει, αν είναι δυνατό, όλους τους μαθητές στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Τους παραπέμπω για κάθε άσκηση στα αντίστοιχα μέρη του βιβλίου. Στο τέλος οι μαθητές πρέπει να βγάλουν μερικά **σύγχρονα μηνύματα-συμπεράσματα**.

Για να τους βοηθήσω τους ρωτώ, αν γνωρίζουν **επίκαιρα παραδείγματα θρησκευτικού φανατισμού στην Κύπρο ή αλλού**. Περιμένω να σκεφτούν και να αναφέρουν, για παράδειγμα, τη διακοπή της λειτουργίας στα κατεχόμενα, που έγινε κοντά στα Χριστούγεννα. Επίσης, τη βομβιστική επίθεση σε χριστιανικό ναό της Αιγύπτου κατά τη διάρκεια λειτουργίας όπου υπήρξαν

και θύματα. Καταλήγουμε στο **συμπέρασμα** ότι ο θρησκευτικός φανατισμός και πριν είχε και τώρα έχει τραγικές συνέπειες.

Τποια είναι, όμως, η **σημερινή σχέση εκκλησίας Κύπρου και Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας**;

Γνωρίζετε κάποιο πρόσφατο σημαντικό **γεγονός** που έγινε στην Κύπρο και φανερώνει **πρόοδο στις σχέσεις των δύο εκκλησιών**; Εδώ οι μαθητές περιμένω να θυμηθούν και να αναφέρουν την επίσκεψη του Πάπα. Αν δυσκολεύονται να το θυμηθούν τους δείχνω σχετικές φωτογραφίες. **Συμπεραίνουμε** ότι υπάρχει μεγάλη πρόοδος σήμερα, αφού οι δύο εκκλησίες σέβονται η μία την άλλη. Τους αναφέρω ότι έχει ξεκινήσει διάλογος μεταξύ των εκκλησιών με σκοπό την επανένωση.

Πρόταση αξιολόγησης:

Να βρείτε από το εορτολόγιο ανάλογες περιπτώσεις ομαδικού μαρτυρίου και να τις συγκρίνετε με το μαρτύριο των 13 μοναχών.

Εν κατακλείδι, οι ερωτήσεις του φύλλου εργασίας αλλά και όλη η διαδικασία, καλύπτουν σχεδόν όλο το φάσμα της Λατινοκρατίας. Οι μαθητές ολοκληρώνοντας, πιστεύω, θα έχουν μια επαρκή **γνώση του αντικειμένου** αλλά και έναν προβληματισμό για τη δική τους **στάση απέναντι σε φαινόμενα θρησκευτικού φανατισμού**.

Υλικό διδασκαλίας: κείμενα, χάρτης της Κύπρου, εικόνες (Αγ. Νεόφυτου και 13 μοναχών της Καντάρας), φωτογραφίες ναών της εποχής και επίσκεψης του Πάπα στην Κύπρο.

ΠΗΓΕΣ

Κείμενο 1

«Η κατάσταση της χώρας μας δεν είναι καλύτερη από την άγρια καταιγίδα και από τη φουρτουνιασμένη θάλασσα. Μάλλον είναι χειρότερη! Γιατί τη φουρτούνα διαδέχεται η γαλήνη. Αλλά εδώ η καταιγίδα χειροτερεύει μέρα με τη μέρα κι η φουρτούνα δε φαίνεται να έχει τέλος (...) Γνωρίσαμε πολέμους και ήττες. Ο σπόρος μας δε φέρει καρπό κι ο εχθρός καταβροχθίζει το μόχθο των χεριών μας. Η δύναμή μας εκμηδενίστηκε κι ο ξένος λαός πληθύνθηκε πάνω στη γη μας...» (Cobham, C.D., *Excerpta Syrgia* (1969) Νεόφυτου Εγκλείστου, Περὶ των κατὰ χώραν Κύπρον σκαιών, Φ. Μαραθεύτη, μετάφραση)

Κείμενο 2

Για τον Άγγλο βασιλιά Ριχάρδο λέει ανάμεσα σε άλλα:

«Ο αλιτήριος δεν κατάφερε τίποτε εναντίον του όμοιού του Σαλαδίν, μόνο τούτο: να πωλήσει την Κύπρο στους Λατίνους αντί διακοσίων χιλιάδων λίτρων χρυσού (...). Γι αυτό το λόγο, πολλά ήταν τα κλάματα κι αφόρητος ο καπνός που ήρθε, όπως είπαμε, από το βορρά. Όποιος ζητήσει να τα περιγράψει με κάθε λεπτομέρεια δε θα τον αρκέσει ο χρόνος». (Cobham, C.D., (1969) *Excerpta Syrgia*, σσ. 10-12, Μετάφραση Φρ. Μαραθεύτη).

Κείμενο 3

Ο όρκος που οι Λατίνοι επέβαλλαν στους Ορθοδόξους επισκόπους για να δηλώνουν την υποταγή τους σ' αυτούς

«Εγώ ο τάδε επίσκοπος της τάδε πόλης από αυτή την ώρα και στο εξής υποτάσσομαι στο θρόνο της Εκκλησίας της Ρώμης, υποτάσσομαι στον κύριό μου (όνομα του Λατίνου αρχιεπισκόπου) αρχιεπίσκοπο της Λευκωσίας και στους κανονικούς διαδόχους του. Τον αγιότατο πάπα της Εκκλησίας της Ρώμης και το Λατίνο αρχιερέα της Λευκωσίας και όλους τους κανόνες που αυτοί θέσπισαν, θα προσπαθήσω με όλες μου τις δυνάμεις να υπερασπίζομαι και να βοηθώ για να διασώζεται η θέση μου. Και όπως θα βοηθήσω εγώ σ' αυτό έτσι θα με βοηθήσει κι' εμένα ο Θεός και τα άγια Ευαγγέλια.

(Φιλίππου Γεωργίου, *Ειδήσεις Ιστορικά περί της Εκκλησίας της Κύπρου, Λευκωσία 1975, σ.55.*)

Κείμενο 4

Από το μαρτύριο των 13 μοναχών της Καντάρας

Τότε λοιπόν τους παρέδωσε προς το βασιλιά, εισηγούμενος και με ποιο θάνατο θα τους καταστρέψει, λέγοντας αυτά: «επειδή οι Έλληνες αυτοί μοναχοί λένε ότι δεν προσφέρθηκε άζυμος άρτος από το Χριστό για να τον προσφέρουν προς χάριν Του, αλλά ένζυμος άρτος (με προζύμι) οι κακοί με κακό θάνατο να χαθούν και αυτούς που έχουν την βλάσφημον αυτήν άποψη εισηγούμαστε όπως πρώτον, αφού τους δέσουν τα πόδια να τους σύρουν διά μέσου της αγοράς, δηλαδή του ποταμού (Ττεδιάιου) ώστε (συρόμενοι) πάνω στις πέτρες του ποταμού να καταξεσκισθούν οι σάρκες τους, ύστερα δε να τους ρίξουν στη φωτιά»... Έπειτα, αφού έφθασαν συρόμενοι δια μέσου του ποταμού δεμένοι από τις ουρές των αλόγων και των ημιόνων και αφού τους τσάκκισαν στις πέτρες τους έριξαν στη φωτιά.

(Θεόδωρου Παπαδόπουλου. Μαρτύριον Κυπρίων. Λευκωσία 1975, σσ. 336, 337)

Μάθημα 13

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΕΠΙ ΛΑΤΙΝΟΚΡΑΤΙΑΣ

Άσκηση Α': Επιλέξτε την επιλογή που συμπληρώνει ορθά την εισαγωγική πρόταση

1. Οι Λατίνοι υποδούλωσαν την Κύπρο όταν:

- α. Ο Ρωμαίος αυτοκράτορας κατέλαβε το νησί
- β. Ο Πάπας επισκέφθηκε την Κύπρο
- γ. Ο Ριχάρδος ο Λεοντόκαρδος την πούλησε στους Φράγκους
- δ. Η εκκλησία της Κύπρου ζήτησε βοήθεια από την ρωμαιοκαθολική εκκλησία

2. Η Λατινική εκκλησία στην Κύπρο συντηρούνταν:

- α. Από δωρεές των Ορθοδόξων Ελλήνων της Κύπρου
- β. Από τον Πάπα Ρώμης και το Βατικανό
- γ. Από λεηλασίες και αρπαγές από ορθόδοξους ναούς και μοναστήρια καθώς και από φορολογία του λαού
- δ. Από εράνους της ελληνορθόδοξης εκκλησίας της Κύπρου

Άσκηση Β': Συμπληρώστε το κείμενο που ακολουθεί, χρησιμοποιώντας τις λέξεις που παρατίθενται στο τέλος σε ειδικό πλαίσιο:

<<Με τη βούλα που εξέδωσε ο το 1260 μ.Χ., γνωστή ως
..... υπέτασσε πλήρως την Ορθόδοξη εκκλησία της στη
..... . Συγκεκριμένα με τη βούλα η θέση
του , και οι Ορθόδοξοι
υποχρεώθηκαν να στους αντίστοιχους Λατίνους επισκόπους.
Προς επιβεβαίωση μάλιστα της αποδοχής της νέας τάξης οι
..... επίσκοποι υποχρεώνονταν να δίνουν

..... και στο Λατίνο επίσκοπο της περιφέρειάς τους.
Την υποταγή τους έπρεπε να την εκφράζουν και
τοποθετώντας τα τους στα χέρια του
..... >>.

Χέρια, καταργήθηκε, Πάπας, <<Κυπρία Διάταξις>>, Λατινική, γονατίζοντας, Κύπρου,
επίσκοποι, υποταχθούν, όρκο πίστης, Λατίνου επισκόπου, υποταγής,
νεοεκλελεγόμενοι, Ορθόδοξου Αρχιεπισκόπου

**Άσκηση Γ΄: Με βάση το παραπάνω κείμενο που συμπληρώσατε, και αφού
διαβάσετε το κείμενο 3, να χαρακτηρίσετε τις διατάξεις του Πάπα
εναντίον της Εκκλησίας της Κύπρου.**

.....
.....
.....
.....
.....
.....

**Άσκηση Δ΄: Πώς εξηγείται η στάση της εκκλησίας να κάνει
συμβιβασμούς και να δεχθεί εξωτερικά την υποταγή στους Λατίνους;**

.....
.....
.....
.....

Άσκηση Ε΄ : Να διαγράψετε τους χαρακτηρισμούς που δεν ταιριάζουν στον Νεόφυτο τον Έγκλειστο.

Πατριάρχης, μοναχός, Άγιος, ιστορικός, επίσκοπος, συγγραφέας, Λατίνος, διώκτης, ηγούμενος, στήριγμα, Πάπας

Άσκηση ΣΤ΄ : Να διαβάσετε τα κείμενα 1 και 2 από το έργο του Άγ.

Νεοφύτου (Περί των κατά χώραν Κύπρον σκαιών) και να σχολιάσετε:

α. από το κείμενο 1 τη φράση <<ο εχθρός καταβροχθίζει το μόχθο των χεριών μας>> ,

β. από το κείμενο 2 να απαντήσετε την ερώτηση: ποιον ονομάζει <<αλιτήριο>> και γιατί;

.....

.....

.....

.....

Άσκηση Ζ΄ : Στον πίνακα που ακολουθεί παραθέτονται μερικά από τα δεινά που έζησε η εκκλησία στους πρώτους αιώνες από την ίδρυσή της. Στη διπλανή στήλη να γράψετε τα αντίστοιχα σημεία για την εκκλησία της Κύπρου την εποχή της Λατινοκρατίας.

Εποχή των διωγμών 1 ^{ος} - 4 ^{ος} αιώνας	Λατινοκρατία στην Κύπρο 1191 - 1571 μ.Χ
<ul style="list-style-type: none">• Απαγόρευση χριστιανικής λατρείας• Κατακόμβες• Απαίτηση λατρείας του αυτοκράτορα• Φρικτά βασανιστήρια• Μ. Κωνσταντίνος/Αγία Ελένη	<ul style="list-style-type: none">•••••

Άσκηση Η΄ : Να λύσετε το σταυρόλεξο

1. Άγιος της εποχής, στήριγμα για το λαό
2. Έλεγαν το Ριχάρδο
3. Εκεί μαρτύρησαν δεκατρείς μοναχοί
4. Οικουμενικός Πατριάρχης που αντέδρασε στον Πάπα για το μαρτύριο των 13 μοναχών
5. Εκεί εξορίστηκε ο Ορθόδοξος επίσκοπος Λευκωσίας
6. Φημισμένο Λατινικό μοναστήρι στην Κερύνεια
7. Λεγόταν ο Πάπας Ρώμης που εξέδωσε τη βούλα γνωστή ως <<Κυπρία Διάταξις>>
8. Η Εγκλείστρα βρίσκεται στην επαρχία της ...
9. Οι 14 επισκοπές περιορίστηκαν σε ...
10. Έδρα του Πάπα

Άσκηση Θ΄ : α. Να αναφέρετε την αιτία για την οποία καταδικάστηκαν οι δεκατρείς μοναχοί της Καντάρας, β. Να περιγράψετε σύντομα το μαρτύριο τους

(θα σας βοηθήσει το κείμενο 4)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Άσκηση Ι΄ : Αν ζούσες την εποχή εκείνη και ερχόσουν στη θέση των δεκατριών μοναχών πώς θα αντιδρούσες;

.....

.....

.....

.....

.....

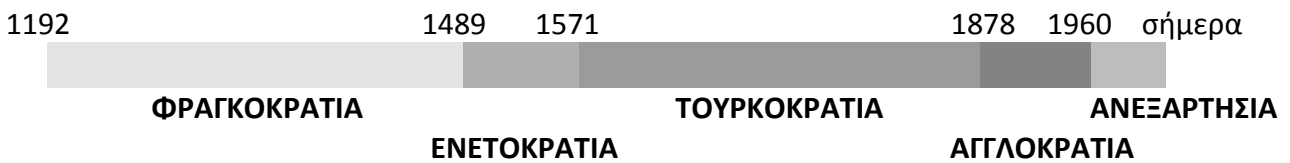
.....

.....

.....

.....

Η Εκκλησία της Κύπρου στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας (1571-1878)

Εισαγωγή

Η Κύπρος το **1571 μ.Χ.** άλλαξε κατακτητή. Πέρασε από τα χέρια των Ενετών **στην κατοχή των Τούρκων**, που έμελλε να την κρατήσουν για τρεις ολόκληρους αιώνες. Η περίοδος της **Τουρκοκρατίας** στο νησί μας (**1571-1878**) ήταν ιδιαίτερα δύσκολη για τους Έλληνες Κύπριους. Οι νέοι κυρίαρχοι του νησιού είχαν διαφορετική θρησκεία από τους Χριστιανούς κατοίκους του νησιού· ήταν Μωαμεθανοί. Η Κύπρος υπέμεινε την καταπίεση και τα δεινά που γνώρισαν και οι άλλες χριστιανικές χώρες που βρέθηκαν κάτω από το ζυγό των Οθωμανών.

Χάρτης της Κύπρου του Lenichen που παρουσιάζει την οθωμανική κατάκτηση, 1570-71 (Χάρτες και Ατλαντες, σ.57)

Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας η Εκκλησία της Κύπρου διαδραμάτισε πρωταρχικό ρόλο στη διατήρηση της **πίστης και της εθνικής ταυτότητας** των Ελλήνων Κυπρίων. Η επιβίωση του Χριστιανισμού αλλά και του Ελληνισμού στην Κύπρο κατά τους τρεις αιώνες της οθωμανικής κυριαρχίας οφείλεται αναμφισβήτητα στους αγώνες της Εκκλησίας.

Σ' αυτή την ενότητα θα γνωρίσουμε για την περίοδο της Τουρκοκρατίας στην Κύπρο:

- ✚ τη στάση που κράτησαν οι Τούρκοι απέναντι στην Εκκλησία,
- ✚ τις προσπάθειες για την αναδιοργάνωση της Εκκλησίας,
- ✚ την ιδιότητα του Εθνάρχη που απέδωσαν οι Τούρκοι στον Αρχιεπίσκοπο,
- ✚ τον αγώνα της Εκκλησίας για την εθνική και θρησκευτική επιβίωση των Ελλήνων Χριστιανών της Κύπρου,
- ✚ τους λόγους που οδήγησαν στον εξισλαμισμό κάποιων Χριστιανών Ελλήνων της Κύπρου,
- ✚ τι ήταν οι Λινοβάμβακοι και πώς αντιμετωπίστηκαν από την Εκκλησία,
- ✚ τη συμβολή της Εκκλησίας στην κυπριακή εκπαίδευση,
- ✚ τα γεγονότα της 9^{ης} Ιουλίου 1821.
- ✚ Κύπριους αγίους

Τα κεφάλαια της ενότητας που θα μελετήσουμε:

1. Η πολιτική των κατακτητητών
2. Η αναδιοργάνωση της Εκκλησίας της Κύπρου
3. Αναγνώριση του Αρχιεπισκόπου ως Εθνάρχη
4. Αγώνες για θρησκευτική και εθνική επιβίωση
5. Η προσφορά της Εκκλησίας στην κυπριακή εκπαίδευση
6. Η 9η Ιουλίου 1821
7. Κύπριοι Άγιοι

Εθνική ταυτότητα

είναι όλα τα στοιχεία που συνθέτουν τη φυσιογνωμία ενός έθνους: η γλώσσα, η θρησκεία, η ιστορία, τα ήθη, τα έθιμα, η τέχνη, η μουσική και γενικά ο πολιτισμός ενός έθνους.

1. Η πολιτική των κατακτητών

Η καταδιωγμένη από τους Λατίνους Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου βρέθηκε σε ακόμα **πιο δύσκολη** κατάσταση στα πρώτα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Πολλοί κληρικοί και μοναχοί σκοτώθη-

Ο ναός του Αγίου Ανδρονίκου στην Πόλη Χρυσόχους. Μετατράπηκε σε τζαμί μετά το 1571.

καν από τους εισβολείς ενώ άλλοι έφυγαν στο εξωτερικό. Οι Μουσουλμάνοι κατέλαβαν πολλούς ναούς και μοναστήρια και τα περιέλαβαν στην κρατική ιδιοκτησία.

Οι Οθωμανοί προσπάθησαν από την αρχή να **αποκόψουν την Κύπρο από τη Δύση**. Πίστευαν, πως όσο καιρό παρέμεναν ακόμη Λατίνοι εδώ, διάφορες ευρωπαϊκές χώρες θα έβρισκαν πρόσχημα να απελευθερώσουν την Κύπρο. Προσπάθησαν, λοιπόν, να **εξαφανίσουν τη λατινική κοινότητα** στο νησί. Απαγόρευαν την παραμονή των Λατίνων στην Κύπρο. Καθόρισαν ότι οι κάτοικοι του νησιού έπρεπε να είναι είτε Μωαμεθανοί είτε Ορθόδοξοι Χριστιανοί. Πολλοί Λατίνοι κατέφυγαν τότε στην Ευρώπη, άλλοι εξισλαμίσθηκαν και αρκετοί προσχώρησαν στην Ορθοδοξία. Σχεδόν όλοι οι λατινικοί ναοί μετατράπηκαν σε τζαμιά¹ (λατινικός καθεδρικός ναός Αγίου Νικολάου στην Αμμόχωστο), ενώ άλλοι λατινικοί ναοί έγιναν στάβλοι αλόγων ή μαγαζιά.

Οι νέοι κυρίαρχοι του νησιού φοβήθηκαν, ακόμη, μήπως η τυχόν τουρκική κακοδιοίκηση ωθήσει τους Έλληνες της Κύπρου να απευθυνθούν σε κάποιο δυτικό κράτος και να συμπράξουν μαζί του για την απελευθέρωσή τους. Συμπεριφέρθηκαν γι' αυτό, στην αρχή, ήπια προς τους ραγιαδες του νησιού. Επέτρεψαν στους Ορθόδοξους Χριστιανούς της Κύπρου να **ασκούν ελεύθερα τα θρησκευτικά καθήκοντά τους**.

Συχνά, ωστόσο, οι Τούρκοι διοικητές και υπάλληλοι δε σέβονταν τις ελευθερίες που παραχώρησαν οι οθωμανικές αρχές στους Κυπρίους και τους καταπίεζαν με ποικίλους τρόπους.

2. Η αναδιοργάνωση της Εκκλησίας της Κύπρου

Η παραχώρηση θρησκευτικής ελευθερίας στους Ορθόδοξους της Κύπρου συνέβαλε στην αναδιοργάνωση της Εκκλησίας της Κύπρου. Αμέσως μετά την τουρκική κατάκτηση η Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου αποκαταστάθηκε και επανέκτησε τα δικαιώματα που είχε πριν τη Φραγκοκρατία και τη Βενετοκρατία. Με σύνοδο που συγκλήθηκε στην Κωνσταντινούπολη οι Κύπριοι αναγνωρίστηκαν και πάλι ως **Ορθόδοξοι** και επικυρώθηκε το **αυτοκέφαλο** της Εκκλησίας της Κύπρου. Αποκαταστάθηκε το δικαίωμα των Ελλήνων να εκλέγονται στο **αρχιεπισκοπικό αξίωμα** και ο Αρχιεπίσκοπος, που είχε έδρα του τη Λευκωσία, αναγνωρίστηκε ως ισότιμος με τους άλλους ορθόδοξους Πατριάρχες.

Χτίστηκαν πολλές εκκλησίες (χωρίς όμως καμπαναριά, γιατί απαγορευόταν η χρήση καμπάνων). Μετά την παραχώρηση σχετικού δικαιώματος **εξαγοράστηκαν μοναστήρια** που είχαν καταλάβει οι Τούρκοι. Για το σκοπό αυτό δαπανήθηκαν πάρα πολλά ποσά που προέρχονταν κατά ένα μεγάλο μέρος από δωρεές εύπορων Κυπ-

Παρά τις προσπάθειες της Εκκλησίας δεν έγινε κατορθωτή η επιστροφή όλων των ορθόδοξων ναών που καταλήφθηκαν από τους Τούρκους. Πολλοί μετατράπηκαν τότε σε τζαμιά και παρέμειναν έτσι μέχρι σήμερα.

Τα «τζαμιά» της Πάφου, της Πόλης Χρυσόχους, της Επισκοπής, της Κλαυδιάς και άλλων κοινοτήτων ήταν παλαιότερα ορθόδοξοι χριστιανικοί ναοί.

ρίων. Η Εκκλησία της Κύπρου άρχισε να ενδυναμώνει και να μπορεί να αναλάβει την προστασία της ζωής, της τιμής και της περιουσίας των ραγιάδων του νησιού.

Διατηρούνται ένδεκα μουσουλμανικά τεμένη από τα δεκαεπτά, που κηρύχθηκαν από το Τμήμα Αρχαιοτήτων ως αρχαία μνημεία και ήταν μεσαιωνικές ή βυζαντινές εκκλησίες, που επί Οθωμανικής περιόδου μετατράπηκαν σε τζαμιά.

3. Αναγνώριση του Αρχιεπισκόπου ως Εθνάρχη

Οι Τούρκοι, για να λύσουν δικά τους διοικητικά προβλήματα, αναγνώρισαν τον Αρχιεπίσκοπο ως **Εθνάρχη**, αρχηγό δηλαδή των υπόδουλων Κυπρίων, και απευθύνονταν σε αυτόν για όλα τα ζητήματα που αφορούσαν τον τόπο, ακόμα και για την είσπραξη των φόρων που πλήρωνε η Κύπρος στο Σουλτάνο. Ταυτόχρονα όμως, ο Αρχιεπίσκοπος εθεωρείτο από τους Τούρκους ως **υπεύθυνος για κάθε ενέργεια που στρεφόταν εναντίον τους**. Υποχρεώθηκε να κρατεί το ποίμνιό του σε τάξη και υποταγή. Ο Αρχιεπίσκοπος και οι αρχιερείς ασκούσαν δικαστική εξουσία σε θέματα θρησκευτικά και αστικά. Έτσι ο αρχιεπίσκοπος απέκτησε πολύ μεγάλο κύρος στη διακυβέρνηση του νησιού, κύρος το οποίο χρησιμοποιούσε προς όφελος του υπόδουλου λαού του. Η εθναρχική ιδιότητα έδινε το δικαίωμα στον Αρχιεπίσκοπο να απευθύνεται προς τις τοπικές αρχές και κυρίως προς την τουρκική κυβέρνηση και το σουλτάνο, για να **υποβάλλει αιτήματα ή παράπονα** σε περίπτωση παραβίασης των θρησκευτικών δικαιωμάτων των ραγιάδων ή καταπίεσής τους από σκληρούς διοικητές.

Ο Αρχιεπίσκοπος Χρύσανθος (1767-1810). Ανακαίνισε μεγάλο αριθμό μοναστηριών και προώθησε την ελληνική παιδεία.

Η ζωή των Αρχιεπισκόπων βρισκόταν σε συνεχή κίνδυνο. Από τους εικοσιπέντε Αρχιεπισκόπους τον καιρό της Τουρκοκρατίας, οι Τούρκοι θανάτωσαν έναν και προκάλεσαν έμμεσα το θάνατο σε δεύτερο, υπέβαλαν σε φοβερά βασανιστήρια τρίτο, φυλάκισαν και εξόρισαν άλλους έξι.

Ερμηνευτικά σχόλια

1. Ο μουσουλμανικός ναός ονομάζεται τέμενος ή **τζαμί**. Βασικά αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά του είναι:
 - α') Οι μιναρέδες, που είναι ορατοί από μακριά και από τους οποίους ο μουεζίνης καλεί τους πιστούς σε προσευχή πέντε φορές την ημέρα. Οι μιναρέδες είναι πύργοι, που ο αριθμός τους ποικίλει από έναν έως έξι σε κάθε τέμενος.
 - β') Η κρήνη (βρύση), που είναι συνήθως τοποθετημένη στην αυλή του τεμένους, όπου οι πιστοί, όπως ορίζει το τελετουργικό, πλένονται πριν από την προσευχή.
 - γ') Η αίθουσα της προσευχής, που είναι στρωμένη με χαλιά ισλαμικής τέχνης.
 - δ') Η εσωτερική διακόσμηση από αραβουργήματα και στίχους από το Κοράνιο, αφού στο Ισλάμ απαγορεύεται η χρήση εικόνων.
 - ε') Τον άμβωνα, από τον οποίο ο ιμάμης απευθύνεται στους πιστούς.
 - στ') Μια εσοχή στον τοίχο (Mihrab), που δείχνει την κατεύθυνση της Μέκκας, της ιερής τους πόλης. Οι πιστοί είναι υποχρεωμένοι, όταν προσεύχονται να είναι στραμμένοι προς αυτή την κατεύθυνση.

Ερωτήσεις

1. Για ποιο λόγο οι Τούρκοι προσπάθησαν να εξαφανίσουν τη λατινική κοινότητα στην Κύπρο; Με ποιους τρόπους το επιδίωξαν;
2. Ποιες ευθύνες είχε για τον Αρχιεπίσκοπο της Κύπρου η ιδιότητα του Εθνάρχη που αναγνώρισαν σ' αυτόν οι Τούρκοι;
3. Υπάρχει κοντά στην περιοχή σας κάποιο μνημείο από την περίοδο Τουρκοκρατίας;

4. Αγώνες για θρησκευτική και εθνική επιβίωση

Η Οθωμανική αυτοκρατορία από την αρχή πήρε κάποια μέτρα που ήταν ευνοϊκά για τον ελληνοισμό της Κύπρου, όπως ήταν η αποκατάσταση της Εκκλησίας της Κύπρου, η διατήρηση της κοινοτικής αυτοδιοίκησης και η απελευθέρωση των δουλοπάροικων από τους φεουδάρχες. Δυστυχώς όμως, η θέση των ραγιάδων δε βελτιώθηκε, εξαιτίας της **βαριάς φορολογίας** που επέβαλλαν οι Τούρκοι διοικητές. Επιπλέον οι συχνές επιδημίες, οι επιδρομές των ακρίδων, οι ανομβρίες, οι σε-

Γενίτσαροι
(Παρίσι, Εθνική Πινακοθήκη)

ισμοί και άλλες θεομηνίες οδηγούσαν τους ραγιάδες σε εξαθλίωση και συχνά στη **μετανάστευση**.

Ο Αρχιεπίσκοπος και οι Μητροπολίτες υπήρξαν οι **συμπαραστάτες και οι εμψυχωτές** του λαού: περιόδευαν για μήνες ολόκληρους τα χωριά των επαρχιών τους, λειτουργούσαν και κήρυτταν, άκουαν και έλυαν προβλήματα, διαχειρίζονταν περιουσίες, φρόντιζαν για τη λειτουργία σχολείων και άλλων κοινωφελών ιδρυμάτων, έγγραφαν σε ξένους ηγεμόνες ζητώντας τη βοήθειά τους για την Κύπρο,

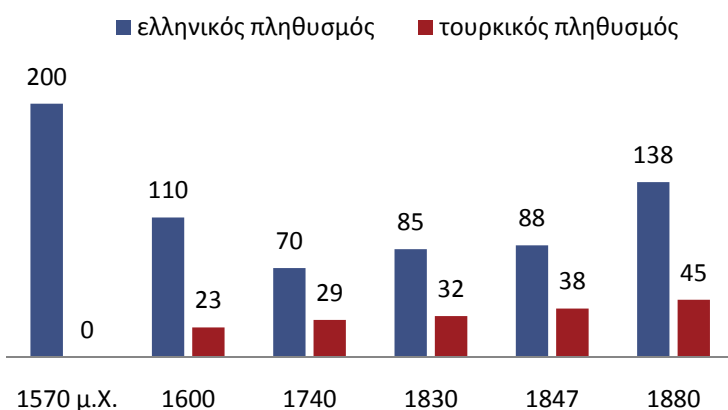
κατάγγελλαν στο Μεγάλο Βεζύρη την κακοδιοίκηση των Τούρκων αξιωματούχων και την επιβολή της δυσβάσταχτης φορολογίας στους Χριστιανούς.

Χειρότερο πλήγμα για τους ραγιάδες ήταν το **παιδομάζωμα**, που κατά καιρούς εφαρμόστηκε και στην Κύπρο. Παιδιά χριστιανικών οικογενειών αρπάζονταν από τους Τούρκους για να στελεχώσουν, όταν θα μεγάλωναν τα τάγματα των **Γενιτσάρων**.

Ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Τιμόθεος (1571/2-1579), σε έκκλησή του προς τον Ισπανό Βασιλιά Φίλιππο Β΄ για την απελευθέρωση του νησιού, γράφει και τα εξής:

«...επεβλήθησαν πολλοί και βαρείς φόροι, των οποίων η είσπραξις επιδιώκεται διά συστηματικών διώξεων, απειλών και βασανιστηρίων, πράγμα που οδηγεί πολλούς εις εξισλαμισμόν, αποσπώνται τέλος από τας κυπριακάς οικογενείας τα άρρενα τέκνα (για να πλαισιώσουν τα γενιτσαρικά τάγματα). Η εφαρμογή αυτού του σκληρού μέτρου εις την Κύπρον αποτελεί διά τους κατοίκους το χειρότερον από τα δεινοπαθήματα (της τουρκικής κατοχής).

Ο πληθυσμός της Κύπρου (1570-1880)

Τι παρατηρείτε για τον ελληνικό και τον τουρκικό πληθυσμό της Κύπρου κατά την περίοδο 1571-1880;

Η μουσουλμανική κοινότητα της Κύπρου, που δημιουργήθηκε

από τους λίγους Τούρκους στρατιώτες που έμειναν στο νησί μετά το έτος 1571 μ.Χ., ενισχύθηκε σταδιακά με έποικους από τη Μικρά Ασία. Οι ευνοϊκές γι' αυτούς συνθήκες διαβίωσης βοήθησαν τη συνεχή αύξηση του τουρκικού πληθυσμού στο νησί.

Ο ελληνικός πληθυσμός της Κύπρου μειώθηκε δραματικά μετά το 1571 μ.Χ. Πολλοί Κύπριοι:

- σκοτώθηκαν στις πολεμικές συγκρούσεις,
- μετανάστευσαν σε χώρες του εξωτερικού,
- πέθαναν από την πείνα, τις διάφορες επιδημίες και τις φυσικές θεομηνίες
- εξισλαμίστηκαν (ασπάστηκαν το Μωαμεθανισμό).

Ποιοι λόγοι νομίζετε οδήγησαν πολλούς Κυπρίους να «τουρκέψουν»;

.....

.....

.....

.....

Κοινότητες στην Κύπρο που κατοικούσαν μέχρι το 1974 από Μουσουλμάνους και είχαν ονόματα Χριστιανών αγίων.

Επαρχία Λευκωσίας

Άγιος Επιφάνιος

Άγιοι Ηλιόφωτοι

Επαρχία Λεμεσού

Άγιος Θωμάς

Επαρχία Πάφου

Άγιος Γεώργιος

Άγιος Ιωάννης

Επαρχία Αμμοχώστου

Άγιος Ευστάθιος

Άγιος Χαρίτων

Για ποιο λόγο άραγε κάποιες κοινότητες στην Κύπρο που κατοικούσαν αποκλειστικά από Μουσουλμάνους μέχρι το 1974 είχαν ονόματα Χριστιανών αγίων;

Πώς εξηγείται άραγε η ύπαρξη χριστιανικών μνημείων σε όλες ανεξαιρέτα τις ισλαμικές κοινότητες της Κύπρου;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

«Δάκρυα έχω χύσει, εγώ ο οποίος γράφω εδώ, όταν ενθυμούμαι πόσους πτωχούς ανθρώπους συνάντησα, οι οποίοι δεν ημπορούσαν να υποφέρουν τους φόρους και τας τουρκικάς πιέσεις και απηρνήθησαν την πίστιν των εις τον Χριστόν.»

Μπάρσκι, 1732

«Οι Τούρκοι όλης της Κύπρου ανέρχονται σε 12-13 χιλιάδες, αλλά οι περισσότεροι από αυτούς είναι εξισλαμισμένοι Χριστιανοί, που προσήλθαν στο Ισλάμ διά να απολαύσουν μεγαλύτερη ησυχία (...) μόλις οι αποστάτες αυτοί δουν χριστιανικό στρατό θ' απορρίψουν το τουρμπάνι και θα ξαναφορέσουν το καπέλο και θα στρέψουν τα όπλα τους κατά του Τούρκου»

Dadini , 1596

✚ Τι ήταν οι Κρυπτοχριστιανοί ή Λινοβάμβακοι;

Κάποιοι από τους Χριστιανούς κατοίκους της Κύπρου μη μπορώντας να αντέξουν τις δύσκολες συνθήκες διαβίωσης και τις πιέσεις των Τούρκων επέλεξαν τη **διπλή ζωή**. Για τη διπλή ζωή τους ο κυπριακός λαός τούς ονόμασε Λινοβάμβακους. Εξωτερικά φαίνονταν και δρούσαν ως Μουσουλμάνοι, προσπαθούσαν όμως να διατηρήσουν κρυφά την πίστη τους. Ο εξισλαμισμός τους ήταν επιφανειακός και οι εξωμότες περίμεναν τις κατάλληλες συνθήκες, για να επανέλθουν στην πίστη των πατέρων τους. Κάποιοι τα κατάφεραν, κάποιοι όμως αποξενώθηκαν από την ελληνική κοινότητα.

Λινό και βαμβάκι ⇒ **Λινοβάμβακοι**

Όσοι μοιάζουν με ύφασμα που η μια του όψη φτιάχτηκε από και η άλλη από

Λινοβάμβακοι ονομάστηκαν οι **Κρυπτοχριστιανοί** στην Κύπρο τον καιρό της Τουρκοκρατίας.

✚ Ποια θέση κράτησε η Εκκλησία της Κύπρου απέναντι στους Λινοβάμβακους;

Η Εκκλησία της Κύπρου έδειξε μεγάλη φροντίδα για τους Λινοβάμβακους:

- Κατέβαλλε μεγάλη προσπάθεια για τη συντήρηση και τη λειτουργία των ναών στις κοινότητές τους.
- Ίδρυε και λειτουργούσε ελληνικά σχολεία σε κοινότητες των Λινοβάμβακων.
- Πρόσφερε χρήματα και υλική βοήθεια σε άτομα και οικογένειες από τις κοινότητες των Λινοβάμβακων.
- Ανοικοδόμησε ναούς που εγκαταλείφθηκαν.
- Πολλοί ιερωμένοι περιόδευσαν στα χωριά και ενθάρρυναν τους εξωμότες να ομολογήσουν την πίστη τους στο Χριστό.

Ο Μητροπολίτης Κυρηνείας Κύριλλος εργάστηκε και ο ίδιος προσωπικά για το ξαναχτίσιμο εγκαταλειμμένων ναών σε χωριά της περιοχής Τηλλυρίας.

Εργασίες

1. Γράψετε μια **παράγραφο** που να περιλαμβάνει τις λέξεις: Τουρκοκρατία, εξισλαμισμός, παιδομάζωμα, γενίτσαροι, Λινοβάμβακοι.
2. Το 1856 ο Σουλτάνος με διάταγμα (χάττι χουμαγιούν) παραχώρησε κάποια δικαιώματα στους Χριστιανούς. Τότε κάποιοι Λινοβάμβακοι αποφάσισαν να αφήσουν τη διπλή ζωή και να επιστρέψουν στην πίστη των προγόνων τους. Πώς κρίνετε την απόφασή τους αυτή; Ποιες δυσκολίες θα αντιμετώπισαν;

5. Η προσφορά της Εκκλησίας στην κυπριακή εκπαίδευση

Η Εκκλησία της Κύπρου στα χρόνια της Τουρκοκρατίας διαδραμάτισε πολύ σημαντικό ρόλο στον εκπαιδευτικό τομέα.

Οι οθωμανικές αρχές του νησιού δεν έδειξαν, φυσικά, κανένα ενδιαφέρον για την μόρφωση των παιδιών των Ελλήνων Χριστιανών της Κύπρου. Τα παιδιά των Μουσουλμάνων μπορούσαν να μορφώνονται σε σχολεία που ιδρύονταν στα χτίρια των τζαμιών. Η Εκκλησία της Κύπρου, για να βοηθήσει τους Έλληνες Χριστιανούς της Κύπρου **να διατηρήσουν τη θρησκευτική και εθνική ταυτότητά τους**, ανέλαβε το δύσκολο έργο της εκπαίδευσης.

Σχολεία λειτούργησαν (18^ο και 19^ο αι.) στα μοναστήρια του Κύκκου, του Μαχαιρά, της Χρυσορογιάτισσας, της Τροοδίτισσας και του Αγίου Χρυσοστόμου. Με φροντίδα και δαπάνες της Εκκλησίας ιδρύθηκαν σταδιακά σχολεία

Σχολική τάξη στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας
Χρήσιμος Παιδαγωγία, Βενετία 1777

σχεδόν σε όλες τις πόλεις και σε αρκετές κοινότητες. Τα σχολεία διοικούσαν από επιτροπές που είχαν επικεφαλής τους Μητροπολίτες και άλλους ιερωμένους. Την περίοδο της Τουρκοκρατίας στην Κύπρο αναφέρονται ανώτεροι κληρικοί που διακρίθηκαν για τη μόρφωσή τους. Γενικά όμως οι κατώτεροι κληρικοί γνώριζαν λίγα γράμματα, περισσότερο όμως από τους αγράμματους χωρικούς. Γι' αυτό και **δάσκαλοι σε πολλά από τα σχολεία της υπαίθρου ήταν οι ιερείς**. Αυτοί κράτησαν ζωντανή την πίσ-

Το 1733 ιδρύθηκε στη Λάρνακα, με δαπάνη της Ιεράς Μητροπόλεως Κιτίου, η **Σχολή του Διακόνου Φιλοθέου**.

Το 1741 ο αρχιεπίσκοπος Φιλόθεος ίδρυσε στη Λευκωσία τη **«Σχολή Ελληνικών Γραμμάτων και Μουσικής»**.

Ο διάδοχός του, αρχιεπίσκοπος Χρύσανθος δημιούργησε σχολείο σε μια αίθουσα στην Αρχιεπισκοπή που το ονόμασε **«Σοφίης Μέγαρον»**.

Το 1808 ο μοναχός Ιωαννίκιος δώρισε το σπίτι του που ήταν κοντά στην Αρχιεπισκοπή και εγκαταστάθηκε σ' αυτό το **«Ελληνομουσείον»**.

Με φροντίδα και δαπάνες της Εκκλησίας ιδρύθηκαν σταδιακά σχολεία σχεδόν σε όλες τις πόλεις και σε αρκετές κοινότητες. Τα σχολεία διοικούσαν από επιτροπές που είχαν επικεφαλής τους Μητροπολίτες και άλλους ιερωμένους.

Την περίοδο της Τουρκοκρατίας στην Κύπρο αναφέρονται ανώτεροι κληρικοί που διακρίθηκαν για τη μόρφωσή τους. Γενικά όμως οι κατώτεροι κληρικοί γνώριζαν λίγα γράμματα, πε-

Μαρτυρία για τα σχολεία της εποχής

Τα κοινά γράμματα στο Ακάκι δίδαξαν στα σπίτια τους οι ιερείς του χωριού (...). Κατά τη διάρκεια των αγροτικών ασχολιών οι μαθητές ακολουθούσαν τους δασκάλους τους στα χωράφια τους. Κάθονταν απέναντι από τον εργαζόμενο δάσκαλο και διάβαζαν από τα βιβλία τους (...). Τα παιδιά διδάσκονταν γραφή από τον ιερέα ή άλλο πρόσωπο. Οι ιεροδιδάσκαλοι έπαιρναν αμοιβή 100-200 γρόσια από κάθε μαθητή για όλη τη σειρά της διδασκαλίας. Στην εργασία της τάξης έβρισκαν σχετική βοήθεια από μεγαλύτερους μαθητές.

Μέθοδο διδασκαλίας μεταχειρίζονταν την εκμάθηση κατά μέρη του μαθήματος (αποστήθιση) και την αλληλοβοήθεια των μαθητών (αλληλοδιδασκτική μέθοδος). Το δειλινό γινόταν η απόλυση των μαθητών.

*«Τα Κυπριακά Γράμματα επί Τουρκοκρατίας»,
Παναγιώτης Τζαβνάκης*

Το 1860 λειτουργούσαν στην Κύπρο 22 χριστιανικά σχολεία. Από αυτά μόνο τα έξι λειτουργούσαν με δαπάνες των γονέων των μαθητών ενώ τα υπόλοιπα 16 λειτουργούσαν με εισφορές της Εκκλησίας (με συνδρομές του Αρχιεπισκόπου, των Μητροπολιτών και των Μοναστηριών). Στα 22 αυτά σχολεία δίδασκαν 29 δάσκαλοι και φοιτούσαν 1179 μαθητές. Τέσσερα σχολεία, της Κυθραίας, του Ομόδους, της Πάφου και της Ακανθούς, ενώ λειτουργούσαν σε προηγούμενα χρόνια παρέμειναν κλειστά το 1860 εξαιτίας της αδυναμίας των κατοίκων να καλύψουν τα έξοδα.

Φιλίππου, Λ. (1930), Τα Ελληνικά Γράμματα κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, σσ. 175-176

Εξώφυλλο εκκλησιαστικού βιβλίου με το οποίο μάθαιναν να διαβάζουν στο δημοτικό σχολείο.

Σημαντικός σταθμός στην κυπριακή εκπαίδευση υπήρξε η ίδρυση από τον Αρχιεπίσκοπο Κυπριανό της «**Ελληνικής Σχολής**» στη Λευκωσία το 1812. Η σχολή αυτή εξελίχθηκε αργότερα (1893) στο Παγκύπριο Γυμνάσιο.

Από την Εγκύκλιο του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού για την ίδρυση της Ελληνικής Σχολής στη Λευκωσία το 1812

...Καταλάβαμε ότι η δική μας πόλη της Κύπρου πάσχει πολύ από φτώχεια παιδείας και έλλειψη ελληνικών μαθημάτων, που είναι το μόνο μέσο που στολίζει τον ανθρώπινο νου και κάνει τον άνθρωπο να είναι πραγματικά άνθρωπος. Για χάρη των πιο πάνω (...) αποφασίσαμε να κάνουμε μια ελληνική σχολή στην πατρίδα μας, για να ωφελήσουμε και εμείς, όσο μπορούμε, τους συμπατριώτες μας (...) να διδάσκονται τα παιδιά της πόλης, τέλος πάντων την πατρική τους πίστη, το πιο αναγκαίο και προτιμητέο, και να εκπαιδεύονται σε αυτό (...), ώστε να γίνουν άνδρες θεοσεβείς, φρόνιμοι, πολιτικοί, χρηστοθήεις, δίκαιοι και φιλοπάτριδες.

Διασκευή
«Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός, Ο Μάρτυρας της πίστεως και της πατρίδος, Αρχαίον κειμένων»
Ιερά Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή Μαχαιρά – Κύπρος 2009, σ.182-183

Το Παγκύπριο Γυμνάσιο, η πρώην Ελληνική Σχολή που ίδρυσε ο Αρχ. Κυπριανός

Ποιοι λόγοι ώθησαν τον Αρχιεπίσκοπο Κυπριανό να ιδρύσει την Ελληνική Σχολή Λευκωσίας;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Η 9η Ιουλίου 1821

Στις προσπάθειες του υπόδουλου Ελληνισμού για αποτίναξη του οθωμανικού ζυγού συνέβαλε και η Κύπρος μας με την προτροπή και καθοδήγηση της Εκκλησίας. Αρχιεπίσκοπος Κύπρου από το 1810 ήταν ο **Κυπριανός**, που είχε γίνει μέλος της Φιλικής Εταιρείας από το 1818. Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός παρά τα πατριωτικά του αισθήματα έκρινε ότι ήταν πιο συνετό το νησί μας να μην συμμετάσχει ενεργά στην επανάσταση. Η μεγάλη απόσταση της Κύπρου από την Ελλάδα και η γεωγραφική γειτνίασή της με την Τουρκία, η απουσία ναυτικής δύναμης και άλλου εξοπλισμού καθώς και η πολεμική απειρία των Κυπρίων προδίκαζαν την αποτυχία μιας εξέγερσης στο νησί. Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης συμφώνησε με την κρίση του Αρχιεπισκόπου και αποφασίστηκε να προσφέρει η Κύπρος **οικονομική βοήθεια** στον αγώνα. Κάποιοι Κύπριοι ωστόσο έλαβαν ενεργό μέρος στον αγώνα.

Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός
(1810-1821)

Η κήρυξη της επανάστασης στην Ελλάδα ανησύχησε τους Τούρκους στην Κύπρο. Οι υποψίες τους ενισχύθηκαν, όταν έπεσαν στα χέρια τους **επαναστατικές προκηρύξεις** που έφερε στην Κύπρο ο αρχιμανδρίτης Θεοφύλακτος ή Θεόφιλος Θησεύς, συγγενής του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού. Τότε ο Τούρκος κυβερνήτης **Κουτσιούκ Μεχμέτ** ζήτησε από το Σουλτάνο την αποστολή στρατευμάτων από τη Μ. Ασία για ενίσχυση των δυνάμεών του και την έγκριση καταλόγου με **486 ονόματα προκρίτων και ανώτερων κληρικών**, για να τους εκτελέσει. Ο Κουτσιούκ Μεχμέτ επιθυμούσε να εξουδετερώσει τη δύναμη του Αρχιεπισκόπου και των άλλων επισκόπων. Ο ίδιος και οι άλλοι Τούρκοι αγάδες θα επωφελούνταν από τη δήμευση των εκκλησιαστικών και ιδιωτικών περιουσιών που θα ακολουθούσε.

Ο Σουλτάνος, ενώ αρχικά είχε αρνηθεί, ενέκρινε τελικά τις εκτελέσεις μετά τις επιτυχίες των Ελ-

λλήνων στις πολεμικές συρράξεις εναντίον των Τούρκων. Ο Κουτσιούκ Μεχμέτ συγκέντρωσε στη Λευκωσία τους περισσότερους από όσους περιλαμβάνονταν στον κατάλογο (λίγοι κρύφτηκαν και διασώθηκαν) και στις 9 Ιουλίου 1821 άρχισε η μεγάλη σφαγή. Πρώτοι εκτελέστηκαν ο **Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός** και οι **Μητροπολίτες Πάφου Χρυσάνθος, Κιτίου Μελέτιος και Κυρηνείας Λαυ-**

ρέντιος. Αποκεφαλίστηκαν ακόμη οι ηγούμενοι των ιερών μονών της νήσου και άλλοι κληρικοί και επιφανείς λαϊκοί της Κύπρου. Τα λείψανα των Αρχιερέων που εκτελέστηκαν κατά την 9^η Ιουλίου 1821 τοποθετήθηκαν το 1930 σε **μαυσωλείο** που χτίστηκε πίσω από την εκκλησία της Φανερωμένης, ενώ αρχικά είχαν διαφυλαχτεί σε κρύπτη στον περίβολο της εκκλησίας.

Οι λεηλασίες και οι αρπαγές των περιουσιών που ακολούθησαν τις σφαγές και οι ποικίλες βιαιότητες εναντίον των Χριστιανών οδήγησαν στην αύξηση του φαινομένου του **εξισλαμισμού**. Στους αναλυτικούς πίνακες των καταστίχων της Αρχιεπισκοπής στα 1825 αναγράφονται 28 περιπτώσεις φορολογικής απαλλαγής Χριστιανών ραγιαδών από το χαράτσι, γιατί «ετούρκεψαν». Πολλοί Τούρκοι επίσης, βρέθηκαν να έχουν στην κατοχή τους ιερά σκεύη από

Το Μουσωλείο των Εθνομαρτύρων της 9^{ης} Ιουλίου 1821 στον περίβολο του Ι.Ν. Φανερωμένης.

χριστιανικούς ναούς που λεηλάτησαν. Ευλαβείς Χριστιανοί τα αγόραζαν για να επιστραφούν στους νόμιμους ιδιοκτήτες τους.

Στα χρόνια που ακολούθησαν οι επόμενοι Αρχιεπίσκοποι της Εκκλησίας της Κύπρου διεξήγαγαν ένα δύσκολο πολιτικό αγώνα για την καλύτερευση της ζωής των Χριστιανών. Η εθναρχεύουσα Εκκλησία κατάφερε να επωφεληθεί από τις πρόνοιες των σουλτανικών μεταρρυθμιστικών διαταγμάτων **χάττι σιερίφ** του 1839 και του **χάττι χουμαγιούν** του 1856. Με τα διατάγματα αυτά ο Σουλτάνος υποσχόταν ασφάλεια, σεβασμό της ζωής, της τιμής και της περιουσίας όλων των υπηκόων της οθωμανικής αυτοκρατορίας καθώς και την εγκατάλειψη του συστήματος της ενοικίασης των φόρων. Αν και οι μεταρρυθμίσεις αυτές, όπως και οι προηγούμενες δεν εφαρμόστηκαν στην Κύπρο, οι συνθήκες βελτιώθηκαν κάπως για τους Χριστιανούς.

Τον ηρωισμό του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού και τη συναίσθηση της ευθύνης του απέναντι στο πλήρωμά του παρουσιάζει ο Κύπριος ποιητής **Βασίλης Μιχαηλίδης** στο έργο του «Ενάτη Ιουλίου του 1821». Στο απόσπασμα που ακολουθεί παρουσιάζεται ο διάλογος του Κουτσούκ Μεχμέτ με τον Αρχιεπίσκοπο Κυπριανό.

Απόσπασμα από την «Ενάτη Ιουλίου 1821» του Β. Μιχαηλίδη

Πίσκοπε, γιω την γνώμην μου ποττέ δεν την αλλάσσω,
τζι όσα τζι αν πεις μεν θαρρευτείς πως εν να σου πιστέψω
έχω στον νου μου, πίσκοπε, να σφάξω, να κρεμμάσω,
τζι αν ι-μπορώ που τους Ρωμιούς την Τζύπρον να παστρέψω
τζι ακόμα αν ι-μπόρεια τον κόσμον να γυρίσω,
έθεν να σφάξω τους Ρωμιούς ψυσ ήν να μεν αφήσω.

-Η Ρωμοσύνη εν φυλή συνότζαιρη του κόσμου,
κανένας δεν ευρέθηκεν για να την ι-ξηλείψει,
κανένας, γιατί σ σ ιέπει την που τα 'ψη ο Θεός μου.
Η Ρωμοσύνη εν να χαθεί, όντας ο κόσμος λείψει!

Σφάξε μας ούλους τζι ας γενεί το γαίμαν μας αυλάτζιν,
κάμε τον κόσμον ματζελειόν τζαι τους Ρωμιούς τραούλλια,
αμμά 'ξερε πως ύλαντρον όντας κοπεί καβάτζιν
τριγύρου του πετάσσουνται τρακόσ ια παραπούλια.
Το 'νιν αντάν να τρώ' την γην, τρώει την γην θαρκέται
μα πάντα τζείνον τρώεται τζαι τζείνον καταλυέται.

*(Ανθολογία Κυπριακής Λογοτεχνίας, (1986)
εκδόσεις Χρ. Ανδρέου, τομ. Α', σ. 187*

7. Κύπριοι Άγιοι

Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας στην Κύπρο έχουμε **τέσσερις Κύπριους νεομάρτυρες**, το **Μιχαήλ** (1735), τον **Ιωάννη** (1745), το **Γεώργιο** (1752) και τον **Πολύδωρο** (1794). Και οι τέσσερις μαρτύρησαν για το Χριστό σε άλλες χώρες. Ο πολύ μικρός αριθμός των νεομαρτύρων οφείλεται κυρίως στο ότι πολλοί Χριστιανοί της Κύπρου προτιμούσαν να επιβιώσουν ως κρυπτοχριστιανοί παρά να οδηγηθούν στο μαρτύριο για την πίστη τους στο Χριστό.

Ο Άγιος Γεώργιος ο νεομάρτυρας της Κύπρου

Μια μεγάλη μορφή στο κυπριακό αγιολόγιο είναι ο **Άγιος Πανάρετος** που έζησε κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας (1710-1790). Καταγόταν από την Περιστερωνοπηγή της Αμμοχώστου. Φοίτησε στο Ελληνικό Ορθόδοξο Σχολείο στη Λευκωσία. Σε νεαρή ηλικία έγινε μοναχός στη Μονή

Ο Άγιος Πανάρετος

του αγίου Αναστασίου. Αργότερα έγινε ηγούμενος στη Μονή της Παναγίας στην Παλλουριώτισσα. Το 1767 εκλέχτηκε Μητροπολίτης Πάφου. Αγωνίστηκε για την αναδιοργάνωση της Εκκλησίας. Έχτισε ή ανακαίνισε πολλούς ναούς, ενίσχυε τους ιερείς και το ποιμνιό του πνευματικά και επιμελήθηκε την έκδοση πνευματικών βιβλίων. Το 1783 έλαβε μέρος σε αποστολή στην Κωνσταντινούπολη μαζί με άλλους ιεράρχες για να υποβάλει παράπονα στο Σουλτάνο και να διεκδικήσει καλύτερες συνθήκες ζωής για τους Χριστιανούς της Κύπρου, που καταπιέζονταν από τη σκληρή διοίκηση του Τούρκου Χατζή Μπακή. Ο ιστορικός Καισάριος Δαπόντε επισήμανε ότι ο Άγιος τίμησε το όνομά του και τον χαρακτήρισε «παν-άρετο», ζωντανή μαρτυρία όλων των αρετών που στόλιζαν την ψυχή του. Έζησε μια ζωή άσκησης, νηστείας, προσευχής και έμπρακτης αγάπης και προσφοράς προς τον άνθρωπο. Κοιμήθηκε ειρηνικά σε μεγάλη ηλικία. Τιμούμε την μνήμη του την 1^η Μαΐου.

Συμπεράσματα

Ιδιαίτερα σημαντικός υπήρξε ο ρόλος της Εκκλησίας στη **διατήρηση της θρησκευτικής πίστης και της εθνικής συνείδησης** του ελληνισμού της Κύπρου κατά την Τουρκοκρατία. Η Εκκλησία, εξαιτίας της ηγετικής θέσης που της εξασφάλιζαν τα εθναρχικά προνόμιά της συσπείρωνε το λαό γύρω της και το βοηθούσε να παραμένει προσηλωμένος στα θρησκευτικά και εθνικά ιδεώδη. Κατά το 19^ο αιώνα μέσα από τα σχολεία που ίδρυε και συντηρούσε διοχέτευε την εθνική ιδεολογία προς τον ελληνικό πληθυσμό. Το γεγονός ότι ο κυπριακός ελληνισμός επιβίωσε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας οφείλεται κατά κύριο λόγο στη δράση της Εκκλησίας.

Μέσα σε πολύ δύσκολους καιρούς, «οι Έλληνες Κύπριοι παρέμειναν πιστοί στη θρησκεία των πατέρων τους. Μπορούσαν αν γίνονταν μωαμεθανοί, να απολαύσουν προνόμια και ωφελήματα. Αλλά, πάνω από τα υλικά αγαθά έβαζαν το σεβασμό προς τη θρησκεία τους και τη συναίσθηση της αξιοπρέπειάς τους (...). Οι ιερείς του νησιού, μέσα στις συμφορές των ακρίδων, των επιδημιών και των καταπιέσεων των Τούρκων, παρέμειναν οι παρήγοροι σύντροφοι του ποιμνίου τους, μετέχοντας στις θλίψεις και τις δοκιμασίες του, και εμπνέοντας σε αυτό την ελπίδα για ένα καλύτερο μέλλον, για το οποίο ποτέ δεν έπαυσε να φροντίζει η Εκκλησία».

Βιβλιογραφία

Κύρρη Κ.Π., Εκκλησία Κύπρου, Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, τόμοι 4 και 5, Φιλόκυπρος, Λευκωσία, 1986

Μιτσιδίδη Α., Σύντομη ιστορία της Εκκλησίας της Κύπρου, Λευκωσία 1994

Παντελίδου Αγ., Χατζηκωστή Κ., Ιστορία της Κύπρου, Μεσαιωνική – Νεότερη (1192-1974), Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Λευκωσία 2002

Παπαδόπουλου Φ., *Η Εκκλησία της Κύπρου στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας*, Εκκλησία Κύπρου Μαρτύριο και Ζωή, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Λευκωσία 2006

Παπαδόπουλου Φ., Τούρκοι, Μουσουλμάνοι ή Κρυπτοχριστιανοί (Λινοβάμβακοι) Λευκωσία 2002

Πρωτοπαπά Καλλιόπη, Τουρκοκρατία, Ιστορία της Κύπρου για το Γυμνάσιο, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Λευκωσία 1997

Φωτίου Στ., Ευθυμίου Γεώργιος, Η Εκκλησία της Κύπρου, Υπουργείο Παιδείας Κύπρου, Λευκωσία 2003

Πηγές εικόνων και φωτογραφιών

Στις σελίδες 2 και 3 οι φωτογραφίες των ναών από την ιστοσελίδα του Τμήματος Αρχαιοτήτων Κύπρου.

Στη σελίδα 4 η εικόνα των γενιτσάρων από την ιστοσελίδα mideastweb.org.jpg

Στη σελίδα 7 η εικόνα της σχολικής τάξης και στη σελίδα 8 η εικόνα του εκκλησιαστικού βιβλίου από το βιβλίο των Ρεπούση Μ., Ανδρεάδου Χ., Πουταχίδη Α., Τσιβά Α., Ιστορία Στ' Δημοτικού Στα νεότερα και σύγχρονα χρόνια, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα

Στη σ. 9 η εικόνα της εκτέλεσης των ιεραρχών από την ιστοσελίδα antistasi.org.jpg

Στη σ. 10 η εικόνα με τον Αρχιεπίσκοπο Κυπριανό από την ιστοσελίδα churchofcyprus.org.cy.bmp

Στη σ. 11 οι εικόνες των Αγίων από την ιστοσελίδα noctoc-noctoc.blogspot.com.jpg

Η Εκκλησία της Κύπρου στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας (1571-1878)

ΣΧΕΔΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

ΤΑΞΗ: Α΄ Γυμνασίου

ΧΡΟΝΟΣ: 3 διδακτικές περιόδους (3 x 45΄)

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Οι μαθητές να περιγράφουν τον πρωταρχικό ρόλο που διαδραμάτισε η Εκκλησία για τη θρησκευτική και εθνική επιβίωση των Ελλήνων Χριστιανών της Κύπρου στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας.

ΜΑΘΗΜΑ 1^ο

ΥΛΗ

Εισαγωγή

κεφ. 1. Η πολιτική των κατακτητών

κεφ. 2. Η αναδιοργάνωση της Εκκλησίας της Κύπρου

κεφ. 3. Αναγνώριση του Αρχιεπισκόπου ως Εθνάρχη

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Οι μαθητές να μπορούν:

1. Να σημειώνουν στην ιστορική γραμμή την περίοδο της Τουρκοκρατίας και να επισημαίνουν τις ιδιαίτερες δυσκολίες που θα προέκυψαν από την κατάκτηση του νησιού από αλλόθρησκους.
2. Να αναφέρουν τη στάση που κράτησαν οι Τούρκοι απέναντι στην Εκκλησία της Κύπρου.
3. Να περιγράφουν τις προσπάθειες που έγιναν για την αναδιοργάνωση της Εκκλησίας μετά τη Λατινοκρατία.
4. Να εξηγούν τους λόγους που οι Τούρκοι αναγνώρισαν στον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου την ιδιότητα του Εθνάρχη και να αξιολογούν τη σημασία του εθναρχικού ρόλου του Αρχιεπισκόπου.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ

- **Παρουσίαση εικόνων με τζαμιά ή άλλα μνημεία που υπάρχουν στην Κύπρο από τον καιρό της Τουρκοκρατίας** (π.χ. τζαμί του Μπαϊρακτάρη-σημαιοφόρου στη Λευκωσία, το Ομεριέ τζαμί και λουτρό, ο Χαλά Σουλτάν Τεκκέ στη Λάρνακα προς τιμή της Ουμ Χαράμ, των Δερβίσηδων στη Λευκωσία) ή βυζαντινούς (π.χ. ναός Αγίου Ανδρονίκου στην Πόλη Χρυσοχούς) ή λατινικούς ναούς (ναός της Αγίας Σοφίας στη Λευκωσία που μετονομάστηκε σε Σελιμιέ Τζαμί, του Αγίου Νικολάου στην Αμμόχωστο, που μετατράπηκε σε τζαμί προς τιμή του Λαλά Μουσταφά) που μετατράπηκαν σε τζαμιά.

- **Αναφορά μερικών τούρκικων λέξεων** που έχουν εισδύσει στο λεξιλόγιό μας από πολύ παλιά και τις χρησιμοποιούμε καθημερινά.
- Τίθεται το ερώτημα: **Από πότε υπάρχουν Τούρκοι στο νησί μας** και άφησαν αυτά τα λιγοστά σημάδια του πολιτισμού τους;

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

- **Ιστορικά γεγονότα.** Παρουσίαση χάρτη της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Αναφορά με μεγάλη συντομία στο ότι οι Τούρκοι κατέκτησαν την Κύπρο νικώντας τους Βενετούς, που ήταν οι κυρίαρχοι του νησιού, σε επιθέσεις που έκαναν στα χρόνια 1570-71. Έγιναν αιματηρές συγκρούσεις, αλώσεις των πόλεων, λεηλασίες, σφαγές όπου έχασαν τη ζωή τους χιλιάδες κάτοικοι της Κύπρου, πολεμιστές και άμαχος πληθυσμός, Έλληνες και Βενετοί.
- **Συμπλήρωση ιστορικής γραμμής** του Φύλλου Εργασίας (Α'), όπου θα σημειώσουν από πότε αρχίζει και πότε τελειώνει η οθωμανική κυριαρχία στην Κύπρο.
- **Γιατί θα μας απασχολήσει στο μάθημα των Θρησκευτικών η Τουρκοκρατία στην Κύπρο;** Ο καθηγητής καλεί τους μαθητές να προβληματιστούν με ποια θέματα θα ασχοληθούμε και στο μάθημα των Θρησκευτικών (κι όχι μόνο της Ιστορίας) για την περίοδο της Τουρκοκρατίας στην Κύπρο. Οι μαθητές μπορούν να κάνουν δικές τους υποθέσεις ή να ανατρέξουν και στην Εισαγωγή όπου αναγράφονται τα θέματα που θα μας απασχολήσουν σ' αυτή την ενότητα.
- **Πώς αντιμετώπισαν οι Τούρκοι το χριστιανικό πληθυσμό της Κύπρου;**
Ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να προβληματιστούν για το αν έγιναν ευνοϊκότερες ή δυσμενέστερες οι συνθήκες για την Ορθόδοξη Εκκλησία (κλήρο και λαό) στην Κύπρο με το πέρασμα από την Ενετοκρατία στην Τουρκοκρατία. Στη συζήτηση που ακολουθεί αναμένουμε να επισημανθεί ότι οι Τούρκοι ήταν Μωαμεθανοί, είχαν επομένως διαφορετική θρησκεία από τους κατοίκους της Κύπρου που ήταν Χριστιανοί. Οι μαθητές έχουν κάποιες γνώσεις από το Δημοτικό για τη στάση των Οθωμανών απέναντι στους χριστιανικούς λαούς που κατακτούσαν, από το μάθημα της Ιστορίας και από τα επίκαιρα θέματα που διδάχτηκαν σε όλες τις προηγούμενες τάξεις για τον εορτασμό της ελληνικής επανάστασης του 1821 που είναι καλό να αξιοποιηθούν.
- **Στάση των Οθωμανών απέναντι στη Λατινική και την Ορθόδοξη Εκκλησία.**
Στη συνέχεια υπενθυμίζεται στους μαθητές ότι Χριστιανοί στην Κύπρο ήταν οι Ορθόδοξοι Έλληνες της Κύπρου αλλά και οι Λατίνοι, οι προηγούμενοι κατακτητές. Καλούνται στη συνέχεια οι μαθητές να μελετήσουν το κεφάλαιο «Η πολιτική των κατακτητών» και να συμπληρώσουν την αντίστοιχη άσκηση στο **Φύλλο Εργασίας (Α')**. Η εργασία μπορεί να γίνει ομαδικά. Ο εκπαιδευτικός θα βοηθήσει τους μαθητές να αντιληφθούν ότι **η θρησκευτική ελευθερία και τα δικαιώματα** για τους Ορθόδοξους Χριστιανούς, που κατά καιρούς παραχωρούσε ο Σουλτάνος στους υπόδουλους ραγιάδες της Κύπρου και άλλων χριστιανικών κρατών συχνά

δεν εφαρμόζονταν εξαιτίας του κερδοσκοπισμού και της κακότητας της τοπικής τουρκικής αυτοδιοίκησης.

Οι μαθητές ερμηνεύουν **τους λόγους που ώθησαν τους Τούρκους να θέλουν να εξαφανίσουν τη λατινική κοινότητα από το νησί.**

- **Αναδιοργάνωση της Εκκλησίας της Κύπρου.** Επανάκτηση των προνομίων που είχε η Εκκλησία πριν τη Φραγκοκρατία και τη Βενετοκρατία.

Οι μαθητές ανακαλούν γνώσεις από την προηγούμενη ενότητα που διδάχτηκαν «Η Εκκλησία της Κύπρου στη Φραγκοκρατία-Ενετοκρατία». Υπενθυμίζεται ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία υποτάχτηκε με τη βία στη Λατινική Εκκλησία και πως για ένα διάστημα οι Ορθόδοξοι άλλων χωρών και το Οικουμενικό Πατριαρχείο δε θεωρούσε τους Χριστιανούς της Κύπρου Ορθόδοξους.

Οι μαθητές διαβάζουν στη συνέχεια το κεφάλαιο «Η αναδιοργάνωση της Εκκλησίας της Κύπρου» και συμπληρώνουν την αντίστοιχη άσκηση στο Φύλλο Εργασίας (Α').

- **Αναγνώριση του Αρχιεπισκόπου ως Εθνάρχη**

Επισημαίνεται στη συνέχεια η ανάγκη να είχαν οι υπόδουλοι Κύπριοι **κάποιον που να τους αντιπροσωπεύει και να διαπραγματεύεται τις υποθέσεις τους με την τουρκική διοίκηση.** Δεν μπορούσαν να έχουν ένα βασιλιά ή να εκλέγουν ένα πρόεδρο γιατί ήταν σκλάβοι. Βόλεψε τους Τούρκους να αναγνωρίσουν ως αντιπρόσωπο των ραγιάδων της Κύπρου τον Αρχιεπίσκοπο στον οποίο αναγνώρισαν την **εθναρχική ιδιότητα.**

Οι μαθητές μέσα από το κείμενο στο κεφάλαιο «Αναγνώριση του Αρχιεπισκόπου ως Εθνάρχη» επισημαίνουν τις αρμοδιότητες και ευθύνες που απέρρεαν από την εθναρχική ιδιότητα του Αρχιεπισκόπου. Στο **Φύλλο Εργασίας (Α')** συμπληρώνουν την αντίστοιχη άσκηση.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

Επαναφορά των κυρίων σημείων του μαθήματος:

- Το 1571 η Κύπρος από τα χέρια των Ενετών πέρασε στην κατοχή των Τούρκων.
- Οι Τούρκοι ήταν Μωαμεθανοί και καταπίεζαν τους υπόδουλους Χριστιανούς της Κύπρου.
- Δίωξαν τη Λατινική Εκκλησία στο νησί, ενώ επέτρεψαν στους Ορθόδοξους να ασκούν ελεύθερα τα καθήκοντά τους.
- Η Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου αναδιοργανώθηκε και απέκτησε τα παλιά της προνόμια.
- Ο Αρχιεπίσκοπος αναγνωρίστηκε ως Εθνάρχης και μπορούσε να απευθύνεται στις τοπικές αρχές ή στο Σουλτάνο για να υποβάλλει τα αιτήματα του υπόδουλου ποιμνίου του.

Συμπέρασμα: Η Εκκλησία θα βοηθήσει τους Έλληνες Χριστιανούς της Κύπρου να διαφυλάξουν την εθνική και θρησκευτική ταυτότητά τους.

Στο τέλος του 3^{ου} κεφαλαίου αναγράφονται κάποιες ενδεικτικές ερωτήσεις που ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει όπως κρίνει καλύτερα (στην επεξεργασία του μαθήματος στην τάξη ή ως ανάθεση εργασίας για το σπίτι).

ΜΑΘΗΜΑ 2^ο

ΥΛΗ

κεφ. 4. Αγώνες για θρησκευτική και εθνική επιβίωση

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Οι μαθητές να μπορούν:

1. Να περιγράφουν τις συνθήκες διαβίωσης των υπόδουλων Ελλήνων της Κύπρου στα χρόνια της Τουρκοκρατίας.
2. Να ερμηνεύουν τους όρους: παιδομάζωμα, Γενίτσαροι, εξισλαμισμός
3. Να αναφέρουν και αξιολογούν τον αγώνα της Εκκλησίας για την εθνική και θρησκευτική επιβίωση των Ελλήνων Χριστιανών της Κύπρου.
4. Να ερμηνεύουν τους λόγους που οδήγησαν στον εξισλαμισμό κάποιων Χριστιανών Ελλήνων της Κύπρου.
5. Να εξηγούν τον όρο «Λινοβάμβακοι» και να αναφέρουν τη στάση της Εκκλησίας απέναντί τους.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Σημείωση: Όλες οι πιο κάτω δραστηριότητες μπορούν να γίνουν είτε ατομικά είτε ομαδικά από τους μαθητές.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ

Ποια αλλαγή συνέβηκε στην Κύπρο το 1571; Ποια περίοδος άρχισε;
Πώς αντιμετώπισαν οι Τούρκοι την Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου;

ΑΦΟΡΜΗΣΗ

Αναγραφή του τίτλου του κεφαλαίου στον πίνακα και ερμηνεία της φράσης «**θρησκευτική και εθνική επιβίωση**».

Παρουσίαση εικόνων με τα τάγματα των Γενιτσάρων. (Φύλλο Εργασίας Β') Οι μαθητές καλούνται να αναφέρουν (αν γνωρίζουν) τι παρουσιάζουν.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

- Οι μαθητές διαβάζουν τις **πρωτογενείς πηγές** (απόσπασμα από επιστολή του Αρχιεπισκόπου Τιμοθέου και από το Φύλλο Εργασίας (Β') τις μαρτυρίες του περιηγητή Φερμανέλ το 1630 και του προξένου της Αγγλίας το 1867 και σημειώνουν τις **δυσκολίες που αντιμετώπιζαν** οι ραγιάδες της Κύπρου.
- Λύνουν το **κρυπτόλεξο** στο Φύλλο Εργασίας (Β').
- Από το κεφ. 4 «Αγώνες για θρησκευτική και εθνική επιβίωση» διαβάζουν τις **δύο πρώτες παραγράφους** και σημειώνουν **πώς η Εκκλησία βοήθησε στην αντιμετώπιση των ποικίλων προβλημάτων** του υπόδουλου ελληνισμού της Κύπρου.

- Στη συνέχεια ερμηνεύεται από τους μαθητές η **γραφική παράσταση** που παρουσιάζει την αυξομείωση του ελληνικού και τουρκικού πληθυσμού στο νησί μας στα χρόνια (1570-1880). Οι μαθητές **καταγράφουν τις παρατηρήσεις** τους δίπλα από τη γραφική παράσταση.
- Γίνονται **υποθέσεις** από τους μαθητές **για να ερμηνευτούν οι λόγοι** που οδήγησαν στη σταδιακή αύξηση του τουρκικού πληθυσμού και στην απότομη, αφύσικη μείωση του ελληνικού πληθυσμού αμέσως μετά το 1571 μ.Χ.
- Οι υποθέσεις αυτές ελέγχονται από τους ίδιους τους μαθητές αφού διαβάσουν τις παραγράφους που ακολουθούν τη γραφική παράσταση.
- Στον πίνακα αναγράφεται η λέξη **εξισλαμισμός** και ερμηνεύεται. Οι μαθητές συζητούν στην ομάδα τους και **συμπληρώνουν στο βιβλίο τους** τους λόγους που κατά τη γνώμη τους οδήγησαν πολλούς Κυπρίους να «τουρκέψουν». Οι **μαρτυρίες των Μπάρσκι και Dadini** στο τέλος της ίδιας σελίδας θα τους βοηθήσουν να καταλήξουν σε συμπεράσματα.
- Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός θέτει το ερώτημα: Πώς μπορούμε άραγε να εξηγήσουμε δυο **παράξενα φαινόμενα**:
 1. Κάποια χωριά στην Κύπρο όπου κατοικούσαν Μουσουλμάνοι είχαν ονόματα Χριστιανών αγίων. *(παραδείγματα αναφέρονται στο κείμενο που έχουν οι μαθητές)*
 2. Όλα τα χωριά των Μουσουλμάνων στην Κύπρο είχαν χριστιανικούς ναούς.
- Στη συζήτηση με τους μαθητές θα αναφερθούν και οι όροι **Κρυπτοχριστιανοί** και **Λινοβάμβακοι** και θα ερμηνευτούν. Οι μαθητές προκαλούνται **να αξιολογήσουν την επιλογή** κάποιων Χριστιανών της Κύπρου να γίνουν Λινοβάμβακοι και να ζουν διπλή ζωή, αλλά και να προβληματιστούν στη συνέχεια για **τη στάση που υποθέτουν ότι θα τήρησε η Εκκλησία** (κλήρος και λαός) **απέναντί τους**.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

- Οι μαθητές **συμπληρώνουν στο Φύλλο Εργασίας (Β')** τους τρόπους με τους οποίους η Εκκλησία βοήθησε τους υπόδουλους Έλληνες Χριστιανούς της Κύπρου να διατηρήσουν τη θρησκευτική και εθνική ταυτότητά τους.
- Οι εργασίες που υπάρχουν στο τέλος του κεφαλαίου μπορούν να ανατεθούν για το σπίτι.

ΜΑΘΗΜΑ 3^ο

ΥΛΗ

κεφ. 5. Η προσφορά της Εκκλησίας στην κυπριακή εκπαίδευση

κεφ. 6. Η 9^η Ιουλίου 1821

κεφ. 7. Κύπριοι Άγιοι

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Οι μαθητές να μπορούν:

1. Να αναφέρουν στοιχεία που να δείχνουν τη συμβολή της Εκκλησίας στην εκπαίδευση στα χρόνια της Τουρκοκρατίας.
2. Να επισημαίνουν μέσα από τα γεγονότα της 9^{ης} Ιουλίου 1821 τον ηρωισμό και την προσήλωση στα εθνικά ιδανικά του Εθνομάρτυρα Κυπριανού.
3. Να αναφέρουν Κύπριους αγίους της εποχής αυτής.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΣΥΝΤΟΜΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ

Στο προηγούμενο μάθημα είδαμε τον **κίνδυνο του εξισλαμισμού** για τους Έλληνες της Κύπρου. Πώς θα μπορούσαν οι Χριστιανοί Έλληνες της Κύπρου να έχουν έντονη **συνείδηση της εθνικής και θρησκευτικής τους ταυτότητας**; Σ' αυτό θα βοηθούσε η διδασκαλία της πίστης, της θρησκείας, της ελληνικής γλώσσας και της ιστορίας τους. Γι' αυτό **η Εκκλησία φρόντιζε** σε όλα τα χρόνια της Τουρκοκρατίας για την **ελληνική και χριστιανική μόρφωση των παιδιών**.

ΑΦΟΡΜΗΣΗ

Περιγραφή της εικόνας που παρουσιάζει σχολική τάξη στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας. Ποιος είναι ο δάσκαλος; Πού κάνουν μάθημα αυτά τα παιδιά; Ποια να είναι τα βιβλία τους;

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

- Οι μαθητές καλούνται μέσα από τα κείμενα του βιβλίου τους στο κεφ. «*Η προσφορά της Εκκλησίας στην κυπριακή εκπαίδευση*» να βρουν **πληροφορίες για τη λειτουργία των σχολείων** στην Κύπρο στα χρόνια της Τουρκοκρατίας και να τεκμηριώσουν τη θέση ότι **η Εκκλησία διαδραμάτισε πολύ σημαντικό ρόλο στον εκπαιδευτικό τομέα**.
- Οι **πρωτογενείς πηγές** που αναφέρουν μαρτυρίες της εποχής για τη λειτουργία των σχολείων μπορούν να διαβαστούν μεγαλόφωνα στην τάξη.
- Αναφέρονται κάποιες **σημαντικές Σχολές** που ιδρύθηκαν αυτή την περίοδο.
- Γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην **Ελληνική Σχολή Λευκωσίας**, το μετέπειτα Παγκύπριο Γυμνάσιο, και **καταγράφονται οι λόγοι** που ώθησαν τον Αρχιεπίσκοπο Κυπριανό να την ιδρύσει.

- Το κεφ.6 «*Η 9^η Ιουλίου 1821*» περιέχει αρκετά ιστορικά στοιχεία. Οι μαθητές θα τα διδαχθούν στο μάθημα της Ιστορίας, γι' αυτό θα γίνει μια απλή σύντομη αναφορά και **θα τονιστούν τα πιο κάτω σημεία:**
 - Η θρησκευτική ηγεσία πρωτοστατούσε στους εθνικούς αγώνες του νησιού.
 - Η οργή των Τούρκων ξεσπούσε πρώτα στον Αρχιεπίσκοπο και στους Ιεράρχες που καθοδηγούσαν το λαό.
 - Ο απaráμιλλος ηρωισμός του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού που φαίνεται και στο απόσπασμα που παρατίθεται από το ποίημα του Βασίλη Μιχαηλίδη «*Ενάτη Ιουλίου 1821*».
- Στο κεφ. 7 «*Κύπριοι Άγιοι*»
Αναφέρουμε ότι δεν υπάρχει **κανένας Κύπριος νεομάρτυρας που να μαρτύρησε στην Κύπρο** την εποχή της Τουρκοκρατίας. Τέσσερις Κύπριοι νεομάρτυρες των χρόνων αυτών μαρτύρησαν σε άλλες χώρες.
Οι μαθητές διαβάζουν για τη **ζωή του Αγίου Παναρέτου** και αναφέρουν με συντομία κάποια στοιχεία για τον Άγιο.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

Να διαβαστεί και να συζητηθεί σύντομα η παράγραφος «**Συμπεράσματα**» ως κατακλείδα της ενότητας «*Η Εκκλησία της Κύπρου στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας*».

Το **Φύλλο Εργασίας (Γ')** μπορεί να ανατεθεί για το σπίτι.

Η Εκκλησία της Κύπρου στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας (Α΄)

..... μ.Χ.

..... μ.Χ.

ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Α΄) Η Κύπρος το μ.Χ. πέρασε από τα χέρια των Ενετών στην κατοχή των
Η περίοδος της στην Κύπρο κράτησε αιώνες. Σ' αυτή την περίοδο η
Εκκλησία της Κύπρου διαδραμάτισε πρωταρχικό ρόλο στη διατήρηση της και της
..... των Ελλήνων της Κύπρου.

Β΄) Η πολιτική των κατακτητών

Πώς συμπεριφέρθηκαν οι Τούρκοι απέναντι:

στη Λατινική Εκκλησία	στην Ορθόδοξη Εκκλησία
.....
.....
.....
.....

Γ΄) Η αναδιοργάνωση της Εκκλησίας της Κύπρου

Πώς αναδιοργανώθηκε η Ορθόδοξη Κυπριακή Εκκλησία μετά το 1572 μ.Χ.;

- 1) Οι Κύπριοι αναγνωρίστηκαν και πάλι ως και επικυρώθηκε το της Εκκλησίας της Κύπρου.
- 2) Κύπρου μπορούσε να εκλέγεται ένας από τους Χριστιανούς Έλληνες.
- 3) Χτίστηκαν πολλές και εξαγοράστηκαν και ναοί που είχαν καταληφθεί από τους Τούρκους.
- 4) Η Εκκλησία άρχισε να αποκτά δύναμη και να μπορεί να προστατεύσει τους υπόδουλους Κυπρίους.

Δ΄) Αναγνώριση του Αρχιεπισκόπου ως Εθνάρχη

Σημειώστε με V τις δηλώσεις που φανερώνουν τα εθναρχικά προνόμια και τις υποχρεώσεις του Αρχιεπισκόπου. Ο Αρχιεπίσκοπος:

- Ήταν υπεύθυνος για την είσπραξη και καταβολή των φόρων των Χριστιανών προς το Σουλτάνο.
- Υποχρεωνόταν να κρατεί το ποιμνιό του σε τάξη και υποταγή.
- Ενέκρινε τον Τούρκο διοικητή που έστελλε στην Κύπρο η τουρκική κυβέρνηση.
- Μπορούσε να ασκεί δικαστική εξουσία σε οικογενειακές και κληρονομικές υποθέσεις των Χριστιανών.
- Καθόριζε το ποσό των φόρων που θα πλήρωναν οι Χριστιανοί.
- Μπορούσε να απευθύνεται προς τις τοπικές αρχές και κυρίως προς την τουρκική κυβέρνηση και το Σουλτάνο και να υποβάλλει αιτήματα ή παράπονα σε περίπτωση καταπίεσης των ραγιάδων.

Η Εκκλησία της Κύπρου στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας (Β΄)

Αγώνες για θρησκευτική και εθνική επιβίωση

Ποιο φοβερό θεσμό της Τουρκοκρατίας παρουσιάζουν οι εικόνες στα αριστερά;

.....

.....

Ο περιηγητής Φερμανέλ το 1630 περιέγραψε την τουρκική τυραννία ως εξής:

«Παρά το γεγονός ότι μπορούσαν να έχουν ψωμί για ολόκληρο το έτος οι Χριστιανοί κάτοικοι του νησιού είναι λίγοι, γιατί σ' ολόκληρη την Οθωμανική αυτοκρατορία δεν υπάρχουν άλλοι Χριστιανοί που να υφίστανται τόση κακομεταχείριση. Ο πληθυσμός καταπιεζόμενος εγκαταλείπει την καλλιέργεια της γης και την κεντρική πεδιάδα και επιστρέφει στους βαλτότοπους και στις ελώδεις περιοχές. Οι πυρετοί και οι συνεχείς επιδημίες πανώλης τόσο πολύ βασανίζουν τον πληθυσμό που οι Ευρωπαίοι δεν μπορούν ν' αντέξουν».

(Αριστείδου Αικ. Χ., Οικονομία, Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, τόμος 11ος, σ. 310, εκδόσεις «Φιλόκυπρος»)

Ο πρόξενος της Αγγλίας στην Κύπρο αναφέρει τα εξής, σε έκθεσή του το 1867:

«Τίποτε απολύτως δεν εξοδεύεται για την βελτίωση της χώρας, ούτε δρόμοι γίνονται, ούτε γεφύρια πάνω από χειμάρρους που τρέχουν τον χειμώνα. Αλλά αυτά και άλλα μιας φρικτής κακοδιοικήσεως αφορούν Έλληνες και Τούρκους. Η πρόνοια του *Hatti Humayun* ότι ορισμένα ποσά έπρεπε να αφιερώνονται για δημόσια έργα, δεν επραγματοποιήθη».

(Κάνθου, Θ. Η καθημερινή ζωή των Κυπρίων κατά τον 18ο και 19ο αι., Διαλέξεις Λαϊκού Πανεπιστημίου 1, (1985), σ. 190

Διαβάστε τις πιο πάνω μαρτυρίες για τη ζωή των Ελλήνων της Κύπρου την εποχή της Τουρκοκρατίας. Βρέστε στο πιο κάτω κρυπτόλεξο **οχτώ λέξεις** που φανερώνουν τις δύσκολες συνθήκες διαβίωσης τους.

Κ	Υ	Π	Ρ	Ι	Φ	Υ	Η	Σ	Ι	Α
Ι	Π	Σ	Β	Π	Α	Ρ	Σ	Η	Ν	Σ
Ο	Ο	Θ	Ω	Α	Μ	Ν	Η	Ζ	Ε	Ε
Φ	Ο	Ρ	Ο	Ι	Β	Α	Κ	Δ	Ε	Ι
Υ	Ε	Π	Ι	Δ	Η	Μ	Ι	Ε	Σ	Ν
Λ	Ε	Ρ	Ι	Ο	Τ	Ρ	Ο	Σ	Ε	Η
Γ	Ε	Ι	Τ	Μ	Κ	Α	Ι	Ρ	Ι	Μ
Ο	Θ	Ω	Μ	Α	Ν	Ο	Δ	Ι	Σ	Ο
Κ	Α	Τ	Ω	Ζ	Η	Ν	Ο	Σ	Μ	Ε
Ο	Ε	Ρ	Ι	Ω	Μ	Α	Κ	Ι	Ο	Θ
Τ	Υ	Χ	Ο	Μ	Ε	Ν	Α	Λ	Ι	Σ
Γ	Ε	Ν	Ι	Α	Δ	Ι	Κ	Ι	Δ	Α

Πώς η Εκκλησία προστάτεψε τους Έλληνες Χριστιανούς της Κύπρου και τους βοήθησε να διατηρήσουν τη θρησκευτική και εθνική τους ταυτότητα;

.....

.....

.....

.....

.....

ΛΥΣΗ ΚΡΥΠΤΟΛΕΞΟΥ

							Η			
Ι				Π			Σ			Σ
Ο				Α			Η		Ε	Ε
Φ	Ο	Ρ	Ο	Ι			Κ	Δ		Ι
Υ	Ε	Π	Ι	Δ	Η	Μ	Ι	Ε	Σ	Ν
Λ				Ο		Ρ	Ο		Ε	Η
Γ				Μ	Κ		Ι		Ι	Μ
Ο				Α			Δ		Σ	Ο
Κ				Ζ			Ο		Μ	Ε
Ο				Ω			Κ		Ο	Θ
Τ				Μ			Α		Ι	
				Α			Κ			

Οι εικόνες προέρχονται από τις ιστοσελίδες:

Εικόνα 1 mideastweb.org.jpg

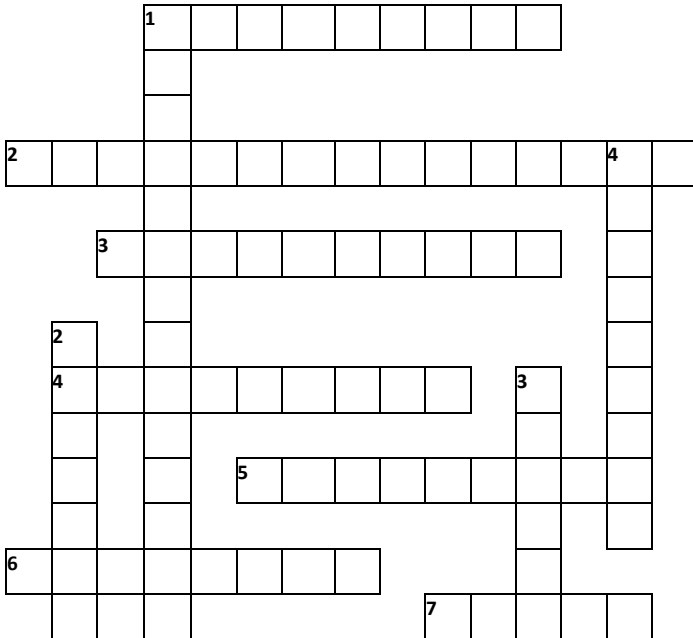
Εικόνα 2 infognomonpolitics.blogspot.com.jpg

Εικόνα 3 arxaiologia.gr.jpg

Η Εκκλησία της Κύπρου στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας (Γ΄)

Η προσφορά της Εκκλησίας στην κυπριακή εκπαίδευση

Συμπληρώστε το σταυρόλεξο.

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Τα σχολεία λειτουργούσαν με τη φροντίδα και τις δαπάνες της
2. Ονομάζονταν έτσι τα σχολεία όπου οι μεγαλύτεροι μαθητές βοηθούσαν, «δίδασκαν» τους μικρότερους.
3. Σχολεία λειτούργησαν σχεδόν σε όλα τα
4. Η Εκκλησία συνέβαλε στο να διατηρήσουν οι Χριστιανοί Έλληνες της Κύπρου την εθνική και θρησκευτική τους
5. Η «Ελληνική Σχολή» εξελίχτηκε αργότερα στο Γυμνάσιο που υπάρχει μέχρι σήμερα.
6. Ο Αρχιεπίσκοπος που ίδρυσε τη «Σχολή Ελληνικών Γραμμάτων και Μουσικής».
7. Η «Ελληνική Σχολή» ιδρύθηκε για να διδάσκονται τα παιδιά την πατρική τους

ΚΑΘΕΤΑ

1. Σχολή κοντά στην Αρχιεπισκοπή.
2. Ο λόγος που κάποια σχολεία έκλεισαν.
3. Αυτοί δίδασκαν στα περισσότερα σχολεία.
4. Ο ιδρυτής της Ελληνικής Σχολής.

Η 9η Ιουλίου 1821

Μέλος της
Εταιρείας από το 1810

Αρχιεπίσκοπος
(1810 -1821)

Έκρινε ότι δεν έπρεπε η
Κύπρος να λάβει ενεργό
μέρος στην ελληνική ε-
πανάσταση.

ΛΟΓΟΙ

Απαγχονίστηκε από τους Τούρκους στις
μαζί με τους Μητροπολίτες Π....., Κ.....
και Κ..... και άλλους κληρικούς και λαϊκούς.

1. _____
2. _____
3. _____

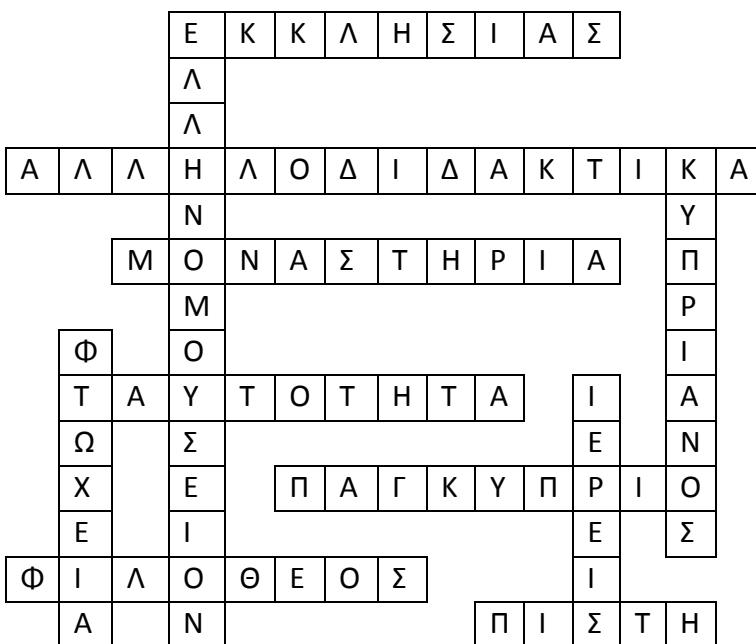
Κύπριοι Άγιοι

Οι τέσσερις Κύπριοι νεομάρτυρες της εποχής της Τουρκοκρατίας:

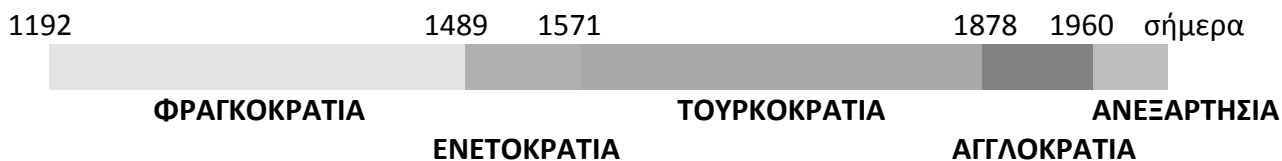

Βρίσκω πληροφορίες για τη ζωή και το μαρτύριο του Αγίου Γεωργίου του Νεομάρτυρος του Κυπρίου.

ΛΥΣΗ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟΥ

Η Εκκλησία της Κύπρου στα χρόνια της Αγγλοκρατίας (1878-1960)

Εισαγωγή

Το 1878 η Κύπρος αλλάζει αφεντικό, από τα χέρια των Τούρκων περνά στην κυριαρχία των Άγγλων. Την αλλαγή αυτή δέχτηκαν με χαρά οι Έλληνες Κύπριοι, γιατί, ανέμεναν από το «χριστιανικό και πολιτισμένο έθνος» να εκπληρώσει τον προαιώνιο πόθο τους: την ένωση με την Ελλάδα. Αυτή την πεποίθηση εξέφρασαν στις ομιλίες τους για την υποδοχή του πρώτου Άγγλου αρμοστή σερ Γκάρνερτ Γούλσλεϊ ο Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος και ο Μητροπολίτης Κιτίου Κυπριανός.

Σύντομα όμως οι προσδοκίες διαψεύστηκαν. Ο νέος δυνάστης αποδείχτηκε σκληρός και πιεστικός όπως και ο προηγούμενος. Οι Άγγλοι δεν είχαν καμιά διάθεση να παραχωρήσουν αυτοδιάθεση στην Κύπρο. Πολύ νωρίς αντιλήφθηκαν ότι η Εκκλησία και η εθναρχική ιδιότητα του Αρχιεπισκόπου ήταν οι βασικοί παράγοντες που στήριζαν και καθοδηγούσαν το λαό. Από την αρχή προσπάθησαν να αποδυναμώσουν την Κυπριακή Εκκλησία, να αναμειγνύονται στα εσωτερικά της και να μειώσουν την επίδραση που ασκούσε στον λαό της Κύπρου.

Σ' αυτή την ενότητα θα γνωρίσουμε για την περίοδο της Αγγλοκρατίας στην Κύπρο:

- ✚ τα ιστορικά γεγονότα σε συντομία,
- ✚ τη στάση των Άγγλων απέναντι στην Εκκλησία της Κύπρου,
- ✚ τη στήριξη και παρηγοριά που πρόσφερε η Εκκλησία στο ποίμνιό της
- ✚ την προσφορά της Εκκλησίας στην παιδεία του τόπου μας
- ✚ την Εκκλησία ως τον κύριο φορέα του εθνικού φρονήματος
- ✚ τη συμβολή της Εκκλησίας στην εξέγερση του 1931 και στον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-59
- ✚ σημαντικά πρόσωπα της ηγεσίας της Εκκλησίας.

Επίσημη παράδοση και παραλαβή του νησιού από τους Άγγλους στη Λευκωσία (Παρίσι, Εθνική Πινακοθήκη)

Τα κεφάλαια της ενότητας που θα μελετήσουμε:

1. Σύντομη ανασκόπηση των ιστορικών γεγονότων
2. Η στάση των Άγγλων απέναντι στην Εκκλησία της Κύπρου
3. Η Εκκλησία στηρίζει και παρηγορεί το ποίμνιό της
4. Η προσφορά της Εκκλησίας στην παιδεία του τόπου μας
5. Η συμβολή της Εκκλησίας στους εθνικούς αγώνες

1. Σύντομη ανασκόπηση των ιστορικών γεγονότων

Μετά την υπογραφή της συμφωνίας¹ του 1878 μεταξύ Αγγλίας και Τουρκίας, τα αγγλικά στρατεύματα αποβίβάστηκαν στην Κύπρο και παρέλαβαν τη διακυβέρνηση του νησιού από τους Τούρκους.

Η παραχώρηση της Κύπρου στην Αγγλία τερμάτιζε την καταπιεστική οθωμανική διακυβέρνηση τριών αιώνων. Οι Κύπριοι

Η αποβίβαση των βρετανικών στρατευμάτων στη Λάρνακα (1878)

Βρετανικά στρατεύματα, Τρόδος 1885

δέχτηκαν με αισθήματα χαράς και αισιοδοξίας την αλλαγή της εξουσίας. Έλπιζαν σε **αλλαγές** στην πολιτική, δημόσια, οικονομική και κοινωνική ζωή της Κύπρου. Οι προσδοκίες των Κυπρίων όμως διαψεύστηκαν, καθώς καμιά ουσιαστική πρόοδος στους πιο πάνω τομείς δε σημειώθηκε. Μεγάλη ήταν η απογοήτευσή τους, όταν διαπίστωσαν ότι η Αγγλία δε σκόπευε **να παραχωρήσει την Κύπρο στην Ελλάδα**, όπως συνέβηκε στην περίπτωση των Επτανήσων (1864).

Κατά την πρώτη φάση της Αγγλοκρατίας (1878-1914) οι Άγγλοι κυβερνούσαν την Κύπρο πληρώνοντας **«φόρο υποτελείας»** στην Τουρκία για την κατοχή του νησιού. Η αγγλική κυβέρνηση, για να ανταποκριθεί στις οικονομικές υποχρεώσεις της, **εισέπραττε από τους Κυπρίους το φόρο**². Το 1914 η Αγγλία προσάρτησε την Κύπρο, όταν η Τουρκία στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο τάχθηκε με την αντίπαλη παράταξη. Το 1923, με τη συνθήκη της Λωζάνης, η Τουρκία παραιτήθηκε επίσημα από τα δικαιώματά της στην Κύπρο και **το 1925 η Κύπρος ανακηρύχθηκε επίσημα βρετανική αποικία**.

Μόνιμος στόχος των Κυπρίων κατά τη διάρκεια της Αγγλοκρατίας, την οποία θεωρούσαν ως προσωρινή κατάσταση, ήταν η **Ένωση με την Ελλάδα**. Οι Άγγλοι, στην προσπάθειά τους να κατασιγάσουν τον εθνικό πόθο των Ελλήνων της Κύπρου, επιδίωξαν, χωρίς αποτέλεσμα, ν' **αφελληνίσουν το νησί** χτυπώντας την ελληνική παιδεία.

Η απογοήτευση του ελληνισμού της Κύπρου από την αγγλική διακυβέρνηση και τη στάση των Άγγλων στο εθνικό ζήτημα οδήγησε στο **επαναστατικό κίνημα του Οκτώβρη του 1931**, που απέτυχε. Οι Έλληνες της Κύπρου συνέχισαν να προβάλλουν το αίτημα για Ένωση με την Ελλάδα με ειρηνικές διαδικασίες χωρίς καμιά θετική ανταπόκριση από την αγγλική κυβέρνηση. Αφού εξάντλησαν κάθε ειρηνικό μέσο προχώρησαν στον ένοπλο **απελευθερωτικό αγώνα του 1955-59**, για να απελευθερώσουν το νησί από τους Άγγλους. Ο στόχος όμως για την Ένωση με την Ελλάδα δεν επιτεύχθηκε ούτε όταν έληξε η Αγγλοκρατία. Το 1960, μετά τις συνθήκες Ζυρίχης – Λονδίνου, δημιουργήθηκε η **ανεξάρτητη Κυπριακή Δημοκρατία**.

¹ Το 19^ο αι. οι ευρωπαϊκές δυνάμεις εκδηλώνουν έντονο ενδιαφέρον για την περιοχή της Μεσογείου. Ιδιαίτερα μετά τη διάνοιξη της διώρυγας του Σουέζ το 1869 η **Κύπρος απέκτησε ιδιαίτερη σημασία για τους Άγγλους**, γιατί έτσι θα έλεγχαν το θαλάσσιο δρόμο για τις Ινδίες. Σε συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στο Βερολίνο (1878) η Αγγλία ανέλαβε την υποστήριξη των τουρκικών συμφερόντων και την προσφορά στρατιωτικής βοήθειας στην Τουρκία για υπεράσπιση των ασιατικών εδαφών της σε περίπτωση ρωσικής επίθεσης. Σε αντάλλαγμα εξασφάλισε με μυστική συμφωνία την κυριαρχία της Κύπρου (*Συνθήκη Αμυντικής Συμφωνίας μεταξύ Αγγλίας και Τουρκίας στις 4 Ιουνίου και 1^η Ιουλίου 1878*). Έτσι στις **12 Ιουλίου 1878** άρχισε για την Κύπρο η περίοδος της **Αγγλοκρατίας**.

² Η Αγγλία επέμενε να καταβάλλει η Εκκλησία το τεράστιο ποσό των 93 χιλιάδων περίπου λιρών το χρόνο, που η ίδια ανέλαβε να πληρώνει προς την Υψηλή Πύλη για την κατοχή της Κύπρου.

2. Η στάση των Άγγλων απέναντι στην Εκκλησία της Κύπρου

Η αγγλική κατάληψη της Κύπρου δημιούργησε νέες συνθήκες για την κυπριακή Εκκλησία. Οι Άγγλοι διακατέχονταν από πνεύμα ανεξιθρησκίας. Για πρώτη φορά μετά από αιώνες οι Κύπριοι μπορούσαν να ασκούν **ελεύθερα τα θρησκευτικά τους καθήκοντα**, να χτίζουν, να διακοσμούν και να λειτουργούν χωρίς περιορισμούς τους ναούς τους. Οι πρώτοι αγγλικανοί κληρικοί που ήρθαν στο νησί έδειξαν σεβασμό στην Εκκλησία της Κύπρου και τιμούσαν τον Αρχιεπίσκοπο Σωφρόνιο. Το κλίμα της θρησκευτικής ελευθερίας που επεκράτησε ενθάρρυνε μερικούς από Λινοβάμβακους να επιστρέψουν στην Ορθοδοξία.

Σύντομα όμως δημιουργήθηκαν προβλήματα στις σχέσεις της κυπριακής Εκκλησίας με την αγγλική κυβέρνηση. Οι Άγγλοι, για να εξασφαλίσουν τη μόνιμη παρουσία τους στο νησί, αντιλήφθηκαν πως έπρεπε **να αποδυναμώσουν την Εκκλησία** και την ηγεσία της που καθοδηγούσε και στήριζε το λαό. **Κατάργησαν πολλά από τα προνόμια** που είχε προηγουμένως η Εκκλησία, τα οποία οι Κύπριοι Αρχιερείς ανέμεναν ότι η Αγγλία, ένα «χριστιανικό έθνος» θα αναγνώριζε.

Οι Άγγλοι:

- Περιορίσαν πολύ τα δικαστικά δικαιώματα της Εκκλησίας σε θέματα οικογενειακού δικαίου.
- Ελάττωσαν την αντιπροσώπευση της Εκκλησίας στα διάφορα διοικητικά συμβούλια.
- Κατάργησαν το προνόμιο των κληρικών να μη συλλαμβάνονται.
- Δεν παραχωρούσαν πλέον αστυνομικούς για να βοηθούν τους εισπράκτορες της Εκκλησίας στη συλλογή των φόρων.
- Αρνήθηκαν να αναγνωρίσουν στην Εκκλησία το προνόμιο να μην πληρώνει φόρους για την εκκλησιαστική περιουσία. Υπερεκτίμησαν την εκκλησιαστική και μοναστηριακή γη και επέβαλαν υπερβολική φορολογία.
- Πώλησαν εκκλησιαστική περιουσία.

Ο Αρχιεπίσκοπος Κύριλλος Β',
Κυριλλάτσος, (1909-1916)

Μετά το θάνατο του Αρχιεπισκόπου Σωφρονίου Γ' το 1900 δημιουργήθηκε **έντονη διαφωνία για το ποιος θα ήταν ο διάδοχός του**. Οι Άγγλοι δεν έχασαν την ευκαιρία να επωφεληθούν από αυτή την εσωτερική διαμάχη στην Εκκλησία. Οι δυο διεκδικητές του αρχιεπισκοπικού θρόνου ήταν **ο Κυρηναίος Κύριλλος** και **ο Κιτίου**, επίσης, **Κύριλλος**, γνωστός και ως «Κυριλλάτσος» γιατί ήταν μεγαλόσωμος. Ο δεύτερος εξέφραζε το αγωνιστικό φρόνημα των Κυπρίων και τον πόθο τους για ένωση με την Ελλάδα, ενώ ο πρώτος ήταν πιο ήπιος και διαλλακτικός με τους Άγγλους. Ο κυπριακός ελληνισμός διχάστηκε. Ο αρχιεπισκοπικός θρόνος παρέμεινε τότε κενός για εννιά χρόνια (1900-1909 μ.Χ.). Η αποικιοκρατική κυβέρνηση, για να σταματήσει τις συγκρούσεις ανάμεσα στους αντιπάλους, επέβαλε το 1908 στρατιωτικό νόμο και κατέλαβε το κτίριο της Αρχιεπισκοπής. Τελικά τον Απρίλιο

Ο Αρχιεπίσκοπος Κύριλλος Γ'
(1913-1933)

του ίδιου έτους ψηφίστηκε **νόμος** σύμφωνα με τον οποίο **ο Αρχιεπίσκοπος θα εκλεγόταν από το Νομοθετικό Συμβούλιο**. Αρχιεπίσκοπος αναδείχθηκε ο Μητροπολίτης Κιτίου, ως Κύριλλος Β' (1910-1916) και μετά το θάνατό του τον διαδέχτηκε ο Μητροπολίτης Κυρηνείας ως Κύριλλος Γ' (1916-1933). Αποτέλεσμα της διαμάχης αυτής ήταν ο διχασμός του λαού και η εξουσία που πήρε η **αγγλική κυβέρνηση να αναμιγνύεται πια στα εσωτερικά ζητήματα της Εκκλησίας**.

Αρχιεπίσκοποι Κύπρου τα χρόνια (1878-1960)

Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος (1865-1900)
Αρχιεπίσκοπος Κύριλλος Β' (1909-1916)
Αρχιεπίσκοπος Κύριλλος Γ' (1916-1933)
Αρχιεπίσκοπος Λεόντιος (1947)
Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Β' (1947-1950)
Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ' (1950-1977)

Τον Οκτώβρη 1931 οι καταπιεσμένοι Έλληνες της Κύπρου ξεσηκώθηκαν. Μετά την καταστολή της εξέγερσης από τους Άγγλους οι **Μητροπολίτες Κιτίου Νικόδημος Μυλωνάς και Κυρηνείας Μακάριος Μυριανθεύς** μαζί με άλλους θεωρήθηκαν υπεύθυνοι για τις ταραχές και **εξορίστηκαν**. Ενώ, ο **Μητροπολίτης Πάφου Λεόντιος**, που απουσίαζε κατά την εξέγερση των «Οκτωβριανών» στο εξωτερικό, εμποδιζόταν για οχτώ ολόκληρους

μήνες να επιστρέψει πίσω στο νησί. Από το 1933 μέχρι και το 1947 ο αρχιεπισκοπικός θρόνος παρέμεινε πάλι κενός εξαιτίας της μακρόχρονης εξορίας των δυο Μητροπολιτών, αλλά και γιατί ο Άγγλος Κυβερνήτης Πάλμερ **με τρεις αντικανονικούς νόμους περί εκλογής Αρχιεπισκόπου** απέκλειε από το αρχιεπισκοπικό αξίωμα «ανεπιθύμητα» πρόσωπα, ενώ κράτησε για τον εαυτό του το **δικαίωμα της τελικής έγκρισης του νέου Αρχιεπισκόπου**. Ακόμα και το μοναδικό Μητροπολίτη που παρέμεινε στην Κύπρο τα χρόνια αυτά, τον Πάφου Λεόντιο, οι Άγγλοι τον οδήγησαν επανειλημμένα στα δικαστήρια και τον περιόρισαν στη Μητρόπολή του για δυο χρόνια με αστυνομική επιτήρηση.

Το κλείσιμο της ιερατικής σχολής το 1932 ικανοποίησε ιδιαίτερα τους Άγγλους, που δεν ήθελαν να καθοδηγείται ο λαός της Κύπρου από μορφωμένους κληρικούς.

Την ίδια πολιτική συνέχισαν οι Άγγλοι και με την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ. Το 1956 για να αποδυναμώσουν τον αγώνα των Κυπρίων **εξόρισαν στις Σεϋχέλλες τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ'**, το Μητροπολίτη Κυρηνείας Κυπριανό, τον ιερέα Παπασταύρο Παπαγαθαγγέλου και το γραμματέα της Μητρόπολης Κυρηνείας Πολύκαρπο Ιωαννίδη.

Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ'
εξόριστος στις Σεϋχέλλες

Ερωτήσεις

1. Για ποιο λόγο οι Άγγλοι προσπάθησαν να αποδυναμώσουν την Εκκλησία της Κύπρου;
2. Ποια από τα προνόμια που είχε η Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου στα χρόνια της Τουρκοκρατίας κατάργησαν οι Άγγλοι;
3. Πώς η αποικιοκρατική κυβέρνηση κατάφερε να αναμιγνύεται στα εσωτερικά θέματα της Εκκλησίας;

3. Η Εκκλησία στηρίζει και παρηγορεί το ποίμνιό της

Ο λαός ζούσε μέσα σε πολλή φτώχεια και στέρση. Στα πολλά προβλήματά του έρχονταν να προστεθούν οι καταστροφές από επιδρομές ακρίδων, οι συνεχόμενες ανομβρίες, η έλλειψη έργων υποδομής (λιμανιών, δρόμων, υδατοφρακτών) και η έλλειψη σύγχρονων γεωργικών μεθόδων.

Μια επίσημη έκθεση με τίτλο «**Επισκόπηση της Αγροτικής Ζωής στην Κύπρο**» που ολοκληρώθηκε το 1931 φανέρωσε ότι:

Οι πάμπτωχοι αγρότες υποβάλλονταν σε **καταναγκαστική εργασία**, κυρίως για την κατασκευή δρόμων ή την εξόρυξη αμιάντου, και έπεφταν θύματα **τοκογλύφων** που τους κατέκλεβαν.

Σύμφωνα με την επισκόπηση, **οι αγροτικές οικογένειες** κατά κανόνα ζούσαν σαν σαρδέλες σε **ένα μόνο δωμάτιο**, με χωμάτινο δάπεδο, όπου έτρωγαν και κοιμόνταν, **μαζί με τα ζώα** τους τις περισσότερες φορές. Ο μέσος εργάτης είχε μικρή ή καθόλου ιδιοκτησία. Τα παιδιά υποχρεώνονταν να εργαστούν μόλις μπορούσαν να το κάμουν και σε πολλές περιπτώσεις **δεν πήγαιναν καθόλου σχολείο**. Συχνά δεν έπαιρναν **καμιά αμοιβή** για την εργασία τους, παρά μόνο το φαγητό τους. Το 25% του πληθυσμού είχε τόσο χαμηλό βιοτικό επίπεδο που δεν μπορούσε να συντηρηθεί. Το 90% του πληθυσμού τρεφόταν μόνο με ψωμί, ελιές και κρεμμύδια. Το 70% των γεωργών ήταν αγράμματοι.

δων.

Η Εκκλησία φρόντιζε για τους φτωχούς, τους γέροντες, τα ορφανά και απροστάτευτα παιδιά. Με την οικονομική συνδρομή και ενίσχυση της Αρχιεπισκοπής, των Μητροπόλεων και των μοναστηριών συντηρούνταν και λειτουργούσαν τα λιγοστά σχολεία που υπήρχαν. Με τα μέτρα που εφάρμοσαν οι Άγγλοι κατακτητές για αποδυνάμωση της Εκκλησίας της Κύπρου **τα έσοδα των Μητροπόλεων μειώθηκαν** στο ένα τρίτο αυτών που υπολογίζονταν πριν το 1878. Επηρέαστηκε το ευρύτερο φιλανθρωπικό, κοινωνικό και εκπαιδευτικό έργο της Εκκλησίας, που αναγκαστικά περιόρισε τις εισφορές της σ' αυτούς τους τομείς.

Με επικεφαλής τους Αρχιερείς της Εκκλησίας, ο λαός αντιδρούσε δυναμικά με **διαμαρτυρίες και συλλαλητήρια**, με **υπομνήματα** προς τους Άγγλους αρμοστές. Επίσκοποι και ηγούμενοι μοναστηριών συμμετείχαν κατά καιρούς στο **Νομοθετικό Συμβούλιο** και τόσο από τη θέση του Βουλευτή, όσο και από τον άμβωνα, ασκούσαν σκληρή αντιπολίτευση προς την αγγλική κυβέρνηση και διεκδικούσαν τα δικαιώματα των Ελλήνων της Κύπρου.

Η Εκκλησία φροντίζει για την επιστροφή των Λινοβάμβακων

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως η **θρησκευτική ελευθερία** που απολάμβαναν τώρα οι Ορθόδοξοι Χριστιανοί της Κύπρου **ενθάρρυνε κάποιους από τους Λινοβάμβακους να επιστρέψουν** στην Ορθοδοξία. Οι Άγγλοι έδειχναν φανερά τη δυσαρέστησή τους σε αυτές τις περιπτώσεις. Τα εσωτερικά προβλήματα που αντιμετώπιζε κατά καιρούς η Εκκλησία την εμπόδισαν να εργαστεί όσο έπρεπε για την επανένταξη των Λινοβάμβακων. Σε ορισμένες περιπτώσεις κάποιοι δεν είχαν ειλικρινή μετάνοια και πνευματικό πόθο για να επιστρέψουν στην Ορθοδοξία.

Για την επιστροφή των Λινοβάμβακων αγωνίστηκαν με ζήλο πολλοί κληρικοί: οι Μητροπολίτες Κυρηναίας Χρύσανθος (1880-1889) και Κύριλλος (1889-1893), ο Μητροπολίτης Κιτίου Κυπριανός

(1868 -1886), ο Αρχιμανδρίτης Κιτίου Μελέτιος κ.ά. Στους Λινοβάμβακους δινόταν ηθική και υλική συμπαράσταση. Σημαντική ήταν η συμβολή της Εκκλησίας στην παρεμπόδιση της οργανωμένης προσπάθειας της Λατινικής Εκκλησίας να προσελκύσει στο ρωμαιοκαθολικισμό τους Λινοβάμβακους.

4. Η προσφορά της Εκκλησίας στην παιδεία του τόπου μας

Στα πρώτα χρόνια της Αγγλοκρατίας το μορφωτικό επίπεδο του λαού ήταν χαμηλό και η εκπαιδευτική οργάνωση πολύ φτωχή. Τα ποσοστά των αναλφάβητων έφταναν το 80%.

Η εκπαίδευση στην Κύπρο ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΩΝ	
1878	80%
1911	76%
1946	46%

Για ποιο λόγο το ποσοστό αναλφάβητων το 1911 παρέμεινε τόσο ψηλό, ενώ τα ελληνικά σχολεία το 1911 είχαν τετραπλασιαστεί σε σχέση με όσα υπήρχαν στην αρχή της Αγγλοκρατίας;

1. Οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της εποχής δεν επέτρεπαν σε πολλά παιδιά να μορφωθούν. Έπρεπε να βοηθούν σε γεωργικές ή άλλες εργασίες.
2. Τα σχολεία είχαν μικρή κυβερνητική επιχορήγηση.
3. Το αίτημα των εκπαιδευτικών συμβουλίων για επιβολή της υποχρεωτικής εκπαίδευσης απορρίφθηκε από την αγγλική κυβέρνηση.

Μαθητές του πρώτου δημοτικού σχολείου που λειτούργησε στο χωριό Καλοπαναγιώτης.
Φωτ. Ι.Π. Φώσκολο

Σε διάφορες περιόδους λειτούργησαν στην ύπαιθρο εκτός από τα εξατάξια δημοτικά σχολεία, και **επτατάξια** ή **οκτατάξια**, για να ικανοποιήσουν τα παιδιά που ήθελαν, αλλά δεν είχαν τη δυνατότητα να φοιτήσουν στα Γυμνάσια των πόλεων.

Την ευθύνη για την ίδρυση, τη συντήρηση και λειτουργία των σχολείων είχε η ελληνική κοινότητα. Το έργο στηριζόταν οικονομικά και κατευθυνόταν ιδεολογικά από την Εκκλησία. Σχεδόν όλα τα Γυμνάσια ιδρύθηκαν και λειτουργούσαν με έξοδα της Εκκλησίας.

Πολλοί Αρχιερείς στα χρόνια της Αγγλοκρατίας

Ο **Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος** πριν γίνει Αρχιεπίσκοπος ήταν διευθυντής της Ελληνικής Σχολής Λευκωσίας (1861-1865), την οποία μετέτρεψε σε Γυμνάσιο, το Παγκύπριο Γυμνάσιο (16 Ιουλίου 1893). Φρόντισε, ακόμη, ώστε η Αρχιεπισκοπή να χορηγεί υποτροφίες για σπουδές.

Οι επόμενοι **Αρχιεπίσκοποι Κύριλλος Β΄** και **Κύριλλος Γ΄** φρόντισαν για την παιδεία και ίδρυσαν νέα σχολεία. Ο Κύριλλος Γ΄ οργάνωσε τη βιβλιοθήκη και τα χειρόγραφα της Αρχιεπισκοπής και ενθάρρυνε τη συγγραφή κυπρολογικών μελετών και έργων εκκλησιαστικής ιστορίας με την προκήρυξη φιλολογικού διαγωνισμού.

Ο **Μητροπολίτης Κιτίου Μελέτιος Μεταξάκης** έγραψε πολλά άρθρα και μελέτες εκκλησιαστικού και θεολογικού περιεχομένου. Το 1910 ίδρυσε το Παγκύπριο Ιεροδιδασκαλείο στη Λάρνακα για την επιμόρφωση των κληρικών.

Μεγάλη μορφή στα εκκλησιαστικά γράμματα υπήρξε ο **Μητροπολίτης Κιτίου Νικόδημος Μυλωνάς**, που δημοσίευσε πολλά άρθρα και μελέτες με ιστορικά, λαογραφικά και θρησκευολογικά θέματα.

είχαν ευρεία μόρφωση και ενδιαφέρθηκαν για την ανάπτυξη της παιδείας του τόπου μας.

Η Εκκλησία μέσα από την παιδεία που προσφερόταν στα παιδιά καλλιεργούσε την χριστιανική πίστη και την αγάπη για την πατρίδα, αναζωπύρωνε τον πόθο των Ελλήνων της Κύπρου για ελευθερία και ένωση με την Ελλάδα.

Η διαπίστωση των Άγγλων ότι η παιδεία που πρόσφερε η Εκκλησία μέσα από τα σχολεία που ίδρυε και συντηρούσε ήταν καθαρά **ελληνοκεντρική**, τους έκανε να θέλουν να αποδυναμώσουν το ρόλο της Εκκλησίας στα εκπαιδευτικά πράγματα του τόπου και να προσπαθήσουν **να θέσουν υπό τον έλεγχό τους την εκπαίδευση**. Η φορολογική πολιτική και η οικονομική αφαίμαξη της Εκκλησίας που εφάρμοσαν επηρέασε αρνητικά και το εκπαιδευτικό έργο της Εκκλησίας.

Οι Άγγλοι προσπάθησαν να εξαρτήσουν την παιδεία από τα κυβερνητικά ταμεία για να την έχουν υπό τον έλεγχό τους. Με σκληρά νομοθετικά μέτρα κατάφεραν τελικά να ελέγχουν πλήρως τη Στοιχειώδη (Δημοτική) Εκπαίδευση.

Στην διακήρυξη του Αρχιεπισκόπου Μακάριου Β΄ (1835) και της Κοινοτικής Σχολής «Αρχεπίσκοπος Μακάριος Β΄, πρῶτος ἀρχιεπίσκοπος ἡμετέρου ἔθους. Σ' αὐτὴ φοιτοῦν υποψήφιοι κληρικοί.

1) **ἀπαγόρευαν τὴν χρῆση τῶν ἐθνικῶν συμβόλων**, (τὸν ἐθνικὸ ὕμνο ἀντικατέστησε ὁ ἄγγλικός), **τοὺς ἐθνικοὺς εορτασμοὺς καὶ τὴν ἀνάρτησὴ εἰκόνων με ἥρωες** τοῦ 1821 τα σχολεία καὶ ἐχτίσε νέα σχολικὰ κτίρια.

2) **περιορίζαν τὸ μάθημα τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας** τόσο που ουσιαστικὰ τὸ καταργοῦσαν

3) **εἰσήγαγαν τὸ μάθημα τῶν ἀγγλικῶν** στις δύο τελευταίες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ.

Με τὸν ἴδιο νόμο καταργήθηκαν τὰ δύο κοινοτικὰ Ἑλληνικὰ Διδασκαλεῖα (τὸ Παγκύπριο Διδασκαλεῖο καὶ τὸ Διδασκαλεῖο Θηλέων Φανερωμένης) ὅπου ἐκπαιδεύονταν οἱ μελλοντικοὶ δάσκαλοι καὶ ἰδρύθηκαν δύο κυβερνητικὰ Διδασκαλεῖα.

Η αποικιοκρατία επέβαλε περιορισμούς και στη λειτουργία των Ελληνικών σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης. Τα Γυμνάσια, όμως, δεν υποτάχτηκαν, γι' αυτό και στερήθηκαν οποιαδήποτε κυβερνητική επιχορήγηση. **Τα σχολεία της Μέσης Εκπαίδευσης μπόρεσαν να διατηρήσουν την ανεξαρτησία τους** και να αντισταθούν στην ανθελληνική πολιτική των Άγγλων χάρη στις γενναϊόδωρες χορηγίες της Εκκλησίας, της Κοινότητας ή και πολιτών που αγαπούσαν τα γράμματα. Το Παγκύπριο Γυμνάσιο, το Γυμνάσιο Πάφου, το ημιγυμνάσιο Κερύνειας καθόριζαν τους δικούς τους εκπαιδευτικούς στόχους, είχαν τη δική τους εκπαιδευτική πολιτική, επέλεγαν την ύλη των μαθημάτων που θα διδάσκονταν, διόριζαν το δικό τους διδακτικό προσωπικό. Το Υπουργείο Παιδείας της Ελλάδας τα αναγνώρισε ως σχολεία **ισότιμα των Ελλαδικών**.

Τα μέτρα της αποικιοκρατίας ξεσήκωσαν θύελλα διαμαρτυριών. Ο κυπριακός ελληνισμός ζητούσε να έχει λόγο στο είδος της αγωγής που προσφερόταν στα παιδιά του. Ως αντιστάθμισμα στην προσπάθεια των Άγγλων να αφελληνίσουν το νησί η Εκκλησία, με τη βοήθεια θεολόγων από την Ελλάδα, οργάνωσε στις πόλεις και σε πολλές κοινότητες **κατηχητικά σχολεία**.

5. Η συμβολή της Εκκλησίας στους εθνικούς αγώνες

Σ' όλη τη διάρκεια της μακραιώνης ιστορίας τους οι Έλληνες της Κύπρου είχαν έντονη τη συνείδηση της **εθνικής τους ταυτότητας**. Αν κατάφεραν όμως να διατηρήσουν τη γλώσσα, τη θρησκεία, τα ήθη τους, την ελληνικότητά τους κάτω από συνθήκες μακρόχρονης σκλαβιάς αυτό οφείλεται στην **Ορθόδοξη Κυπριακή Εκκλησία**. Αυτή κρατούσε αναμμένη τη φλόγα της πίστης στις ψυχές των Ελλήνων της Κύπρου και θέρμαινε τον πόθο για την ελευθερία και την ένωση με την Ελλάδα.

Ο Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος Γ' (1865-1900)

Η θρησκευτική ηγεσία του νησιού, η μόνη ηγεσία που υπήρχε, πρωτοστατούσε στους εθνικούς αγώνες. Όταν οι Άγγλοι αποβίβστηκαν στη Λάρνακα το 1878, ο **Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος Γ'** υποδέχτηκε τον Άγγλο Αρμοστή Γούλσλεϊ τονίζοντας πως «Οι Κύπριοι όντες γνήσιοι Έλληνες ένα έχομεν πόθον, μίαν γλυκείαν και παρήγορον ελπίδα, την μετά της μητρός Ελλάδος Ένωσιν». Ο αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος με τακτική αλληλογραφία του προς τη βρετανική κυβέρνηση στο Λονδίνο παρουσίαζε τα προβλήματα του τόπου. Το Μάιο του 1889 πήγε ο ίδιος στο Λονδίνο, επικεφαλής πρεσβείας, για να προωθήσει τα δίκαια αιτήματα των Ελλήνων της Κύπρου.

Στα πρώτα πενήντα, περίπου, χρόνια της Αγγλοκρατίας ο ενωτικός αγώνας του κυπριακού Ελληνισμού διεξαγόταν σε δυο επίπεδα:

α') Προσπαθούσαν με **ψηφίσματα, υπομνήματα, αποστολές εθνικών πρεσβειών** στο Λονδίνο να διεκδικήσουν τα δίκαια αιτήματα του ελληνισμού της Κύπρου.

β') Το άλλο επίπεδο του αγώνα ήταν η συμμετοχή Κυπρίων εθελοντών στους πολέμους που η Ελλάδα αναλάμβανε, για να ελευθερώσει αλύτρωτα εδάφη. Κύπριοι εθελοντές συμμετείχαν στον **Ελληνοτουρκικό πόλεμο** (1897). Η Εκκλησία οργάνωσε σώματα εθελοντών για ενίσχυση του ελληνικού στρατού στους **Βαλκανικούς πολέμους** (1912-1913). Δεκατρείς χιλιάδες Κύπριοι πολέμησαν στον **Α' Παγκόσμιο Πόλεμο** (1914-1918) και στη **Μικρασιατική εκστρατεία** (1922). Παρά τις μεγάλες θυσίες της Ελλάδας και των Κυπρίων εθελοντών στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και τις συνεχείς επαφές του Αρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ' με την αγγλική κυβέρνηση, η Αγγλία απέρριπτε το αίτημα των Κυπρίων για παραχώρηση του νησιού στην Ελλάδα.

Την 1^η Μαΐου 1925 η Αγγλία ανακήρυξε την Κύπρο **βρετανική αποικία**. Ο Αρχιεπίσκοπος Κύριλλος Γ' διαμαρτυρήθηκε έντονα γι' αυτή την ενέργεια της Βρετανίας.

Ο Αρχιεπίσκοπος Λεόντιος (1947)

Το κίνημα του 1931

Απογοητευμένοι οι Κύπριοι από την πλήρη άρνηση της Αγγλίας να συζητήσει το αίτημα για την Ένωση και πιεσμένοι από τη δύσκολη οικονομική κατάσταση **εξεγέρθηκαν κατά της αποικιακής κυβέρνησης**. Αφορμή δόθηκε όταν η αγγλική κυβέρνηση επέβαλε νέα φορολογία, παρά την καταψήφισή της από το Νομοθετικό Συμβού-

λιο. Οι Ελληνοκύπριοι βουλευτές παραιτήθηκαν με επικεφαλής το Μητροπολίτη Κιτίου Νικόδημο Μυλωνά, που με διάγγελμά του «κήρυξε την Ένωσιν της Κύπρου μετά της μητρός Ελλάδος» και παρακινούσε το λαό σε ανυπακοή προς τους κατακτητές. Ακολούθησαν συγκεντρώσεις στις διάφορες πόλεις. Το βράδυ της 21^{ης} Οκτωβρίου 1931 διαδηλωτές στη Λευκωσία, με επικεφαλής τον αρχιμανδρίτη Διονύσιο Κυκκώτη, προχώρησαν προς το Κυβερνείο για να επιδώσουν ενωτικό ψήφισμα. Ο Κυβερνήτης αρνήθηκε να δεχτεί οποιαδήποτε αντιπροσωπεία. Ακολούθησαν συγκρούσεις μεταξύ των διαδηλωτών και μεγάλης αστυνομικής δύναμης. Οι διαδηλωτές λιθοβόλησαν και έκαψαν το Κυβερνείο. Η αστυνομία πυροβολούσε εναντίον των άοπλων διαδηλωτών. Ο δεκαεφτάχρονος Ονούφριος Κληρίδης έχασε τη ζωή του και άλλοι έξι τραυματίστηκαν. Σε διαδηλώσεις που έγιναν σε όλες τις πόλεις σκοτώθηκαν δεκαπέντε Κύπριοι ενώ άλλοι εξήντα τραυματίστηκαν. Κανένας Άγγλος δεν έπαθε τίποτα. Τα αντίποινα που επέβαλαν οι Άγγλοι ήταν πρόστιμο 35 000 λιρών, συλλήψεις, φυλακίσεις, εξορίες. Ανάμεσα στους Κυπρίους που εξορίστηκαν ήταν οι Μητροπολίτες Κιτίου Νικόδημος Μυλωνάς, ο Κυρηναίος Μακάριος και ο Αρχιμανδρίτης Διονύσιος Κυκκώτης. Μετά την εξέγερση του 1931 η αποικιοκρατική κυβέρνηση κατήργησε το Νομοθετικό Συμβούλιο και κυβέρνησε αυταρχικά τον τόπο.

Ο Μητροπολίτης Κιτίου Νικόδημος Μυλωνάς

Μετά το θάνατο του Αρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ' ανέλαβε ως τοποτηρητής του αρχιεπισκοπικού θρόνου ο Μητροπολίτης Πάφου Λεόντιος. Με τις ενθουσιώδεις ομιλίες του και τα εμπνευσμένα κηρύγματά του εμπύχωνε το λαό του και καλλιεργούσε τους εθνικούς οραματισμούς. Οι Άγγλοι τον οδήγησαν πολλές φορές στα δικαστήρια και τον περιόρισαν στη Μητρόπολή του για δυο χρόνια.

Με την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου πολλοί Κύπριοι κατατάχθηκαν στον αγγλικό στρατό για να αντιμετωπίσουν την προέλαση των Ιταλών και των Γερμανών. Ο Μητροπολίτης Λεόντιος κάλεσε το ποίμνιό του να συνεργαστεί με τους Άγγλους για την κοινή νίκη ξεχνώντας την πικρία του. Η ελπίδα των Ελλήνων της Κύπρου ότι τώρα οι Άγγλοι θα έδιναν στο λαό μας το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης μεγάλωνε. Μετά τη λήξη του πολέμου άρχισαν να απελευθερώνονται αποικίες. Δυστυχώς όμως για άλλη μια φορά η Αγγλία αρνήθηκε να παραχωρήσει αυτοδιάθεση στο νησί μας.

Οι Κύπριοι κατέφυγαν σε δημοψήφισμα που έγινε τον Ιανουάριο του 1950 ανάμεσα στον κυπριακό λαό μετά από εισήγηση του Μητροπολίτη Κιτίου Μακαρίου (μετέπειτα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'). Η συντριπτική πλειοψηφία του κυπριακού λαού, ποσοστό 95,7%, ανάμεσά τους και Τουρκοκύπριοι και Αρμένιοι, ψήφισαν την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα.

Δημοψήφισμα 15^{ης} Ιανουαρίου 1950

Ο αγώνας 1955-1959

Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ΄
(1950-1977)

Το 1950 εξελέγη Αρχιεπίσκοπος ο Μακάριος ο Γ΄. Πρώτη του φροντίδα ήταν η προώθηση του εθνικού μας θέματος. Επισκέφτηκε διάφορες χώρες για να γνωστοποιήσει το πρόβλημα της Κύπρου. Προετοίμασε με τα εμπυχωτικά λόγια του τον κυπριακό λαό για ένα μελλοντικό αγώνα που θα απαιτούσε θυσίες.

Μετά από ανεπιτυχείς προσφυγές στον ΟΗΕ με αίτημα το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης για τον κυπριακό λαό, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος άρχισε να σκέφτεται τον ένοπλο αγώνα. Με τη συνεργασία του Γεώργιου Γρίβα –Διγενή, που ορίστηκε ως στρατιωτικός αρχηγός του αγώνα, συγκροτήθηκε η μυστική οργάνωση ΕΟΚΑ (Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών).

1^η Απριλίου 1955. Η Κύπρος ξυπνά από εκκωφαντικές εκρήξεις.

Ο μεγάλος ξεσηκωμός

αρχίζει. «Με τη βοήθειαν του Θεού, με πίστιν εις τον τίμιον αγώνα μας, με την συμπαράστασιν ολόκληρου του Ελληνισμού και με τη βοήθεια των Κυπρίων, αναλαμβάνομεν τον αγώνα διά την αποτίναξη του αγγλικού ζυγού...» Τα μέλη της ΕΟΚΑ πλήθαιναν. Οργάνωναν επιθέσεις και δολιοφθορές εναντίον του αγγλικού στρατού κατοχής. Καθημερινό φαινόμενο στους δρόμους έγιναν οι διαδηλώσεις, με πρώτους πάντα τους μαθητές και τους νέους.

Διαδήλωση από μαθητές του δημοτικού

Θορυβημένοι οι κατακτητές από τις επιτυχίες της ΕΟΚΑ, συνέλαβαν τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ΄ μαζί με το Μητροπολίτη Κυρηνείας Κυπριανό, τον ιερέα Παπασταύρο Παπαγαθαγγέλου και τον Πολύκαρπο Ιωαννίδη και τους εξόρισαν στις Σεϋχέλλες στον Ινδικό Ωκεανό το Μάρτη του 1956.

Η **ελληνική νεολαία της Κύπρου πρωτοστατούσε στον αγώνα** για τη λευτεριά. Η νεότητα, ιδίως μετά το 1950, ήταν έτοιμη για τον απελευθερωτικό αγώνα. . Η Εκκλησία με τα **κατηχητικά σχολεία**

που λειτουργούσε ενστάλαζε μέσα στις ψυχές των νέων την πίστη στο Θεό και την αγάπη για την πατρίδα. **Φλογισμένοι ιερείς και δάσκαλοι** ετοίμασαν τους νέους μας για τις μεγάλες θυσίες του αγώνα. Τον πυρήνα της ΕΟΚΑ αποτέλεσαν νέοι των οργανώσεων **ΟΧΕΝ (Ορθόδοξες Χριστιανικές Ενώσεις Νέων ή Νεανίδων)**. Πολλοί αγωνιστές της ΕΟΚΑ προέρχονταν από τα κατηχητικά σχολεία της Εκκλησίας. Ορισμένοι ήταν και οι ίδιοι κατηχητές ή ομαδάρχες χριστιανικών συγκεντρώσεων παιδιών του Δημοτικού.

Αρχιερείς και κληρικοί συντόνισαν και προετοίμασαν τον κυπριακό λαό, ώστε να υποστηρίξει και να συμμετέχει ολόψυχα στον αγώνα της ΕΟΚΑ. Κληρικοί υποδείκνυαν υποψήφια μέλη για την ΕΟΚΑ. Από τους άμβωνες των εκκλησιών ακούγονταν πύρινα αγωνιστικά κηρύγματα.

Τα κρατητήρια της Κοκκινотριμιθιάς. Από τα κρατητήρια πέρασαν συνολικά 3000 Έλληνες που κρατήθηκαν χωρίς δίκη. Κάποιοι απολύθηκαν σε λίγους μήνες άλλοι παρέμειναν και τα τέσσερα χρόνια που κράτησε ο αγώνας.

Οι Άγγλοι για να σταματήσουν τον αγώνα επέβαλαν σκληρά μέτρα: κατ' οίκον περιορισμούς, έρευνες, ανατινάξεις υποστατικών, συλλήψεις, φυλακίσεις υπόπτων σε κρατητήρια και φυλακές, βασανιστήρια, εκτελέσεις, πυρπολήσεις.

Για την πνευματική ενίσχυση των αγωνιστών ιδρύθηκε η Υ.Π.Α., **Υπηρεσία Πνευματικού Ανεφοδιασμού**. Ανάλαβε την αποστολή σε όλες τις ομάδες της ΕΟΚΑ θρησκευτικών βιβλίων και φυλλαδίων, τα

Γράφει ο Ανδρέας Ζάκος στον πατέρα του:

«... Αφού είμαστε Χριστιανοί, πιστεύουμε στην ουράνια Βασιλεία και δεν πρέπει να μας φοβίζει ο θάνατος. Εξάλλου εμείς έχουμε το πλεονέκτημα να ξέρουμε την ώρα του θανάτου μας και να προπαρασκευαζόμαστε.»

Γράφει ο Ιάκωβος Πατάτσος στις 31 Ιουλίου 1956:

«Την περασμένη Κυριακή εξομολογήθηκα και κοινώνησα των Αχράντων Μυστηρίων. Το ίδιο έκανε ο Ζάκος και ο Χαρίλαος. Μόνον δυο ώρες την ημέρα έχουμε για περίπατο. Κατά την ώρα του περιπάτου μας μάς έχουν χειροπέδες. Τραγουδούμε, ψάλλουμε, μελετούμε την Αγία Γραφή και διάφορα χριστιανικά βιβλία... Ο Πανάγαθος Θεός, που γνωρίζει τα βάθη της καρδιάς μας, μας ευλογεί και μας δίνει χάρη.»

Ο Ανδρέας Ζάκος, ο Ιάκωβος Πατάτσος και ο Χαρίλαος Μιχαήλ απαγχονίστηκαν στις 9.8.1956

οποία εκτυπώνονταν τον πρώτο καιρό στην Ιερατική Σχολή. Στα κρησφύγετά τους μέσα οι αγωνιστές ή στα κελιά τους οι κρατούμενοι είχαν συντροφιά την Καινή Διαθήκη ή κάποιο άλλο θρησκευτικό βιβλίο για να παίρνουν δύναμη από το λόγο του Θεού. Τακτικά γινόταν κοινή μελέτη της Αγίας Γραφής από ομάδες αγωνιστών. Εμπνευσμένοι κληρικοί τόνωναν το πατριωτικό φρόνημα των αγωνιστών και την πίστη στο Θεό. Οι ιερείς στις φυλακές, στα κρατητήρια εμπύχωναν τους αγωνιστές, τελούσαν γι' αυτούς τη Θεία Λειτουργία, εξομολογούσαν και κοινωνούσαν τους αγωνιστές. Τα παλικάρια της ΕΟΚΑ, ανέβαιναν στην αγχόνη ψάλλοντας θρησκευτικούς ύμνους και χριστιανικά τραγούδια.

Οι επιστολές των απαγχονισθέντων ηρώων μας, λίγες μόνο μέρες πριν το θάνατό τους, φανερώνουν μια αξιοθαύμαστη δύναμη και ηρωισμό. Από πού αντλούσαν αυτή τη δύναμη;

.....

.....

.....

«Σεβαστοί μου γονείς και πολυαγαπημένες μου αδελφές και αδελφέ μου.

Σας απευθύνω το τελευταίο μου γράμμα με την ελπίδα πως θα κατορθώσω να ρίξω λίγο βάλαμο στην πονεμένη σας ψυχή.

Τώρα που σας γράφω βρίσκομαι μέσα στο σκοτεινό κελί της φυλακής με θάρρος και υπομονή το δήμε να 'ρθει να με οδηγήσει στον θάνατο. Αισθάνομαι τον εαυτό μου ισχυρόν και γαλήνιον, γιατί έχω τον Θεό και είμαι βέβαιος πως θα με βοηθήσει μέχρι τέλους...»

Στέλιος Μαυρομάτης
18 Σεπτεμβρίου 1956

Ο Στέλιος Μαυρομάτης απαγχονίστηκε σε ηλικία 23 χρονών στις 21.9.1956 μαζί με τους: Μιχαήλ Κουτσόφτα και Ανδρέα Παναγίδη.

Οι τόσες θυσίες κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα 1955-59 δεν έφεραν το ποθητό στους Έλληνες της Κύπρου αποτέλεσμα: την Ένωση με την Ελλάδα. Η Αγγλία πέτυχε να αναμιχθεί η Τουρκία στις συνομιλίες και να έχει απαιτήσεις. Οι Άγγλοι εισηγήθηκαν στον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο σχέδιο λύσης που είχε καθαρά διχοτομικό χαρακτήρα. Μπροστά στον κίνδυνο να επιβληθεί η διχοτόμηση του νησιού, **η κυπριακή ηγεσία συμβιβάστηκε να εγκαταλείψει το αίτημα για την Ένωση.** Το 1959 υπογράφηκαν από τους εκπροσώπους των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων οι συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου, που είχαν πολλά μειονεκτήματα για τους Έλληνες της Κύπρου.

Στις 16 Αυγούστου 1960 τερματίστηκε η αγγλική διοίκηση στο νησί και ανακηρύχτηκε επίσημα η **ανεξάρτητη Κυπριακή Δημοκρατία.** Ένα καινούριο κεφάλαιο άρχιζε για την κυπριακή ιστορία. Οι Κύπριοι θα γεύονταν τα αγαθά της ελευθερίας. Το μέλλον όμως προβλεπόταν σκοτεινό. Το Σύνταγμα που επιβλήθηκε στους Κυπρίους είχε έντονα τα **διχοτομικά στοιχεία**

Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ', ο Σερ Χιου Φουτ (τελευταίος Κυβερνήτης της Κύπρου) και ο Δρ Φαζίλ Κουτσιούκ υπογράφουν τη συνθήκη που έδωσε στην Κύπρο την ανεξαρτησία με κάποιους όρους.

Αίθουσα Βουλής Αντιπροσώπων, 16 Αυγούστου 1960

και καθιέρωνε ένα συνεταιρισμό Ελλήνων και Τούρκων στη διοίκηση δυσανάλογο προς την πληθυσμιακή τους αναλογία. Οι κακοί οιωνοί δεν άργησαν να επαληθευθούν με τα **δραματικά γεγονότα του 1974**, που οι φοβερές συνέπειές τους απειλούν μέχρι σήμερα την ίδια την ύπαρξη του κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Βιβλιογραφία

Βασιλειάδη Ν., Εθνομάρτυρες του Κυπριακού Έπους, «Ο Σωτήρ», Αθήνα 1989

Γεωργιάδη Γ., *Αγγλοκρατία*, Εκκλησία Κύπρου Μαρτύριο και Ζωή, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Λευκωσία 2006

Κύρρη Κ.Π., Εκκλησία Κύπρου, Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, τόμοι 4 και 5, Φιλόκυπρος, Λευκωσία, 1986

Μιτσίδη Α., Σύντομη ιστορία της Εκκλησίας της Κύπρου, Λευκωσία 1994

Παντελίδου Αγ., Χατζηκωστή Κ., Ιστορία της Κύπρου, Μεσαιωνική – Νεότερη (1192-1974), Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Λευκωσία 2002

Παπαδόπουλου Φ., Τούρκοι, Μουσουλμάνοι ή Κρυπτοχριστιανοί (Λινοβάμβακοι) Λευκωσία 2002

Πρωτοπαπά Καλλιόπη, *Αγγλοκρατία*, Ιστορία της Κύπρου για το Γυμνάσιο, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Λευκωσία 1997

Φωτίου Στ., Ευθυμίου Γεώργιος, Η Εκκλησία της Κύπρου, Υπουργείο Παιδείας Κύπρου, Λευκωσία 2003

Πηγές φωτογραφικού υλικού

Από το βιβλίο των Άλεξ Ευθυβούλου - Μαρία Βρυωνίδου-Γιάγκου 100 χρόνια Κύπρος, Πολιτιστικό Κέντρο Ομίλου Λαϊκής:

Η αποβίβαση των βρετανικών στρατευμάτων στις ακτές της Λάρνακας, 1878 σ.29

Βρετανικά στρατεύματα με κυπριακά γαϊδούρια στο Νότιο Στρατόπεδο στο Τρόοδος, 1885, Φωτογραφία του Ι.Π. Φώσκολο, σ. 30

Μαθητές του πρώτου δημοτικού σχολείου στον Καλοπαναγιώτη, φωτογραφία του Ι.Π. Φώσκολο, σ. 105

Ο Μητροπολίτης Κιτίου Νικόδημος Μυλωνάς σ. 108

Από το ίδιο βιβλίο είναι και τρεις από τις φωτογραφίες στο φύλλο εργασίας 2

Από το βιβλίο J.P Foscolo του Πολιτιστικού Κέντρου Λαϊκής Κυπριακής Τράπεζας

η φωτ. στο φύλλο εργασίας 2 που παρουσιάζει το θερισμό.

Από το βιβλίο Εκκλησία Κύπρου Μαρτύριο και Ζωή:

Ο Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος Γ' σ. 123

Ο Αρχιεπίσκοπος Κύριλλος Β' σ.125

Ο Αρχιεπίσκοπος Κύριλλος Γ' σ.127

Ο Αρχιεπίσκοπος Λεόντιος σ.131

Από ιστοσελίδες

φωτ.σ.1 από famagusta.org.cy.jpg

φωτ. σ.12 από phivosnicolaides.blogspot.com.png

Η Εκκλησία της Κύπρου στα χρόνια της Αγγλοκρατίας (1878-1960)

ΣΧΕΔΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

ΤΑΞΗ: Α΄ Γυμνασίου

ΧΡΟΝΟΣ: 3 διδακτικές περιόδους (3 x 45΄)

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Οι μαθητές να περιγράφουν το πολύπλευρο φιλανθρωπικό, κοινωνικό και εκπαιδευτικό έργο της Εκκλησίας της Κύπρου και τη συμβολή της στους εθνικούς αγώνες του λαού μας στα χρόνια της Αγγλοκρατίας.

ΜΑΘΗΜΑ 1^ο

ΥΛΗ

Εισαγωγή

κεφ. 1. Σύντομη ανασκόπηση των ιστορικών γεγονότων

κεφ. 2. Η στάση των Άγγλων απέναντι στην Εκκλησία της Κύπρου

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Οι μαθητές να μπορούν:

1. Να σημειώνουν στην ιστορική γραμμή την περίοδο της Αγγλοκρατίας και να αναφέρουν με συντομία τις αντιδράσεις των Κυπρίων όταν το νησί πέρασε στην κυριαρχία των Άγγλων.
 2. Να αναφέρουν πολύ σημαντικά ιστορικά γεγονότα – σταθμούς αυτής της περιόδου.
 3. Να ερμηνεύουν τους λόγους που οι Άγγλοι θέλησαν να αποδυναμώσουν την Εκκλησία της Κύπρου και να αναφέρουν τα μέτρα που εφάρμοσαν για να το πετύχουν.
 4. Να αναφέρουν σημαντικά πρόσωπα της θρησκευτικής ηγεσίας στα χρόνια της Αγγλοκρατίας.
-

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ

- **Παρουσίαση εικόνων** με την ύψωση της αγγλικής σημαίας στη Λευκωσία κατά την παραλαβή του νησιού από τους Άγγλους και την αποβίβαση των βρετανικών στρατευμάτων στη Λάρνακα (1878) Τίθεται το ερώτημα: **Πώς βρέθηκαν οι Άγγλοι στο νησί μας;**

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

- **Ιστορικά γεγονότα.** Αναφορά με μεγάλη συντομία στο γεγονός της **μυστικής συμφωνίας μεταξύ Τουρκίας-Αγγλίας το 1878.** Η Αγγλία ανέλαβε να υπερασπιστεί την Τουρκία σε περίπτωση ρωσικής επίθεσης και σε αντάλλαγμα πήρε την κυριαρχία της Κύπρου, που την ενδιέφερε ιδιαίτερα, γιατί βρισκόταν κοντά στη διώρυγα του Σουέζ.
- Συμπλήρωση της **ιστορικής γραμμής στο Φύλλο Εργασίας (Α΄)**

- Οι μαθητές κάνουν **υποθέσεις για τις αντιδράσεις** των Ελλήνων της Κύπρου όταν έμαθαν το γεγονός. Ο καθηγητής υπενθυμίζει ότι η Αγγλία είναι ένα χριστιανικό κράτος και βοηθά τους μαθητές να αντιληφθούν τις ελπίδες που θα γεννήθηκαν στις ψυχές των Κυπρίων.
- Επισημαίνεται από την αρχή ότι **μόνιμος στόχος** των Κυπρίων ήταν **η Ένωση με την Ελλάδα**.
- Απάντηση της σχετικής **ερώτησης στο Φύλλο Εργασίας (Α')** για τις αντιδράσεις των Ελλήνων της Κύπρου.
- Αναφορά των **θεμάτων με τα οποία θα ασχοληθούμε** σ' αυτή την ενότητα, όπως καταγράφονται στην «Εισαγωγή».

Οι μαθητές ρίχνουν μια γρήγορη ματιά στο κεφ. 1 **«Σύντομη ανασκόπηση των ιστορικών γεγονότων»** και συμπληρώνουν την **άσκηση αντιστοίχισης** των ιστορικών γεγονότων με τις ημερομηνίες που συνέβησαν.

Δε θα απασχοληθούμε πολύ με ιστορικά γεγονότα που θα τα διδαχθούν στο μάθημα της ιστορίας. Η παράθεσή τους έγινε γιατί έπρεπε να τοποθετηθούν τα θέματα που αφορούν την Εκκλησία στο ιστορικό τους πλαίσιο, για να μπορούν να ερμηνεύονται και να κατανοούνται ορθά.

- Από το 1^ο κεφάλαιο τονίζεται ότι στα πρώτα χρόνια οι Κύπριοι επιφορτίστηκαν με την πληρωμή του **«φόρου υποτελείας»** που η Αγγλία όφειλε να καταβάλλει στην Τουρκία για την κατοχή του νησιού.
- Ερμηνεία του όρου **«αφελληνισμός»**. Οι Άγγλοι επιδίωξαν να **αφελληνίσουν το νησί**, για να κατασιγάσουν τον εθνικό πόθο των Κυπρίων για Ένωση με την Ελλάδα.
- κεφ. 2 **«Η στάση των Άγγλων απέναντι στην Εκκλησία της Κύπρου»**. Οι μαθητές κάνουν υποθέσεις για τη στάση που οι Άγγλοι κράτησαν απέναντι στην Εκκλησία της Κύπρου.
- **Συνδέουμε την προσπάθεια αφελληνισμού του νησιού με την πολεμική εναντίον της Εκκλησίας**, που συντηρούσε την ελληνική συνείδηση στους Κυπρίους και πρωτοστατούσε στους αγώνες για δικαίωση των εθνικών πόθων τους. Οι μαθητές μελετούν και ανακοινώνουν τα **μέτρα που πήραν οι Άγγλοι για να αποδυναμώσουν την Εκκλησία**.
- Στο κεφάλαιο αυτό μπορούμε να διακρίνουμε την **καιροσκοπική πολιτική των Άγγλων**, που εκμεταλλεύονταν κάθε ευκαιρία για να αναμιχθούν στα εσωτερικά της Εκκλησίας και να την αποδυναμώσουν. Τέτοιες ευκαιρίες παρουσιάστηκαν με το αρχιεπισκοπικό ζήτημα (1900-1909), τα Οκτωβριανά, και την έναρξη του αγώνα της ΕΟΚΑ. Οι Άγγλοι πολέμησαν φανερά Αρχιερείς και τους εξόρισαν, ενώ για αρκετό χρονικό διάστημα ο αρχιεπισκοπικός θρόνος παρέμεινε κενός.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

Οι εργασίες στο Φύλλο Εργασίας (Α') καθώς και οι ερωτήσεις που παρατίθενται στο τέλος του κεφαλαίου θα βοηθήσουν στην ολοκλήρωση της επεξεργασίας του μαθήματος.

ΜΑΘΗΜΑ 2^ο

ΥΛΗ

κεφ. 3. Η Εκκλησία στηρίζει και παρηγορεί το ποίμνιό της

κεφ. 4. Η προσφορά της Εκκλησίας στην παιδεία του τόπου μας

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Οι μαθητές να μπορούν:

1. Να αναφέρουν τις συνθήκες διαβίωσης του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού της Κύπρου στα χρόνια της Αγγλοκρατίας.
2. Να περιγράψουν τις προσπάθειες της Εκκλησίας να στηρίξει και να παρηγορήσει το ποίμνιό της και τα εμπόδια που συναντούσε στην προσπάθειά της αυτή από την αγγλική κυβέρνηση.
3. Να εξηγούν πώς κάποιοι από τους Λινοβάμβακους ενθαρρύνθηκαν να επιστρέψουν στην Ορθοδοξία, αλλά και γιατί πολλοί άλλοι παρέμειναν τελικά μακριά από την πίστη των πατέρων τους.
4. Να περιγράψουν την προσφορά της Εκκλησίας στην παιδεία του τόπου μας και πώς η Εκκλησία συνέβαλε ώστε τα σχολεία της Μέσης Εκπαίδευσης να μην υποταχτούν στους Άγγλους.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΣΥΝΤΟΜΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ

Στο προηγούμενο μάθημα είδαμε ότι οι Άγγλοι πήραν κάποια μέτρα για να αποδυναμώσουν την Εκκλησία. Για ποιο λόγο θέλησαν να είναι ανίσχυρη η Εκκλησία της Κύπρου;

ΑΦΟΡΜΗΣΗ

Το οικονομικό πλήγμα που δέχτηκε η Εκκλησία με τα μέτρα των Άγγλων δεν της επέτρεπε να ασκεί το φιλανθρωπικό, κοινωνικό και εκπαιδευτικό της έργο στο βαθμό που απαιτούσαν οι ανάγκες του τόπου. Υπήρχαν πάρα πολλοί φτωχοί, γέροντες, ορφανά και απροστάτευτα παιδιά που εξαρτιόνταν από τις χορηγίες της Εκκλησίας. Κάτω από ποιες συνθήκες ζούσαν άραγε οι περισσότεροι Κύπριοι την εποχή της Αγγλοκρατίας;

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

- Οι μαθητές καλούνται να απαντήσουν στο **πρώτο ερώτημα στο Φύλλο Εργασίας (Β')**. Οι εικόνες που παρατίθενται παρουσιάζουν τις σκληρές, απάνθρωπες συνθήκες εργασίας του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού της Κύπρου στα χρόνια αυτά. Οι μαθητές μπορούν να μελετήσουν μια πρωτογενή πηγή, μια επίσημη έκθεση με τίτλο: «Επισκόπηση της Αγροτικής Ζωής στην Κύπρο», που ολοκληρώθηκε το 1931 (*δημοσιευμένη στο βιβλίο 100 χρόνια Κύπρος του Αλεξ Ευθυβούλου και Μαρίας Βρυωνίδου-Γιάγκου, του Πολιτιστικού Κέντρου Ομίλου Λαϊκής, σ.103*) και να περιγράψουν τα προβλήματα που αντιμετώπιζε ο πληθυσμός της υπαίθρου.
- Στη **δεύτερη άσκηση του Φύλλου Εργασίας (Β')**, άσκηση συμπλήρωσης κειμένου θα μπορέσουν να επισημάνουν κάποιους τρόπους με τους οποίους η Εκκλησία συμπαραστεκόταν υλικά και πνευματικά στο ταλαιπωρημένο ποίμνιό της.

- Το θλιβερό **θέμα των Λινοβάμβακων** που δε σταμάτησε ποτέ να απασχολεί την Εκκλησία τίγεται πάλι. Οι μαθητές θα διαβάσουν τις δυο σχετικές παραγράφους και θα εξηγήσουν **γιατί κάποιои ενθαρρύνθηκαν τώρα να επιστρέψουν** στην Ορθόδοξη Χριστιανική Εκκλησία και γιατί κάποιои έμειναν οριστικά μακριά. Θα πρέπει να σημειωθεί **η συμπαράσταση που η Εκκλησία έδειξε** σε όσους είχαν τη διάθεση να επιστρέψουν.
- Στο κεφ. 4 «Η προσφορά της Εκκλησίας στην παιδεία του τόπου μας» θα μελετηθεί ο πίνακας με τα **ποσοστά των αναλφάβητων** στην αρχή, στη μέση και στο τέλος της Αγγλοκρατίας. (Οι πληροφορίες είναι παρμένες από το βιβλίο *Ιστορία της Κύπρου Μεσαιωνική – Νεότερη, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, σ. 210*) καθώς και **η ερμηνεία των αιτίων** που δίνεται δίπλα.
- Θα εργαστούμε σύμφωνα με την **πορεία που δίνεται στο Φύλλο Εργασίας (Β')**. Θα ερμηνεύσουμε πρώτα την προσπάθεια των Άγγλων να θέσουν υπό τον έλεγχό τους την κυπριακή εκπαίδευση. Θα ερμηνευτεί ο όρος **ελληνοκεντρική παιδεία**. Θα απαντηθεί το **πρώτο ερώτημα**.
- Οι μαθητές μπορούν να επισημάνουν τα σκληρά **νομοθετικά μέτρα** που πήραν οι Άγγλοι για να ελέγξουν τη **Δημοτική Εκπαίδευση**.
- Να σημειώσουν στο βιβλίο τους πώς η Εκκλησία βοήθησε να μην υποταχτούν τα σχολεία της Μέσης Εκπαίδευσης και να απαντήσουν το αντίστοιχο (2^ο) **ερώτημα στο Φύλλο Εργασίας (Β')**.
- Αφού διαβάσουν όλο το κεφάλαιο «Η προσφορά της Εκκλησίας στην παιδεία του τόπου μας» θα είναι σε θέση να λύσουν το σταυρόλεξο.
- Το σταυρόλεξο και η δημιουργία του πανό μπορούν να γίνουν στο σπίτι.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

Στο τέλος ο καθηγητής είναι καλό να επαναφέρει στη μνήμη των μαθητών τα κύρια σημεία του μαθήματος:

- Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της Κύπρου ζούσε με ένα πολύ χαμηλό βιοτικό επίπεδο και με σκληρές συνθήκες εργασίας.
- Η Εκκλησία αγωνιζόταν παρά τη μείωση των οικονομικών της πόρων να βοηθήσει υλικά αλλά και πνευματικά το δοκιμασμένο υπόδουλο λαό της Κύπρου.
- Οι Άγγλοι θέλησαν να ελέγξουν την κυπριακή εκπαίδευση στα πλαίσια της προσπάθειάς τους να αφελληνίσουν το νησί.
- Η Εκκλησία συνέβαλε ώστε τα σχολεία της Μέσης Εκπαίδευσης να μείνουν ανεξάρτητα με την ίδρυση, λειτουργία, οικονομική συντήρηση των Γυμνασίων. Ίδρυσε ακόμη τα κατηχητικά σχολεία για να μεταδίδει στα ελληνόπουλα της Κύπρου τα ελληνοχριστιανικά ιδανικά.

ΜΑΘΗΜΑ 3^ο

ΥΛΗ

κεφ. 5. Η συμβολή της Εκκλησίας στους εθνικούς αγώνες

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Οι μαθητές να μπορούν:

1. Να αναφέρουν συγκεκριμένα παραδείγματα που να δείχνουν ότι Αρχιερείς και άλλοι κληρικοί της Εκκλησίας της Κύπρου πρωτοστατούσαν στους εθνικούς αγώνες για την ελευθερία και Ένωση με την Ελλάδα.
2. Να περιγράφουν πως η Εκκλησία ήταν ο κύριος φορέας του εθνικού φρονήματος εμπύχωνε, οργάνωνε και καθοδηγούσε το λαό στους εθνικούς αγώνες.
3. Να αναφέρουν πως οι αγωνιστές της ΕΟΚΑ αντλούσαν δύναμη και στηρίζονταν πνευματικά με το λόγο του Θεού και τα Μυστήρια της Εκκλησίας, ώστε να μπορούν να προχωρούν γαλήνιοι προς το θάνατο και να οδηγούνται στην αθανασία.

Σημείωση: Τα ιστορικά γεγονότα θεωρήθηκε αναπόφευκτο να μην καταγραφούν. Δε θα επιμείνουμε στην εκμάθησή τους από τους μαθητές, αφού σκοπός του μαθήματος είναι να παρουσιαστεί η συμβολή της Εκκλησίας της Κύπρου στους εθνικούς μας αγώνες. Τα ιστορικά δρώμενα είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με τη δράση και προσφορά της Εκκλησίας, αφού οι πρωταίτιοί τους είναι οι θρησκευτικοί ηγέτες.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΣΥΝΤΟΜΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ

Στα προηγούμενα μαθήματα παρακολουθήσαμε την επιδίωξη των Άγγλων να αφελληνίσουν το νησί μας με την προσπάθεια να αποδυναμώσουν την Εκκλησία, που βοήθούσε τους Έλληνες της Κύπρου να διατηρούν την εθνική και θρησκευτική ταυτότητά τους, και παράλληλα τα μέτρα που πήραν για να ελέγξουν την κυπριακή εκπαίδευση.

Κατάφεραν τελικά οι Άγγλοι να κάνουν τους Κύπριους να ξεχάσουν ότι ήταν Έλληνες και να μην επιθυμούν πια την Ένωση με την Ελλάδα;

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

- Ποτέ τους οι Κύπριοι δεν ξέχασαν ότι ήταν Έλληνες. Από την αρχή της Αγγλοκρατίας οι Έλληνες της Κύπρου ζητούσαν από τους Άγγλους να παραχωρηθεί το νησί στην Ελλάδα.
Ο Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος τι ζήτησε από τον πρώτο Άγγλο Αρμοστή όταν αποβιβάστηκε στο νησί;
- **Αγώνας σε δύο επίπεδα.** Η Εκκλησία πρωτοστατεί.
α') Με ποια μέσα διεκδικούσαν οι Έλληνες της Κύπρου το δίκαιο αίτημά τους;
β') Πώς έδειξαν τη συμπαράστασή τους σε καιρούς πολέμου στη δοκιμαζόμενη Ελλάδα;

Τόσο οι διαμαρτυρίες, τα υπομνήματα, τα ψηφίσματα αλλά και η συμμετοχή στους πολέμους στο πλευρό της Ελλάδας οργανώνονταν από την Εκκλησία, αφού δεν υπήρχε άλλη ηγεσία στο νησί.

- Στη συνέχεια ο καθηγητής κάνει σύντομη αναφορά στα **«Οκτωβριανά»** και παρουσιάζει το ρόλο που ο Μητροπολίτης Κιτίου **Νικόδημος Μυλωνάς** διαδραμάτισε στην όλη εξέγερση.
- Αναφέρεται σύντομα η δράση του **Μητροπολίτη Πάφου Λεόντιου** ως τοποτηρητή του αρχιεπισκοπικού θρόνου.
- Γίνεται έπειτα αναφορά στη **κατάταξη των Κυπρίων εθελοντών κατά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο** και τις υποσχέσεις που έδωσε η Αγγλία στο νησί.
- Οι μαθητές παρατηρούν τη φωτογραφία του **δημοψηφίσματος της 15^{ης} Ιανουαρίου 1950**. Τι είναι ένα δημοψήφισμα; Τι ζητούσαν οι Κύπριοι με αυτό; Τι ποσοστό του κυπριακού πληθυσμού το υπέγραψε;
- Οι μαθητές μπορούν να αντλήσουν πληροφορίες από το κείμενο του βιβλίου τους για τους εθνικούς αγώνες του **Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄** πριν το 1955 και για την προετοιμασία του απελευθερωτικού αγώνα, τον οποίο οργάνωσε ως πολιτικός αρχηγός.
- Ο αγώνας της ΕΟΚΑ είναι γνωστός στους μαθητές. Θα τονιστεί η συμβολή της Εκκλησίας:
- **α΄) Στην προετοιμασία του αγώνα.** Ετοιμασία των αγωνιστών της ΕΟΚΑ, γαλούχησή τους με τα ελληνοχριστιανικά ιδεώδη μέσα στις αίθουσες των κατηχητικών σχολείων, στις χριστιανικές ομάδες (Ο.Χ.Ε.Ν.) και συγκεντρώσεις μελέτης της Αγίας Γραφής. Ετοιμασία του κυπριακού ελληνισμού με τη μεταλαμπάδευση φλόγας πατριωτικής με τα κηρύγματα από τους άμβωνες των εκκλησιών, με τα φυλλάδια θρησκευτικού και εθνικού περιεχομένου.
- **β΄) Στη διεξαγωγή του αγώνα:** Η έμπρακτη ανάμιξη πολλών κληρικών στον αγώνα. Βοήθεια στη συγγραφή εμψυχωτικών κειμένων, πολυγράφηση και διανομή τους. Επιλογή από ιερείς και υπόδειξη κατάλληλων προσώπων που θα μπορούσαν να ενταχθούν και να βοηθήσουν στην Οργάνωση.
- **γ΄) Στην πνευματική στήριξη των αγωνιστών:** Ίδρυση της Υπηρεσίας Πνευματικού Ανεφοδιασμού για αποστολή θρησκευτικών βιβλίων και φυλλαδίων στους αγωνιστές στα κρησφύγετα. Πνευματική εργασία από τους ιερείς στις φυλακές και στα κρατητήρια. Τέλεση τακτικά της Θείας Λειτουργίας, του Μυστηρίου της Εξομολόγησης, μετάδοση της Θείας Κοινωνίας. Συγκεντρώσεις με την καθοδήγηση των κληρικών για μελέτη του Λόγου του Θεού και πνευματική στήριξη στους αγωνιστές.
- Οι μαθητές θα συμπληρώσουν το **Φύλλο Εργασίας (Γ΄)**. Μπορούν να εργαστούν ανά δύο ή σε ομάδες.

- Στη συνέχεια διαβάζουμε στην τάξη τις **επιστολές των απαγχονισθέντων ηρώων της ΕΟΚΑ** με σκοπό να επισημάνουμε την πίστη τους στο Θεό, από όπου αντλούσαν την ψυχική δύναμη και το αξιοθαύμαστο θάρρος που είχαν ως την τελευταία στιγμή. Οι μαθητές συμπληρώνουν την ερώτηση στο βιβλίο τους.
- Σύντομα θα αναφερθούν τα ιστορικά γεγονότα που ακολούθησαν με την ανακήρυξη της ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας με σκοπό πάλι να τονιστεί ο **εθναρχικός ρόλος** του Αρχιεπισκόπου της Εκκλησίας της Κύπρου.

Η Εκκλησία της Κύπρου στα χρόνια της Αγγλοκρατίας (Α΄)

..... μ.Χ.

..... μ.Χ.

ΑΓΓΛΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

1. Σύνοψη ανασκόπηση των ιστορικών γεγονότων

α΄) Πώς αντέδρασαν οι Έλληνες της Κύπρου όταν έμαθαν ότι η Τουρκία παραχώρησε το νησί στους Άγγλους και για ποιο λόγο;

.....
.....
.....
.....

β΄) Ένωσε τα ιστορικά γεγονότα με τις χρονολογίες που συνέβησαν.

ανακήρυξη της Κύπρου σε βρετανική αποικία	•	•	1878
παραχώρηση της Κύπρου στους Άγγλους	•	•	1925
έναρξη απελευθερωτικού αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α.	•	•	1931
ανακήρυξη της ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας	•	•	1955
εθνική εξέγερση , τα «Οκτωβριανά»	•	•	1960

2. Η στάση των Άγγλων απέναντι στην Εκκλησία της Κύπρου

α΄) Σημείωσε αν οι πιο κάτω δηλώσεις είναι σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ) βάζοντας σε κύκλο το γράμμα που ταιριάζει.

1. Οι Άγγλοι δεν επέτρεπαν στους Ορθόδοξους Χριστιανούς της Κύπρου να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα. Σ Λ
2. Η αποικιοκρατική κυβέρνηση ενίσχυσε οικονομικά την Εκκλησία της Κύπρου. Σ Λ
3. Οι Άγγλοι εκμεταλλεύτηκαν εσωτερικές διαμάχες στην Εκκλησία για να την αποδυναμώσουν. Σ Λ
4. Η Εκκλησία της Κύπρου έχασε κάποια από τα προνόμια που είχε την εποχή της Τουρκοκρατίας. Σ Λ
5. Οι Άγγλοι προσπάθησαν να περιορίσουν τη δράση του Αρχιεπισκόπου και των άλλων Αρχιερέων. Σ Λ

β΄) Ποιες ήταν οι συνέπειες της διαφωνίας που προέκυψε (το 1900 μ.Χ) για το ποιος θα διαδεχόταν τον Αρχιεπίσκοπο Σωφρόνιο Γ΄ μετά το θάνατό του;

.....
.....
.....
.....

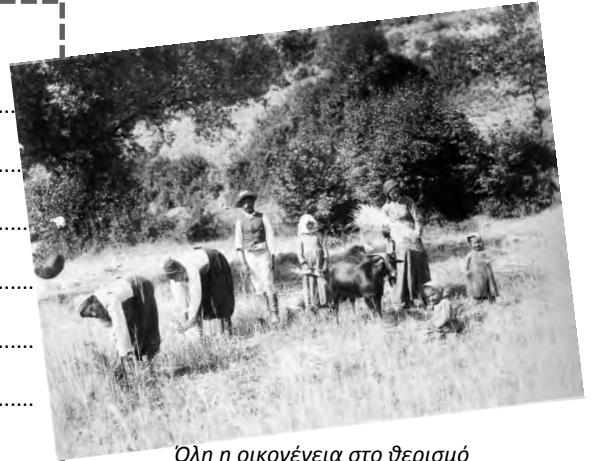
Η Εκκλησία της Κύπρου στα χρόνια της Αγγλοκρατίας (Β΄)

3. Η Εκκλησία στηρίζει και παρηγορεί το ποιμνιό της

α΄) Οι φωτογραφίες παρουσιάζουν σκηνές από την καθημερινή ζωή των αγροτών στην Κύπρο την εποχή της Αγγλοκρατίας. Αφού διαβάσεις τις πληροφορίες από το αντίστοιχο κεφάλαιο κατάγραψε τα προβλήματα που αντιμετώπιζε ο πληθυσμός της υπαίθρου την εποχή αυτή.

Στο μεταλλείο Αμιάντου

Όλη η οικογένεια στο θερισμό

Στα οδικά έργα

Όργωμα με ξύλινο άροτρο

β΄) Με ποιους τρόπους η Εκκλησία βοηθούσε το ποιμνιό της να αντιμετωπίσει τα προβλήματα αυτά;

Συμπλήρωσε το κείμενο χρησιμοποιώντας τις πιο κάτω λέξεις:

συλλαλητήρια, φιλανθρωπικό, υπομνήματα, διαμαρτυρίες, ορφανά, αντιπολίτευση, γέροντες, σχολεία, φτωχούς, οικονομική, Νομοθετικό

- Η Εκκλησία επιτελούσε ένα μεγάλο έργο. Φρόντιζε για τους, τους, τα και απροστάτευτα παιδιά.
- Με την της συνδρομή και ενίσχυση συντηρούνταν και λειτουργούσαν τα λιγοστά που υπήρχαν.
- Οι Αρχιερείς παρακινούσαν το λαό να διεκδικεί τα δικαιώματά του με και, με προς τους Άγγλους αρμοστές.

- Επίσκοποι και ηγούμενοι μοναστηριών που συμμετείχαν στο Συμβούλιο ασκούσαν σκληρή προς την αγγλική κυβέρνηση και αγωνίζονταν για τα δίκαια αιτήματα των Ελλήνων της Κύπρου.

4. Η προσφορά της Εκκλησίας στην παιδεία του τόπου μας

 Για ποιο λόγο οι Άγγλοι προσπάθησαν να θέσουν υπό τον έλεγχό τους την κυπριακή εκπαίδευση;

.....

.....

.....

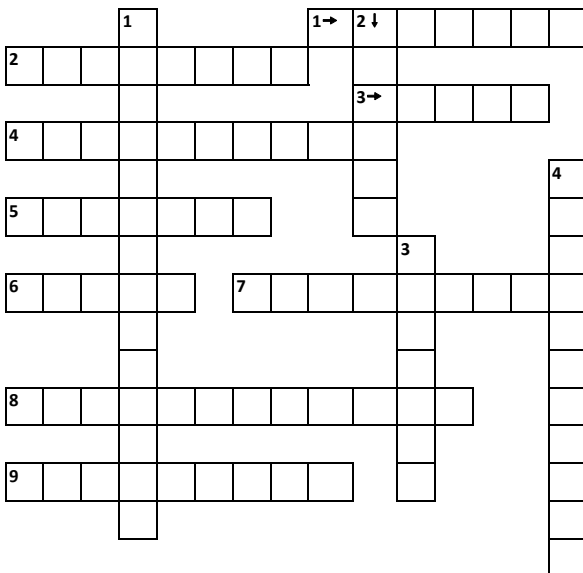
 Πώς η Εκκλησία συνέβαλε ώστε τα σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης να μην υποταχτούν στους Άγγλους;

.....

.....

.....

Λύστε το πιο κάτω σταυρόλεξο που αναφέρεται στην κυπριακή εκπαίδευση στα χρόνια της Αγγλοκρατίας.

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Τα Γυμνάσια της Κύπρου αναγνωρίστηκαν ως με εκείνα της Ελλάδας.
2. Το μάθημα των επιβλήθηκε από την αποικιοκρατική κυβέρνηση στην Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού.
3. Σχεδόν όλα τα σχολεία της Εκπαίδευσης ιδρύθηκαν και συντηρούνταν από την Εκκλησία.
4. Σχολεία της Εκκλησίας που διδάσκουν την πίστη μας.
5. Στο αναλυτικό πρόγραμμα των δημοτικών περιορίστηκε πολύ η ελληνική
6. Οι εικόνες τους δεν στόλιζαν πια τις τάξεις των δημοτικών.
7. Λειτούργησαν και τέτοια δημοτικά στην ύπαιθρο.
8. Στην εποχή του Κυρίλλου Γ΄ γράφτηκαν ... μελέτες.
9. Η Ελληνική Σχολή μετατράπηκε στο Γυμνάσιο.

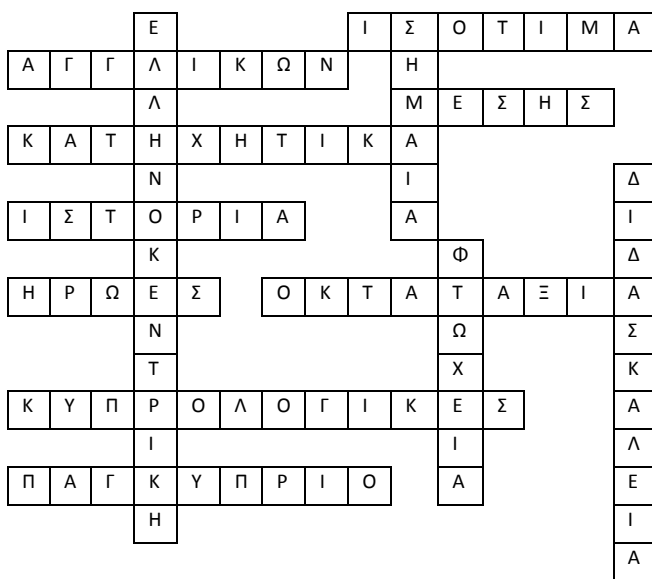
ΚΑΘΕΤΑ

1. Τέτοια παιδεία πρόσφεραν τα σχολεία που ίδρυε η Εκκλησία.
2. Απαγορεύτηκε η ύψωσή της στα σχολεία.
3. Η αιτία που πολλά παιδιά δεν πήγαιναν στο σχολείο.
4. Εκεί εκπαιδεύονταν οι μελλοντικοί δάσκαλοι.

Ζωγραφίστε ένα πανό που θα κρατούσε σε διαδήλωση ένας μαθητής σε διαδήλωση για να διαμαρτυρηθεί για τις αλλαγές που επέβαλαν οι Άγγλοι στην παιδεία.

ΛΥΣΗ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟΥ

Οι εικόνες «Στο μεταλλείο Αμιάντου», «Στα οδικά έργα», «Όργωμα με ξύλινο άροτρο» προέρχονται από το βιβλίο του Άλεξ Ευθυβούλου και Μαρίας Βρυωνίδου-Γιάγκου, *100 χρόνια Κύπρος*, Πολιτιστικό Κέντρο Ομίλου Λαϊκής.

Η εικόνα «Στο θερισμό» προέρχεται από το βιβλίο *J.P. Foscolo*, Πολιτιστικό Κέντρο Λαϊκής Κεντρικής Τράπεζας

Οι εργάτριες στο μεταλλείο Αμιάντου και η οικογένεια στο θερισμό φωτογραφήθηκαν από τον Ι.Π. Φώσκολο (1852-1927).

Η Εκκλησία της Κύπρου στα χρόνια της Αγγλοκρατίας (Γ΄)

5. Η συμβολή της Εκκλησίας στους εθνικούς αγώνες

Βάλτε σε κύκλο την ορθή συμπλήρωση κάθε πρότασης.

1. Ο Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος Γ΄ τόνισε στον πρώτο Άγγλο αρμοστή σερ Γκάρνερ Γούλσλεϊ ότι οι Έλληνες της Κύπρου:

- 1) ήθελαν να αποκτήσουν την ανεξαρτησία τους και να αυτοδιοικούνται
- 2) χάρονταν που θα τους διοικούσε η Αγγλία, ένα πολιτισμένο και χριστιανικό κράτος
- 3) ποθούσαν την ένωση με τη μητέρα Ελλάδα

2. Τον Οκτώβρη του 1931 κάλεσε τον λαό σε ανυπακοή προς τους κατακτητές και σε εξέγερση:

- 1) ο Μητροπολίτης Κιτίου Νικόδημος Μυλωνάς
- 2) ο Μητροπολίτης Πάφου Λεόντιος
- 3) ο Αρχιεπίσκοπος Κύριλλος Γ΄

3. Με το δημοψήφισμα, που έγινε τον Ιανουάριο του 1950 με προτροπή του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄ (τότε Μητροπολίτη Κιτίου), ο κυπριακός λαός στη συντριπτική πλειοψηφία του 95,7% ζήτησε:

- 1) καλύτερη μεταχείριση από την αγγλική κυβέρνηση
- 2) ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα
- 3) τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου κράτους που θα διοικείται από τους Ελληνοκύπριους και τους Τουρκοκύπριους μαζί

4. Στον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-59 η Εκκλησία της Κύπρου:

- 1) έμεινε αμέτοχη, γιατί δεν ήθελε να αναμιχθεί στα εθνικά ζητήματα
- 2) πρωτοστάτησε στην οργάνωσή του και βοήθησε με κάθε τρόπο τη διεξαγωγή του
- 3) πήρε αρνητική θέση και προσπάθησε να τον εμποδίσει

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ.Α. (1955-1959)		
ΣΤΗΝ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ	ΣΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ	ΣΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ

Δ.Ε. 17 και 18 Η Εκκλησία Κύπρου επί Κυπριακής Δημοκρατίας

1. Λήξη Αγγλοκρατίας: Ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας

Με την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου τερματίστηκε η αγγλική διοίκηση στο νησί και ανακηρύχθηκε η Κυπριακή Δημοκρατία ως ανεξάρτητο και κυρίαρχο κράτος, στις 16 Αυγούστου 1960. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ΄, ως εκπρόσωπος των Ελλήνων της Κύπρου, υπέγραψε με μεγάλο δισταγμό τη Συνθήκη του Λονδίνου, καθώς αυτή και το νεοσύστατο Σύνταγμα της Κύπρου, περιείχαν στοιχεία που δεν αποτελούσαν εγγύηση για την ομαλή εξέλιξη του νέου κράτους. Ο Μακάριος προχώρησε σ' αυτή την απόφαση διότι θεώρησε την ανεξαρτησία εφελτήριο νέων αγώνων, αλλά από καλύτερη θέση για το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης.

Το Κυπριακό Σύνταγμα, παρά τα αρνητικά που περιείχε διασφάλιζε τις βασικές ελευθερίες και τα δικαιώματα των πολιτών. Εξίσου σημαντικό υπήρξε και για την Εκκλησία αφού, με το 110^ο άρθρο του, αναγνωρίστηκε ο σημαντικός ρόλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας στη ζωή και στην ιστορία των Ελλήνων Κυπρίων και δόθηκε το δικαίωμα στην αυτοκέφαλη Εκκλησία να ρυθμίζει τις υποθέσεις της σύμφωνα με τους ιερούς κανόνες και τον καταστατικό της χάρτη.

«Η Αυτοκέφαλος Ελληνική Ορθόδοξος Εκκλησία της Κύπρου θα συνεχίσει έχουσα το αποκλειστικόν δικαίωμα ρυθμίσεως και διοικήσεως των εσωτερικών αυτής υποθέσεων και της περιουσίας αυτής, συμφώνως τοις ιεροίς κανόσι και τω εν ισχύει καταστατικώ χάρτη αυτής».

Άρθρο 110 του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

2. Εκλογή Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄ ως πρώτου προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας

Βάσει των συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου και του Συντάγματος, ο πρόεδρος θα ήταν Έλληνας εκλεγόμενος από τους Ελληνοκύπριους και ο αντιπρόεδρος Τούρκος, εκλεγόμενος από τους Τουρκοκύπριους. Οι πρώτες εκλογές έγιναν στις 13 Δεκεμβρίου 1959 και εξελέγη, ως πρώτος πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ΄, ο οποίος υπήρξε ηγέτης του ελληνισμού της Κύπρου από τις αρχές της δεκαετίας του πενήντα και κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα 1955 -1959. Στη θέση του αντιπροέδρου εξελέγη ο Τουρκοκύπριος ηγέτης Φαζίλ Κουτσιούκ.

Το δύσκολο έργο που θα επιτελούσε ο Μακάριος βασιζόταν σε δυο άξονες: τον εκκλησιαστικό και τον εθνικό. Σε ό,τι αφορά τον εκκλησιαστικό τομέα, κύριες επιδιώξεις του ήταν η πνευματική, μορφωτική και οικονομική εξύψωση του κλήρου. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού διοργάνωσε καλύτερα την

ιερατική σχολή «Απόστολος Βαρνάβας» και, άρχισε την ανέγερση της Θεολογικής Σχολής, αλλά δυστυχώς η εισβολή δεν επέτρεψε την ολοκλήρωση αυτού του έργου. Για την οικονομική ενίσχυση του κλήρου εξασφάλισε συμφωνία με το κράτος να παρέχει μισθό στους κληρικούς. Για τη συστηματική οργάνωση του πνευματικού έργου των ενοριών, των κατηχητικών σχολείων, του ιερού κηρύγματος, των κατασκηνώσεων, ίδρυσε στην Ιερά Αρχιεπισκοπή το Γραφείο Θρησκευτικής Διαφώτισης. Υπό τη δική του αιγίδα και εποπτεία ιδρύθηκε η Παγκύπρια Ένωση Ελλήνων Θεολόγων (Π.Ε.Ε.Θ.) η οποία ανέλαβε τη συστηματική οργάνωση του κηρυκτικού έργου στις ενορίες. Επίσης ίδρυσε φιλόπρωχες αδελφότητες και φιλανθρωπικά ιδρύματα για την ενίσχυση του κοινωνικού έργου της Εκκλησίας.

Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ενδιαφέρθηκε ιδιαίτερα για την αναστήλωση, τη συντήρηση και επαναλειτουργία πολλών μονών οι οποίες είχαν εγκαταλειφθεί ή ερημωθεί, όπως οι Μονές Αγίου Ηρακλειδίου και Αγίου Σπυρίδωνα, στην οποία ιδρύθηκε και εργαστήριο συντήρησης εικόνων, χειρογράφων και βιβλίων. Την ιεραποστολική και οικουμενική διάσταση της Εκκλησίας κατέστησε γνωστή με την ομαδική βάπτιση πέντε περίπου χιλιάδων ιθαγενών στην Κένυα. Επίσης συνέσφιξε τους αδελφικούς δεσμούς με τις άλλες Ορθόδοξες Εκκλησίες και έκανε έντονη την παρουσία της Εκκλησίας της Κύπρου στις διορθόδοξες συναντήσεις και την Οικουμενική κίνηση, όπου συμμετείχε σε διάφορους διαλόγους.

Το εκκλησιαστικό έργο του Μακαρίου ήταν σημαντικό για την ανασυγκρότηση της εσωτερικής ζωής και μαρτυρία της Εκκλησίας Κύπρου. Βέβαια ο ίδιος ο Αρχιεπίσκοπος ως προσωπικότητα αποτελούσε ζωντανή μαρτυρία της Ορθόδοξης Εκκλησίας ανά το παγκόσμιο. Δεν περνούσε απαρατήρητο το γεγονός ότι ο πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας ήταν ένας Ορθόδοξος ιεράρχης, ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου που βρισκόταν παντού με την περιβολή του ράσου και το ιερό εγκόλπιο στο στήθος.

Το εκκλησιαστικό έργο του Μακαρίου εμπειρείχε δυσκολίες, αλλά και η διακυβέρνηση της Κύπρου δεν ήταν εύκολη υπόθεση. Απώτερος στόχος της εξωτερικής πολιτικής του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου η εδραίωση της Κυπριακής Δημοκρατίας στο διεθνές προσκήνιο. Έτσι η Κύπρος γίνεται μέλος του ΟΗΕ, της κοινοπολιτείας, του Συμβουλίου της Ευρώπης και του κινήματος των Αδέσμευτων, στην ίδρυση του οποίου είχε ο ίδιος πρωτοστατήσει.

Όπως έχει αναφερθεί, στο Σύνταγμα υπήρχαν στοιχεία που δεν εξασφάλιζαν την ομαλή λειτουργία του κράτους και όπως διαφάνηκε την καθιστούσαν προβληματική. Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων ο Μακάριος παρέδωσε μνημόνιο από δεκατρία σημεία για την τροποποίηση του Συντάγματος. Την υλοποίηση της αλλαγής του Συντάγματος επιδίωξε μέσω συνομιλιών με την

Τουρκοκυπριακή πλευρά και την εξασφάλιση της σύμφωνης γνώμης των εγγυητριών δυνάμεων. Οι Τούρκοι απέρριψαν τις προτάσεις για τροποποίηση του Συντάγματος και διατύπωσαν απειλές για στρατιωτική επέμβαση.

Παρά το γεγονός ότι η τουρκική πλευρά είχε τοποθετηθεί αρνητικά στο θέμα των 13 σημείων, οι υπουργοί εξωτερικών Ελλάδας, Τουρκίας και Κύπρου συμφώνησαν τη διαπραγμάτευση τους από τις ηγεσίες των δυο κοινοτήτων, της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής. Ένα όμως τυχαίο επεισόδιο, με αποτέλεσμα το θάνατο δυο Τουρκοκυπρίων και τον τραυματισμό ενός Ελληνοκύπριου, πυροδότησαν την πρώτη σοβαρή ένοπλη σύγκρουση που έμεινε στην ιστορία ως «διακοινοτικές διαφορές του 1963» και είχαν ως αποτέλεσμα την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων από την κυβέρνηση. Το 1967 δημιουργούνται νέες συγκρούσεις μεταξύ των δυο κοινοτήτων και η τουρκική εισβολή αποφεύχθηκε μετά από παρέμβαση ξένων δυνάμεων.

Παρά τις δύσκολες συνθήκες που είχε να αντιμετωπίσει, ο Μακάριος εργάστηκε και ανέδειξε την Κύπρο οικονομικά, κοινωνικά και εκκλησιαστικά σε αξιοζήλευτη θέση. Ο λαός τον επανεξέλεξε ως πρόεδρο της Δημοκρατίας το 1968, όμως τα συνωμοτικά σχέδια εις βάρος της Κύπρου και του λαού της συνεχίστηκαν. Στις οκτώ Μαρτίου 1970 έγινε η πρώτη ανεπιτυχής δολοφονική απόπειρα εναντίον του Μακαρίου. Το 1973 επανεκλέχθηκε για να συνεχίσει το δύσκολο έργο του, όπως θα δούμε στη συνέχεια, ως Αρχιεπίσκοπος και εθνάρχης του κυπριακού λαού.

3. Παρουσία της Εκκλησίας Κύπρου στη ζωή του τόπου

Το έργο που επιτέλεσε η Εκκλησία κατά την εποχή Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ είναι σημαντικό και πολύπλευρο και συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Η Εκκλησία Κύπρου παρουσιάζει πλούσια δράση πνευματική, πολιτιστική, φιλανθρωπική και κοινωνική. Όσο αφορά το πνευματικό της έργο η Εκκλησία ασκεί κηρυκτικό και κατηχητικό έργο που συντονίζεται από το Γραφείο Θρησκευτικής Διαφώτισης και συνεργάζεται με το κράτος για την επίτευξη των στόχων της εκπαίδευσης. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι η Ιερά Μονή Κύκκου ανήγειρε τα Γυμνάσια αρρένων και θηλέων Κύκκου, χάρισε μεγάλες εκτάσεις για την ανέγερση δημοτικών σχολείων, δημιούργησε κέντρα ηλεκτρονικών υπολογιστών στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και στο Λύκειο Κύκκου Α΄. Γι' αυτή της την προσφορά η Μονή τιμήθηκε το 1971 με χρυσό μετάλλιο από την Ακαδημία Αθηνών.

Η Εκκλησία δημιούργησε το Πνευματικό Πολιτιστικό κέντρο του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου που περιλαμβάνει το Βυζαντινό Μουσείο, την Πινακοθήκη, τη Βιβλιοθήκη και το Μουσείο Λαϊκής Τέχνης. Το Πολιτιστικό Ίδρυμα Ιεράς Μονής Κύκκου «Αρχάγγελος» ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του

σημερινού Ηγούμενου της Μονής Κύκκου κ. Νικηφόρου. Αποτελείται από το Κέντρο Μελετών, το Κέντρο Θησαυρού Κυπριακής Ελληνικής και το Μουσείο Ιεράς Μονής Κύκκου. Στα πολιτιστικά κέντρα πραγματοποιούνται συνέδρια που αφορούν την ιστορία μας, τον πολιτισμό, την τέχνη, τη φιλοσοφία. Αξιόλογη είναι η εκδοτική δραστηριότητα του πολιτιστικού κέντρου του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' και του Κέντρου Μελετών της Μονής Κύκκου που παρουσιάζει μεγάλο αριθμών εκδόσεων.

Για την πνευματική οικοδομή των πιστών υπάρχουν επίσης σύγχρονα έντυπα επικοινωνίας όπως τα περιοδικά «Παρέμβαση Εκκλησιαστική», «Αγάπη», «Πνευματική Διακονία» και «Ο Απόστολος Βαρνάβας». Στο χώρο του ηλεκτρονικού τύπου η Εκκλησία εισήλθε το 1992 με την ίδρυση και λειτουργία του ραδιοτηλεοπτικού σταθμού «Ο Λόγος», ο οποίος μεταδίδει θρησκευτικές και εθνικές εκπομπές, με σκοπό την πνευματική, εθνική, πολιτιστική και ψυχαγωγική καλλιέργεια.

Η Εκκλησία Κύπρου έχει να επιδείξει μεγάλο φιλανθρωπικό και κοινωνικό έργο. Για το σκοπό αυτό ιδρύθηκαν φιλανθρωπικά ιδρύματα όπως οι Χριστιανικοί Σύνδεσμοι Γυναικών που λειτουργούν ως σωματεία σε πολλές κοινότητες της Ιεράς Αρχιεπισκοπής και των Μητροπόλεων. Στόχος τους είναι η χριστιανική, πνευματική και πολιτιστική προσφορά των μελών αυτών στην κοινωνία. Η Στέγη Εργαζομένων Γυναικών είναι ένα ίδρυμα που παρέχει εξυπηρέτηση στις εργαζόμενες γυναίκες σε όλες τις εργάσιμες ώρες.

Με πρωτοβουλία του Αρχιμανδρίτη Κωνσταντίνου Λευκωσιάτου δημιουργήθηκε το Ίδρυμα «Άγιος Νεκτάριος» το οποίο περιλαμβάνει στέγη υπερηλίκων, παιδικό σταθμό και βιβλιοπωλείο. Το Ίδρυμα «Ο Καλός Σαμαρείτης» εκφράζει έμπρακτα τη χριστιανική αγάπη παρέχοντας δωρεάν προσωρινή διαμονή σε άπορα άτομα. Σ' αυτό εντάσσεται και η λειτουργία του Ιδρύματος «Σώμα Προστασίας Ορφανών και Απροστάτευτων Παιδιών», καθώς και η «Ορθόδοξη Νεανική Φωλιά» η οποία προσφέρει ασφαλές καταφύγιο στα παιδιά τα οποία έχουν την ευκαιρία να μελετούν τα σχολικά τους μαθήματα.

Έμπρακτα δείγματα της κοινωνικής δράσης της Εκκλησίας είναι ο ιατρικός εξοπλισμός του Μεταμοσχευτικού Κέντρου και των νοσοκομείων Λευκωσίας, Πεδουλά και Παναγιάς. Μεγάλο ενδιαφέρον έχει επιδείξει η Εκκλησία για το πρόβλημα των ναρκωτικών. Στον αγώνα αυτό πρωτοστατεί ο Μητροπολίτης Κιτίου που προεδρεύει του «Κέντρου Ενημέρωσης για τα Ναρκωτικά και Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων» (Κ.Ε.Ν.Θ.Ε.Α.). Για το σκοπό αυτό έχει ανεγερθεί από τη Μονή Μαχαιρά το Ίδρυμα «Αγία Σκέπη», που σκοπεύει στην αποτοξίνωση και κοινωνική επανένταξη εξαρτημένων ατόμων. Το έργο της Εκκλησίας δεν εξαντλείται εδώ. Καθημερινά γίνεται αρωγός σε άπορους, ορφανά και όπου προκύψουν ανάγκες από θεομηνίες και ατυχήματα.

4. Ιεραποστολική δραστηριότητα Εκκλησίας Κύπρου

Η ιστορία της Ορθόδοξης ιεραποστολής στην Αφρική ανάγεται στις αρχές του 20^{ου} αιώνα όταν ο Αρχιμανδρίτης Νικόδημος Σαρίκας έθεσε τις βάσεις για τη διάδοση του Ευαγγελίου στον τοπικό πληθυσμό. Μετά την προσχώρηση στην Ορθοδοξία τριών επιφανών ιθαγενών, η ιεραποστολή γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη. Για την καλύτερη οργάνωση της ιεραποστολής, το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας ίδρυσε το 1958 τη Μητρόπολη Ειρηνουπόλεως, με πρώτο Μητροπολίτη το μετέπειτα Πατριάρχη Αλεξανδρείας Νικόλαο Στ΄ που βοήθησε στην ανάπτυξη της.

Καθοριστικός σταθμός όμως στην ιστορία της υπήρξε η επίσκεψη του προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας και Αρχιεπισκόπου Κύπρου Μακαρίου Γ΄ στην Κένυα, το 1971, όπου βάπτισε πέντε περίπου χιλιάδες ιθαγενείς. Συγχρόνως έθεσε το θεμέλιο της ιερατικής σχολής στην Κένυα, ιερού ναού, τεχνικής σχολής και άλλων ευαγών ιδρυμάτων. Στις αρχές του 1977, μετά από συνεννόηση με τον Πατριάρχη Νικόλαο, απέστειλε τον νυν Μητροπολίτη Κένυας Μακάριο Τηλλυρίδη, για να αναλάβει τη διεύθυνση της Ιερατικής Σχολής. Όμως ο αιφνίδιος θάνατος του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄, το 1977, δεν επέτρεψε τη λειτουργία της..

Η Ιερατική Σχολή που ονομάστηκε «Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος Γ΄» λειτούργησε τελικά το 1982 με την οικονομική στήριξη της Εκκλησίας της Κύπρου. Από τότε προσφέρει πολύτιμες υπηρεσίες στην τοπική Εκκλησία και ενισχύει το έργο του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας με νέους κληρικούς, οι οποίοι συμβάλλουν στη διάδοση και εξάπλωση της Ορθοδοξίας στην Αφρική.

Η Εκκλησία Κύπρου επιτελεί πολύ σημαντικό έργο στην Κένυα. Στην Ιερατική Σχολή σήμερα φοιτούν 75 σπουδαστές από διάφορες χώρες της Αφρικής. Στον ίδιο χώρο υπάρχει νηπιαγωγείο και σχολείο όπου φοιτούν τριακόσια παιδιά, στα οποία προσφέρεται δωρεάν επισιτιστικό πρόγραμμα καθημερινά. Στην τεχνική σχολή φοιτούν εξακόσιοι μαθητές. Στόχος σήμερα είναι η κάθε ενορία να αποκτήσει δικό της ναό, κλινική, νηπιαγωγείο και δημοτικό σχολείο. Όπως αναφέρει ο ίδιος ο μητροπολίτης Κένυας: «Η Κύπρος συμπαρίσταται σε όλους τους τομείς. Τόσο το κράτος, η Εκκλησία αλλά και ο κόσμος, οι εθελοντές και αυτό ανεβάζει το κύρος της Εκκλησίας μας και της Κύπρου. Οι ιθαγενείς γνωρίζουν ότι οι άνθρωποι που τους βοηθούν είναι από την Κύπρο και τους είναι ευγνώμονες» (Τηλλυρίδης, 2011).

5. Εκκλησιαστική κρίση 1973 και επίλυση της.

Αύξηση Επισκοπών

Στις 2 Μαρτίου 1972 οι Μητροπολίτες Πάφου Γεννάδιος, Κιτίου Άνθιμος και Κυρήνειας Κυπριανός, παρακινούμενοι από την ελληνική κυβέρνηση των συνταγματαρχών, ζήτησαν την παραίτηση του Αρχιεπισκόπου Μακάριου από την προεδρία της Δημοκρατίας, με το επιχείρημα ότι είναι ασυμβίβαστο αυτό το αξίωμα με την ιδιότητα του κληρικού.

Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ' τόνισε ότι η εκλογή του ως πρόεδρου της Δημοκρατίας αποτελούσε τη συνέχεια της ιδιότητας του εθνάρχη. Όταν όμως στις 8 Φεβρουαρίου το 1973 εκλέχτηκε για τρίτη φορά πρόεδρος της κυπριακής Δημοκρατίας, οι τρεις Μητροπολίτες τον καθαίρεσαν. Ο Μακάριος συγκάλεσε «Μείζονα και Υπερτελή Σύνοδο» με τη συμμετοχή των Πατριαρχών Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και άλλων Αρχιερέων, η οποία έκρινε ως άκυρη την απόφαση καθαίρεσης του Μακαρίου και κάλεσε σε μεταμέλεια τους τρεις Μητροπολίτες. Αυτοί αρνήθηκαν και η Μείζων Σύνοδος προχώρησε στη καθαίρεσή τους το 1973.

Το εκκλησιαστικό ζήτημα, που τόσο δίχασε την Κυπριακή Εκκλησία έληξε τον Απρίλιο του 1982, όταν ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος Α' συγκάλεσε «Μείζονα και Υπερτελή Σύνοδο», η οποία αποφάσισε την άρση της καθαίρεσης του Μητροπολίτη Πάφου Γεννάδιου που εξέφρασε μεταμέλεια και επέκτεινε τη συγγνώμη στον Κιτίου Άνθιμο που είχε ήδη πεθάνει. Ο Μητροπολίτης Κυρηνείας δεν εξέφρασε μεταμέλεια.

Η Ιερά Σύνοδος, το 1973, πήρε την απόφαση της αύξησης των επισκοπικών περιφερειών από τέσσερις σε έξι: Την Αρχιεπισκοπή και τις Μητροπόλεις Πάφου, Κιτίου, Κυρηνείας, Λεμεσού και Μόρφου. Η σύνθεση της Ιεράς Συνόδου, αργότερα διευρύνθηκε και σήμερα απαρτίζεται από τα εξής μέλη: Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος Β', Μητροπολίτης Πάφου Γεώργιος, Μητροπολίτης Κιτίου Χρυσόστομος, Μητροπολίτης Κυρηνείας Παύλος, Μητροπολίτης Λεμεσού Αθανάσιος, Μητροπολίτης Μόρφου Νεόφυτος, Μητροπολίτης Κωνσταντίας-Αμμοχώστου Βασίλειος, Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας Νικηφόρος, Μητροπολίτης Ταμασού και Ορεινής Ησαΐας, Μητροπολίτης Τριμυθούντος και Λευκάρων Βαρνάβας, Επίσκοπος Καρπασίας Χριστοφόρος, Χωρεπίσκοπος Αρσινόης Νεκτάριος, Χωρεπίσκοπος Αμαθούντος Νικόλαος, Χωρεπίσκοπος Λήδρας Επιφάνιος, Χωρεπίσκοπος Χύτρων Λεόντιος, Χωρεπίσκοπος Νεαπόλεως Πορφύριος και Χωρεπίσκοπος Μεσαορίας Γρηγόριος.

6. Πραξικόπημα – Τουρκική εισβολή και κατοχή 1974

Το 1971 ιδρύθηκε η παράνομη οργάνωση Ε.Ο.Κ.Α. Β' με σκοπό την εξόντωση του Μακαρίου, ο οποίος εθεωρείτο πρόβλημα για την επίτευξη των στόχων της χούντας. Αυτή η οργάνωση κατόρθωσε φοβερά πλήγματα στην ασφάλεια του τόπου με τις ενέργειες της: ανατινάξεις αστυνομικών σταθμών, κυβερνητικών εγκαταστάσεων, δολοφονίες, απαγωγές κυβερνητικών στελεχών και το διχασμό του ελληνισμού της Κύπρου.

Στις 15 Ιουλίου 1974 η Ε.Ο.Κ.Α. Β' διενέργησε το πραξικόπημα εναντίον του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Παρόλο που οι πραξικοπηματίες μετέτρεψαν σε ερείπια το Προεδρικό Μέγαρο, ο Μακάριος κατάφερε να διαφύγει στην Πάφο και αργότερα στο Λονδίνο, όπου εργάστηκε για την απαλλαγή της Κύπρου από τις τραγικές συνέπειες του πραξικοπήματος και της τουρκικής εισβολής. Η Τουρκία περίμενε μια ευκαιρία για να πραγματοποιήσει τους επεκτατικούς της σκοπούς και αυτή δόθηκε με το πραξικόπημα.

Η τουρκική εισβολή έγινε στις 20 Ιουλίου 1974. Οι συνέπειες ήταν ολέθριες για την Κύπρο. Νεκροί, πρόσφυγες, εγκλωβισμένοι, αιχμάλωτοι, 200 χιλιάδες άνθρωποι έγιναν πρόσφυγες στην ίδια τους την πατρίδα. Οι συνέπειες ήταν οδυνηρές και για την Εκκλησία μας. Μεγάλο μέρος των περιφερειών Αρχιεπισκοπής και Μόρφου και ολόκληρη η επισκοπική περιφέρεια Κυρηνείας καταλήφθηκαν από τους Τούρκους. Ναοί, μοναστήρια και προσκυνήματα βεβηλώθηκαν ενώ, μεγάλο μέρος της θρησκευτικής, εθνικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς λεηλατήθηκε ή καταστράφηκε.

Μέσα σ' αυτές τις τραγικές συνθήκες, στις 7 Δεκεμβρίου 1974, ο Μακάριος επιστρέφει στην Κύπρο. Ο κυπριακός λαός του επεφύλαξε θριαμβευτική υποδοχή, εναποθέτοντας σ' αυτόν τις ελπίδες του για απελευθέρωση της πατρίδας μας. Όμως, το βάρος του αγώνα και το μέγεθος της συμφοράς που έπληξε την Κύπρο δεν άφησαν ανεπηρέαστη την υγεία του Αρχιεπισκόπου. Επανειλημμένες καρδιακές προσβολές τον οδήγησαν στο θάνατο, στις 3 Αυγούστου 1977. Νέος Αρχιεπίσκοπος ενθρονίστηκε ο Χρυσόστομος Α', τον οποίο διαδέχθηκε μετά το θάνατο του ο Χρυσόστομος Β'.

7. Ο ρόλος της Εκκλησίας σε μια ημικατεχόμενη Κύπρο

Αμέσως μετά την κατάληψη του 37% του εδάφους της Κύπρου από τον τουρκικό στρατό τον Αύγουστο του 1974, άρχισε η κλοπή εικόνων και χειρογράφων, η καταστροφή εικονοστασίων και η αφαίρεση ψηφιδωτών και τοιχογραφιών. Η Εκκλησία και η Κυπριακή κυβέρνηση κινητοποιήθηκαν σε διεθνές επίπεδο και κατήγγειλαν τη βεβήλωση των Εκκλησιών και την καταπάτηση των θρησκευτικών δικαιωμάτων των Ελληνοκυπρίων, ζητώντας από την Unesco το 1974 να επέμβει για την προστασία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Το αίτημα έγινε δεκτό και στάλθηκαν αντιπρόσωποι, οι οποίοι εξέτασαν και υπέβαλαν έκθεση για την πολιτιστική κληρονομιά σε όλη την επικράτεια της νήσου.

Η Εκκλησία της Κύπρου προέβηκε σε πολλές ενέργειες. Έκανε έκκληση προς το Οικουμενικό Συμβούλιο των Εκκλησιών να επέμβει για να σταματήσει τη λεηλασία και την καταστροφή των Εκκλησιών. Η Βυζαντινή Ακαδημία Κύπρου εξέδωσε τόμο στην αγγλική γλώσσα με τις 520 κατεχόμενες Εκκλησίες, στον οποίο περιλαμβάνονται φωτογραφίες, ντοκουμέντα που αποδεικνύουν το μέγεθος της λεηλασίας. Η Εκκλησία έστειλε το συγκεκριμένο τόμο στην αμερικανική Γερουσία και Βουλή, στον Ο.Η.Ε. και στο ευρωκοινοβούλιο.

Ο αγώνας της Εκκλησίας για να ανακαλυφθούν οι πολιτιστικοί της θησαυροί είναι μεγάλος. Σε μερικές περιπτώσεις υποχρεώθηκε να αγοράσει εικόνες ή τοιχογραφίες και επικαλέστηκε τη Συνθήκη της Unesco για επαναπατρισμό των έργων τέχνης στη χώρα προέλευσης τους. Το 1997 η Εκκλησία κερδίζει μια μεγάλη νίκη. Στο Μόναχο συλλαμβάνεται ο Τούρκος αρχαιοκάπηλος Ντικμέν Αϊσίν και το δικαστήριο του Μονάχου δικαίωσε την Εκκλησία Κύπρου με απόφαση του να επαναπατριθούν οι θησαυροί που βρέθηκαν στην κατοχή του αρχαιοκάπηλου. Σ'αυτούς περιλαμβάνονταν μεταξύ άλλων τα τέσσερα ψηφιδωτά της Κανακαριάς. Επίσης έγινε κατορθωτό και ανακτήθηκαν από τη Γερμανία δύο Βυζαντινές εικόνες των Αποστόλων Παύλου και Ιακώβου, οι οποίες προέρχονται από τη Μονή Αγίου Αναστασίου στην Περιστερωνοπηγή.

Η πολιτιστική κληρονομιά κάθε λαού αποτελεί τμήμα της πολιτιστικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας. Έτσι και η δική μας πολιτιστική κληρονομιά είναι παγκόσμια και πανανθρώπινη. Η Εκκλησία αναλογιζόμενη αυτή την ευθύνη προσβλέπει και αναζητά κάθε βοήθεια για τη διάσωση της.

8. Σημαντικά Μνημεία στην κατεχόμενη Κύπρο

Μια από τις τραγικές συνέπειες της τουρκικής εισβολής και κατοχής της Κύπρου, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, είναι η καταστροφή της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Τα ιστορικά και αρχαιολογικά μνημεία λεηλατούνται συστηματικά. Αποκαλυπτική είναι η έρευνα της Βυζαντινής Ακαδημίας Κύπρου για την κατάσταση των κατεχομένων Εκκλησιών. Όσες Εκκλησίες δεν μετατράπηκαν σε στάβλους, νυχτερινά κέντρα, αποθήκες, μετατράπηκαν σε τεμένη (82 ναοί). Τις Εκκλησίες του Αποστόλου Βαρνάβα, του Αγίου Μάμα στη Μόρφου και του Αρχαγγέλου στην Κερύνεια, το τουρκικό καθεστώς τις χρησιμοποιεί ως μουσεία. Μια μικρή μόνο απόδειξη της καταστροφής είναι όσα αναφέρονται πιο κάτω.

Το ξακουστό μοναστήρι του **Αποστόλου Ανδρέα**, που υπήρξε προσκυνηματικό κέντρο στο οποίο κατέφευγαν Έλληνες και Τούρκοι, λεηλατήθηκε και τα αφιερώματα των πιστών, καθώς και οι χρυσές επενδύσεις των εικόνων, κατασχέθηκαν από την τουρκική αστυνομία. Σήμερα το μοναστήρι βρίσκεται σε κακή κατάσταση λόγω της μη συντήρησης του από τις κατοχικές δυνάμεις. Ύστερα από πολλές προσπάθειες η Εκκλησία κατόρθωσε να εξασφαλίσει την απόφαση για τη συντήρηση του.

Η Εκκλησία του

Απ. Ανδρέα όπως είναι σήμερα
(φωτ. Αρχείο Ι. Συνόδου
Ορθοδόξου
Εκκλησίας Κύπρου).

Το 1974 οι μοναχοί της Μονής του **Αποστόλου Βαρνάβα** εκδιώχθηκαν από τους Τούρκους, που μετέτρεψαν τη Μονή σε «Μουσείο». Το 1988 έκλεψαν 36 εικόνες, από τις οποίες οι 11 βρέθηκαν σε σπίτι στην Κυθρέα, ενώ οι πιο σημαντικές του 17^{ου} αιώνα δεν έγινε κατορθωτό να βρεθούν.

Ανατολική όψη του ναού του
Απ. Βαρνάβα (φωτ. Α. Φούλιας)

Η Εκκλησία της Παναγίας της Κανακαριάς στη Λυθράγκωμη είναι κτισμένη στα ερείπια μιας παλαιοχριστιανικής βασιλικής του 5^{ου} αιώνα. Τα ψηφιδωτά της αφαιρέθηκαν με βάρβαρο τρόπο με αποτέλεσμα άλλα να καταστραφούν και άλλα να υποστούν πολλές φθορές. Τα 4 ψηφιδωτά που έκλεψε ο Τούρκος αρχαιοκάπηλος Aydin Dikmen, μετά από την οδύσσεια τους επιστράφηκαν στην

Κύπρο και σήμερα, μετά τη συντήρησή τους, εκτίθενται στο Βυζαντινό Μουσείο του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄.

Λεπτομέρεια του ψηφιδωτού
του ναού της Παναγίας Κανακαριάς
(φωτ. Α. Παπαγεωργίου)

Μετά το 1974 οι Τούρκοι βεβήλωσαν το Ναό του Αντιφωνητή και αφαίρεσαν τις εικόνες, τις τοιχογραφίες, τα βημόθυρα και έκαψαν το εικονοστάσιο. Από τις κλοπιμαίες εικόνες επιστράφηκε μόνο η εικόνα της ένθρονης Θεοτόκου Βρεφοκρατούσας.

Η θέση των τοιχογραφιών του βόρειου τοίχου
της Εκκλησίας του Αντιφωνητή, που αφαιρέθηκαν
από τους Τούρκους μετά το 1974 (φωτ. Α. Παπαγεωργίου)

Οι Τούρκοι μετά την κατάληψη της Μόρφου το 1974, διατήρησαν το Ναό και τον επιδεικνύουν σαν παράδειγμα συντήρησης και διατήρησης των Βυζαντινών Μνημείων από τα τουρκικά στρατεύματα. Έκλεψαν όμως την αργυρεπίχρυση λειψανοθήκη με τα οστά του Αγίου Μάμα, τα οποία διασκόρπισαν, αφού γι' αυτούς δεν είχαν καμιά εμπορική αξία.

Βορειοδυτική άποψη του ναού
του Αγίου Μάμα (φωτ. Α. Παπαγεωργίου)

Δ. Ε. 17 και 18

Η Εκκλησία της Κύπρου επί Κυπριακής Δημοκρατίας

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Να συμπληρώσετε τα κενά χρησιμοποιώντας τις παρακάτω λέξεις:
(1968, καταστατικός χάρτης, Κυπριακό Σύνταγμα, 1973, συμφωνίες, Κυπριακή Δημοκρατία, Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ΄, 1977).

Με την υπογραφή των Ζυρίχης – Λονδίνου, ανακηρύχθηκε η..... και συστάθηκε το Το 110 άρθρο του, δίνει το δικαίωμα στην Ορθόδοξη Εκκλησία να ρυθμίζει τις υποθέσεις της σύμφωνα με τον Πρώτος πρόεδρος της Κύπρου εκλέχτηκε ο, ο οποίος επανεκλέχτηκε το και το Το μέγεθος της συμφοράς της Κύπρου επηρέασε την υγεία του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου ο οποίος πέθανε στις 3 Αυγούστου το

2. Με βάση τις γνώσεις σας για τα παρακάτω γεγονότα να γράψετε τις συνέπειες:

<u>Συνέπειες πραξικοπήματος:</u>	<u>Συνέπειες εισβολής:</u>
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. «Όταν με ρωτούν αν θα έπρεπε να χτίσουν Εκκλησία ή σχολείο, εγώ κατευθείαν τους λέω σχολεία. Αν τους δώσουμε τις ευκαιρίες να σπουδάσουν θα μπορέσουμε να τους βάλουμε σε ένα καλό δρόμο ώστε να μπορέσουν να γνωρίσουν το Χριστό και την Εκκλησία του».

Μητροπολίτης Κένυας Μακάριος

Αφού μελετήσετε την πιο πάνω άποψη απαντήστε:

α. Γιατί ο Μητροπολίτης Κένυας Μακάριος θεωρεί σημαντικά τα σχολεία για την ιεραποστολή στην Κένυα;

β. Πώς θα βοηθήσει η μόρφωση γι' αυτό το σκοπό;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Τι απεικονίζουν οι πιο κάτω εικόνες:

Πηγή: φωτ. Α. Παπαγεωργίου

.....

.....

.....

.....

.....

Πηγή: φωτ. Α. Παπαγεωργίου

.....

.....

.....

.....

.....

Πηγή: φωτ. Α. Φούλιας

.....

.....

.....

.....

.....

4. Το πρόσωπο που απεικονίζεται στο σκίτσο σας θυμίζει κάτι από την ρωμαϊκή ιστορία;

Συσχετίστε τα γεγονότα εκείνης της εποχής με αυτά που βλέπετε στην εικόνα;

Σκίτσο του Γιώργου Μαυρογένη στη «Σατιρική». Από το Β΄ τόμο της εφημερίδας «Φιλελεύθερος», 1960-2010, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (σελ. 62).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Εργασία για το σπίτι: Να επιλέξετε μία από τις εργασίες:

1. Πάρτε πληροφορίες από τον παππού ή τη γιαγιά ή τους γονείς σας ή ένα γείτονα για την Εκκλησία που βρίσκεται κοντά στον τόπο καταγωγής τους, στην κατεχόμενη περιοχή της Κύπρου (Σε ποιο Άγιο είναι αφιερωμένη, τι γινόταν την ημέρα της γιορτής του και σε ποια κατάσταση βρίσκεται σήμερα);
2. Ας υποθέσουμε ότι είσαι ιεραπόστολος στην Κένυα. Γράψε μια επιστολή σε ένα φίλο σου στην Κύπρο περιγράφοντας το έργο που γίνεται εκεί, τη σχέση με τα παιδιά και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζεις.

Μάθημα 19. **Η Ορθόδοξη Εκκλησία στο σύγχρονο κόσμο**

α) Η μαρτυρία της Εκκλησίας Κύπρου στο σύγχρονο κόσμο

Η Εκκλησία της Κύπρου είναι μέρος της ευρύτερης ελληνικής Ορθόδοξης εκκλησίας. Είναι μια Αυτοκέφαλη Ορθόδοξη Εκκλησία. Πρώτος Επίσκοπος, ιδρυτής και προστάτης υπήρξε ο Απόστολος Βαρνάβας του οποίου η μνήμη εορτάζεται την 11η Ιουνίου. Ο Προκαθήμενός της, είναι ο Μακαριότατος Αρχιεπίσκοπος Νέας Ιουστινιανής και πάσης Κύπρου. Στο Θρόνο τώρα βρίσκεται ο Μακαριότατος Αρχιεπίσκοπος κ. Χρυσόστομος Β'. Η έδρα της Εκκλησίας της Κύπρου βρίσκεται στο Μέγαρο της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου μέσα στην Παλιά Λευκωσία απέναντι από το Παγκύπριο Γυμνάσιο.

Η Αυτοκέφαλος Εκκλησία της Κύπρου όπως και οι υπόλοιπες Ορθόδοξες Εκκλησίες έχει αναλάβει αρκετές πνευματικές, φιλανθρωπικές και ανθρωπιστικές δραστηριότητες και σε άλλα μέρη του κόσμου πέρα από τα σύνορά της. Σε ένδειξη αγάπης και αλληλεγγύης ενισχύει υλικά και ηθικά δοκιμαζόμενους ορθόδοξους λαούς όπως αυτοί της Σερβίας, της Βουλγαρίας, της Ρωσίας και της Αλβανίας. Συνδράμει ακόμη ουσιαστικά στις προσπάθειες για τη διατήρηση της ορθόδοξης παρουσίας σε περιοχές, όπως οι Άγιοι Τόποι και η Αίγυπτος στις οποίες κυριαρχούν αντιχριστιανικές δυνάμεις.

Πρώτος ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ανέλαβε μεγάλη ιεραποστολική προσπάθεια στην Ανατολική Αφρική. Εκτός από τη χρηματοδότηση της προσπάθειας και την ενίσχυσή της με άψυχο αλλά και έμπυχο υλικό μετέβη και ο ίδιος στην Κένυα το Μάρτιο του 1971 και βάπτισε περίπου 5000 ιθαγενείς. Κοντά στην πρωτεύουσα της χώρας Ναϊρόμπι ο Μακάριος θεμελίωσε ιερατική Σχολή η οποία κτίστηκε με δαπάνες

της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου και τέθηκε σε λειτουργία το 1982. Με χρήματα επίσης της Αρχιεπισκοπής κτίστηκαν δίπλα από τη Σχολή το Μέγαρο της Μητροπόλεως Ειρηνουπόλεως, Ναός, Τεχνική και Επαγγελματική Σχολή. Η οικονομική στήριξη των ιδρυμάτων αυτών συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Πέρα όμως από την υλική και πνευματική βοήθεια που προσφέρει τόσο εντός όσο και εκτός της Κύπρου πολύ σημαντικός είναι και ο ρόλος της στην προώθηση της ειρήνης και της συμφιλίωσης των λαών συμμετέχοντας ενεργά στις δραστηριότητες του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών του οποίου είναι και ιδρυτικό μέλος καθώς επίσης και σε άλλα συμβούλια εκπροσώπων άλλων χωρών.

Πολύ σημαντική είναι η κοινωνική αποστολή της Εκκλησίας της Κύπρου. Στον εκπαιδευτικό τομέα η Εκκλησία της Κύπρου είναι παρούσα και κοντά στους μαθητές με την παρουσία των κατά τόπους επισκόπων, την ιερατική Σχολή Αποστόλου Βαρνάβα που βρίσκεται στη Λευκωσία, τις υποτροφίες που δίνονται από το ίδρυμα υποτροφιών «*Λουκή Ακρίτα*», σε μαθητές αλλά και υποψήφιους φοιτητές.

Στον πολιτιστικό τομέα: Μέσα από διάφορες εκδηλώσεις, διαγωνισμούς τέχνης, τραγουδιού, εκδρομές, κατασκηνώσεις, η Εκκλησία δηλώνει έντονα την παρουσία της. Αξιοσημείωτο όμως είναι και το φιλανθρωπικό έργο της εκκλησίας της Κύπρου. Πολλά ιδρύματα, χριστιανικοί σύνδεσμοι, φιλόπτωχες αδελφότητες κ.ά. προσφέρουν όχι μόνο χρηματική αλλά και ψυχολογική, ιατρική, εκπαιδευτική στήριξη και βοήθεια σε συνανθρώπους μας.

Η Εκκλησία λοιπόν είναι παρούσα σε όλες τις φάσεις της κοινωνικής ζωής. Αυτό δείχνει έμπρακτα ότι ο ρόλος της Εκκλησίας δεν είναι αποκλειστικά ο πνευματικός

παραβλέποντας τα μεγάλα προβλήματα του σύγχρονου κόσμου και του σύγχρονου ανθρώπου.

Από το βιβλίο «Η Εκκλησία της Κύπρου Μαρτύριο και Ζωή», Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου, Διεύθυνσης Μέσης Εκπαίδευσης, Υπηρεσία Ανάπτυξης προγραμμάτων, Λευκωσία 2000, σ. 162-164.

Από την Ιστοσελίδα της Ιεράς Αρχιεπισκοπής της Εκκλησίας της Κύπρου.

Από την ιεραποστολική δράση της Εκκλησίας της Κύπρου. (google. Ierapostoli.

Από την ιεραποστολική δράση της Εκκλησίας της Κύπρου (google. Ierapostoli. Wordpress.com).

Ι. Ναός Αγίας Άννης στο Μουλάνζι (google. blogs.sch)

β) Διάλογος με τα προβλήματα του σύγχρονου κόσμου (παγκοσμιοποίηση, τεχνολογία, βιοηθική, μοναξιά, κοινωνικά προβλήματα κ.ά.):

Η αποστολή της Εκκλησίας δεν τελειώνει μόνο στο πνευματικό της έργο. Ολοκληρώνεται με την κοινωνική αποστολή της και με την ενασχόληση της με τα προβλήματα τα οποία βασανίζουν το σύγχρονο άνθρωπο.

Κοινωνικά προβλήματα όπως: α) η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο σεβασμός του ανθρώπου ως προσώπου πλασμένου «κατ' εικόνα» Θεού και όχι ως απρόσωπης μονάδας εντός της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας και οικονομίας είναι κατ' εξοχήν έργο της Εκκλησίας. β) τα κοινωνικά προβλήματα της φτώχειας, της ανεργίας, των ναρκωτικών, του έιτζ, των μεταναστών, απασχολούν το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών προσπαθώντας να κινητοποιήσουν όλα τα μέλη των Εκκλησιών αλλά και τους άλλους κοινωνικούς φορείς ώστε να αντιμετωπίσουν αυτά τα προβλήματα με τη δέουσα αγάπη προς τον άνθρωπο. γ) η έκρηξη της προόδου που χαρακτηρίζει την ιατρική τεχνολογία και γενετική οδήγησε στην εμφάνιση μιας νέας επιστήμης, της βιοηθικής. Τα διλήμματα που απασχολούν τη βιοηθική κυρίως γύρω από την τεχνική γονιμοποίηση τις μεταμοσχεύσεις οργάνων, τις επεμβάσεις στα γονίδια κ.ά. απασχολούν το σύνολο των Χριστιανικών Εκκλησιών, ιδιαίτερα δε των Ορθοδόξων για να δοθούν απαντήσεις στους πιστούς αλλά και λύσεις σε δύσκολα ηθικά προβλήματα και διλήμματα. Καρπός αυτής της προσπάθειας και ευαισθησίας ήταν η σύσταση της επιτροπής Βιοηθικής της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδας στην οποία συμμετέχει και η εκκλησία της Κύπρου. δ) Βέβαια η Εκκλησία δεν είναι και δεν πρέπει να είναι απύσχα από το οικολογικό πρόβλημα. Για την Εκκλησία, ο κόσμος είναι δημιούργημα του Θεού και οφείλουμε να θυμόμαστε ότι όχι μόνο οι σημερινές αλλά και οι μελλοντικές γενιές έχουν δικαίωμα να χαίρονται τα φυσικά αγαθά, τα οποία μας έδωσε ο Δημιουργός Θεός. Η Εκκλησία της Κύπρου

συμμετέχει ενεργά στις πρωτοβουλίες του Οικουμενικού Πατριαρχείου καθώς και άλλων Ορθοδόξων Εκκλησιών για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Εκτός των άλλων ενεργειών έχει καθορίσει την 1^η Σεπτεμβρίου ως ημέρα ειδικών προσευχών για την προστασία της δημιουργίας του Θεού και υποστηρίζει την αγωγή του θέματος του φυσικού περιβάλλοντος στις κατηχητικές συνάξεις σε κηρύγματα και σε κάθε ποιμαντική δράση της Εκκλησίας.

Η Εκκλησία δεν είναι και δεν πρέπει να είναι απύσα από τα προβλήματα του σύγχρονου κόσμου. Συμμετέχοντας ενεργά στο διάλογο παραμένει πρωτοπορούσα και όχι απλώς θεατής των κοινωνικών μεταβολών και άλλων προβλημάτων.

(google. Churchofcyprus.org.cy)

γ) Διάλογος της εκκλησίας της Κύπρου με το «Έτερο» (διάλογοι με άλλες ομολογίες, Θρησκείες κ.ά.)

Η Εκκλησία της Κύπρου αποτελεί το συνδετικό κρίκο μεταξύ των εκκλησιών της Μέσης Ανατολής και εκείνων της Δύσης. Εντός των πλαισίων της Ενωμένης Ευρώπης ο ρόλος αυτός αναβαθμίζεται και λαμβάνει χαρακτήρα εξαιρετικής σημασίας. Η εκκλησία μας συμμετέχει ενεργά στις δραστηριότητες του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών (Π.Σ.Ε.) του οποίου είναι και ιδρυτικό μέλος. Καταθέτει έτσι τη δική της μαρτυρία στο διάλογο με τις *ετερόδοξες χριστιανικές ομολογίες* συμβάλλοντας προς την κατεύθυνση της άρσης των διαφορών που υπάρχουν ανάμεσα στους χριστιανούς.

Συμμετέχει επίσης στο Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών και στο Συμβούλιο Εκκλησιών Μέσης Ανατολής. Για την καλύτερη οργάνωση και συμμετοχή της εκκλησίας μας στους διεκκλησιαστικούς και άλλους διαλόγους έχει συσταθεί με απόφαση της Ιεράς Συνόδου σχετικό γραφείο με σκοπό την προώθηση της συνεργασίας ατόμων και οργανισμών με βάση τον αμοιβαίο σεβασμό και την αναγνώριση των ιδιαιτεροτήτων κάθε θρησκείας.

Με την οργάνωση συνεδρίων, επισκέψεων, πολιτιστικών εκδηλώσεων η εκκλησία της Κύπρου αναπτύσσει συνεχή και εποικοδομητικό διάλογο με εκπροσώπου άλλων θρησκειών και ομολογιών που υπάρχουν στην Κύπρο.

*Από το διαθρησκευτικό Συνέδριο στην Κύπρο
(google. aktines. blogspot.com)*

δ) Γνωριμία με Ορθοδόξους άλλων χωρών που διαμένουν στην Κύπρο.

Στα πλαίσια της ενωμένης Ευρώπης και της μετακίνησης πληθυσμών από τη μια χώρα στην άλλη πολλοί Ορθόδοξοι έχουν έλθει στην Κύπρο και ζουν εδώ. Ορθόδοξοι από τη Ρωσία, τη Ρουμανία, τη Γεωργία, την Ελλάδα, την Πολωνία και άλλες χώρες εργάζονται εδώ, τα παιδιά τους φοιτούν στα δημόσια και ιδιωτικά σχολεία της Κύπρου, έρχονται σε επαφή με τα δικά μας παιδιά, εκκλησιάζονται στους Ορθόδοξους ναούς μας καθώς επίσης και σε ναούς που η λειτουργία γίνεται στη δική τους γλώσσα. Πολλοί από τους ιερείς μας κατάγονται από τις πιο πάνω χώρες οι οποίοι προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στην Κύπρο και ταυτόχρονα βοηθούν τους συμπατριώτες τους σε πνευματικά θέματα λόγω της κοινής τους γλώσσας. Για την εξυπηρέτηση των ανθρώπων αυτών η εκκλησία παραχώρησε κάποιους ναούς όπου η λειτουργία γίνεται στη γλώσσα των ξένων με αποτέλεσμα να μη στερείται κανείς της μετοχής του στη Θεία Λειτουργία έστω και αν βρίσκεται μακριά από τον τόπο του.

*Ο αραβόφωνος ιερός ναός Αγίου Ιγνατίου Αντιοχείας Λεμεσού. (Από το βιβλίο του Δημήτριου Καλπαή, *Ναοί και Μοναστήρια της Λεμεσού*, Λεμεσός 1999, σ. 121)*

*Ο ιερός ναός Αγίου Στυλιανού Λινόπετρας στη Λεμεσό. (Από το βιβλίο του Δημήτριου Καλπαή, *Ναοί και Μοναστήρια της Λεμεσού*, Λεμεσός 1999, σ. 130)*

Μάθημα 19
Φύλλο Εργασίας

A) Επιλέξτε την επιλογή που συμπληρώνει ορθά την εισαγωγική πρόταση:

1. Ιδρυτής και προστάτης της Εκκλησίας της Κύπρου είναι:

α) Ο Απόστολος Πέτρος

β) Ο Απόστολος Βαρνάβας

γ) Ο Απόστολος Παύλος

2. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ανέλαβε μεγάλη ιεραποστολική δράση στην:

α) Ανατολική Ευρώπη

β) Ασία

γ) Ανατολική Αφρική

B) Να αντιστοιχήσετε τις λέξεις της ομάδας A με αυτές της ομάδας B.

Ομάδα Α΄

1. Αρχιεπίσκοπος Μακάριος
2. Απόστολος Βαρνάβας
3. Π.Σ.Ε.
4. Αρχιεπίσκοπος Κύπρου

Ομάδα Β΄

- α. Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών
- β. κ.κ. Χρυσόστομος Β΄
- γ. 11 Ιουνίου
- δ. Ιεραποστολική δράση

Γ) Συγκεντρώστε και κολλήστε στο τετράδιό σας φωτογραφίες, από εκδηλώσεις, διαγωνισμούς, κατασκηνώσεις, κατηχητικές συνάξεις, διαγωνισμούς που οργανώνονται στη δική σας Μητροπολιτική περιφέρεια.

Μάθημα 20

ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ο ναός επιτελεί ένα σημαντικότατο ρόλο στη ζωή των χριστιανών. Είναι στενά συνδεδεμένος με τη ζωή της Εκκλησίας και ιδιαίτερα με την ευχαριστιακή σύναξη, η οποία είναι η κυριότερη σωτηριώδης πράξη Της. Εκτός από αυτό όμως η σημασία του ναού για τους πιστούς έχει και βαθύτερες συμβολικές προεκτάσεις. Ο ορθόδοξος ναός είναι μια μικρογραφία του σύμπαντος κόσμου (ορατού και αοράτου). Τίποτε δεν είναι τυχαίο στο χριστιανικό ναό. Το κάθε τι έχει μελετηθεί σχολαστικά και έχει τη δική του χρησιμότητα και σημασία. Οι Πατέρες της Εκκλησίας μας όρισαν οι πιστοί μπαίνοντας στο ναό, για να συμμετάσχουν στη λατρεία και την ευχαριστιακή σύναξη, να εγκαταλείπουν για λίγο τα εγκόσμια και να εισέρχονται στη σφαίρα του υπεραίσθητου. Γι' αυτό τα πάντα μέσα στο ναό έχουν το βαθύτερο συμβολισμό τους, ώστε να δίνονται στους πιστούς σωστικά μηνύματα. Βέβαια, με το πέρασμα των χρόνων, οι χριστιανοί ήθελαν μέσα από την αρχιτεκτονική των ναών και την αγιογραφία να δηλώνουν τα δόγματά τους. Έτσι διαμορφώνονται ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε επόχης, τα θεολογικά μηνύματα που θέλουν να προσδώσουν. Ενώ, λοιπόν, στην αρχή οι ναοί ήταν απλές βασιλικές, αργότερα εξελίσσονται α)σε σταυρόσχημες για να δηλώσουν την πίστη τους στην δύναμη του σταυρού, β)με δυο τρούλους για να εκφράσουν την πίστη στις δύο φύσεις του Χριστού, τη Θεία και την Ανθρώπινη, με τρεις τρούλους βασιλικές για να δηλωθεί το δόγμα της Τριαδικής Θεότητας και πεντάτρουλες για να δηλωθούν ταυτόχρονα τα δύο πιο πάνω δόγματα.

Ιστορική αναδρομή

1) Παλαιοχριστιανική περίοδος μέχρι το 649μ.Χ

Πριν από το τέλος του 4^{ου} αιώνα υπάρχουν ελάχιστα χαρακτηριστικά κτίσματα προορισμένα για χριστιανική λατρεία. Οι κατακόμβες της Αγίας Σολομονής και του Αγίου Λαμπριανού στην Κάτω Πάφο, μερικοί νεκρικοί θαλάμοι στον Άγιο Γεώργιο στην Πέγεια, τμήμα του Μαρτυρίου του Αγίου Ηρακλειδίου στο Πολιτικό, την αρχαία Ταμασσό, και του Αγίου Λαζάρου στη Λάρνακα χρησίμευαν για συγκέντρωση των χριστιανών και τέλεση της Θείας Ευχαριστίας.

Στις αρχές του 4^{ου} αιώνα, με την οικονομική άνθηση του νησιού και την εξάπλωση του Χριστιανισμού, κτίζονται μεγάλες βασιλικές. Οι χριστιανοί ονόμασαν τους ναούς αυτούς βασιλικές διότι σε αυτές

Κατακόμβη Αγίας Σολομονής

λατρευόταν ο Βασιλέας Χριστός. Χαρακτηριστικά δείγματα της εποχής είναι οι βασιλικές στη Σαλαμίνα , στους Σόλους και της Αγίας Κυριακής της Χρυσοπολίτισσας στην Κάτω Πάφο.

Η Εκκλησία είναι μια μικρογραφία του κόσμου. Εκεί μπορούμε να συναντήσουμε τον Τριαδικό Θεό, τον Πνευματικό κόσμο δηλαδή τους Αγγέλους , την Παναγία και όλους τους Αγίους. Εκεί συναντιούνται οι ζώντες

Βασιλική Αγίας Κυριακής Χρυσοπολίτισσας, Κ. Πάφος, Ψηφιδωτό (4^ο αι.)

και οι κεκοιμημένοι μέσα στην αγάπη της θυσίας του Χριστού. Τα καντήλια και οι πολυέλαιοι συμβολίζουν τα αστέρια ενώ το δάπεδο τη γη. Γι' αυτό στο δάπεδο των ναών αυτών βρέθηκαν εξαιρετικής τέχνης ψηφιδωτά, τα οποία απεικονίζουν φυτά, ζώα, παραδείσια πτηνά, άνθη, καρπούς, κ.α.

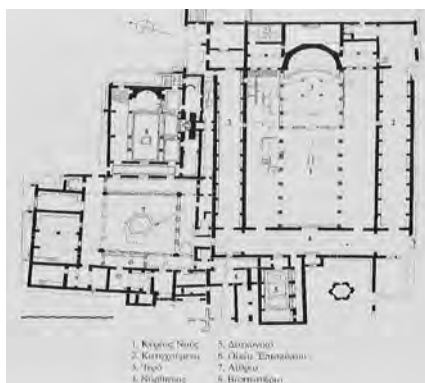

Σόλοι, Βασιλική, ψηφιδωτό (4^ο αι.)

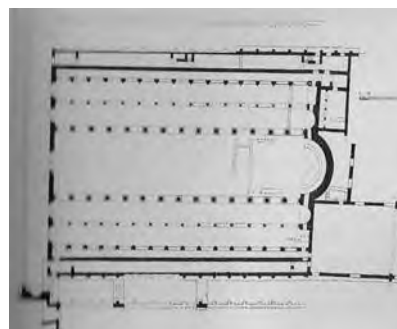
Η Εκκλησία μοιάζει σαν πλοίο που ταξιδεύει μέσα στους αιώνες και όσοι

εισέρχονται σε αυτό έχουν προορισμό τη σωτηρία τους. Όπως η πνευματική πορεία διακρίνεται σε τρία στάδια, την κάθαρση, το φωτισμό και τη θέωση, έτσι ακριβώς χωρίζεται και ο ναός. Σε νάρθηκα , κυρίως ναό και ιερό βήμα. Οι πιστοί, μπαίνοντας στην Εκκλησία, βλέπουν αυθόρμητα προς την ανατολή που είναι πάντοτε το ιερό. Με αυτό φανερώνεται ότι ο άνθρωπος αναζητά το αληθινό φως, τον ίδιο το Χριστό. Εκεί λοιπόν που στέκονται οι πιστοί, δηλαδή στον κυρίως ναό, ατενίζουν τον ουρανό (θόλο) και λαχταρούν τον Παράδεισο (ιερό βήμα).

Το 4^ο αιώνα αρχίζουν να εμφανίζονται οι επτάκλιτες βασιλικές (δηλαδή με επτά διαδρόμους και έξι κίονες στη σειρά) π.χ Αγίου Επιφανίου και οι πεντάκλιτες βασιλικές (δηλαδή με πέντε διαδρόμους και τέσσερις κίονες στη σειρά) π.χ ο ναός της Αχειροποιήτου στη Λάμπουσα. Εξω από το ναό υπήρχε ο νάρθηκας για τους αβάπτιστους , το αίθριο και το λεγόμενο βαπτιστήριο με κτιστή μεγάλη κολυμβήθρα. Στις αρχές του 5^ο αιώνα χρονολογείται και η

Βασιλική στο Κούριο. Διακρίνεται το αίθριο και το βαπτιστήριο

Βασιλική Αγ. Επιφανίου, Σαλαμίνα. (4^ο αι.) κάτοψη

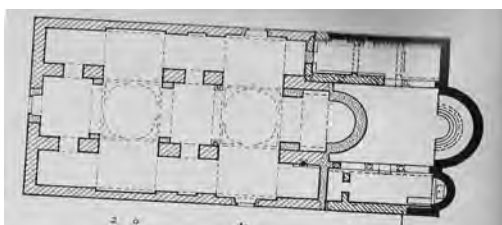
τρικλιτη βασιλική(δηλαδή με τρεις διαδρόμους και δυο κίονες στη σειρά) με διπλό νάρθηκα της Παναγίας της Λιμενιώτισσας, κοντά στο λιμάνι της Κάτω Πάφου . Συγκρίνοντας την παλαιοχριστιανική εκκλησιαστική αρχιτεκτονική της Κύπρου με την αντίστοιχη των γειτονικών χωρών , βρίσκουμε να συγγενεύει περισσότερο με αυτή της Κωνσταντινούπολης.

Αυτό οφείλεται στη σχέση των δύο περιοχών από την εποχή του Μεγάλου Κωνσταντίνου. Η σχέση αυτή θα ενισχυθεί στα χρόνια του Ιουστινιανού, ώστε να βοηθήσει τη μεγαλόνησο να παραμείνει σταθερή στο ορθόδοξο δόγμα.

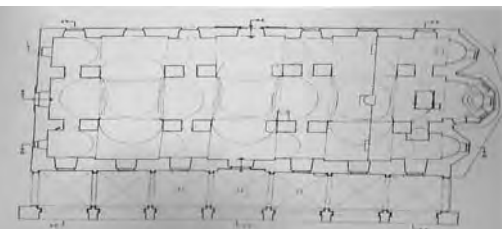
2)Πρωτοβυζαντινή (649-965μ.Χ) και μεσοβυζαντινή (965-1191μ.Χ) περίοδος.

Το 649 αρχίζουν οι αραβικές επιδρομές στην Κύπρο. Οι λεηλασίες και οι διωγμοί αναγκάζουν το λαό να μετοικήσει στη Νέα Ιουστινιανή, ενώ πολλά παλαιοχριστιανικά μνημεία καταστρέφονται ή ερημώνονται. Γύρω στο 700 μ. Χ οι Κύπριοι επιστρέφουν στο νησί και αρχίζουν να αναστηλώνουν τις κατεστραμμένες εκκλησίες. Η οικονομική εξαθλίωση αναγκάζει το λαό να χρησιμοποιεί πιο φθηνά υλικά, ενώ με καθυστέρηση εμφανίζονται τα πολύτρουλα μνημεία. Ο εγγεγραμμένος σταυροειδής με τρούλο είναι ο αντιπροσωπευτικός βυζαντινός ρυθμός. Κύριο χαρακτηριστικό στοιχείο αυτού του θαυμαστού ρυθμού είναι ο σχηματισμός σταυρού εσωτερικά και εξωτερικά στο σχεδόν τετράγωνο πια κτίσμα, με τον έναν, τους τρεις ή τους πέντε τρούλους. Η δημιουργία κογχών στη βόρεια και νότια πλευρά όχι μόνο αυξάνει τον εσωτερικό χώρο, αλλά χαρίζει παράλληλα ομορφιά και χάρη.

Γύρω στο 10^ο αιώνα εμφανίζεται η θολοσκέπαστη βασιλική, με δύο στη σειρά τρούλους, για να δηλωθούν οι δύο φύσεις του Χριστού, η Θεία και η ανθρώπινη π.χ Απόστολος Βαρνάβας στη Σαλαμίνα ,

Η Μονή του Αποστόλου Βαρνάβα στη Σαλαμίνα και η κάτοψή της.

Ο Ναός του Αγίου Λαζάρου στην Λάρνακα και η κάτοψή του.

και με τρεις τρούλους για να φανερώνεται η πίστη στον Τριαδικό Θεό π.χ του Αγίου Λαζάρου στη Λάρνακα ή πέντε σταυρικά τοποθετημένους τρούλους για να δηλωθεί εκτός από το Τριαδολογικό δόγμα και το δόγμα ότι ο Χριστός ήταν θεάνθρωπος π.χ Αγίας Παρασκευή στη Γεροσκήπου και Αγίων Βαρνάβα και Ιλαρίωνος στην Περιστέρωνα.

Πεντάτρουλη Βασιλική της Αγίας Παρασκευής στη Γεροσκήπου.

Πεντάτρουλη Βασιλική των Αγίων Βαρνάβα και Ιλαρίωνος στην Περιστερόνα.

Πέρα από τους πολύτρουλους ναούς εισάγεται και ο τύπος του τρίκλιτου σταυροειδούς εγγεγραμμένου ναού με τρούλο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα η Παναγία η Αγγελόκτιστη στο Κίτι, Άγιος Συνέσιος στο Ριζοκάρπασο, το καθολικό του Αγίου Ηρακλείδου.

Σταυροειδής εγγεγραμμένη Βασιλική της Παναγίας Αγγελόκτιστης στο Κίτι

Αυτή την εποχή εμφανίζονται και οι μονόχωροι καμαροσκέπαστοι ναοί π.χ της Παναγίας της Ασίνου, του Αγίου Νικολάου της Στέγης, της Παναγίας του Άρακα.

Στις αρχές του 13^{ου} αιώνα, πάνω

από τον τρούλο δημιουργείται μια δεύτερη ξύλινη στέγη για καλύτερη προστασία του ναού από τη βροχή και τα χιόνια.

Άγιος Νικόλαος της Στέγης, Κακοπετριά.

Το παλαιότερο μοναστήρι στην Κύπρο θεωρείται το Σταυροβούνι, το οποίο ιδρύθηκε από την Αγία Ελένη. Κατά το 1090 ιδρύονται οι μονές του Κύκκου και του Μαχαιρά.

Ιερά Μονή Παναγίας Κύκκου.

Ιερά Μονή Παναγίας Μαχαιρά.

3) Η βυζαντινή και γοτθική αρχιτεκτονική κατά τη Φραγκοκρατία και Ενετοκρατία (1191- 1570)

Με την έλευση των Λατίνων στην Κύπρο το 1191 ιδρύονται γοτθικοί καθεδρικοί ναοί στις πόλεις Λευκωσίας και Αμμοχώστου και στο Μπλαπαΐς.

Σταματά η σχέση με το βυζαντινό κορμό και εισάγονται στη παραδοσιακή κυπριακή αρχιτεκτονική οι δυτικές επιδράσεις.

Αββαείο του Μπελαπαΐς(13^{ος} -14^{ος} αι.

Ναός Αγίου Νικολάου , Αμμόχωστος.

Ναός Αγίου Μάμα στη Μόρφου

Ο Άγιος Μάμας στη Μόρφου, ο Αρχάγγελος Μιχαήλ στη Λακατάμεια, και το καθολικό του Αγίου Νεοφύτου στην Πάφο παρουσιάζουν περιορισμένα γοτθικά στοιχεία.

Ναός Αρχαγγέλου Μιχαήλ στη Λακατάμεια(15^{ος} αι.)

Η βυζαντινή παράδοση στην αρχιτεκτονική συνεχίζεται κυρίως στην ύπαιθρο και στα μοναστήρια. Είναι μονόχωροι τρουλιαίοι ναοί π.χ Αγίου Δημητρίου στο Δάλι , Αγίου Θεωφανίου στη Λύση, Αγίου Ιακώβου στο Τρίκωμο. Αυτό δηλώνει την εμμονή των Κυπρίων στην Ορθόδοξη πίστη τους.

Ναός του Αγίου Δημητρίου στο Δάλι. (13^{ος} αι.)

Ναός Αγίου Ιακώβου στο Τρίκωμο.(13^{ος} αι.)

4) Αρχιτεκτονική μετά το 1570

Την εποχή της Τουρκοκρατίας στην Κύπρο αρχίζουν να επισκευάζονται παλαιότεροι ναοί αλλά και να κτίζονται ιδιαίτερα ταπεινές εκκλησίες. Π.χ ο καθεδρικός ναός του Αγίου Ιωάννη στη Λευκωσία, του Αγίου Γεωργίου στην Τερσεφάνου, του Αρχαγγέλου στην Πάνω Ζώδια, του Αγίου Γεωργίου στο Καλό Χωριό

Καθεδρικός Ναός Αγίου Ιωάννη

Μόρφου. Πρόκειται για απλό μονόχωρο ναό με καμαροσκέπαστα γοθτικά τόξα που αντικατοπτρίζει τη φτώχεια της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα αρχίζει να επαναφέρεται ο βυζαντινός τύπος με την τρίκλιτη βασιλική με τρούλο (π.χ της Φανερωμένης).

Παναγία Φανερωμένη

Θεολογικοί συμβολισμοί ορθόδοξης εικονογραφίας με αναφορά σε εικόνες της Εκκλησίας της Κύπρου.

Το ίδιο σπουδαία με τη χριστιανική αρχιτεκτονική υπήρξε και η διακοσμητική τέχνη των ναών. Η Ανατολική Εκκλησία συνεχίζει αδιάκοπα την αρχαιοελληνική παράδοση του κάλλους και της αρμονίας, προσθέτοντας σε αυτή λειτουργικό χαρακτήρα. Η Εκκλησία ενέταξε την αρχαιοελληνική κλασική τέχνη στη

Ελληνιστική τέχνη των fanium

Εικόνα δεομένης Θεοτόκου (8ος-9ος αι.)

λειτουργική διακονία της Εκκλησίας με την τέχνη της ξυλογλυπτικής, του ψηφιδωτού και της αιογραφίας. Δανείστηκε στοιχεία από την ελληνιστική τέχνη των φαγιούμ, που παρουσιάζει τα πρόσωπα κατά μέτωπο με ιδιαίτερα τα χαρακτηριστικά του προσώπου και κυρίως τα μεγάλα αμυγδαλωτά μάτια και προσέδωσε σε αυτά πνευματική διάσταση. Η αιογραφία με αυτή την τεχνική θέλει να φανερώσει την δυνατότητα του ανθρώπου να ολοκληρωθεί

ψυχοσωματικά. Με την πνευματική καλλιέργεια τα μάτια βλέπουν πιο καθαρά, η μύτη μυρίζεται ευωδία πνευματική, τα αυτιά ακούνε τα λόγια του Κυρίου. Έτσι η ορθόδοξη εκκλησιαστική τέχνη, εκτός από υπέροχη αισθητική, έχει πρωτίστως λειτουργικό, ποιμαντικό και ιεραποστολικό χαρακτήρα.

Εκτός από την αισθητική χρησιμότητά της, η εικόνα στην Εκκλησία διαδραματίζει ένα σπουδαίο ποιμαντικό ρόλο. Μια λαϊκή ρήση λέει πως μια εικόνα αξίζει όσο χίλιες λέξεις και η χριστιανική ζωγραφική λειτουργεί στην Εκκλησία ως το βιβλίο των αγραμμάτων πιστών, σύμφωνα, με τον άγιο Ιωάννη τον

Δαμασκηνό. Η υπέροχη βυζαντινή εικονογραφία με τις άπειρες αφαιρετικές της παραστάσεις, οδηγεί τον πιστό στη σφαίρα του υπεραισθητού. Οι εικόνες είναι η άλλη γλώσσα της θεολογίας, βοηθούν τον άνθρωπο να γνωρίσει τα δόγματα και της αλήθειες της Ορθοδοξίας και ταυτόχρονα προκαλούν και προσκαλούν τον πιστό να μιμηθεί τους Αγίους και με τη θέα των παραστάσεων και την προσπάθειά του να μεταμορφωθεί .

Ιστορική αναδρομή

1) Παλαιοχριστιανική περίοδος μέχρι το 649μ.Χ

Η χριστιανική ζωγραφική τέχνη καλλιεργήθηκε δεόντως στην Εκκλησία από την πρωτοχριστιανική εποχή. Χαρακτηριστικό δείγμα είναι η προτομή του γενειοφόρου Χριστού στο

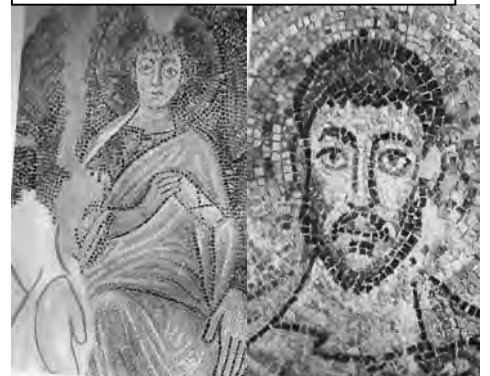

Τοιχογραφία , Αγίασμα Αγίου Νικοδήμου, Προτομή γενειοφόρου Χριστού (αρχές 5^{ου} αι.)

αγίασμα του Νικοδήμου, κοντά στη βασιλική του Αγίου Επιφανίου. Επίσης τα υπέροχα ψηφιδωτά της Παναγίας της Κανακαριάς, στο χωριό Λυθράγκωμη της Καρπασίας, ανήκουν αυτή τη περίοδο (γύρω στο 530). Στην αψίδα του ιερού

Κατακόμβη Αγίας Σολομονής

Λυθράγκωμη , Παναγία Κανακαριά , ψηφιδωτό (γύρω στο 530)

εικονίζεται η Παναγία ένθρονη κρατώντας στα γόνατά της το Χριστό. Είναι μέσα σε θεία δόξα ώστε να τονίζεται ο ρόλος της Θεοτόκου στη Θεία Ενανθρώπηση. Το καλύτερα σωζόμενο παλαιοχριστιανικό ψηφιδωτό στην Κύπρο, βρίσκεται στην αψίδα του ναού της Παναγίας της Αγγελόκτιστης στο Κίτι.

Ψηφιδωτό αψίδας Παναγίας Αγγελόκτιστης στο Κίτι. (πρώιμος 7^{ος} αι.)

2) Πρωτοβυζαντινή (649-965μ.Χ) και μεσοβυζαντινή (965-1191μ.Χ) περίοδος.

Κατά την πρωτοβυζαντινή περίοδο, εποχή κατά την οποία ταλάνιζε την Ορθοδοξία η Εικονομαχία, η Κύπρος έγινε καταφύγιο πολλών εικονοφίλων.

Ναός της Παναγίας του Αρακα, Τρούλος(1192)

Ταυτόχρονα οι εικονογραφικές προσπάθειες της εποχής προσπαθούν να καταπολεμήσουν και με εικόνες τις αιρετικές απόψεις. Οι χριστιανοί θέλουν να τονίσουν και μέσα από την τέχνη της αγιογραφίας την ενανθρώπιση του Θεού Λόγου και με αυτό να υποστηρίξουν την πίστη ότι δεν προσκυνούν είδωλα αλλά το εικονιζόμενο πρόσωπο το οποίο έζησε, το είδαν και πίστεψαν, γι' αυτό και το εικονίζουν. Ταυτόχρονα, θέλοντας να δηλώσουν και τη θεϊκή φύση του Χριστού, έβαλαν στο φωτοστέφανο Του σταυρό στη μέση που γραφεί Ο «ΩΝ», δηλαδή ο Υπάρχων, ο Θεός. Η Θεότητα του Χριστού φανερώνεται επίσης με την αγιογράφιση του στον τρούλο, που συμβολίζει τον ουρανό. Ακόμα και τα ρούχα του Χριστού φανερώνουν τη Θεανθρώπινη φύση του. Το κόκκινο δηλώνει το Θεό ενώ το γαλάζιο τον άνθρωπο. Για να μπορέσει ο Θεός να επικοινωνήσει και να σώσει τον άνθρωπο γίνεται και ο ίδιος άνθρωπος και δείχνει, όσο άντεχε ο άνθρωπος να δει, από τη Θεότητά του. Γι' αυτό και το κόκκινο ρούχο φαίνεται ελάχιστα. Τα ρούχα της Παναγίας, φορεμένα αντιθετικά από του Χριστού, δηλώνουν ότι είναι Θεοτόκος. Φορεί το μπλε από μέσα γιατί ήταν πράγματι γνήσιο παιδί αυτού του κόσμου. Το κόκκινο το φορεί απ' έξω γιατί την επισκίασε η χάρις του Αγίου Πνεύματος, ώστε να γεννήσει τον Υιό του Θεού. Ταυτόχρονα δηλώνεται το αειπάρθενο της Θεοτόκου με τα τρία αστέρια στο κόκκινο μαφόριό της, ένα στο πρόσωπο και δύο στους ωμούς της (προ, κατά και μετά την γέννηση του Χριστού η Παναγία παρέμεινε Παρθένος)

*Ναός της Παναγίας του Άρακα, διάκοσμος
αψίδας (1192)*

2) Η αγιογραφία στην Κύπρο κατά την εποχή της Φραγκοκρατίας και Ενετοκρατίας (1191- 1570)

Οι συνθήκες που δημιουργούνται την περίοδο αυτή είναι ιδιαίτερα δύσκολες. Η οικοδόμηση επιβλητικών γοθικών μνημείων επισκίασε την ανάπτυξη της ορθόδοξης αρχιτεκτονικής και αγιογραφίας. Σε αυτή την περίοδο εμφανίζεται αγιογραφικό έργο μόνο στα μοναστήρια και σε απομακρυσμένα χωριά, και πολλές

φορές μόνο συμπλήρωση ή αποκατάσταση παλαιότερης αγιογραφίας. Οι

*Ναός Αρχαγγέλου Μιχαήλ,
Γαλάτα, (1514)*

συνθήκες που επικρατούν την περίοδο αυτή εκφράζονται από τους αγιογράφους με τις σκληρές, συγκρατημένες μορφές των αγίων. Το γεγονός ότι η σχέση Κύπρου και Βυζαντίου διακόπτεται, είχε ως αποτέλεσμα την είσοδο δυτικών στοιχείων στην αγιογραφία.

Παρατηρείται ένας επιδέξιος συνδυασμός βυζαντινών , σταυροφορικών και αρμενικών τεχνοτροπιών και εικονογραφικών παραδόσεων. Αυτό είναι αποτέλεσμα του πολυεθνικού πολιτιστικού περιβάλλοντος του νησιού την εποχή της Φραγκοκρατίας, που έδωσε ένα ιδιαίτερο εκφραστικό περιεχόμενο στην κυπριακή τέχνη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι αγιογραφίες στον Άγιο Ιωάννη το Λαμπαδιστή, στον Τίμιο Σταυρό στο Πελένδρι, στην Παναγία της Ασίνου, στο ναό της Παναγίας στο Μουτουλλά. Αυτή την εποχή συνήθιζαν να εικονίζονται, με την οικογένειά τους, οι κτήτορες του ναού, κάτω από τον Άγιο που φέρει η εκκλησία το όνομά του. Συνήθως οι δωρητές κρατούσαν ομοίωμα του ναού και το προσέφεραν στον άγιο. Την περίοδο της Ενετοκρατίας παρατηρείται στο νησί μεγάλη άνθηση της αγιογραφίας. Η ιταλική αναγέννηση επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό και τους ντόπιους αγιογράφους. Οι επιδράσεις αναμειγνύονται με την βυζαντινή και παλαιολόγια παράδοση και με την τοπική λαϊκή τέχνη. Πολλές φορές οι τίτλοι των θεμάτων γράφονται ακόμα και στα λατινικά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το μεσαιωνικό παρεκκλήσι της Αγίας Αικατερίνης στα Πυργά και ο Άγιος Ιωάννης ο Λαμπαδιστής στον Καλοπαναγιώτη. Βέβαια, οι δυτικές επιδράσεις είναι επιφανειακές και περιορίζονται στη δυτικότερη παρουσίαση των προσώπων. Η αγιογραφία κατά το δόγμα συνέχισε να διατηρεί, με ελάχιστες αλλοιώσεις, την ορθόδοξη βάση και πίστη, η οποία φαίνεται μέσα από την τέχνη της εποχής που χαρακτηρίζεται ως "Ιταλοβυζαντινή".

*Μεσαιωνικό Παρεκκλήσι Αγίας
Αικατερίνης, Πυργά*

*Καθεδρικός Ναός
Αγίου Ιωάννη ,
Λευκωσία
(α΄ μισό 18^{ου} αι.)*

δ) Αγιογραφία μετά το 1570

Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας μειώνεται η χρήση της τοιχογραφίας . Παρατηρείται ανάπτυξη της τέχνης στις φορητές εικόνες , οι οποίες είναι πιο οικονομικές. Εξαιρετικό δείγμα τοιχογραφιών αυτής της εποχής αποτελεί ο Καθεδρικός ναός του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου στη Λευκωσία. Οι θεματολογία είναι ιδιαίτερα πλούσια. Κυριαρχούν θέματα από τη ζωή και ανάσταση του Χριστού (χριστολογικός κύκλος), τον Ακάθιστο Ύμνο, την εύρεση του λειψάνου του Αποστόλου Βαρνάβα και παράδοση των

αυτοκρατορικών προνομίων στην Εκκλησία της Κύπρου. Οι αγιογράφοι της εποχής αυτής συνέχισαν τη δυτικότερη χρήση κάποιων παραστάσεων.

ε) Η Αγιογραφία σήμερα

Μετά την ανεξαρτησία της Κύπρου, η αγιογραφία ξεκαθαρίζει από στοιχεία τα οποία δεν ήταν βυζαντινά και κατ' επέκταση παρερμηνευαν γεγονότα ή αλήθειες της Ορθοδοξίας. Στις μέρες μας υπάρχει μια στροφή προς τη βυζαντινή αγιογραφία. Η τοιχογραφίες, τα ψηφιδωτά και οι φορητές εικόνες παρουσιάζουν μεγάλη άνθηση. Ταυτόχρονα τα έργα όλων των προηγούμενων εποχών σήμερα αποτελούν μοναδικά έργα μελέτης, σεβασμού και παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

στ) Εικονογραφικοί κύκλοι

Τα εικονογραφικά θέματά στους βυζαντινούς ναούς είναι χωροθετημένα με θεολογικά κριτήρια. Οι εικονογραφικές ομάδες ονομάζονται εικονογραφικοί κύκλοι και είναι οι εξής;

α) **Δογματικός κύκλος:** περιλαμβάνει τις παραστάσεις: 1) του Παντοκράτορα του τρούλου, ο οποίος περιστοιχίζεται από ουράνιες δυνάμεις, 2) των προφητών ανάμεσα στα παράθυρα του τυμπάνου του τρούλου, οι οποίοι ανήγγειλαν τον Ιησού ως Μεσσία, 3) των τεσσάρων Ευαγγελιστών στα σφαιρικά τρίγωνα του τρούλου, οι οποίοι διέδωσαν το λόγο του Χριστού, 4) της Πλατυτέρας στην κόγχη του ιερού ένθρονη με τον Ιησού βρέφος στην αγκαλιά Της, ως η γέφυρα που ένωσε τη γη με τον ουρανό, 5) της Αγίας Τριάδος με την συμβολική παράσταση της φιλοξενίας του Αβραάμ, πάνω στο ημικόκλιο του ιερού, 6) την Ετοιμασία του Θρόνου πάνω στον οποίο υπάρχει το Ευαγγέλιο, όπου συμβολίζεται η Δευτέρα Παρουσία του Κυρίου.

Ναός της Παναγίας της Ποδίθου, Γαλάτα, Πλατυτέρα, κόγχη του ιερού, (1502)

Ναός της Παναγίας της Ποδίθου, Γαλάτα, Κοινωνία των Αποστόλων, κόγχη του ιερού, (1502)

β) **Λειτουργικός κύκλος:** Στο χώρο του ιερού βήματος εικονίζονται: 1) η Θεία Λειτουργία, την οποία τελούν άγγελοι στον ουρανό, 2) η Κοινωνία των Αποστόλων από το Χριστό, 3) οι μορφές των Μεγάλων Ιεραρχών, κάτω από την Πλατυτέρα στην κόγχη (Μ. Βασιλείου, Ι. Χρυσοστόμου, Γρηγορίου Θεολόγου, Κυρίλλου Αλεξανδρείας, Μ. Αθανασίου κ.ά.), οι οποίοι κρατούν λειτουργικά ειλητήρια.

γ) Ιστορικός Κύκλος : Στις καμάρες και στους τοίχους του κυρίως ναού ζωγραφίζονται παραστάσεις από την ιστορία της Εκκλησίας: 1) Σκηνές από τη ζωή του Χριστού, (Γέννηση, Βάπτιση, Σταύρωση, Ανάσταση, Ανάληψη, σκηνές θαυμάτων), 2) Σκηνές από τη ζωή της Θεοτόκου, (Γέννηση, Εισόδια, Κοίμηση), 3) Σκηνές από τη ζωή των Αγίων, (μαρτύρια, θαύματα), κλπ. 4) Προσωπογραφίες αγίων ανδρών και γυναικών.

Φορητή εικόνα, Εις Άδου κάθοδος, ναός Θεοσκεπάστου Καλοπαναγιώτη (γύρω στο 1400)

Σε αυτόν τον εικονογραφικό κύκλο ανήκουν και οι εικόνες του τέμπλου. Αριστερά της Ωραίας Πύλης εικονίζεται ο Δεσπότης

Χριστός, περιβεβλημένος με όλη Του τη δόξα. Δεξιά της Ωραίας Πύλης εικονίζεται η Θεοτόκος με τον Κύριο στις άχραντες αγκάλες

Της, η Οποία, ως η στοργική μητέρα του κόσμου, δέεται για τους πιστούς. Δεξιά του Κυρίου εικονίζεται ο τίμιος Πρόδρομος, και αυτός δεόμενος. Δεξιά της Θεοτόκου ο τιμώμενος άγιος του ναού ή παράσταση Δεσποτικής ή Θεομητορικής εορτής στην οποία είναι αφιερωμένος ο ναός. Στο πάνω μέρος του τέμπλου εικονίζονται σκηνές από την επίγεια ζωή του Κυρίου (Δωδεκάορτο) και οι μορφές των αποστόλων και άλλων επιφανών αγίων.

Μάθημα 20
ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1) Συμπληρώστε με τις πιο κάτω λέξεις:
(ναός, πίστη, ιερό ,αγάπη, τρούλος, γέφυρα, δάπεδο).

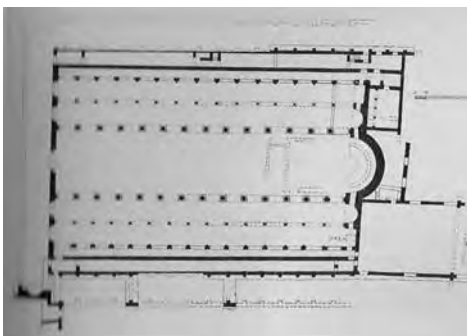
Τόπος λατρείας, ο _ _ _ _ . Ο Χριστιανικός ναός αποτυπώνει με την αρχιτεκτονική του διάταξη την _ _ _ _ _ της Εκκλησίας για την _ _ _ _ _ του Θεού για τον άνθρωπο. Έτσι η στέγη είναι ο _ _ _ _ _ ο οποίος συμβολίζει το Θεό που αγκαλιάζει τους πιστούς που βρίσκονται στο _ _ _ _ _ . Ο τρούλος καταλήγει στο _ _ _ _ _ που γίνεται η _ _ _ _ _ που ενώνει το Θεό με τους ανθρώπους.

2) Βρείτε περισσότερες πληροφορίες από το διαδίκτυο για τις κατακόμβες και παρουσιάστε το θέμα στους συμμαθητές σας.

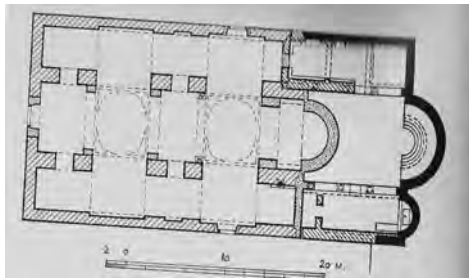
3) Να βρείτε από το διαδίκτυο τις Εκκλησίες της Κύπρου , οι οποίες είναι προστατευμένες από την UNESCO ως Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Να παρουσιάσετε την έρευνά σας στους συμμαθητές σας.

4) α) Γιατί νομίζετε επιδεικνύει τόσο μεγάλο ενδιαφέρον η UNESCO γι'αυτούς τους εκκλησιαστικούς χώρους ; Γράψετε τα επιχειρήματά σας.
β) Ποια νομίζετε είναι η δική μας ενημέρωση για αυτούς τους ναούς; Είμαστε εμείς ευαισθητοποιημένοι; Αν όχι προτείνετε λύσεις, ώστε να γίνει αυτό κατορθωτό.

5) Αναγνωρίστε και περιγράψτε τους τύπους των ναών σύμφωνα με την κάτοψη.

α)
.....
.....

β)

.....

.....

6) Σύμφωνα με τις πιο πάνω κατόψεις προσπαθήστε κι εσείς να γίνεται αρχιτέκτονες.

- Φτιάξτε την κάτοψη της πεντάτρουλης Βασιλικής.
- Προσοχή! Ανάλογα με τον αριθμό των κογχών του ιερού που θα φτιάξετε να γράψετε σε ποια πεντάτρουλη βασιλική της Κύπρου ανήκει η κάτοψή σας. (Πριν αρχίσετε μελετήστε τις φωτογραφίες των ανάλογων εκκλησιών).

Η κάτοψη ανήκει

7) Από το χάρτη της Κύπρου κυκλώστε τέσσερα μοναστήρια τα οποία συναντήσαμε στο μάθημά μας. Έπειτα βρέστε πληροφορίες για ένα από αυτά.

8) Σύμφωνα με τις πιο κάτω προσωπογραφίες να βρείτε τις ομοιότητες των ελληνοιστικών Φαγιούμ και των χριστιανικών εικόνων. Τι δηλώνει αυτό;

9) Δικαιολογήστε τον τρόπο που παρουσιάζει ο αγιογράφος το Χριστό και την Παναγία .
Θέλει να δώσει κάποια μηνύματα ; Ποια είναι αυτά . Εξηγήστε.

10) Οι δυο πιο κάτω εικόνες περιγράφουν το γεγονός της Ανάστασης. Ποια νομίζετε είναι επηρεασμένη από δυτικά πρότυπα; Αναφέρετε τους λόγους συγκρίνοντας τις εικόνες.

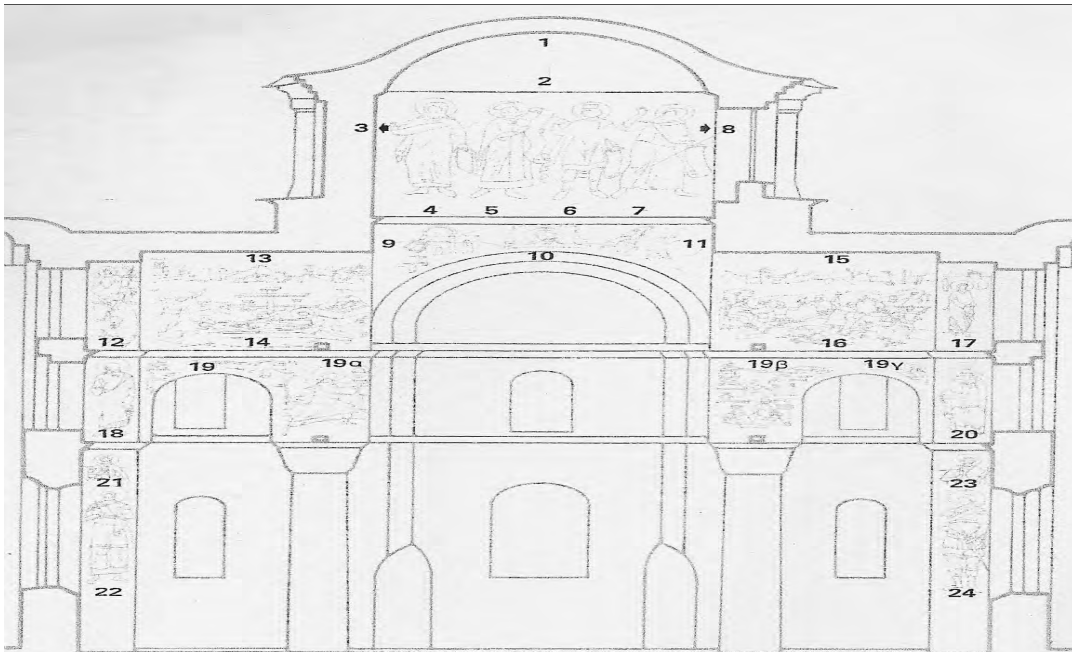
11) Σύμφωνα με την τεχνοτροπία της αιογραφίας ακόμα και στο μεσαιωνικό παρεκκλήσι της Αγίας Αικατερίνης φανερώνεται ότι παρ'όλες τις δυτικές επιδράσεις η πίστη στην αλήθεια παρέμεινε αλώβητη. Κοιτάξτε τις πιο κάτω εικόνες και βρείτε τις δυτικές επιδράσεις αλλά και τις ομοιότητες με τη βυζαντινή τέχνη σύμφωνα με τις πιο κάτω εικόνες.

12) Τοποθετήστε στις στήλες σε πιο κύκλο μπορούν να αιογραφηθούν οι πιο κάτω παραστάσεις. Γέννηση Χριστού, Τέσσερις Ευαγγελιστές, Μέγας Βασίλειος, Πλατυτέρα, Ανάσταση, Παντοκράτορας, η κοινωνία των Αποστόλων, Αγία Παρασκευή, ο χορός των Προφητών, Άγιος Μάμας.

Δογματικός κύκλος	Λειτουργικός κύκλος	Ιστορικός κύκλος

13) Σύμφωνα με τους εικονογραφικούς κύκλους χρωματίστε την πιο κάτω τομή της Εκκλησίας, ώστε να φαίνεται ο δογματικός κύκλος (κόκκινο χρώμα), ο λειτουργικός κύκλος (μπλε χρώμα) και ο ιστορικός κύκλος (πράσινο χρώμα).

Μάθημα 21

Η ΑΡΜΕΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Α. Η ιστορία της

Οι Αρμένιοι είναι η αρχαιότερη από τις θρησκευτικές ομάδες της Κύπρου, αφού η παρουσία των Μαρωνιτών στο νησί σημειώνεται γύρω στο 686 μ.Χ. και των Λατίνων γύρω στο 1126 μ.Χ.

Η ιστορία της Αρμενικής Κοινότητας της Κύπρου ξεκινά το 578 μ.Χ. Αυτή τη χρονική περίοδο ο βυζαντινός στρατηγός Μαυρίκιος Καπαδόκης μετέφερε στην Κύπρο γύρω στις 3.350 Αρμένιους αιχμαλώτους με σκοπό να χρησιμοποιηθούν σαν Ακρίτες, να φυλάνε δηλαδή τα σύνορα της Κύπρου, από τους διάφορους εχθρούς, που ήθελαν να κατακτήσουν την Κύπρο εξαιτίας της καλής στρατηγικής της θέσης.

Στα χρόνια που ακολούθησαν αρκετοί Αρμένιοι ήρθαν στην Κύπρο για λόγους πολιτικούς, εμπορικούς, καθώς και στρατιωτικούς.

Οι Αρμένιοι βίωσαν μαζί με τους υπόλοιπους Κύπριους όλες τις μεγάλες ιστορικές στιγμές του νησιού: Βυζαντινή περίοδο, Φραγκοκρατία-Ενετοκρατία, Τουρκοκρατία, και Αγγλοκρατία. Μεταξύ των δύο λαών αναπτύχθηκε ένα κλίμα σεβασμού και αγάπης καθώς και συμπαράστασης, αφού και ο αρμενικός λαός, όπως και ο λαός της Κύπρου, κατά τη διάρκεια της ιστορίας του δέχθηκε πολλούς διωγμούς και καταστροφές.

Με την ανεξαρτησία της Κύπρου στις 16/08/1960, το Σύνταγμα αναγνώρισε τους Αρμένιους, Μαρωνίτες και Λατίνους ως θρησκευτικές ομάδες, που αργότερα επέλεξαν να ανήκουν στην ελληνοκυπριακή κοινότητα.

Με τη βοήθεια και την υποστήριξη της κυπριακής κυβέρνησης, οι Αρμένιοι της Κύπρου κατάφεραν να ευημερήσουν και να ευδοκιμήσουν, διατηρώντας τη θρησκεία, την εκπαίδευση, τον πολιτισμό και τη γλώσσα τους.

Β. Οι θρησκευτικές αντιλήψεις της

Κατά την διάρκεια της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου (451), οι Αρμένιοι πολεμούσαν εναντίον των Περσών για την υπεράσπιση της χριστιανικής τους πίστης. Διαφώνησαν όμως με την απόφαση της Συνόδου που αναφερόταν στο δεύτερο Πρόσωπο της Αγίας Τριάδας, τον Ιησού Χριστό και έτσι διαχωρίστηκαν από τη Μίαν και Αδιαίρετη Χριστιανική Εκκλησία.

Η Αρμενική Εκκλησία, πέρα από τις πολλές ομοιότητες που έχει με την Ορθόδοξη Εκκλησία, έχει και κάποιες διαφορές. Στη Θεία Λειτουργία έχει προστεθεί αριθμός αρμενικών τροπαίων και ύμνων και το σύμβολο του Σταυρού γίνεται με κατεύθυνση από πάνω προς τα κάτω και μετά από αριστερά προς τα δεξιά.

Οι αρμενικοί ναοί έχουν χαρακτηριστική αρχιτεκτονική δομή, με ένα κεντρικό, κωνοειδή τρούλο να δεσπόζει επί του κτιρίου. Από το εσωτερικό των ναών απουσιάζει το βυζαντινό εικονοστάσιο, στη θέση του οποίου βλέπουμε το βέλο, ένα είδος υφάσματος. Στην Αγία Τράπεζα δεσπόζει η εικόνα της Θεομήτορος Παναγίας με το Σωτήρα στην αγκαλιά της. Το ιερό διαχωρίζεται από τον κυρίως ναό επειδή είναι υπερυψωμένο, ενώ κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας γίνεται χρήση του βέλου για κάλυψή του. Η προσκύνηση περιορίζεται μόνο στο Σταυρό και στο Ευαγγέλιο.

Οι εικόνες, αν και υπάρχουν στους ναούς, δεν είναι τόσο διαδεδομένες όσο στη βυζαντινή παράδοση. Μοναδική ίσως εξήγηση για αυτή την πρακτική αποτελεί η παρατεταμένη κατοχή της ιστορικής Αρμενίας από Μωαμεθανούς κατακτητές. Το Ισλάμ απαγόρευε την απεικόνιση προσώπων και γι' αυτό το λόγο οι Αρμένιοι εισήγαγαν τις σταυρόπετρες, γνωστές στα αρμενικά ως «χατσκάρ». Όπως το όνομα μαρτυρεί, πρόκειται για λαξευτές πέτρες, που απεικονίζουν τον Τίμιο Σταυρό στο κέντρο, διακοσμημένο με μορφές φυτών και άλλων διακοσμητικών μοτίβων. Τα «χατσκάρ» είναι διάσπαρτα ανά εκατομμύρια σε όλη την έκταση της ιστορικής Αρμενίας, σε ναούς, παρεκκλήσια, κοιμητήρια και αλλού.

Οι Αρμένιοι γιορτάζουν τα Χριστούγεννα στις 6 Ιανουαρίου μαζί με τα Θεοφάνεια.

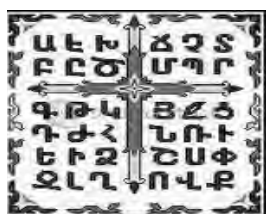
Γ. Το πολιτισμικό της προφίλ

Ο αριθμός των Αρμενίων στην Κύπρο ανέρχεται σήμερα περίπου στα 3.500 άτομα. Η πλειοψηφία των Αρμενίων ζει στη Λευκωσία, κατά δεύτερο λόγο στη Λάρνακα και υπάρχει ένας μικρότερος αριθμός στη Λεμεσό και στην Πάφο.

Οι Αρμένιοι της Κύπρου ανήκουν σε όλα τα κοινωνικοοικονομικά στρώματα, κατανεμημένοι με παρόμοιο τρόπο όπως και η υπόλοιπη κοινωνία της Κύπρου.

Στην κοινότητα δραστηριοποιούνται εκκλησιαστικά καθώς και εκπαιδευτικά ιδρύματα όπως τα Αρμενικά σχολεία (Ναρέκ Λευκωσίας, Λάρνακας, Λεμεσού). Επίσης μεταξύ 1926-2005 λειτουργούσε το Εκπαιδευτικό Ινστιτούτο Μελκονιάν το οποίο υπήρξε το μεγαλύτερο οικοτροφείο των Αρμενίων στη Διασπορά. Επιπλέον, οι Αρμένιοι έχουν δικά τους πολιτικά κόμματα, σωματεία, και άλλα ιδρύματα. Εκδίδουν μηνιαίες αρμενικές εφημερίδες και περιοδικά.

Γενικά η κοινότητα, αν και ενσωματωμένη πλήρως με την ευρύτερη κυπριακή κοινωνία, διατηρεί την ιδιαιτερότητά της ως μια διαφορετική οντότητα.

Μάθημα 21.
Η ΑΡΜΕΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Συζητήστε με τους συμμαθητές σας πού μπορεί να βρίσκονται αυτοί οι χώροι λατρείας.

Ποιες ιδιαιτερότητες παρουσιάζουν σε σχέση με το ναό της ενορίας σας;

Να συμπληρώσετε τα κενά με τις ακόλουθες λέξεις:

Ακρίτες, χωρίζει, εικονοστάσι, δεξιά [2], αριστερά [2], σύνορα, σεβασμό, αγάπη, Αρμενική, περιοδικά, 6^{ov}, πολίτη, 5^{ov}, 6 Ιανουαρίου, διαφορετικότητα, 25 Δεκεμβρίου, εικόνες, διαφέρουν, εφημερίδες, σχολεία, μέρος, ενώνει.

Ελληνοκύπρια (η Μαρία)	Αρμένιοι της Κύπρου (η Μάγκι κι ο Κεβόρκ)
 <small>ΑΣΤΙΚΗ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΣΤΟΛΗ Urban female clothes</small>	
<p>- Θέλετε να μου μιλήσετε λίγο για τους Αρμένιους της Κύπρου;</p> <p>- Ωραία!</p>	<p>- Μα, Φυσικά!</p> <p>- Ήρθαμε στην Κύπρο τον _____ αιώνα με σκοπό να φυλάξουμε τα _____ της Κύπρου από τους εχθρούς. Ήμασταν δηλαδή _____.</p>
<p>- Πείτε μου λίγα λόγια για τη θρησκεία και τον πολιτισμό σας.</p>	<p>- Η Αρμενική Εκκλησία ήταν ενωμένη με την Ορθόδοξη μέχρι τον _____ αιώνα. Από τότε έχουμε κάποιες μικρές διαφορές από εσάς. Δεν έχουμε για παράδειγμα πολλές _____, ούτε _____ . Οι ναοί μας _____ λίγο από τους δικούς σας.</p>

- Έχετε περιόδους νηστείας ;	- Ναι, με τη διαφορά ότι τα γαλακτοκομικά και το αυγό θεωρούνται επιτρεπόμενα.
- Πώς κάνετε το σύμβολο του Σταυρού ;	- Το σχηματοποιούμε από πάνω προς τα κάτω και από τα _____ στα _____.
- Εμείς από τα _____ στα _____.	- Πότε γιορτάζετε τα Χριστούγεννα σας;
- _____.	- Εμείς _____.
- Έχετε, από ότι ξέρω τη δική σας γλώσσα...	- Ναι, την _____. Έχουμε επίσης και δικές μας ε_____ και π_____, καθώς και _____.
- Ναι, αλλά μιλάτε και άριστα τα Κυπριακά.....	- Μα φυσικά, θεωρούμε τον εαυτό μας _____ και _____ αυτής της χώρας και αγαπάμε τους Ελληνοκύπριους σαν αδέρφια μας, χωρίς φυσικά να ξεχνάμε τις παραδόσεις μας.
- Να είσαι καλά παιδιά! Έμαθα πάρα πολύ σπουδαία πράγματα, έμαθα ότι η _____ είναι σπουδαίο δώρο και δεν _____ αλλά _____ τους ανθρώπους.	- Σε χαιρετούμε, Μαρία! - Άμα θες κόπιασε ! Στο σπίτι μας περιμένουν λαχταριστά «λαχματζούν» της θείας, της μητέρας δηλαδή της Μάγκι! Να ξερεις πάντα κάτι, _____ και _____ στους άλλους.

Να βρείτε τους πιο κάτω αναγραμματισμούς.

- ΔΟΗΚΣΚΑΠΙΑΠ _____
- ΚΡΤΙΑΑΟΚΓΑΡΦ _____
- ΝΑΙΝΟΚΛΕΜ _____
- ΣΚΑΡΤΑΧ _____
- ΚΜΝΚΣΟΙΥΟΕΙΗΣ _____

Άσκηση για το σπίτι.

Να κάνετε μόνο **μία** από τις **δύο** ασκήσεις.

1. Να προσπαθήσετε να βρείτε υλικό μέσω διαδικτύου, εφημερίδας ή εγκυκλοπαίδειας για την αρμενική κοινότητα της Κύπρου. Προσοχή! Στο υλικό που θα βρείτε θα πρέπει να παρουσιάσετε απαραίτητα και την **πηγή του**, έντυπη ή ηλεκτρονική.

2. Να κάνετε ένα υποθετικό ή πραγματικό διάλογο με ένα Αρμένιο και να καταγράψετε τις εντυπώσεις σας από τη συνομιλία αυτή.

Μάθημα 22

Η ΜΑΡΩΝΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Α. Ιστορική αναδρομή

Η δεύτερη μεγαλύτερη χριστιανική κοινότητα της Κύπρου είναι η Μαρωνική. Οφείλει την ονομασία της στον προστάτη της Άγιο Μάρωνα, ο οποίος έζησε κοντά στο Όρος Ταύρος στη Συρία.

Η αποδημία στην Κύπρο έγινε μέσα από τέσσερα διαδοχικά κύματα, που άρχισαν τον 8^ο αιώνα και διάρκεσαν πάνω από έξι αιώνες. Οι Μαρωνίτες της Κύπρου θεωρούν ως τόπο καταγωγής τους το Λίβανο.

Η παρουσία τους στην Κύπρο οφείλεται σε μεταναστευτικό ρεύμα από τη Συρία λόγω διωγμών και καθότι η Κύπρος τότε σε σχέση με τη Συρία, ήταν τόπος ησυχίας και γαλήνης.

Λίγα είναι τα ιστορικά στοιχεία που γνωρίζουμε για τη ζωή των Μαρωνιτών στην Κύπρο. Αρχικά μαρτυρείται παρουσία Μαρωνιτών σε περίπου 60 χωριά, εντούτοις μεταξύ του 1224 και της οθωμανικής κατάκτησης του 1571, ο αριθμός των χωριών αυτών μειώθηκε στα 33. Σήμερα, τα τέσσερα κατεξοχήν μαρωνιτικά χωριά της Κύπρου, ο Κορμακίτης, ο Ασώματος, η Καρπάσια και η Αγία Μαρίνα Σκυλλούρας στο βόρειο τμήμα της Κύπρου, σχεδόν ακατοίκητα, αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο αφανισμού. Μετα το 1974 και την τουρκική εισβολή, οι κάτοικοι των χωριών αυτών εκτοπίστηκαν και διασκορπίστηκαν σε όλο το νότιο μέρος του νησιού.

Οι Μαρωνίτες αποτελούσαν πάντα μια ήσυχη και εργατική κοινότητα, με κύρια ασχολία τη γεωργία και την κτηνοτροφία και πιστή στη θρησκευτική τους ιδιαιτερότητα και παραδόσεις.

Ο Άγιος Μάρωνας

Αν και οι Μαρωνίτες της Κύπρου συνθέτουν μια εθνοτική μειονότητα, η οποία διαθέτει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όπως είναι η κουλτούρα, τα ήθη και τα έθιμα, κατά την ανεξαρτησία της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960, επέλεξαν να ανήκουν στην ελληνοκυπριακή κοινότητα, με την οποία τους έδεναν περισσότερα κοινά στοιχεία όπως η γλώσσα, η κουλτούρα και η θρησκεία.

Σήμερα, η κοινότητα των Μαρωνιτών της Κύπρου είναι μια μικρή κοινότητα που αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του κυπριακού λαού αλλά την ίδια στιγμή συνεχίζει να υπάρχει ως ξεχωριστή οντότητα, η οποία έχει οργανωθεί για τη διατήρηση της πολιτιστικής της ταυτότητας με διάφορους τρόπους: τη δημιουργία σωματείων και πολιτιστικών ομίλων με απώτερο σκοπό τη συναναστροφή της νεολαίας, τη διοργάνωση κατασκηνώσεων, τη δημιουργία του δημοτικού σχολείου «Άγιος Μάρωνας» και των εθνικών σχολείων «Αγία Μαρία» και «Τέρρα Σάντα», την έκδοση μηνιαίας κοινοτικής εφημερίδας, τη δημιουργία ιστοσελίδων, τη λειτουργία προσκοπικού σώματος και τη διοργάνωση εκδηλώσεων για την ευαισθητοποίηση του κοινού.

Β. Θρησκευτική πίστη

Η Μαρωνική Εκκλησία σήμερα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του ανά τον κόσμο καθολικισμού. Εκλέγει τον Πατριάρχη και τους Αρχιεπισκόπους της από μόνη της και στη συνέχεια παρεμβαίνει η Ρώμη απλά επικυρώνοντας την εκλογή. Πέρα από τις πολλές ομοιότητες που έχουμε Ορθόδοξοι και Μαρωνίτες, έχουμε και κάποιες διαφορές. Από τη Σύνοδο της Φλωρεντίας (1445) και έκτοτε οι Μαρωνίτες

υιοθετούν τα αγάλματα στις εκκλησίες. Στη Θεία Λειτουργία χρησιμοποιείται άζυμο ψωμί και στους λαϊκούς χορηγείται η όστια (καθαγιασμένο άζυμο ψωμί).

Ενώ η Θεία Λειτουργία των Μαρωνιτών είναι ένα μίγμα Συριακής και Αραβικής, στην Κύπρο επικρατεί η Ελληνική. Αν και η Μαρωνιτική Εκκλησία αναγνωρίζει τα Μυστήρια της Ορθόδοξης Εκκλησίας, δε συμβαίνει το αντίστροφο.

Πάπας Βενέδικτος ΙΣΤ΄

Όπως και στην Ορθόδοξη Εκκλησία, οι διάκονοι και οι ιερείς δεν είναι αναγκαστικά άγαμοι. Το σύμβολο του σταυρού σχηματίζεται από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς δεξιά με τα πέντε δάχτυλα του δεξιού χεριού, που συμβολίζουν τις πέντε πληγές του Χριστού πάνω στο Σταυρό. Εξυμνούν ιδιαίτερα την Παναγία, στην οποία αφιέρωσαν και πολλά από τα προσκυνήματά τους.

Οι Μαρωνίτες της Κύπρου, λόγω του ότι αποτελούν μειονότητα, ακολουθούν το εορτολόγιο των Ορθοδόξων σ' ό,τι αφορά στη μεγάλη γιορτή του Πάσχα.

Γ. Θρησκευτικά μνημεία Τα θρησκευτικά μνημεία αποτελούν φάρους για τη διαφύλαξη και διάδοση της παράδοσης, της ιστορίας και της πίστης. Παράλληλα αποτελούν και αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτισμικού θησαυρού κάθε λαού.

Για τους Μαρωνίτες της Κύπρου σημαντικά θρησκευτικά μνημεία αποτελούν τα μοναστήρια της Παναγίας του Μαρκή κοντά στη Μύρτου, της Παναγίας της Καμπυλής κοντά στον Ανώγειο Κερύνειας, το οποίο βρίσκεται υπό την προστασία της UNICEF και το μοναστήρι των Αγίων Ρωμανού και Αντωνίου που βρίσκεται κοντά στην Κυθρέα.

Μοναστήρι προφήτη Ηλία

Το σημαντικότερο όμως θρησκευτικό μνημείο για τους Μαρωνίτες της Κύπρου είναι το μοναστήρι του Προφήτη Ηλία, που βρίσκεται κοντά στην Αγία Μαρίνα Σκυλλούρας. Είναι το πιο σημαντικό θρησκευτικό πνευματικό κέντρο της Κοινότητας. Η Μονή του Προφήτη Ηλία οικοδομήθηκε για πρώτη φορά το 1736. Το μοναστήρι έγινε κέντρο θρησκευτικής αναβίωσης των Μαρωνιτών στο νησί, και έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στη διασφάλιση της επιβίωσης της κοινότητας. Το 1944 ένα καινούριο μοναστήρι χτίστηκε λίγο μακρύτερα από το παλιό, προκειμένου να καλυφθούν οι αυξανόμενες ανάγκες της κοινότητας των Μαρωνιτών της Κύπρου.

Κατά τη διάρκεια της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο, η νέα Μονή του Προφήτη Ηλία, βομβαρδίστηκε βαριά από την Τουρκική Αεροπορία και καταστράφηκε σε μεγάλο βαθμό, ενώ το παλιό μοναστήρι του Προφήτη Ηλία και η εκκλησία του λεηλατήθηκαν και στη συνέχεια μετατράπηκαν σε στρατώνες για τον τουρκικό στρατό. Σήμερα το σημαντικότερο θρησκευτικό μνημείο της Μαρωνιτικής Κοινότητας της Κύπρου βρίσκεται σε ανησυχητική κατάσταση καταστροφής.

Η ΜΑΡΩΝΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

1. Μέσα στο κρυπτόλεξο βρίσκονται οι ονομασίες των τεσσάρων μαρωνιτικών χωριών της Κύπρου και των δύο εθνικών σχολείων των Μαρωνιτών. Να τις εντοπίσετε:

A E P Γ A N E T H K I Λ M A N
N Y I I M A Σ X O Λ I E Ω N I
H Γ K A P Π A Σ I A Ω T I Ξ N
M E O Σ T K Y T P E Σ Z N Π B
Y N E Ω E Π A P A Σ K H O Ξ A
T I Θ M X Φ Ω T N I T E Σ X Γ
P P O A Γ I A M A P I N A Λ I
E I T T A Σ Θ E N O Ψ Ω B N A
Δ M K O P M A K I T H Σ T Y M
Ψ A I Σ A T Y P O Y T Φ A I A
B E K Λ K A Σ A Σ Δ I Δ K I P
Δ Ω I E I X I Z A E Δ Φ N I I
Δ Ψ N N T T E P P A Σ A N T A
A T A O A Σ T E Φ I N A Λ I O
B O K I B A N E A M O Λ I T E

2. Αν αποκρυπτογραφήσετε το πιο κάτω κρυπτόλεξο, θα βρείτε την αιτία της παρουσίας των Μαρωνιτών στην Κύπρο. (Να χρησιμοποιήσετε το κρυπτόγραμμα του Καίσαρα. Σύμφωνα με αυτό θα πρέπει να αντικαταστήσετε τα γράμματα που σας δίνονται με αυτά που βρίσκονται τρεις θέσεις δεξιότερα στο αλφάβητο π. χ. A → Δ).

I B Π X K X O Π B P Π Z H M Ξ B P I X

3. Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις ως Σ ή Λ:

- Το μοναστήρι της Παναγίας του Μαρκή βρίσκεται κοντά στην Κυθρέα. _____
- Το ιερατείο των Μαρωνιτών είναι υποχρεωτικά άγαμο. _____
- Οι Ορθόδοξοι και οι Μαρωνίτες κανουν με τον ίδιο τρόπο το Σταυρό τους. _____
- Ο Πατριάρχης των Μαρωνιτών εκλέγεται με την ψήφο της Ρώμης. _____
- Οι Μαρωνίτες τιμούν ιδιαίτερα την Παναγία. _____
- Η Ορθόδοξη Εκκλησία αναγνωρίζει τα μυστήρια των Μαρωνιτών. _____

4. Να συμπληρώσετε την ακροστιχίδα. Κατακόρυφα θα σχηματιστεί η ονομασία της θρησκευτικής κοινότητας που μελετούμε:

- — — — — Σ' αυτόν οφείλει την ονομασία της η κοινότητα.
- — — — — Εκεί το Όρος Ταύρος (αντίστροφα).
- — — — — Αυτού του Αγίου, το μοναστήρι στην Κυθρέα.
- — — — — Κοινό ... στον Αντώνιο και στο Ρωμανό.
- — — — — Σ' αυτό το τμήμα της Κύπρου, διασκορπίστηκαν οι Μαρωνίτες μετά την εισβολή.
- — — — — Λίγα τέτοια στοιχεία γνωρίζουμε για τους Μαρωνίτες.
- — — — — «... Σάντα», Εθνικό σχολείο των Μαρωνιτών.
- — — — — Τέτοιο η όστια (αντίστροφα).
- — — — — Της Παναγίας της ... το μοναστήρι στην Κερύνεια.
- — — — — Σ' αυτό τον προφήτη αφιερωμένο το σημαντικότερο θρησκευτικό μνημείο τους.

5.

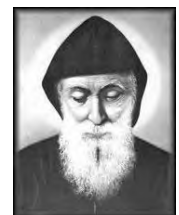

Γεια σας παιδιά. Είμαι ο Τζόζεφ και είμαι μαθητής της Α' Γυμνασίου. Η μητέρα μου ονομάζεται Πατρίσια και κατάγεται από την Αγία Μαρίνα Σκυλλούρας και ο πατέρας μου ονομάζεται Ηλίας και κατάγεται από τον Ανώγειο Κερύνειας. Φοιτώ στο Ιδιωτικό Σχολείο «Αγία Μαρία» στη Λεμεσό. Κάθε Κυριακή πηγαίνω εκκλησία στον Άγιο Σιάρπελ και κάνω το σταυρό μου με τα πέντε δάχτυλα του δεξιού μου χεριού.

Γράψτε κι εσείς μια αντίστοιχη αυτοβιογραφία σας.

Εργασία για το σπίτι: (κατ' επιλογή η μία από τις δύο)

1. Βρείτε από το διαδίκτυο και παρουσιάστε σύντομα ένα από τα θρησκευτικά μνημεία των Μαρωνιτών.
2. Ζωγραφίστε το χάρτη της Κύπρου και τοποθετήστε πάνω τα 4 μαρωνιτικά χωριά.

Άγιος Σιάρπελ

Μάθημα 23 Η ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

.....

Α. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ

Η Λατινική Κοινότητα εμφανίζεται στην Κύπρο το 1192 όταν ο Φράγκος βασιλιάς της Ιερουσαλήμ Guy de Lusignan κατέλαβε το νησί. Ο ίδιος έφερε στην Κύπρο πολλούς Λατίνους από διάφορες περιοχές και έτσι δημιουργήθηκε η πρώτη κοινότητα που υπάρχει μέχρι τις μέρες μας.

Μέχρι την υποταγή της Κύπρου στους Τούρκους, το 1571, οι Λατίνοι, πρώτα οι Φράγκοι και μετά οι Ενετοί κυριάρχησαν στην πολιτική, κοινωνική και οικονομική ζωή του νησιού. Η Λατινική εκκλησία που εγκαθιδρύθηκε και αυτή στο νησί είχε πάρα πολλή δύναμη και αυτό φαίνεται στα πολυάριθμα μοναστήρια και τις εκκλησίες που κτίστηκαν στα χρόνια αυτά. Η δύναμη της λατινικής εκκλησίας ήταν τόσο μεγάλη που θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Ορθόδοξη εκκλησία παραγκωνίστηκε και υπέστη και κάποιους διωγμούς την συγκεκριμένη περίοδο.

Όταν η Κύπρος υποτάχθηκε στους Τούρκους η κοινότητα άρχισε να παρακμάζει. Πολλοί Λατίνοι έφυγαν γιατί έπρεπε να αλλάξουν την πίστη τους και κάποιοι άλλοι αλλαξοπίστησαν. Αυτοί που παρέμειναν στο νησί κατάφεραν μετά από αρκετά χρόνια να επιστρέψουν στην πίστη τους, στο Ρωμαιοκαθολικισμό. Αυτό έγινε κυρίως στην πόλη της Λάρνακας που ήταν κέντρο των προξενείων και επειδή ήρθαν και εγκαταστάθηκαν διάφοροι ευγενείς γαλλικής και ιταλικής καταγωγής βρήκαν την ευκαιρία οι Λατίνοι της Κύπρου να αποκτήσουν σιγά- σιγά δύναμη με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί τον 18^ο αιώνα μια νέα Λατινική Κοινότητα. Τα μέλη της κοινότητας αυτής ασχολούνταν με το εμπόριο και ήταν πάρα πολύ εύπορα.

Στα χρόνια της Βρετανικής κατοχής της Κύπρου η κοινότητα αναπτύχθηκε ακόμη περισσότερο αφού ήρθαν στο νησί πολλοί Μαλτέζοι και Μαρωνίτες που ενίσχυσαν την κοινότητα με αποτέλεσμα να αυξηθεί και ο αριθμός της που σήμερα αριθμεί τις 12.000 αν βάλουμε φυσικά και τους ξένους ομόθρησκους που βρίσκονται στην Κύπρο. Ο αριθμός των παραδοσιακών Λατίνων της Κύπρου είναι περίπου 1.000 άτομα.

Η Λατινική Κοινότητα παραμένει στις μέρες μας, μια συνεχώς αναπτυσσόμενη κοινότητα σε όλους τους τομείς και δραστηριότητες του τόπου.

Η ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

.....

Β. Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Σε αντίθεση με τους ομόδοξους τους Μαρωνίτες και Αρμένιους, που έχουν μη ευρωπαϊκή καταγωγή, κοινό σημείο αναφοράς των Λατίνων είναι η Ρωμαιοκαθολική πίστη, αφού κατάγονται από τη Γαλλία, την Ιταλία, τη Μάλτα, την Αγγλία, την Αυστρία και αλλού.

Ο Χριστιανισμός μέχρι το 1054 ήταν ενωμένος. Αυτή την χρονική περίοδο χωρίστηκε σε δύο ομολογίες: στον Ρωμαιοκαθολικισμό και στην Ορθοδοξία. Οι λόγοι για αυτό τον χωρισμό ήταν πολιτικοί και θρησκευτικοί. Ας δούμε με λίγα λόγια την πίστη των Λατίνων, τη Ρωμαιοκαθολική. Στην Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία δεν υπάρχουν εικόνες αλλά αγάλματα. Η Βάπτισμα γίνεται με ραντισμό, και το σημείο του σταυρού τελείται και με τα πέντε δάκτυλα από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά. Η Θεία Κοινωνία χορηγείται στους λαϊκούς σε μια μόνο μορφή, άζυμος άρτος (όστια) . Οι κληρικοί όλων των βαθμίδων είναι άγαμοι και ξυρισμένοι. Ο Πάπας θεωρείται αλάθητος όταν ομιλεί *ex cathedra* , και ότι θεωρείται τοποτηρητής και μοναδικός αντιπρόσωπος του Χριστού στη γη.

Από το 1965 γίνεται διάλογος μεταξύ Ορθόδοξης και Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας για να έρθουν οι δύο αυτές Εκκλησίες πιο κοντά. Ο διάλογος αυτός βρίσκεται σ' ένα πολύ καλό επίπεδο και συνεχίζεται πιο εντατικά και σε προγραμματισμένη βάση τις μέρες μας.

Γ. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Τόσο η Φραγκοκρατία (1192-1489) όσο και η Ενετοκρατία (1489-1570) ήταν περίοδοι που άφησαν την σφραγίδα τους στην Κύπρο. Δεκάδες μνημεία , εκκλησίες, χτίστηκαν αυτή την περίοδο όπως τα τείχη της Λευκωσίας, της Αμμοχώστου, τα κάστρα του Πενταδακτύλου, του Κολοσσίου, της Κερύνειας ,το Αββαείο του Μπέλλα-Πάις , ο ναός της Αγίας Σοφίας στην κατεχόμενη Λευκωσία ,ο ναός του Αγίου Νικολάου στην Αμμόχωστο και άλλα. Επίσης οι Λατίνοι στην Κύπρο άφησαν πάρα πολλές λέξεις που εμπλούτισαν την

Κυπριακή διάλεκτο καθώς και τοπωνύμια όπως : «Αναβαργός, Πελέντρι , Μένουκο, Κάβο Γκρέκο, Πέγεια , Κόρνος » και άλλα. Ακόμα και οι διεθνείς τύποι “Nicosia” , “Famagusta” και “Limassol” ανάγονται στη Φραγκοκρατία.

Στις μέρες μας οι πολιτιστικές δραστηριότητες της λατινικής κοινότητας καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα. Η κοινότητα διοργανώνει διάφορες φιλανθρωπικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις (κονσέρτα, εικαστικές εκθέσεις, αθλητικά γεγονότα). Επίσης προσφέρει καταφύγια σε ξένους που έχουν ανάγκη, άσυλα , στέγες ηλικιωμένων.

Στον τομέα της εκπαίδευσης η κοινότητα διαθέτει τα δικά της εκπαιδευτικά ιδρύματα όπως το “Saint Mary’s” και το “Terra Santa” που θεωρείται το αρχαιότερο εκπαιδευτικό ίδρυμα της Κύπρου.

1. Ναός Αγίου Νικολάου
[κατεχόμενη Αμμόχωστος].

2. Terra Santa [Λευκωσία].

3. Κάστρο Κερύνειας.

4. Κάστρο Κολοσσίου.

ΜΑΘΗΜΑ 23

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Γνώριζες ότι πολλές λέξεις που χρησιμοποιούμε στην γλώσσα μας όπως «τσαέρα, κουμανταρία, δυσπυρκώ, καράολος, λαμιντζάνα, κουμέρα, κουκουμάς, φουκού» έχουν Λατινική προέλευση;

2. Να βρείτε τους πιο κάτω αναγραμματισμούς που ανήκουν στην ενότητα μας.

1. ΣΛΘΑΑΟΤΗ -----
2. ΗΚΙΟΛΘΑΙΟΚΑΜΩΡ -----
3. ΝΝΑΙΙΖΥΟΛ -----
4. ΑΙΣΤΟ -----
5. ΡΑΦΚΓΟΙΑΤΚΡΑ -----
6. ΚΡΑΙΑΤΟΤΕΕΝ -----

3. Να συμπληρώσετε τις πιο κάτω προτάσεις

- Στην Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία δεν υπάρχουν εικόνες αλλά μόνο _____.
- Η βάπτιση γίνεται με _____ και το παιδί δεν βυθίζεται στη κολυμπήθρα _____ όπως στην Ορθόδοξη Εκκλησία.
- Ο Πάπας θεωρείται _____ όταν κάθεται στην έδρα του. Στην Ορθοδοξία _____ θεωρούμε κανένα άνθρωπο αλάθητο.
- Στη Θεία Κοινωνία οι πιστοί χορηγούνται την Θεία Κοινωνία σε μόνο μια μορφή, την _____ . Στην Ορθόδοξη Εκκλησία οι πιστοί μεταλαμβάνουν και το _____ και το _____ .

4. Άσκηση για το σπίτι

Να βρείτε πληροφορίες για τη Λατινική κοινότητα της Κύπρου [π.χ. το κρασί των ιπποτών την Κουμανταρία, τα σύμβολα των Λατίνων ιπποτών]. Η εργασία αυτή μπορεί να γίνει και υπό μορφή project.

Μάθημα 24

Η Μουσουλμανική Κοινότητα στην Κύπρο

Ιστορική αναδρομή

Συνύπαρξη Ε/κυπρίων – Τ/κυπρίων στο χωριό Πύλα

Η ουσιαστική παρουσία Μουσουλμάνων στην Κύπρο χρονολογείται από το 1571, με την οθωμανική κατάκτηση της νήσου και ενισχύεται μέχρι το 1878, έτος πώλησης της Κύπρου στη Βρετανία. Από τότε και μέχρι το 1974, Μουσουλμάνοι κατοικούν σε όλες τις επαρχίες της Κύπρου, στις πόλεις, όπου υπάρχει ο τουρκοκυπριακός τομέας και σε αμιγείς οικισμούς ή μεικτά χωριά όπου συμβιώνουν αρμονικά με τους Χριστιανούς. Μετά την τουρκική εισβολή, το σύνολο, σχεδόν, των Μουσουλμάνων συγκεντρώθηκε στο

κατεχόμενο βόρειο τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, στο οποίο έχει εγκατασταθεί και μεγάλος αριθμός εποίκων από την Τουρκία. Κατά τα τελευταία χρόνια, σημαντικός αριθμός Μουσουλμάνων, κυρίως αραβικής ή ασιατικής καταγωγής, εγκαθίσταται σε διάφορες περιοχές της ελεύθερης Κύπρου και ιδίως στα αστικά κέντρα.

Ο κύριος κορμός της μουσουλμανικής κοινότητας, που είναι γνωστή ως τουρκοκυπριακή, προέρχεται κατά ένα μικρό μέρος από κατάλοιπα των αραβικών επιδρομών, από απογόνους Οθωμανών στρατιωτών του 1571 των οποίων η καταγωγή δεν ήταν μόνο τουρκική, από έποικους, από Αθίγγανους, έγχρωμους σκλάβους και κυρίως από Χριστιανούς που είχαν εξισλαμιστεί εξαιτίας των βαριών φορολογιών. Αυτοί διατήρησαν για κάποιο χρονικό διάστημα κρυφά τη χριστιανική ιδιότητα αλλά τελικά εξισλαμίστηκαν. Οι τελευταίοι είναι γνωστοί με το όνομα «Λινοβάμβακοι».

Οι όροι τουρκοκρατία και Τούρκοι (αντί του «Μουσουλμάνοι») έχουν καθιερωθεί από τους Άγγλους κατακτητές ώστε να μπορούν να εφαρμόσουν την πολιτική του «διαίρει και βασίλευε». Οι όροι αυτοί υιοθετήθηκαν και στο κείμενο του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Για αιώνες στην Κύπρο ζούσαν Έλληνες, Μωαμεθανοί, Αρμένιοι, Μαρωνίτες και Λατίνοι οι οποίοι συνεργάζονταν αρμονικά μέχρι τον 20^ο αιώνα όταν, για πολιτικούς λόγους, αρχίζουν οι διενέξεις και οι συγκρούσεις μεταξύ Ε/κ και Τ/κ.

Η μουσουλμανική κοινότητα ήταν η δεύτερη σε αναλογία πληθυσμού και είχε τη δική της γλώσσα, ήθη, έθιμα, θρησκεία πολιτισμό και σχεδόν όλοι μιλούσαν και ελληνικά. Κατά το πρώτο ήμισυ του 20^{ου}

αιώνα Ε/κ και Τ/κ εργάτες ήταν μαζί στη δουλειά, στη διασκέδαση, στις απεργίες και είχαν ένα στόχο, να εξασφαλίσουν την επιβίωση για την οικογένεια τους. Η φτώχεια και η εκμετάλλευση από τους εργοδότες τους ένωνε και δημιούργησαν παγκύπριες συντεχνίες όπου συμμετείχαν Ε/κ και Τ/κ.

Το αίσθημα της μητρικής πατρίδας, της Τουρκίας, δεν το αισθάνονταν και όταν ο Κεμάλ Ατατούρκ, ηγέτης της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, τους κάλεσε να μεταναστεύσουν στην Τουρκία αυτό δεν επιτεύχθηκε λόγω της έλλειψης τουρκικής συνείδησης και των συμφερόντων των Άγγλων.

ΠΗΓΗ 1.

«Η Τουρκία, ως μητέρα πατρίδα ούτε θυμόταν πού βρίσκονταν οι Τ/κύπριοιΤους καταπίεζαν με τον ίδιο τρόπο με τον οποίο καταπίεζαν τους ντόπιους. Το αίσθημα της μητρικής Πατρίδας το είχαν χάσει, ή μάλλον ποτέ δεν το είχαν νιώσει».

Πλουτής Σέρβας στο βιβλίο του «Κοινή Πατρίδα» όπως αναφ. στο Αθανασιάδης Σ. : «Οι σχέσεις Ε/κυπρίων – Τ/κυπρίων τον 20^ο αιώνα».

ΠΗΓΗ 2.

«.....Για δεκάδες χρόνια δούλεψαν μαζί Ε/κύπριοι και Τ/κύπριοι στα μεταλλεία, στα λιμάνια, στα χωράφια, στις οικοδομές.....Παντού όπου δούλευαν και όπου ζούσαν μαζί, αντιμετώπιζαν τα ίδια προβλήματα, είτε αυτά ήταν προβλήματα πολλών και εξαντλητικών ωρών εργασίας, είτε μεροκάματα πείνας, αρρώστιες, εργατικά ατυχήματα, ανεργία.... Όλοι ζούσαν τα ίδια βάσανα και όλοι είχαν την ίδια ανάγκη για ανθρώπινη μεταχείριση και προστασία. Γι' αυτό αναπόφευκτα και οι αγώνες ήταν κοινοί».

Παντελής Βαρνάβα, «Κοινοί εργατικοί αγώνες Ε/κυπρίων και Τ/κυπρίων».

Παρά το καλό κλίμα στις σχέσεις των απλών ανθρώπων, οι ηγεσίες και από τις δύο πλευρές προσπαθούσαν να χαράξουν μια πορεία που θα εξυπηρετούσε καλύτερα τα εθνικά κοινοτικά ή άλλα συμφέροντα. Στα τέλη της δεκαετίας του 50 η Τουρκία ιδρύει μυστικά στην Κύπρο την τρομοκρατική οργάνωση ΤΜΤ που την αποτελούσαν Τ/κ εθνικιστές με στόχο την επανάκτηση της Κύπρου. Η ηγεσία της Τουρκίας απαγόρευσε στους Τ/κ να μιλούν ελληνικά και να συναλλάσσονται με τους Ε/κ. Φαίνεται όμως ότι οι απαγορεύσεις και οι εκφοβισμοί δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα και προχώρησε σε δολοφονίες στην Κύπρο και την Κωνσταντινούπολη. Για καλύτερα αποτελέσματα η Τουρκία διέδιδε ότι η ΕΟΚΑ θα σφάζει όλο τον Τ/κ πληθυσμό.

Η Κύπρος απέκτησε την ανεξαρτησία της από τους Άγγλους το 1959 με τις Συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου. Οι Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι εξακολούθησαν να ζουν και να εργάζονται μαζί μέχρι την τουρκοανταρσία του 1963 που είχε ως αποτέλεσμα να χαθεί η εμπιστοσύνη μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Την πλήρη αδιαφορία των Τ/κ για κάθε τι το τουρκικό διαδέχθηκε ο σοβινισμός και η Τουρκία έψαχνε μια αφορμή για να εισβάλει στο νησί. Η ευκαιρία δόθηκε με το πραξικόπημα που άνοιξε το δρόμο για να υλοποιήσει η Τουρκία τα σχέδια της.

Το τρένο όμως δε χάθηκε. Χρειάζεται παιδεία, διαφώτιση και προσεκτικός χειρισμός για να κτίσουμε το μέλλον σε γερές βάσεις. Ένα μέλλον της αγάπης, συνεργασίας και αλληλεγγύης. Το σημαντικό είναι να σεβόμαστε την ταυτότητα και την ετερότητα , τη διαφορετικότητα ο ένας του άλλου και να συνυπάρχουμε αλληλεπιδρώντας σε μια διαπολιτισμική κοινωνία για μια ελεύθερη πατρίδα που θα ανήκει σε όλους χωρίς διάκριση όπως τονίζει χαρακτηριστικά ο Απ. Παύλος στην προς Γαλάτας επιστολή 3,28: «... ουκ ένι Ιουδαίος, ουδέ Έλλην, ουκ ένι δούλος ουδέ ελεύθερος, ουκ ένι άρσεν και θήλυ».

Δ. Ε. 25 Η Μουσουλμανική κοινότητα στην Κύπρο

Η πίστη της Μουσουλμανικής κοινότητας

Η θρησκεία των Μουσουλμάνων είναι το Ισλάμ που σημαίνει υποταγή στο Θεό. Το ιερό βιβλίο τους είναι το Κοράνιο το οποίο περιέχει 114 κεφάλαια, «σούρες» δηλαδή αποκαλύψεις που δόθηκαν από τον άγγελο Γαβριήλ στο Μωάμεθ.

Ας δούμε στη συνέχεια τις βασικές διδασκαλίες του Ισλάμ:

1. Ο Θεός είναι ένας, ο Αλλάχ, και ο Μωάμεθ είναι ο προφήτης του. Άλλοι προφήτες, όπως ο Μωυσής, ο Ιησούς κτλ. προηγήθηκαν, αλλά ο Μωάμεθ είναι ο τελευταίος και ο ανώτερος από όλους.
2. Οι άγγελοι είναι δημιουργήματα του Αλλάχ και το έργο τους είναι να εκτελούν τις εντολές του. Ένας όμως από αυτούς, ο Ιμπλίσ (δηλαδή ο διάβολος), εξέπεσε.
3. Η ζωή και οι πράξεις των ανθρώπων προκαθορίζονται από τη βούληση του Αλλάχ (το κισμέτ). Εντούτοις στην Τελική Κρίση ο άνθρωπος ανταμείβεται ή καταδικάζεται ως υπεύθυνος για τις πράξεις του.
4. Η ανταμοιβή, συνίσταται με μια παραδείσια ζωή με ποικίλες απολαύσεις, και η καταδίκη, με φρικτά βασανιστήρια στην κόλαση. Ιδιαίτερα τονίζεται η απόλαυση του παραδείσου ως ανταμοιβή για το θάνατο στη μάχη κατά των απίστων.

Τα πέντε υποχρεωτικά καθήκοντα των Μουσουλμάνων ονομάζονται «πέντε στύλοι». Αυτά είναι:

1. Η επανάληψη της φράσης «δεν υπάρχει άλλος Θεός παρά μόνο ο Αλλάχ και ο Μωάμεθ είναι ο προφήτης του».
2. Η προσευχή πέντε φορές την ημέρα. Ημέρα αφιερωμένη στην προσευχή είναι η Παρασκευή και οι πιστοί συγκεντρώνονται στο τζαμί που είναι το κέντρο της λατρείας.
3. Η ελεημοσύνη των φτωχών .
4. Η νηστεία το μήνα Ραμαντάν.
5. Η ιερή αποδημία ή προσκύνημα στα ιερά μνημεία της Μέκκας.

Τα μνημεία της Μουσουλμανικής κοινότητας

Ττεκές Χαλά Σουλτάν (eknation.blogspot.com1974)

Από τα πιο γνωστά τεμένη των μουσουλμάνων στην Κύπρο είναι: ο Ττεκές Χαλά Σουλτάν, το τζαμί του Μπαϊρακτάρη καθώς και Χριστιανικοί Ναοί που μετατράπηκαν σε τεμένη όπως ο γοθικός Ναός του Αγίου Νικολάου, η Αγία Σοφία κ.α. Η μετατροπή των Χριστιανικών Ναών σε Μουσουλμανικά τεμένη και οι καταστροφές των ναών, κυρίως μετά το 1974 οφείλονται σε υποκινούμενες ενέργειες από πολιτικές και εθνικιστικές δυνάμεις ή σε αυθαιρεσίες ανθρώπων της εξουσίας, αρχαιοκαπήλων και άλλων που δε σχετίζονται με το Θρησκευτικό χώρο.

Όσο αφορά την τέχνη η ισλαμική πίστη επέδρασε στη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών της ως εξής:

1. Το τέμενος απέκτησε ορισμένα στοιχεία όπως το τεράστιο μέγεθος, την κόγχη στον πίσω τοίχο προς την κατεύθυνση της Μέκκας (μιχπάμπ), τους μιναρέδες.
2. Η απόρριψη κάθε μορφής ειδωλολατρίας από το Κοράνι και η απαγόρευση κατασκευής εικόνων, ανθρώπων και ζώων, ώθησαν σε μια αισθητική αρμονία σχημάτων και γραμμών. Η τάση αυτή δεσπόζει στη διακόσμηση των χώρων και στην ταπητουργία η οποία καλλιεργήθηκε λόγω της χρήσης ειδικών ταπήτων για ατομική προσευχή και για την κάλυψη των δαπέδων των τεραστίων τεμένων.
3. Η πίστη για την ιερότητα κάθε γραπτού κειμένου που πηγάζει από το Κοράνι, οδήγησε στην ανάπτυξη της καλλιγραφίας.

Ο πολιτισμός της Μουσουλμανικής κοινότητας

Οι Μωαμεθανοί εκτός από τους πέντε στύλους (καθήκοντα) θα πρέπει να τηρούν όσα αναφέρονται στη Σαρία. Είναι ένα σώμα νόμων, υποχρεώσεων και εθίμων που αφορούν θέματα όπως η τροφή, ο γάμος, το διαζύγιο και απαγορεύουν τα τυχερά παιχνίδια, το χοιρινό κρέας και την κατανάλωση αλκοόλ. Η θέση της γυναίκας στο Ισλάμ είναι κατώτερη από εκείνη του άνδρα. Οι άνδρες παίρνουν μεγαλύτερο ποσοστό κληρονομιάς, το διαζύγιο είναι μόνο δικαίωμα του άνδρα και οι γυναίκες είναι υποχρεωμένες να καλύπτουν το σώμα και το πρόσωπο τους.

Η μακρά συμβίωση των Τουρκοκυπρίων με τους Ελληνοκύπριους είχε σαν αποτέλεσμα να δεχτούν πολλές επιδράσεις. Έτσι οι Τουρκοκύπριες που ζουν στα κατεχόμενα εδάφη μας δεν ακολουθούν τα ήθη και έθιμα των εποίκων όπως είναι η χρήση της μαντίλας και η κάλυψη όλου του σώματος. Οι Τ/κ σέβονται τη γυναίκα τους και δεν ακολουθούν το έθιμο του «Μπασλίκ» δηλαδή τα χρήματα που καταβάλλει ο πατέρας της νύφης στην οικογένεια του γαμπρού ενώ οι Τ/κ γονείς αποφεύγουν τις διακρίσεις μεταξύ των παιδιών τους και προσπαθούν να τα σπουδάσουν άσχετα αν είναι αγόρια ή κορίτσια. Οι Τ/κύπριες που αποκτούν μόρφωση και εξασφαλίζουν εργασία αυξάνονται συνεχώς, γεγονός που τους παρέχει κάποια οικονομική ανεξαρτησία και περισσότερη ελευθερία στην προσωπική τους ζωή.

Σήμερα στην κατεχόμενη περιοχή της Κύπρου λειτουργούν 95 δημοτικά σχολεία, 22 Λύκεια, 2 τεχνικές σχολές, 4 ιδιωτικά σχολεία και 5 Πανεπιστήμια. Στα θέματα της παιδείας οι προοδευτικοί Τ/κ έχουν να αντιμετωπίσουν το φανατισμό των εθνικιστών Τούρκων. Ένδειξη αυτής της κατάστασης είναι η απόφαση της διδασκαλίας του Κορανίου στους μαθητές των κατεχομένων που ξεσήκωσε θύελλα διαμαρτυριών από τους προοδευτικούς Τ/κ όταν αντιλήφθηκαν την προσπάθεια της Τουρκίας να αναπτύξει το φονταμενταλισμό. Το 2006 όταν ιδιωτικό σχολείο της Κερύνειας θεώρησε σκόπιμο να εντάξει στη διδακτέα ύλη το μάθημα των ελληνικών οι εθνικιστικοί κύκλοι αντέδρασαν. Μετά από εξέταση του θέματος το «υπουργείο» του Ψευδοκράτους αποφάσισε να γίνεται η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε προαιρετική βάση.

Τις σφοδρές αντιδράσεις των εθνικιστών Τούρκων προκάλεσαν οι αλλαγές στα βιβλία της ιστορίας του Γυμνασίου. Παρουσίασαν τα βιβλία ως ακατάλληλα τονίζοντας πως αντί να διδάξουν τους μαθητές την εθνική τους ιστορία, προβάλλουν τον κυπριωτισμό και καλλιεργούν αντιτουρκικά αισθήματα. Την οργή τους προκάλεσαν και τα εξώφυλλα των βιβλίων όπου παρουσιάζεται ο χάρτης της Κύπρου χωρίς τα σύνορα, η φωτογραφία του Μακαρίου, η αναφορά στις αρχαιολογικές ανασκαφές και το ιστορικό του

Αποστόλου Βαρνάβα, η κατ'οίκον εργασία που ζητά από τους μαθητές να πληροφορηθούν τις παλιές και νέες ονομασίες των κατεχομένων χωριών κ.ά. Μεγάλες εντάσεις δημιουργήθηκαν και με την κυκλοφορία του βιβλίου «Λαογραφία III», Τ/κ ερευνητή, που αποκάλυψε ότι οι Τ/κ είναι Λινοβάμβακοι και δεν έχουν τουρκική καταγωγή. Σε μια προσπάθεια να ηρεμήσουν τα πνεύματα, τα βιβλία αποσύρθηκαν με σκοπό να επανεξετασθεί το περιεχόμενό τους.

Βιβλιογραφία

Αθανασιάδης, Σ. (2007). Οι σχέσεις Ελληνοκυπρίων – Τουρκοκυπρίων. Λευκωσία: Δήμος Λευκωσίας

Γιαννουλάτος, Α. (1979). Ισλάμ. Έθνη και λαοί: Αθήνα

Εφημερίδα Φιλελεύθερος. Άρθρα τουρκοκυπριακού τύπου. Επιμέλεια Αθανασιάδης, Σ.

Google: Έρευνα για τις σχέσεις Ε/Κ και Τ/Κ την περίοδο 1920- 1974

Παπαδόπουλος, Φ. (2003). Τούρκοι, Μουσουλμάνοι ή Κρυπτοχριστιανοί (Λινοβάμβακοι). Λευκωσία

Παυλίδης, Α. (1990). «Τουρκοκύπριοι», Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 13. Λευκωσία: Φιλόκυπρος

Μάθημα 24 / Φύλλο Εργασίας:

Δραστηριότητα 1

Ποια ιδιαιτερότητα παρατηρείτε στις πιο πάνω εικόνες; Γνωρίζετε άλλα παρόμοια μέρη;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Δραστηριότητα 2

Μελετήστε προσεκτικά τις πιο κάτω εικόνες και άρθρα εφημερίδων και γράψτε τα συμπεράσματά σας για τις σχέσεις του ελληνοκυπριακού και τουρκοκυπριακού λαού την περίοδο που συμβίωναν.

02/04/1958,

Ήταν, πραγματικά, συγκινη-
τική τελετή, να βλέπει κανείς
Έλληνες και Τούρκους να προ-
συχώνται μαζί για να τους σώ-
σει ο Θεός, αφού δεν εὐδόκησαν
να μεριωνόσθον, γι' ἀρδευτικά
ἔργα οἱ Βρεταννοὶ ἀποικιστῆς,
κατὰ τὸ διάστημα τῆς 80χρονης
διακρίσεως τῆς Κύπρου.

ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΕ ΑΠΟΡΟΥΣ

ΛΕΜΕΣΟΣ, 26 (Τοῦ ἀντα-
ποκριτῆ μας).— Μὴ τὴν εὐκαι-
ρία τῶν γιορτῶν τοῦ Πάσχα καὶ
τοῦ Μπαϊραμιού, διανεμήθησαν
ἀπὸ τὸ τσμεῖο ἀγαθοεργίας τοῦ
Δήμου Λεμεσοῦ, σὲ 140 ἀπόρους
τῆς πόλης μας, Ἕλληνες καὶ
Τούρκους, £70. Τὸ χορήγημα
αὐτὸ δίδεται τακτικώτατα ἀπὸ
τὸν Δήμο Λεμεσοῦ τόσο κατὰ
τὰ Χριστούγεννα ὅσο καὶ κατὰ
τὴν Ἀσμπρή.

Ε/κ και Τ/κ
εκπαιδεύονται
σε μουσικά
ὄργανα

το λιμάνι της Λεμεσοῦ
στο οποίο εργάζονταν
Ε/κ και Τ/κ

Δραστηριότητα 3

3 α. Κοράνιο: κεφάλαιο: Τα δωμάτια

«Ω άνθρωποι! Σας έχουμε πλάσει από ένα μόνο άνδρα και μια μόνο γυναίκα και από σας κάναμε τους λαούς, φυλές για να αναγνωρίζουν ο ένας τον άλλο.

Ο πιο τιμημένος ανάμεσα σας ενώπιον του Αλλάχ είναι ο πιο ενάρετος».

Α΄ ομάδα:

Συζητήστε με την ομάδα σας το νόημα των στίχων. Ποιες είναι οι βασικές αρχές για τον άνθρωπο; Παραλληλίστε με την Γένεση 1,27

3 β. Κοράνιο: κεφάλαιο: Άνθρωπος

« Δημιουργήσαμε τον άνθρωπο από την ένωση του αρσενικού και του θηλυκού ώστε να μπορούμε εμείς να τον βάλουμε σε δοκιμασία. Τον προίκισαμε εμείς με όραση και ακοή και είτε ευγνώμονας είναι είτε αχάριστος στις καλοσύνες μας του δείξαμε το σωστό μονοπάτι».

Β΄ ομάδα:

Τι εννοεί το κείμενο με τη φράση «δοκιμασία του ανθρώπου»; Παρατηρείτε κοινά στοιχεία με τη διήγηση της Γένεσης 3,3;

3 γ. Κοράνιο: κεφάλαιο: Νύχτα

«Για αυτόν που δίνει ελεημοσύνη και προφυλάσσεται από το κακό και πιστεύει στην καλοσύνη, εμείς θα απαλύνουμε το μονοπάτι της σωτηρίας αλλά για αυτόν που ούτε δίνει ούτε παίρνει και δυσπιστεί στην καλοσύνη θα απαλύνουμε το μονοπάτι της συμφοράς. Όταν βγάλει την τελευταία του αναπνοή τα πλούτη του δεν θα τον ωφελήσουν».

Γ΄ ομάδα:

Πόσο σημαντικά μπορούν να είναι για τον άνθρωπο η ελεημοσύνη και η καλοσύνη όπως αναφέρουν: ο Ιησούς στην περικοπή της Κρίσεως Ματθ.25,35-40 και ο Μωάμεθ σε αυτό το κεφάλαιο;

3 δ. Προοίμιο Κορανίου:

« Ευλογημένος ο Αλλάχ κύριος της Δημιουργίας ο σπλαχνικός ο ελεήμονας ο βασιλιάς της μέρας της κρίσης. Εσένα μόνο λατρεύουμε και σε σένα μόνο απευθύνουμε τις προσευχές μας και ζητάμε βοήθεια. Οδηγήστε μας στο σωστό μονοπάτι....».

Δ΄ ομάδα:

Οι Μουσουλμάνοι λένε ότι πρέπει να πράττουν σύμφωνα με τα γνωρίσματα του θεού. Τι λένε νομίζετε; Σχετίζονται με τα λόγια του Παύλου στην προς Γαλάτας 3,28 επιστολή;

Δραστηριότητα 4

Α΄ και Β΄ ομάδα:

Ποια συμπεράσματα μπορούμε να εξάγουμε από τη μελέτη των δύο ποιημάτων. Αφού τα συζητήσετε με την ομάδα σας να γράψετε τα όσα συμπεράνατε σε μια παράγραφο.

Γ΄ και Δ΄ ομάδα

Ποια ομοιότητα και ποιά διαφορά υπάρχει ανάμεσα στο Χριστιανό και το Μουσουλμάνο σύμφωνα με τα δύο ποιήματα;

<p>Στίχοι: Πυθαγόρας Μουσική: Απόστολος Καλδάρης Πρώτη εκτέλεση: Γιώργος Νταλάρας</p> <p>Από τον δίσκο "Μικρά Ασία" του</p> <p>Απόστολου Καλδάρη 1972</p> <p>Μες του Βοσπόρου τα στενά ο Γιάννης κλαίει τα δειλινά και ο μεμέτης πλάι του</p> <p>πίνει και τραγουδάει του</p> <p>Τούρκος εγώ κι εσύ Ρωμιός κι εγώ λαός κι εσύ λαός εσύ Χριστό κι εγώ Αλλάχ όμως κι οι δυο μας αχ και βαχ Με λίγη αγάπη και κρασί μεθάω κι εγώ μεθάς κι εσύ πιες λίγο από το τάσι μου αδέρφι και καρντάσι μου Τούρκος εγώ κι εσύ Ρωμιός κι εγώ λαός κι εσύ λαός εσύ Χριστό κι εγώ Αλλάχ όμως κι οι δυο μας αχ και βαχ</p>	<p>Οι συμπατριώτες μου Στίχοι: Γιασίν Μεχμέτ</p> <p>Ο ένας ήταν μουσουλμάνος Ο άλλος ήταν χριστιανός Κι 'οι δυό τους Κάθε πρωί αντικρίζανε τον ήλιο Στην ίδια θέση.</p> <p>Ό ένας τρώει ελληνικά Ο άλλος τούρκικα Κι 'οι δυό τους Σκληρά δουλεύουν και κοιμούνται Με άδειο στομάχι Όχι σαν μουσουλμάνοι Μήτε σαν χριστιανοί Σαν πεινασμένοι. Καλούν τον θεό τους σε μια γλώσσα Που δεν μοιάζει μ' ελληνικά Ούτε με τουρκικά Με γλώσσα μοιάζει νηστικών που λαχταρούν Κάτι τ' αγαπημένο Λίγο ψωμί και λίγη ειρήνη. Ο ένας ήταν μουσουλμάνος Ο άλλος ήταν χριστιανός.</p>
--	---

Δραστηριότητα 5

Συμπληρώστε τα κενά αφού συνεργαστείτε με την ομάδα σας.

Χριστιανισμός	Μωαμεθανισμός
Θεός	
Χριστός Μεσσίας	
Αγία Γραφή	
Θεία Λειτουργία Κυριακής	
Εκκλησία	

Κατ' οίκον εργασία : Να επιλέξετε μια από τις εργασίες

1. Οι πιο κάτω εικόνες παρουσιάζουν δραστηριότητες Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Ποιες δραστηριότητες, εκδηλώσεις θα μπορούσαν να γίνουν με συνομήλικους σας Τουρκοκύπριους ώστε να έρθετε πιο κοντά και να γνωρίσετε ο ένας τον άλλο;

2. Όσοι κατάγεστε από μικτές περιοχές ρωτήστε τον παππού και την γιαγιά να σας πουν τις εμπειρίες τους από τους κοινούς αγώνες, την φιλία και τη σχέση που είχαν με τους Τουρκοκύπριους.

3. Παρακολουθήστε ένα από τα πιο κάτω φιλμάκια και δημιουργήστε τη δική σας ιστορία σε όποια μορφή θέλετε: φιλμάκι, διάλογο κ.λ..π. Τα φιλμάκια θα τα βρείτε στο google: Έρευνα για τη σχέση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων 1920-1974.

Ταινία Μικρού μήκους που περιγράφει τη ζωή και ειδικότερα το ρόλο του καφεéné, πριν το 1974 στα χωριά της Κύπρου, παράλληλα των διακοινοτικών διαμαχών
Σύνδεσμος : <http://www.cyprus-tube.com/el/component/seyret/video/1909/%CE%9F-%CE%9A%CE%B1%CF%86%CE%B5%CE%BD%CE%AD%CF%82%2C-Kahve.html>

Ένα μοναδικό μοντέλο ειρηνικής συμβίωσης Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων στην Κύπρο- Πύλα
Σύνδεσμος : <http://www.cyprus-tube.com/component/seyret/video/1076/A-unique-model-of-harmony-in-Cyprus---Pyla.html>

